ს ა ფ ო მ გ ე ლ ა ძ ე

ლექსები
პოემები
ლიანა ლორდია
ქარიშხლის ფრთებზე

გამომცემლობა „ალაშარა“
სოხუმი

1991

კრებულში შევიდა ცნობილი ქართველი მწერლის საფო მგელაძის ლირიკული ლექსები, პოემები და ორი რომანი - „ლიანა ლორდია“ და „ქარიშხლის ფრთებზე“.

საფო მგელაძის ნაწარმოებები გამთბარია სამშობლოს სიყვარულით, მათში იგრძნობა რომანტიკული სწრაფვა, ძიება ლამაზისა, კეთილისა, სულიერი სიწმინდე და შინაგანი სიმართლე. მისი რომანები ჰიმნია, მიძღვნილი ქალის სიყვარულისადმი, თავისუფლებისადმი. ყოველივე ამის გამო მწერლის შემოქმედებას უფლება აქვს კვლავ წარდგეს ქართველი მკითხველის წინაშე.

გამოდის ავტორის ხარჯით

ლექსები

საქართველო

თუ ჩრდილოეთს მოესურვა
ძველი წყლული გაგვიმრთელოს,
და ამ გრძნობით მოევლინა
ჩვენს პატარა საქართველოს,
თუ კვლავ სისხლით აღარ მორწყავს
მის მთა - გორებს, მინდორ - მდელოს,
თუ უხეშად ხელს არ ახლებს
ჩემს სატრფოს და სამლოცველოს,
თუ რომ იგი უკუაქცევს
შემოტანილ ხმალს და ხიშტებს,
და სიფლიდეს არ შევწამებ
ამ ჩვენ ქართველ კომუნისტებს,
თუ ვიხილავ ქართულ დროშას,
თუ მოვისმენ კვლავ დიდებას
და ადგილი არ ექნება
აქ პირადულ განდიდებას,
თუ კი იგი მშრომელ მუშას
რასაც ამბობს, იმას მისცემს.
და ამავ დროს ქართველობას
შეურცხვენლად დაამტკიცებს
თუ დაიცავს ეროვნულ სულს
ბრძოლის ცეცხლში გამოვლებულს,
არ ვიხილავ ჩემს სამშობლოს
გოლგოთაზე ჯვარცმულს, ვნებულს, -
მაშინ, მაშინ მეც მათთან ვარ,
წინ ვერ გამისწრებენ სხვები.
დაჩაგრულთა სამსხვერპლოზე
მე პირველი დავიწვები.
მაგრამ ვინმე თავხედურად
თუ ჩვენს საზღვარს გადმოლახავს,
ჩემს სამშობლოს დამიმცირებს,
შემიგინებს, შემილახავს,
დამიჩაგრავს, დამიღონებს,
ცრემლს დაადენს უმიზეზოდ

და ჩვენს ლამაზ ბაღ - წალკოტებს
გადააქცევს მტრების ეზოდ,
ძალადობას გაგვიბედავს,
შანდილს მოხდის ქართველ დედას,
ციხე - კოშკებს შეგვიგინებს,
ჯაჭვ - ბორკილებს გაგვიჭედავს,
მწუხარებას შემოიტანს,
მწუხარებას - შავ ფრთა გაშლილს.
აატირებს მთაწმინდაზე
ილიას და ბარათაშვილს.
შავს ჩააცმევს ტურფა თამარს,
ძაძით მორთავს სათნო ნინოს,
მაშინ, დაე, ჩვენმა მტერმა
საპასუხო მოისმინოს:
იცოდეს, რომ ვერ დაიპყრობს
ძალით ჩვენს სულს ვერასოდეს,
არ გვსურს, ვაჟას ნორჩი ნუკრი
კვლავ სისხლიან ბალახს ძოვდეს.
იცოდეს, რომ ვერც ერთ ჩვენგანს
ის მტრობით ვერ შეირიგებს,
თაყვანს არ ვცემთ არვის კერპებს,
არ ვიწამებთ არვის ღმერთებს.
ჩემი ერი ამაყია
და ის მონა არ გახდება.
თუ აქამდე არ მომკვდარა,
მომავალშიც არ მოკვდება.
მწამს, მსოფლიო ასპარეზზე
ის გაიტანს ზღაპრულ ლელოს
და კვლავ ენახავთ მკვდრეთით აღმდგარ,
გამარჯვებულ საქართველოს.

1917

ჩემი ქვეყანა

გრძნეული მხატვრის გრძნეულ ტილოზე
გრძნეული ხელით ხარ დახატული,

მთელ დედამიწის ელვარე რგოლში
თითქოს ალმასად იყო ჩართული..

ნაკადულები, კორდები, მთები,
ზღვა, ვრცელ მინდვრები მწვანეთ დართული
და იალბუზი - ამაყი ქედი,
ზე აზიდული, ზე ამართული.

ცისფერ ატლასად გაშლილი სივრცე
ტურფა ფერები, ნაზი ქართული,
ედემის მსგავსი წალკოტ ბაღები
ვარდყვავილებით გადახლართული.

ჩემო სამშობლოვ, როცა შეგყურებ
მსურს დაგწვა ტრფობით, არ მყოფნის ცქერა,
მაშორებს სივრცე, თავს ეხრი ულონოდ,
როს თვალი გწვდება და ხელი ვერა.

და მინდა იმ დროს სუსტი მკლავები
წამომეზარდოს იმოდენაზე,
რომ მოგეხვიო, გულში ჩაგიკრა
და გაგრძნობინო ჩემი სინაზე.

1908

ვაჟას გარდაცვალების გამო

სამშობლოვ, აწ ვინ გიმღერებს,
ან ვინღა დაგრჩა მცველადა...
ერთგული შვილების
ეფინებიან ველადა!

იაკობ, არჩილ, აკაკი,
განაწამები ილია...
ახლა კი ვაჟა - მთის შვილი
და მომღერალი ტკბილია...

სიკვდილმა უმალ მოგვტაცა;
ცრემლით აგვიესო თვალები,
მძიმე შავებში გაგვხვია
ყველა ქართველი ქალები.

მაგრამ გულს მაინც ნუ იტეხ,
დასძლიე გასაჭირია!
სულის სიმტკიცე, სიმხნეევ,
განსაცდელის დროს გვჭირია.

რწმენით გახედე მომავალს;
თვალებით ცრემლს ნუ აწვიმებ,
ისევ იხილავს მამული
შენგან აფრენილ არწივებს.

1915

ქართველ მხედრებს

ივერიის რაინდებო, მკვირცხლო, მარდო
ახალგაზრდა,
ქარიშხალმა ქვეყნად გშობა,
იალბუზმა გამოგზარდა,
ნიავქარმა დაგარწია, ზღვამ გიმღერა
ტკბილი ნანა,
გაიხედეთ, თქვენ სამშობლოს როგორ
ჩასცა მტერმა დანა.
მახეს გვიგებს, გვემუქრება შემოტევაც
გაგვიბედა,
ქართველებო, მონობაში კვლავ
აკვნესდეს ჩვენი დედა?!
ეს არ მჯერა, დიდი ლომი ჯერ
კიდევ არ გადაღლილა,
ხედავთ, როგორ საოცნებოთ მისი
დროშა გადაშლილა.

დაირაზმეთ ამ დროშასთან
ვისაც კი გაქვთ მკლავში ძალა
მტერს ეკვეთეთ, ბრძოლის ღმერთმა
რადგან ჩვენთვის მოიცალა.
მედგრად, მედგრად, არაფერი
არ დაუთმოთ
თავისუფალ ჩემს სამშობლოს
რკინის ბორკილს ვინც უმზადებს.
იერიში, მებრძოლებო,
შემოირტყით ხმალ - აბჯარი.
ასახელეთ საქართველო,
ასახელეთ მისი ჯარი.

1920

მინდა ბრძოლა მედგარი

მინდა ბრძოლა მედგარი, თავი არ მოვიხარო.
მინდა ზღვა დავამარცხო - ამაყი და მრისხანე.
მინდა ტალღებს მივანდო სიცოცხლე და იმედი,
მინდა დავიმორჩილო მუდამ გამწყრალი ბედი.
საცა არის სინათლე სიბნელესაც მისწურავს,
ნიავიც წინ - წინ მიილტვის, ნიავიც წინ - წინ მისცურავს,
თუმც ქარბუქით ირწევა, თუმც ქარბუქით ნანაობს,
ტალღებიც დათარეშობს, ტალღებიც დაქანაობს.
მაგრამ ვერ შემაშინებს მე ქარიშხლის სიცილი,
ან ბრძოლით გამარჯვება, ან გმირული სიკვდილი.
მინდა ბრძოლა მედგარი, თავი არ მოვიხარო,
მინდა ზღვა დავამარცხო ამაყი და მრისხანე.

1915

დამოუკიდებელ საქართველოს

მე გულით მინდა ვიმხიარულო
და... ვერ ვახერხებ, სევდამ დამჩრდილა,
არ ვიცი, კიდევ წყვდიადი გვფარავს,
თუ გაგვითენდა მზიანი დილა.

განვთავისუფლდით? ნეტავ ეს სიტყვა
გულს რად არ ალხენს, რად არ ახარებს,
თუ მართალია, შავი აჩრდილი
კვლავ რაღად დაძრწის, რად დაგვხარხარებს?!

ირგვლივ ცრემლები უილაჯობის,
ირგვლივ ფერები სამგლოვიარო,
სამხიარულო ტაში დავუკრა,
თუ მწუხარების ცრემლები ვღვარო?!

რა გულით მინდა ვიმხიარულო
და ვერ ვახერხებ, სევდამ დამჩრდილა,
არ ვიცი, კიდევ წყვდიადი გვფარავს,
თუ გაგვითენდა მზიანი დილა.

1918

მიყვარს სიტყვები

მიყვარს სიტყვები: მუშა, ნაღმი და ამონალი,
რევოლუციის წიაღიდან ამონასროლი,
მაგრამ თუ სიტყვას არ ექნება სიმტკიცე რვალის,
მაგრამ... თუ სიტყვას ელვარება არა აქვს ბროლის,
ის ისე ვერ სჭრის...
არის მწერლები, ამ სიტყვებს რომ ცომივით ზელენ,
არის მწერლები, რომ ისვრიან მათ წარა - მარა,
და როცა ვიღებ უნიჭო წიგნს, უნიჭო ნაჯღაბნს
მსურს ვუთხრა ავტორს: შეგვიბრალე, გვეყოფა, კმარა.
გვეყოფა, კმარა, ხომ კი ხედავ არვინ გკითხულობს
და შენი წიგნიც არ შორდება თაროს მტვერიანს,

აქვს პოეზიას თავის სიტყვა, გზა და მიზანი
და ვინც თაღლითობს, უეჭველად მისი მტერია.

1921

სხვა ერებისთვის ცუდი არა მსურს,
ყველას სიკეთე გულწრფელად მინდა,
და ერი ჩემი რომ უფრო მიყვარს,
ნუთუ ეს გრძნობა არ არის წმინდა?

უცხო ერის შვილს გულით ვმეგობრობ,
მაგრამ ქართველი ძმად არ მეთვლება?!
და ჩემი ძმა რომ მეტად მიყვარდეს,
ნუთუ ეს ცოდვათ ან ჩამეთვლება?!

რაც რომ ღონე მაქვს, სამშობლოს მივცემ,
ეს მიკარნახა გონებამ, გრძნობამ.
და თუ დამრჩება ძალა ზედმეტი,
დაე, წაიღოს კაცობრიობამ !

1918

რვა მარტი

1

დღეს მხიარულ ფერებს
ქუჩა შეიფერებს,
მოზღვავებულ გრძნობას,
ძლევის მწყობრ სიმღერებს
მივცემთ მარტის სითბოს
და მეწამულ ფერებს.

2

დღეს სხვა განცდა შეჰკრავს

და დაჰკრეფენ მინდვრად
ცისფერ თაიგულებს.
აღტაცება შვენით
თავის ბედის მჭედლებს,
შეფოთლავენ იით
ძველი ქარხნის კედლებს.

3

დღეს ახალი ქალი,
თეთრი პეპლებივით,
გადაჯაჭულ ქუჩებს
ლამაზ რკალებს ავლებს,
იცის, ვერ დასჩაგრავს
აწმყო, მომავალი,
იცის, დროს მოსტაცებს
ძვირფას, ლამაზ დავლას.
უკან სტოვებს ტანჯვას,
მიწურ ყოფას, დროს შავს,
და წინ მიაქვს მედგრად
ეროვნული დროშა.

1924

ფიქრები საქართველოზე

(ნაწყვეტი)

დიდი მიზანი დაუსახავს დიდსა ქვეყანას
და ჩვენი მხარეც ბრძოლის ცეცხლში გამოახვია,
სიკვდილს მოუხმო, ჩვენს გულებზე ალესა დანა
და ძველი წიგნი ისტორიის დასწვა, დახია.

თუ ის აგვინთებს საოცნებო ლამაზ განთიადს
და ხალხი, ხალხი მასთან მივა თავისი ნებით,
ჩვენ ეროვნულ ცას თვით გადავხდით დაგროვილ წყვდიადს
თუ ჩრდილოეთის მაჩანჩალა არ შევიქნებით.
ვინ იტყვის უარს საქართველოს აღმავლობაზე,
იმისი სარგო ყველა ჩვენგანს გულს აუღოებს,
მაგრამ თუ ბიდგა საქმე ერის შეგინებაზე,
მაშინ, ო, მაშინ თვითვე დავგრეხთ სიკვდილის თოკებს.
მაგრამ მე მინდა დავიჯერო, ქართველი ხალხი
არ აინთება სამარცხვინო შურით და მტრობით,
ხალხი, უფსკრულებს გამოვლილი, ბევრის ნანახი
გაიმსჭვალება ერთის აზრით და ერთის გრძნობით.
აქ არ იქნება მენშევიკი ან ბოლშევიკი,
იქნება ძმები, ერთ კალთაში ერთად აღზრდილი,
გწამდეთ სამშობლო, ააცალეთ თქვენს თვალებს ბისტი,-
აი, რას ამბობს თამარის და შოთას აჩრდილი.
პირადულ მტრობას გადალახავს მიზანი დიდი
ერთიანობამ ერის წყლული მსურს გაამთელოს,
აღმართეთ დროშა, რომ გაიდოს თქვენ შორის ხიდი,
რომ ერთად ითქვას: გაუმარჯოს ჩვენს საქართველოს!

1919წ.

გრიგოლ რობაქიძეს

1

იყო საღამო, მოხსენება, ხალხი მრავალი,
მეც იქვე ვიდექ, ვიდექ უცხოდ, უცხო დარბაზში,
ეუცქერდი მგოსნებს, ხელოვანთა ბრწყინვალე კრებულს,
მაგრამ შენ ერთი სულ სხვაგვარად სჩანდი ამ ხალხში.
ბევრი რამ ითქვა საგულისხმო, ლამაზი, წმინდა,
შენ ისევ სდუმდი, შემდეგისთვის თავს ინახავდი,
ადექ... სიტყვები აელვარდა, დატყდა, დაცვინდა,
შენ მეფე იყავ ხალხთა შორის, შენ... ღმერთებს ჰგავდი.

2

გული ვერ იტევს ამ სიხარულს, ამ განცდას მწვავეს
და ვიცი_ ეხლა ვინ მიყვარდეს, ავტირდე ვისზე?
ოკეანეში მიმოვცურავ გაბზარულ ნავით
და ქარიშხლის ფრთით დავნავარდობ უფსკრულის პირზე.
იწვება სული, იხლართება ცეცხლის რკალები,
მაკრთობს ლეგენდა, ლევკადია, საფო, ფაონი,
მოდის ლანდები შესუდრული, ჩუმი, მკრთალები,
ჰკრთის სახეები, ჰკრთის ფერები, იზრდება ფონი.

3

ო, როგორ მხიბლავ მაგ უცნაურ ლაღ ღიმილებით,
მაგ გამოხედვით მირღვევ სულში უვალ ნაპრალებს,
მოგირთავ პორფირს უძვირფასესს ოქროს ღილებით,
თუ სინამდვილე არ გამწირავს და შემიბრალებს.
ცამ მე მაჩუქა შენი სული სათანამგზავროდ
და მგზავრს ვინ ეტყვის: „ნუ გხიბლავსო შენ ოაზისი“,
გზა უდაბური უნდა მარტოდ გადავატარო,
ცამ ჩემთვის შეგქმნა და შენ, კარგო, რადა ხარ... სხვისი?!

4

იყო ოდესღაც მწუხარება, იყო და გაჰქრა...
მე ეხლა მინდა, რომ მივეცე მაისურ ლხენას,
ვგრძნობ ძველ ელლინებს, რომს, მელეატრას,
და მის საყვარელს, მის პატარა აისიგენას.
აისიგენა... ეს სათუთი, ნაზი ყვავილი
ბედის გრიგალმა რომ დახია, დასწვა, გასრისა,
მეც მისი ხვედრი არ ამცდება, მეც მის ხვედრს ველი,
თუ შენ, ძვირფასო, ვინც მგონიხარ არა ხარ... ისა.

5

მეძახი. მე კი ვჭირვეულობ ჯიუტ ბავშვივით,
მესმის: „მოდი აქ, საყვარელო“, იმგვარად თქმული,

რომ ამათრთოლებს ეს სიტყვები, ამავსებს შიშით,
თუმც მხიბლავს ისე, ვით მუსიკა ნაზი, ქართული.
„მოდი აქ, კარგო, საყვარელო“, მომესმის ისევ
ო, მინდა ეს ხმა მუდამ ბგერდეს, მუდამ მიყვარდეს,
თვალებს გავახელ, სიზმარია, ვგრძნობ უხალისოდ,
ვხედავ ნემს ოთახს, წიგნებს, ვაზას და... დამჭკნარ ვარდებს.

6

სად იყავ დღემდის, რომელ კალთას ეფარებოდი?
ვის ყავდი ტყვეთა, ამორძალებს თუ... ჯადოქარებს?
გაჩენის დღიდან შენ მიყვარდი, შენ ერთს გელოდი,
გიპოვე და მეც შემოვანგრევ მაგ გულის კარებს,
რომ გრიგალივით შევიჭრა იქ და ჩემი ლექსით
აგაზვიადო, მოგცე კვერთხი მეფური ხელში.
მაგ ამაყ სახეს მე გადავწვავ გიჟურ ალერსით
და ცეცხლის ფრთებით გაგიტაცებ მზიურ მხარეში.

გალაკტიონ ტაბიძეს

თუ წინათ თეთრი გედი გხიბლავდა,
მთელემარე ვერხვი, ცისფერი ფერი,
თუ წინათ ლანდებს მისდევდი, გწამდა,
დღეს რკინის ლექსებს მღერი და მღერი.

როცა პოეტი ნაგრძნობ - ნაფიქრალს
თავისი განცდით ტაფობში ხარშავს,
იგი არ ფიქრობს იმაზე იმ დროს,
რომ ამისათვის მიიღებს ვაშას.

კვლავ შენი ჩანგი არ დაიკვნესებს
და პოეზიაც შენ არ დაგღალავს,
არ დაელევა თემა შენს ლექსებს,
არ მოედება ჟანგი შენს კალამს.

და თუ გამჟღავნდა გრძნობა ფარული
და დღეს ეს შუბლიც დაფნით დახურეს
ეს ოვაცია, ეს სიყვარული
შენ, გალაკტიონ, დაიმსახურე.

1932

ალიო მაშაშვილს და ტერენტი გრანელს

ორნი მოხვედით ჩემს სანახავად,
ორნი მოხვედით პოეტურ გრძნობით.
ვიყავი ცუდად, ვიყავი ავად
და მწვავდა სევდა ამოუცნობი.
მე მეგობრები თურმე მყოლია
და ქრება სულში ბურუსი შავი,
ტერენტის მძაფრი მელანქოლია,
ალიოს თმების ნათელი შუქი.
იჭრება სულში და ღარიბ ბინას
კვლავ პოეზიით ააფერადებს
მათ სულში კიდევ ათას ლექსს სძინავს,
კვლავ ათას რამეს ახდიან ფარდებს.
ერთს ისევ სტანჯავს ჩვეული დარდი
მეორეს ისევ სწყურია ბრძოლა.
მე ვნატრობ სითბოს, გაზაფხულს, ვარდებს
და მომეწყინა ლოგინში წოლა.
ორნი მოხვედით ჩემს სანახავად,
ორნი მოხვედით პოეტურ გრძნობით,
ვიყავი ცუდად, ვიყავი ავად
და მწვავდა სევდა ამოუცნობი.

1927

ილია

ტყვიით გაგმირეს შენი გული, შრომით დაღლილი.
ავაზაკებმა წმინდა სისხლი გასვარეს ხელით,
ასეა, როცა წარმტაც ბაღში ვარდია შლილი,
მის ახლოს ხშირად დასრიალებს ბოროტი გველი.

არა, არ მინდა გავიხსენო მძიმე წარსული,
დღეს მსურს გახარო, საქართველო როგორ განახლდა
და რაზედაც შენ ოცნებობდი, ნატრობდი გულით,
სინამდვილეში სიზმარივით უეცრად ახდა.

დღეს ძველი სევდა აღარ სტანჯავს შენს საქართველოს
კვლავ მზე დასცქერის ჩვენი ქვეყნის მინდვრებს და ჭალებს,
დღეს ჩვენი თავი ჩვენ გვეკუთვნის, დიდო ილია,
და ჩვენს საზღვრებში მტერი ველარ გაიჭაჭანებს.

ალიო მაშაშვილს

მეგობარ პოეტს

1

შენ გიყვარს ცეცხლი, აფეთქება და გრიგალები,
ბრძოლის ალმურში გარდაეშვი შენ თავდაყირა,
მარდად არბიხარ აღმართებზე, მწვერვალისაკენ
და პოეზიამ შენც აგანთო ბრძოლის საყვირად.
შვილი ხარ მაღალ ვულკანების, იქიდან მოხვალ
მბორგავ ვეზუვის ცხელმა ტალღამ ამოგისროლა,
შენ პოეზიას განახლების გრიგალი მოჰყვა
და იყო მხოლოდ შეჯახება, ცეცხლი და ბრძოლა.

2

ეე გინახე იმ ღრუბლ, როცა შენში იფეთქა გრძნობამ
და ნორჩ ლოთარეთ ღელავენს ჯარეულები ფრენებს,

უთხზავდი ლექსებს განახლების ახალგაზრდობას
და ადიდებდი შენი ქვეყნის აზიდულ გორებს.
ერის აღდგენა, ამაღლება ყოველთვის გსურდა,
რომ არ ქონოდა მის დიდებას არასდროს ბოლო,
ბავშვო - პოეტო, დარჩი მუდამ ასეთი სუფთა
და მძაფურ ბრძოლებშიც ხელოვანი იყავი მხოლოდ.

იებს ამბორიც გამოყვა თანა

იებს ამბორიც გამოყვა თანა,
ამაზე მეტი პოეტ ქალს რა მაქვს.
ხელზე მაკოცე და იმის შემდეგ
მგონია ცეცხლი თითებით დამაქვს.
მგონია ცეცხლი ჩაიქცა ჩემში
და ნიალვარად მოედო ძარღვებს,
მოდის, იზრდება გრძნობათა თქეში
და ყველა საზღვრებს გზა და გზა არღვევს.
დღესაც არ ვიცი, ვინ ხარ, ვინა ვარ,
ედება შხამი გულსაც და კალამს.
შეჰკითხე უფალს - რად აჩენს გრძნობებს,
ჰკითხე დემონებს - რადა აქვთ ძალა.
რა ვიცი, ბედი მაწვალებს რისხვით,
მე ჩემს თავს ვკიცხავ, მე შენც გემდური,
ეს მოხდა მისით, მე არ მეკუთვნის
არც მადლობა და არც საყვედური.
მაგრამ თუ ვინმეს ლამაზ თვალებში
გაჩნდა ცრემლების პატარა წვიმა,
მოვკვდები, ჩავალ ციე აკლდამაში
და ყველა ვარდებს ვაჩუქებ იმას.
მოვკვდები, ჩავალ ციე აკლდამაში,
რომ დაშრნენ გრძნობის ნიალვარები,
ვიქნები ჩუმად, ვიქნები წყნარად,
მაგრამ მე იქაც შენ მეყვარები.

1930

მეზღვაურს

შენ ზღვას უყვარხარ, შენც მისი ხარ ერთგული მცველი,
თეთრ აფრიანი თეთრი ნავი ზღვის კედლებს არღვევს,
ვბანაობ, წყალმა თუ წამიღო, ვიცი, მიშველი
და არ გამატან დასახრჩობათ ამ გიჟმაჟ ტალღებს.
ბავშვი ხარ, მაგრამ შენი მკერდი კლდეს ეჯიბრება,
შენი კუნთები - ბურთებია მზით გადამწვარი,
ვარდები ზღვაში - შენი ტანი ტალღებში ჰქრება,
ქანაობ ნავში - დაღლილ ქოჩორს გაგიშლის ქარი.
სოველ სხეულით ირუჯები მაისის მზეზე,
ეცემა ღაწვებს საჩრდილობლათ წამწამთა ფლასი,
და შენი კანი ისე ელავს დღის სინათლეზე,
როგორც ქალწულის ნორჩ სხეულზე შავი ატლასი,
მუდმივი ბინა, მუდმივი გზა ცვალებად ზღვაში,
სიმდიდრე - გული, ჯანმრთელობა, მაგარი მკლავი,
სატრფოს თვალები - ვარსკვლავების ამალა ცაში
და მეგობრები - იალქანი, საჭე და ნავი.
ამბობენ, რომ შენ მებრძოლი ხარ შთამომავლობით,
ხარ თუჯისაგან ამონაჭედ - ამონაშენი,
და უცხოელი საქართველოს იმგვარად შვენი,
რომ ძველ ელლინსაც არ შერცხვება დანახვა შენი.
გაშლი იალქნებს, გადახედავ ჰორიზონტს წყნარად,
ძლევის სურვილი შენს სახეზე მსწრაფლ აინთება,
მძიმდება ჯანღი, მოედება ნაპირებს ქარი
და ზღვა ღრიალით ნავის კედლებს დაეჯახება.
ახ, ამ ერცელ სტომაქს ბევრი მსხვერპლი შთაუნთქავს ალბად,
მაგრამ ვერ გაკრთობს აჩრდილების შავი კრებული,
ზღვას შემოახევ ქაფმოდებულ მღელვარე კაბას
და ნავს მოაგდებ ნაპირებზე გამარჯვებული.
რცხვენია ტალღებს, მას აწითლებს მზის ნაპერწკლები,
სდგახარ ამაყად, იღიმები თეთრი კბილებით,
იზრდება ძალა, ფართოვდება სხეულში ძვლები,
და იტვირთები ბევრზე ბევრი გამოცდილებით.
სჩანს ყველაფრიდან, რომ შვილი ხარ ამ საუკუნის
და თუ მოვარდა კვლავ ოქტომბრის მძლავრი ქარები,
რკინის ურდოებს შენ უშიშრად ხელით მოღუნავ
და მოვლენ შენთან მეამბოხე კომუნარები.

ბედნიერია ის მშობელი ვინც შენ გირწევდა,
ვინც გიმღეროდა: „გაიზარდე, გაიესე, შვილო“,
ახ, რატომ არ ვარ მეც შავგვრემან ყმაწვილის დედა,
რომ ეს ტალღები მანც შენსავით დაიმორჩილოს.

1918
სოხუმი.

მზე

მზე ამოიჭრა. სხივთა კონები
ჩემს ფანჯარაშიც შემოისროლა,
ამბორი მიყო, მწველი ამბორი,
გამომაფხიზლა და ამათრთოლა.
ბაღში ჩავედი, ცეცხლის ბორბალმა
სხივთა ისრები გადმომაყარა,
ცელქმა ნიავმა ნაძვის რტოები
შეარხია და გადიხარხარა.
ნორჩმა ლერწამმა ქოჩორა თავი
შეაშრიალა, კოხტად დახარა,
სხივთა მძივები მიმოფრქვეული
მარგალიტებად დაბლა დაყარა.
გამათბე, მზეო, მზეო, გამათბე!
სულ მარტოობამ გაჰყინა სული.
იცი, შორიდან, როგორ გეტრფოდი?
იცი, საიდან ვარ ჩამოსული?
ცრემლად ვდნებოდი ტანჯვის ქარცეცხლში,
უდროდ სჭკნებოდა სიცოცხლის ვარდი,
მეც შენთან მოველ, თან მოვიტანე
დაღლილი გული, სევდა და დარდი.
შენ ხომ არ იცი, რა არის გული?
შენ ხომ არ იცი მტრობა და შური?
ყველას უნათებ, ერთია შენთვის:
ბედნიერია თუ უბედური...
მაშ, მომახვიე ცეცხლის ლეჩაქი,
ლამაზ ოცნებად ნუ ჩამიქრები

ო, დამწვი, მზეო, რომ ჩემთან ერთად
დაიწვეს ჩემი ბნელი ფიქრები.

1919წ.
სოხუმი.

ზღვა

მინდოდა ლექსი დამეწერა ამ სათაურით,
მაგრამ არ იქნა, მე ამ თემას ვერ მოვერიე,
ვით გამოვხატო ამ ტალღათა ჩუმი ხმაური.
ან ეს კენჭები, ზღვის პირად რომ ფუთობით ყრია.
აქ თვალით ვცხოვრობ, აქ არ არის შრომა და დაღლა,
ვშავდები მზეზე და მთელი დღე ვწევარ სილაზე,
ო, რა რიგ მინდა ვიყო ამ წუთს აივაზოვსკი,
რომ გაშლილ ტილოს დავახატო ეს სილამაზე.

1928წ.

მიძღვნა

ამ სადა ლექსებს არ ვუწერ მგოსნებს,
არც მწიგნობართა მაღალ წოდებას,
ვუწერ გურულებს, მშრომელ გურულებს,
ვინც დღესაც მიყვარს და მაგონდება.
ვუწერ მათ შვილებს, ვუწერ ხალისით,
მე მათთან ხშირად მითამაშნია,
კრთიან წარსულში ისინი ისე,
ვით ლაჟვარდების ლურჯი არშია.
მყავდა ფრიდონი და ავთანდილი,
გვქონდა ოცნება უსპეტაკესი,

მსურს მივესალმო მათ ყოველ დილით,
თბილი სიტყვით და უბრალო ლექსით.
მშვიდობა თქვენდა, სალამი თქვენდა,
თქვენს ძვირფას ღიმილს მე ისევ ველი,
თქვენშია ჩემი ბავშვობის სევდა
და სიხარულიც უკანასკნელი.

1918წ.

ბაგრატის ტაძრის ნანგრევები

ვნახე ტაძარი ბაგრატის ქმნილი,
ვნახე წარსულის ნაშთი რღვეული,
ვნახე საფლავნი უღვთოთ დანთქმულნი,
ვნახე კედლები ჩამონგრეული...
ვნახე ადგილი ტურფა, მთიანი,
ქვები დათლილი, ჩუქურთმიანი
და მით მდუღარე წყლულს გადამესხა,
თავი დავღუნე, გავწითლდი, შემრცხვა...
შემრცხვა ყველაფრის, შემრცხვა იმისი,
რომ მთლად გამხდარვართ საჯიჯგნი სხვისი,
რომ ცხოვრების გზა ცუდად გვიელია
და თავისთვისაც ვერ მოგვიელია.
კაცო! თუ ახალ ნერგს აღარ დარგავ,
ძველს რაღად ახმობ, ძველს რაღად კარგავ?!
კაცი ჭკვიანი სახლს არ დაამხობს,
ახალ ხეს დარგავს, ძველს არ გაახმობს.
შენ კი, ქართველო, აბა რა ჰქენი?
აბა, რას ამბობს შენი საქმენი?!
რა გააკეთე, რა შეიძინე?
ღვინო დალიე, დაიღიღინე...
ადგილ-მამული ნაანდერძევი
ვერ შეინახე, ვერ დაიცავი,
თითო-ოროლა გროშად დაჰყიდე,
ხმალი კუთხეში უქმად დაჰკიდე,
გაიძახოდი: „მაცა“ და „მაცა“
და ამ ძახილში სხვამ დაიტაცა:

შენი ქონება, შენი სახლ - კარი...
აჰა, რღვეული დიდი ტაძარი.
    და ქართველთა ძე ნეტავ სად არის?!
        რად არ ამოვა ამ მთის მწვერვალზე,
        რა აფარია ნეტავი თვალზე?
        რად არასა გრძნობს, რად არას ხედავს,
        ბედი დაჩაგვრას როგორ უბედავს?!
ვნახე ტაძარი ბაგრატის ქმნილი,
ვნახე წარსულის ნაშთი რღვეული,
ვნახე საფლავნი უხმოდ დანთქმული,
ვნახე კედლები ჩამონგრეული.

1915წ.

პოეტი

დღეს მუშას ვუმღერ, ხვალ ქარხანას, ზეგ სილამაზეს,
მასზეგ სიყვარულს, გაშლილ სივრცეს, ტატნობებს ცისას,
გეტყვით, ვით დაქრის ზღვის ტალღები ცისფერ სილაზე,
გეტყვით, ვით უვლის მთის მწვერვალებს სხივები მზისა.
გავყვები სივრცეს, რომ შევიგრძნო ყოფა ახალი
და დავაძინო გრიგალები ჩემს სულში მძაფრი,
დღეს ბრძოლის ველზე დავაყენებ ამოწვდილ ხმალით,
ხვალ ზღვის სივრცეში გაგიტაცებ მსუბუქი აფრით.
შვილი ვარ მღელვარ ცხოვრებისა და მღელვარ ხმებით
მე თქვენ გადმოგცემთ მწუხარებას, სიხარულს, ბრძოლას,
მეგობრის ალერსს, მოლალატის შხამიან ამბორს,
ყოფნის სილაფეს და სიკვდილის კლანჭებში თრთოლვას,
გაჩვენებთ მუშას, ამონალით მთებს რომ აფეთქებს,
გლეხს ახალგაზრდას, ტრაქტორით რომ მიწას გულს ღადრავს
იქ ავაყვავებ მე ზამბახთა დაყურსულ მტევნებს
და აქ რითმებით ოდას ვეტყვი ნახშირის მადანს,
დღეს მუშას ვუმღერ, ხვალ ქარხანას, ზეგ სილამაზეს,
მასზეგ სიყვარულს, გაშლილ სივრცეს, ტატნობებს ცისას,
გეტყვით, ვით დაქრის ზღვის ტალღები ცისფერ სილაზე,
გეტყვით, ვით უვლის მთის მწვერვალებს სხივები მზისა.

1927წ.

ჩეკი ბავშვობა

ზამთარი სოფელში

ბრწყინავდა თეთრად წაბლის სახლები,
ელავდა ხატი კუთხეში ვერცხლის,
შორს კანტი - კუნტად ყეფდა ძაღლები
და გუგუნებდა ბუხარში ცეცხლი.
მხიბლავდა შეშა ალმოდებული
და ნაკვერჩხლები მრავალფერებით,
დედის კალთაში თავჩადებული
მე ვეუბნები მას მოფერებით:
„კარგია, დედავ, ყოფნა ბუხართან
და ალისფერი წითელი კაბა,
თეთრი ფერია ფერხულებს მართავს,
თეთრი ფერია გვახურავს საბანს.“

ოცნება ბავშვის

თავს ვიღებ ზეით, შევყურებ ზეცას,
როდესაც ცვივა წვიმის წვეთები
და ვფიქრობ, ნეტავ, ვიცოდე მეცა,
როგორ სტირიან ცაში ღმერთები.
ალბათ, დედიკო ყავდათ კეთილი,
მოკვდა დედიკო და იწყეს გლოვა,
ნეტავი ღმერთებს არა ყავთ შვილი?
და თუ ყავთ, ჩემთან რატომ არ მოვა?

„ბაზაფხული და ბავშვები“

მზე შურდულივით მიწას განერთხა
და დაგვცხა ბავშვებს დასიცხულ ველში,
ვითათბირეთ და გადაწყდა ერთხმად
წავსულვიყავით მახლობელ ტყეში.
მივედით, შესდგნენ, მე მათ ვამხნევებ:
„ალბათ ამ ტყეში არ არის მგელი“.
იდუმალ შიშით გავხედე ხეებს
და დავიკივლე: „გველი, ო გველი“,
ბავშვები დაფრთხნენ, მე მარტო დავრჩი
შიშისგან თვალებგადმოქაჩული.

ისეთი ქშენით მივვარდი სახლში,
მეგონა მკერდში არ მედო გული.

მილოცავს დედა

მილოცავს დედა მე „გულო შინას“.
მპირდება წითელ კაბის შეკერვას,
გულმაო მკერდში იპოვოს ბინა
დაუბრუნდესო შერყეულ კერას,
მამშვიდებს ლოცვა, არ მეშინია
და ისევ ვუხმობ ბავშვებს ჟინიანს.

ბაბუა და მისი მედლები

მყავდა ბაბუა, მედლები ჰქონდა
ზოგი პატარა, ზოგი მოდიდო
და სტუმრებს ხშირად ის უამბობდა
რა დროს, რა ომში მიიღო ჯილდო.
მე ვიჯექ ჩუმად დედოფალასთან,
მაგრამ იმათკენ მეჭირა ყური,
ვფიქრობდი, რატომ გახვრიტეს ფარა,
ნუთუ არ ჯობდა ეყიდათ პური?!

მოხუცი გლეხი

გვესტუმრა ერთხელ მოხუცი გლეხი,
იმას გლახუნას ეძახდა მამა,
კოჭლობდა ძალზე მარჯვენა ფეხით,
უძნელდებოდა უკბილოს ჭამა,
და მოიგონეს დრო გარდასული,
ბატონის შვილებს ის თურმე ზრდიდა.
აღმოხდა ისიც, ერთხელ, ასული
ვიღაცამ სადღაც რომ გაუყიდა.
ადგა, თან აყვა უბედო წერა,
ჯოხს დაებჯინა ღონემიხდილი
და იმის სათნო ჭაღარა წვერებს
დასთამაშებდა ჩიბუხის ჩრდილი,
დაასაჩუქრა ის დედამ თავშლით
მამამაც მისცა თუთუნის ქისა,
მეც მომცეს მისთვის წითელი ვაშლი,
მაგრამ მე ჩემთვის მინდოდა ისა.

საუბარი ბაბუასთან

- ვინ იყო იგი?!
- ბაბუ, დაიცა,-
ამ დროს ის ჭურზე აგლესდა თიხას.
პასუხი აღარ მაღირსა, როცა
ავჭირვეულდი პატარა ციცა.
- ვინ იყო, მითხარ. - საქმეს არ ვაცლი
და მომუშავეს ფეხქვეშ ვედები,
- ჩვენი ნაყმევი, ერთგული კაცი,-
მომიგო ბოლოს გულდამშვიდებით.-
მაგრამ ვერ მივხვდი კარგად, რა მითხრა,
აბა, რა ვიცი რაა „ნაყმევი“?!
ვიღებ ღვინიან პატარა ლიტრას
და მივდევ სახლის კიბეზე ზევით,
-რაა ნაყმევი, მითხარი, რაა?!
ვეკითხები და აღარ ვეშვები,
დამაცა ბავშვო, რამ აგახირა?!
ჯერ ერთი სული მოვითქვა შვებით!-
მაგრამ როდესაც თავის ოთახში
გრძელ ყალიონში ცეცხლი ჩაუქრა,
ზედ ნაღვერდალი დავუდე მაშინ,
თანაც აღუთქვი კოცნა საჩუქრად,
თეთრი წვერები ჩამოივარცხნა
მე ისევ ვზივარ და პასუხს ველი,
დაღამდა უკვე... შევწუხდი, დამცხა,
იყო ამბავი იმდენად გრძელი.

ცოდო წარსულის

ვიგონებ წარსულს, როგორც ძველ ამბავს,
ოდესღაც ასე გამიგონია,
რომ ერთხელ ერთ ჩვენ სასტიკ წინაპარს
ყმის სიბრალული არა ჰქონია,
ბაბუაჩემიც კიცხავდა იმას,
არ უყვარდაო საწყალის შველა,
და ერთხელ როცა ასხამდა წვიმა
ერთმა ყმამ თურმე გადაგვცა ყველა.
„ვინც უსამართლოდ გვაწუხებს, გვჩაგრავს,

იმისი ხორცი მიწამ არ სჭამა,
დაძრწოდეს ქვეყნად უამხანაგოდ
იმისი მოდგმა სამუდამჟამოდ.“
ყოფილა წყევლა ასეთი მათი
და ამით მე მაქვს გულში ჭრილობა,
დღეებს ვაღამებ, ღამეებს ვათევ
და ბოლო არ აქვს ჩემს მარტვილებას.
არ მიდევს ბრალი ხალხის წინაშე,
მე მუდამ ვგრძნობდი მათ სახეს, დაღლას,
დავდევდი სოფლის გარუჯულ ბავშვებს,
მიყვარდა მათი პატარა ძაღლიც,
ვიპარებოდი სახლიდან ხშირად
გადამილახავს ბევრჯერ ლანქერი,
ვითხუპნებოდი შავი ნახშირით,
ვიკვებებოდი ნაცრიან კვერცხით,
ვიხდიდი ფეხზე, რომ მათთან ერთად
მეც ფეხშიშველას გამევლო წყალში,
მით არა ერთხელ სურდო დამჩემდა
და არა ერთხელ გამლახეს ბავშვი.

ბოლოთქმა

გავყურებ განცდის შორეულ სივრცეს
და სიყრმის სიზმრებს ვინახავ მშვიდად,
ის წყევლა მაინც მარტო მე ვიგრძენ,
ის წყევლა მაინც მე მომივიდა.
მოდის აჩრდილი, მაწვალებს, დამდევს,
ვერ ვუძლებ ფიქრთა მოხუთულ შვავებს,
წარსული ცოდო მარტო მე მადევს,
ის ჩემში სტანჯავს ძველ დამნაშავეს.

პატარა პოეტესა

(ჩემს შუშანას)

ალუჩა მწიფდება ბაღში,
დაბლობში შრიალებს ყანა,

მე ვზივარ ჩემს ოთახში
და ვწერ მოთხრობას: „ნანა“.
ურმები დაუტვირთავთ
კრამიტითა და ყავრით.
ნასაკირალის ქედებს
შეჰყვა ღიღინით მგზავრი.
პატარა ბიჭი ბავშვებს
ალუბლის ტოტებს უყრის,
სადღაც ბუჩქებში დახტის
კურდღელი და შვლის ნუკრი.
შენ მინდვრად დათარეშობ,
ცუკრიას თოკით აბამ,
უხდება ცისფერ თვალებს
მოკლე, ცისფერი კაბა,
უცებ შემოხველ ჩემთან
და ამბობ: - დავიღალე!
- ნუ მიშლი, ჩემო გოგო,
საქმე მაქვს, გენაცვალე.
- მე შენთან მინდა, დედავ,-
ამბობ და მიალერსებ...
- მე შენი ტოლი ვწერდი
პატარ - პატარა ლექსებს.
სადღაცა გაქრა ბავშვი,
ისევ დავიწყე წერა,
შემორბის, მაძლევს ქაღალდს,
ვკითხულობ და არ მჯერა.
შემომაბრუნა მისკენ
ამ გაოცებამ დიდმა
ორი პატარა ლექსი,
ორი ლამაზი რითმა...
- ეს მე დავწერე, დედავ,
კარგია? მითხარ მალე!
- კარგია, ჩემო ბავშვო,
კარგია, გენაცვალე
სულში სინათლე ჩადგა,
გულმა უძატა ძგერას.
ვკითხულობ მე შენს ნაწერს,

ვკითხულობ და არ მჯერა.
ბაღში მწიფდება ხილი,
ქვევით შრიალებს ყანა,
მე ვზიავარ ჩემს ოთახში
და ვმარხავ ზღვაში „ნანას“.
ურმები დაუტვირთავთ
კრამიტითა და ყავრით,
ნასაკირალის ქედებს
შეჰყვა ღიღინით მგზავრი.
პატარა ბიჭი ბავშვებს
ალუბლის ტოტებს უყრის,
ვენახში ფოთლებს კორტნიან
კურდღელი და შვლის ნუკრი.
მზემ სითბო ვეღარ ზიდა,
სხივს საივლისოდ ლესავს,
კვლავ პეპლებს გაეკიდა
პატარა პოეტესა.

ნასაკირალი. 1923წ.

ჩემს ნინოს

ნუ შეიქმნები გლახ მონა
ხანმოკლე სიყვარულისა,
მუდამ გო[illegible]ს მისდევდე,
ცოტა გჯეროდეს გულისა
გტანჯავდეს ქვეყნად ბოროტი,
ცრემლები დაჩაგრულისა,
გწამდეს, გარეგნულ სიტურფეს
სჯობს სილამაზე სულისა.

ჩემს უმცროს გოგონას.

პრელუდიები

რიჟრაჟი თითებს ვიოლინს დაკრავს,
ცა ერითმება ფიქრთა ლიანებს,
ბობოქარ ზღვაში აუშვებ აფრას,
თუ შენი ნავი დაიგვიანებს.
მაგრამ სიცოცხლის ჭრაქი თუ ჩაქრეს
და გამიტაცოს ჰარონმა შორა,
მაშინ მიტირე, ვით მელეაგრა
სტიროდა თავის ჰელიოდორას.

შენ იმ გზით წახვალ, მე ამ გზით, ასე,
წინ ლტოლვილს სურვილს ნუ დამაყვედრი
და, თუ კვლავ შევხვდეთ ცხოვრების გზაზე,
ჩვენც შევირიგოთ ჩვენ - ჩვენი ხვედრი.
თუ დამეწევი შენგან წინ წასულს,
არ დაიბნევი, არ შეფერხდები,
დაგადგამ გვირგვინს დაფნისგან დაწნულს
და ჯვარს დაგვწერენ თვითონ ღმერთები.

ტრიოლეტი

შავი სუდარა ცის ტატნობმა წამოიფარა,
როს მზე ჩამოწყდა ოქროს ბურთად და ჩაწვა ზღვაში,
არ შეისმინა დედამიწის თხოვნა, მუდარა,
შავი სუდარა ცის ტატნობმა წამოიფარა.

და ყვავილებმაც მოისმინეს ნიავს სურდა რა,
როს ალქაჯებმა საზეიმო დაუკრეს ტაში,
შავი სუდარა ცის ტატნობმა წამოიფარა,
როს მზე ჩამოწყდა ოქროს ბურთად და ჩაწვა ზღვაში.

ნაწყვეტი

ნუ შეგაკრთობს ზღვისა სიღრმე,
მარგალიტის პოვნა თუ გსურს,
ნუ მიანდობ დიდსა საქმეს
სულით ლაჩარს და უსუსურს,
მუდამ კარგით უპასუხე,
ვინმეს შენი კარგი თუ შურს.

× × ×

რწმენავ, ძიზანო, იმედო, ღმერთო,
თქვენს ძიებაში ღონე წამერთო.
როდის გიპოვნით, დამიდეთ ვადა,
გამაგებინეთ სადა ხარ, სადა?!
შავ-ბნელსა ფიქრებს საით გაექცე
ობოლი სული ვის შევაფარო,
შთანთქმას მიქადნის არარაობა,
დაცარიელდა ჩემთვის სამყარო.
გულში ეჭვები ჩამჩურჩულებენ:
„რაც რომ იყავი, ის აღარ ხარო“,
დღეს მეგობარმაც გამომიცხადა:
არ მიყვარხარო, არ მიყვარხარო!!.

1919წ.

შეხვედრა შავი ზღვის პირად

მე შენ აღგიგებ, მეგობარო,
ჩემს გულში კარავს,
შენ, ჩრდილოეთის ბურუსები
ისევ რომ გფარავს.

N-ის

შესდექ, დაფიქრდი ურჩი თმები აიღე ხელით,
მზე ცეცხლის ნაბადს მოქნილ სხეულს ალერსით ახვევს,
ამ დროს უეცრად შემოგესმა ჩემი სახელი
თავი აიღე, გაგეხარდა, აგენთო სახე.
ფრთათეთრ თოლიებს გაუმართავთ აქ კარნავალი,

ცულლუტობს მხრებზე, შიშველ მხრებზე ცელქი ნიავი,
აორთქლდა წყალი, აიფარა ზეცამ უალი
და სადღაც მიჰქრის თეთრი აფრით პატარა ნავი.
ზღვა ოდნავ ღელავს და მეც კენჭებს ტალღებში ვთესავ,
ვიღაცა მოდის, მაგრამ მე რომ არავის ველი!
ნება მომეცით, რომ გაგეცნოთ, ო, პოეტესავ,
ნება მომეცით, რომ ამბორით გაგითბოთ ხელი.
პირველად გხედავ და მგონია გიცნობდი წინად,
პირველად გიცქერ და მიკვირს, რომ არ გეურჩები,
შენს დაჟინებულ მოთხოვნაზე მე გამეცინა,
მოგეცი ხელი და ვიგრძენი ცხელი ტუჩები.
აი, აქ დავსხდეთ, ვისაუბროთ, მე ასე მინდა,
არა ვარ მტერი, დამიჯერეთ, ვარ მეგობარი,
თქვენი თვალები ნათელია, ოცნება წმინდა,
დღეს ზღვაც არ ღელავს, ცა ღიმილობს, არა ქრის ქარი.
არ მყავს დედ - მამა, არ მყავს და - ძმა და მეგობარი,
დიდია სივრცე და მეც მუდამ ვეძებ ნაპირებს,
ეჰ, მე ცხოვრებამ ისეთ გზებზე გადამატარა,
რომ დღეს ვერავინ ველარაფრით ვერ გამაკვირვებს.
შორს, უცხოეთში მომენატრა მე საქართველო,
შორს, უცხოეთში მომენატრა სიტყვა ქართული,
მოველ და ვხედავ უდაბური ტყე და მინდვრები
წევს ჩემს ფეხებთან ტრაქტორებით გადაღადრული.
მეც ეს მახარებს, და მსურს უთხრა ამ ნათელ სივრცეს,
რომ ეს ჰაერი, ზღვა, კენჭები, პოეტი ქალი,
დღეს მე მეკუთვნის, ამ სიმდიდრეს არავის მივცემ,
გთხოვთ, ნუ იცინით, გეფიცებით არა ვარ მთვრალი.
და შლი ჩემს თვალწინ შენი წარსულ ყოფნის სურათებს,
და ვგრძნობ შენს ახლოს რაღაც უცხო სიამოვნებას,
მაგრამ თვალები უცაბედათ მაშხალებს ანთებს,
და შენს სიტყვებში ახმაურდა ზარივით ვნება.
ტალღები ფრთხილად აშრიალდნენ და ამ ხმაურში
იყო სიცოცხლე, სიხალისე, სიმშვიდე, სევდა,
ისეთი რბილი მოძრაობით ეკვეთნენ ნაპირს,
რომ... სიყვარულის ლამაზ ჭიდილს მოგაგონებდა.
და აქუცმაცდა ჩვენს ფეხებთან წყალის წვეთები,
და აცულლუტდა ბალღებივით ტალღათა ჯარი,

- ნახვამდის, ვამბობ, ალბათ ხვალე ისევ შევხვდებით,
ხედავ ჰაერში, როგორ ბრუნავს ნელთბილი ქარი?!
- ო, დარჩი კიდევ, შენ ბავშვივით შემემუდარე,
უარის ნიშნად გავიქნიე დაღლილი თავი,
საღამოს მწუხრმა ლილის ფერად დაპბურა არე
და ზღვის სივრცეში თეთრი აფრით სცურავდა ნავი.

სიყვარული

შეუყვარდა ბულბულს ვარდი და შეირხა მისი ბუჩქი,
ვარდი, წითლად მოღაზღაზე, ვით ქალწულის ბაგე - ტუჩი,
დაეკოდა ბულბულს გული, დაავიწყდა ყველაფერი,
და შეიქმნა სატრფო მისი ქორფა ვარდი სისხლისფერი,
უგალობა: „შენ ხარ ერთი ყველას მჯობნი, ვიცი, მჯერა,
ნუ გამწირავ, ყური უგდე ჩემს პატარა გულის ძგერას,
ნუ დამაგდებ, შენი ეშხით შეევებმები ბედისწერას
და არასდროს არ მოვაკლებ ჩემს ჰანგსა და ჩემს სიმღერას“.
ვარდის მცველმა ბარდ - ეკალმა ბევრჯერ გული გაუკაწრა,
თუმცა ამით მოტრფიალე ადგილიდან ვერც კი დაძრა.
არად სთვლიდა თვის გასაჭირს, თვით იცოდა რაც უჯობდა,
უჯდა ახლოს თავის სატრფოს, უყვარდა და სდარაჯობდა.
მაგრამ ერთხელ მოგზაურმა შეაშინა მომღერალი,
ააფრინა... თვით კი მოჰკრა ბუჩქის თავზედ ვარდსა თვალი,
მოეწონა, ჩამოსწყვიტა, მოაშორა ეკალ - ბარდი,
დაყნოსა და ამ დაყნოსვით დასჭკნა ვარდი... მოკვდა ვარდი...
რა ბულბულმა თავის სატრფო ბუჩქზე ვეღარ დაინახა,
ბევრი ცრემლი დააფრქვია, ბევრჯერ მწარედ შემოსძახა.
მიატოვა ის ადგილი, გამოსძებნა სულ სხვა მხარე,
კვლავ იპოვა ტურფა ვარდი მოციალე, მოელვარე,
მოესურვა მისი ქება, გულიც მორჩა, მოუბრუნდა,
დაავიწყდა სევდა ბულბულს და ხელახლა გამიჯნურდა.
და უყვარდა ვაჟს ქალწული. და უყვარდა ისე ვნებით,
რომ დნებოდა მის ხილვაზე, ვითა თოვლი მზის სხივებით,
მისგან შორს კი თავსა ხრიდა, ვით დამზრალი სუსხით ვარდი,
და ულრღნიდა ჭაბუკს ნორჩ გულს ჩუმი სევდა, ჩუმი დარდი.
შეუყვარდა მას საღამო შავი ნისლით დაფერილი,

დაეკარგა მოსვენება, დაეკარგა მშვიდი ძილი.
სურდა მისი გამხდარიყო ის ქალწული ვარდისფერი
და მზად იყო სამსხვერპლოზე მიეტანა ყველაფერი.
მაგრამ ერთ დღეს, დაქანცულმა რომ მილულა წუთით თვალი,
მოიპარეს მისი სატრფო, მოიტაცეს ტურფა ქალი.
და დაადგეს მას გვირგვინი ყვავილებით მორთულ თავზე
და წაართვეს კდემით სავსე სიქალწულის სილამაზე.
დარჩა ვაჟი მარტოდმარტო საბრალო გულდანაკოდი,
მოუხმობდა: „სატრფო ძვირო, სად ხარ, სადა, მნახე, მოდი!“
და ეგონა ამ გასაჭირს მისი გული ვერ დაძლევდა,
კვლავ ეძახდა, თუმცა პასუხს კი არავინ არ აძლევდა.
პირველ გრძნობის პირველ ყვავილს ბევრი ცრემლი დააყარა,
და მოშორდა ადგილს, სადაც სიჭაბუკე გაატარა.
იმკურნალა უცხო მხარეს, მორჩა გული, გაშრა თვალი,
კვლავ იპოვა მომხიბლავი მშვენიერი ტურფა ქალი,
დღემ დღე შობა, წელმა წელი, მისმა გულმაც გაიხარა,
დაივიწყა ძველი სატრფო და ახალი შეიყვარა.

1916წ.

ლერწამი

შორს უდაბნოში დაჭკნა ლერწამი,
რა ჩრდილი აღარ დაურჩა ფარად,
დაჭკნა ლერწამი, განმარტოებით,
მოკვდა ლერწამი მშვიდად და წყნარად.

ტანჯვის კოცონზე დაიწვა სული
და ჩაიფერფლა მთელი არსება,
ჰო, გავა დრონი, ჩემი სიცოცხლეც
იმ დამჭკნარ ლერწამს დაემსგავსება.

მე მაშინ მოვალ

„ჩემს თეთრ ბუხარში ცეცხლს ავანთებ, რომ იმის შუქზე
აქვე ჩამოესხდეთ და ზღაპრებით გავირთოთ თავი,
დავწვათ ოცნების ყვავილები ენების პატრუქზე
და განვიცადოთ სიყვარული წარმტაცი, მწვავი.
ო, მოდი, მოდი“, - შემეეედრე ნაზი ალერსით,
მეც უარის თქმას ვერ ვახერხებ თითქოს ერთთავად,
ენების შარბათი მომაწოდე, მე იგი ვერ ვსვი,
ვერ ვსვი, მიტომ რომ ეჭვისაგან ავად ვარ, ავად,
დღეს მარტოობა და ეს სევდა ისევ მაწვალებს,
რომ ნაღვლიანად გავცქერ შენკენ მომავალ ქუჩებს,
მოვიდე? ენებით ავაფეთქებ შენს დაღლილ თვალებს
და კოცნის ჟინით დავწვავ მაგ შენს გაცრეცილ ტუჩებს.
არა, არ მოვალ და ჩემს გულში ეჭვი არ ცხრება,
შესაძლო არის ვერც გიხილო ჩემთან აწი მე,
ალბათ ლოდინმა ისე დასწვა შენი ოცნება,
რომ შენს თვალებში ქარიშხალი სეტყვას აწვიმებს.
ძვირფასო, გუშინ რომ შენს ალერსს გამოვექეცი,
წარბი შეიკარ და შეიქენ ნაწყენი, კუშტი,
შენს შავ თვალებში ჟინიანობს ლამაზი მხეცი,
მე კი მეგობარს, გესმის, კარგო?! მეგობარს ვუცდი.
თუ შენ ხარ გმირი ჩემი განცდის ღირსებით სავსე,
სულით მაღალი, გრძნობით ნაზი, ფაქიზი, წმინდა,
მე მაშინ მოვალ ჩემი ფეხით და გეტყვი ასე:
„მე შენ მიყვარხარ, მე შენ მხიბლავ, მე შენთან მინდა“.

მე ეს ავკრიფე

მე ეს ავკრიფე შავი ზღვის პირად
და არ მსურს, ყველა რომ დავიჩემო,
ის უბრალოა, არა ღირს ძვირად,
მინდა გაგიყო, ძვირფასო ჩემო.
როდესაც მოვკვდე, ასეთი ქვებით
მოკირწყლე ჩემი ცივი სამარე,

ნუ მეტყვი სიტყვას ხოტბის და ქების,
ნურც უჩემობას დაიმჩნევ მწარედ.
მაგრამ როდესაც ამღერდებიან
გერიტი, ბულბული, მტრედი, შაშვები,
მოდი კვირა დღით ჩემს სამარესთან
შენი ცოლით და შენი ბავშვებით.
ნუ ატირდები. მე ეს არ მინდა.
წარსული განცდა ჩაჰკეტე გულში,
გახსოვდეს გრძნობა, ალერსი წმინდა,
რაც იყო კარგი ამ სიყვარულში,
და სთქვი: „ოდესღაც პოეტი ქალი
შესტრფოდა ამ მთებს, ამ მინდვრებს, ამ კორდს,
მისი თითები ნაზი, ფერმკრთალი
ბევრჯერ დაუწვავს ჩემს მხურვალე ამბორს!
დღეს აღარ არის, დღეს აღარ ვხედავ,
მაგრამ მის სახეს ინახავს გული“.
და ვფიქრობ, შენი ბავშვების დედას
არ ეწყინება ეს სიყვარული.
სულელო ბიჭო! არ ეკვდები მართლა,
ჯერ კიდევ დაგწვავ გრძნობით, ალერსით.
უნდა დავწერო ასი რომანი,
ასი პოემა და ასი ლექსი.
მაგრამ ეს ცრემლი, შენს თვალს რომ უვლის,
სჯობია ჩემი ათი წლის ნაშრომს.
აიღე თავი... მხურვალე კოცნით
მსურს ეს ცრემლები მე ამოვაშრო.

არ არის შენთვის პატიება

„და ვიგრძენი ეს სამყარო
ორად როგორ გაყოფილა,
და გავიგე, სიძულვილი
სიყვარულთან რა ყოფილა...“
(ჩემი ლექსებიდან)

ნულარ დამეძებ, ნულარ გინდა ჩემი შეხვედრა,
არ არის შენთვის მიტევება და პატიება,

შენს სიცოცხლეს ხედა დავიწყება მუდმივი ხვედრად
და მით დასრულდა ჩემი სულის მწვავე ძიებაც.
        დაიმსხვრა კერპი, სამლოცველო დაცარიელდა,
გაქვავდა გული, ყინულებით ამონაშენი,
        კოცონი სულში ანთებული ჩაქრა, ჩანელდა,
        და მძულვარების ცეცხლს გარდავეც ხატება შენი.
აღარ მშორდება აღშფოთება, თრთოლა, ციება,
შურისძიების მწვავე სურვილს ვატარებ გულთან,
არ არის შენთვის მიტევება და პატიება,
მხოლოდ სიკვდილი შეარიგებს ჩემს სულს შენ სულთან.

პაოლო იაშვილს

გაქვს ნადირობის დიდი ტრფიალი
და ქართველური იერი გახლავს,
მაგრამ რაინდულ წარსულს ივიწყებ,
პოეტო! სიტყვას გაგონებ ახლა.
        მე აქ არ ვხედავ გმირებს ზეკაცებს,
        თუმც დაილია თვალისა ჩინი
        ახალგაზრდობას ჟამთა სვლა მტაცებს
        და ანთებული ქალური ჟინი.
ვგრძნობ დაიწვება უდაბურ გზებზე
ის ჩემში დღესაც ფუჭად ზღვაურობს
ისევ სჯობია წამოვდგე ზეზე,
ლექსი რითმებით ავახმაურო.
        საფანტი თოფი ვიყიდე წრეულს
        და დავისწავლე მიზანში სროლა
        მახლდა ნაგაზიც, მაგრამ რა იცის
        უჯიშო ძაღლმა ნადირთან ბრძოლა.
დრო და წამალი ტყვილად დავხარჯე
დღეს კი თბილისი ისევ მატირებს
პაოლო! მე თქვენ გემდურით უკვე
და შერიგებას აღარ ვაპირებ.

აჭარა

ეს დაბები, ველ - მინდვრები,
ამ ზღვის ვრცელი ტანი,
ქობულეთი, აჭარა და
მესხეთ - ლაზისტანი.
    წინათ კოლხეთს ეკუთვნოდა,
    კოლხეთს ამშვენებდა
    და ორ ღვიძლ ძმას ერთი ჰყავდა
    საყვარელი დედა.
თუ ორი ძმა ერთ ოჯახში
ერთის განცდით იშვა,
იმათ შორის არ იქნება
მტრობა და გათიშვა.
    ძველი კოშკის ნანგრევები
    რომ იტაცებს თვალებს,
    იცით, თავის მებრძოლ შვილებს
    რას სთხოვს, რას ავალებს?
ეუბნება: თქვენ შვილნი ხართ
ცვალებადი სოფლის,
ამ ჩემს კედლებს ბევრჯერ ბანდა
სისხლიცა და ოფლიც.
    ბევრი გული გაუფატრავს
    მტრის ურდოებს წყეულს,
    ბევრი გლეჯდა რკინის შანთით
    საქართველოს სნეულს.
და თქვენც იმ დროს ისტორიას
თქვენი სისხლით სწერდით
და სამშობლოს იფარავდით
ძარღვმაგარი მკერდით.
    თქვენ ერთი გაქვთ მისწრაფება-
    გული, გვარი, ენა,
    მაშ ნუ გაგყრით ნურასოდეს
    თქვენ სხვადასხვა რწმენა.
ძველი კოშკის ნანგრევები
რომ იტაცებს თვალებს,
აი, თავის ერთგულ შვილებს,
რას სთხოვს, რას ავალებს.

 1919წ.

თეთრი გედი

დილით, როცა თეთრი გედი
ცისფერ ტბაში ბანაობდა,
ცისფერ ტბაში თეთრი გედი
თეთრი ფრთებით ქანაობდა.
ვედის თავზე შავი ბედი
სასიკვდილო ჰანგებს თხზავედა,
წუთის შემდეგ გედის ნორჩ გულს
ტყვია ფლობდა, ტყვია სწვავედა.
თეთრი გედი ავად გახდა,
თეთრი გედი დაგვიღონდა,
სული ზეფირს გაატანა,
ბუმბული კი ქარს მიჰქონდა.
დილით, როცა თეთრი გედი
ცისფერ ტბაში ბანაობდა,
ცისფერ ტბაში თეთრი გედი
თეთრი ფრთებით ქანაობდა.

ჩიტი

1

ღია ფანჯრიდან შემოფრინდა პაწია ჩიტი,
თვალებციმციმა, მოხდენილი, ლამაზი, ცქვიტი,
თვისი ნისკარტი მოყვითალო იატაკს დაჰკრა,
ჰპოვა მარცვალი, აფრთხიალდა და მსწრაფლვე გაქრა.
ვერც კი მოვასწარ, მეთქვა მისთვის: შესდექ, პატარავ!
მოწყენილი ვარ, შენც ხომ ხედავ, მიმღერე რამე,
ბედმა გამწირა, კაცთა ენამ დამასამარა,
ჭიკჭიკით მაინც მანუგეშე, ერთი ხმა გამე!
მას შემდეგ ხშირად ღია ვტოვებ მე ჩემს ფანჯარას,
მსურს კვლავ შევხედო ჩემსა ნაცნობს ფრინველს პატარას,
ველი... არ მოდის... არც ის ვიცი, სადა აქვს ბინა,
კვლავ ფრენს, თუ ტყეში სამუდამოდ მან ჩაიძირა?!

2

კვლავ მეწვია ჩემი ჩიტი,
დიახ, ივი, ივი იყო,
კოხტა, ცელქი, მონავარდე,
ოლონდ ცოტა გაზრდილიყო.
ჭიკჭიკით და ფრთების ქნევით
გამარჯობა ჩამომძახა,
თურმე მასაც მოვენატრე,
გადმოფრინდა, ვნახე, მნახა.
დიდხანს კი არ დაიცადა,
ისევ თვალს ამოეფარა.
მიხარია, ჩემი ჩიტი
ცოცხალია, არ მომკვდარა.

1915წ.

ვარდი

ერთხელ ვარდი მომიძღვენი გაცრეცილი, ნაზი, მკრთალი,
ვით პირველი სიყვარულით ავადმყოფი ტურფა ქალი,
მოვუარე, გავუფრთხილდი, ხელიც კი არ მივაკარე
და საყვარელ წიგნის ფურცელს შესანახად მივაბარე.
და გავიდა შემდეგ წლები, ქროდნენ დღენი, ცვლიდნენ დღესა,
თან წარიღეს ოცნებები და ბავშვური სულის კვნესა,
დამრჩა მკაცრი სინამდვილე, დამამწუხრა, დამაღონა,
და ცხოვრებამ ვარდის ნაცვლად ეკალნარის მიძღვნა კონა,
და მოვძებნე ერთ დღეს წიგნი, წიგნი წარსულ ყმაწვილობის,
ჩემი უტყვი მეგობარი და მოწამე ბავშვურ გრძნობის.
გადავშალე, გადავფურცლე, ნახვა მისი გამეხარდა,
და უეცრად ვარდის ტოტი წიგნიდან ძირს დამივარდა,
ჩაიფუშა, ჩაიშალა, ჩაიშმუშნა, ჩაიკეცა
და პაწია სიხარულიც შემეცვალა, სევდად მექცა.
ბაღში ვიყავ, ქროდა ქარი, ქარი ქურდი, მაწანწალა,
აიტაცა ვარდის მტვერი, აკრეფაც არ დამაცალა:

მიმოფანტა და მდინარის გიჟ ტალღებში შეაცურა,
ბედმა ჩემთვის თვით ბტევრიც კი დაინანა, დაიშურა.
და ამრიგად დამეკარგა ვარდი, შენგან მონაძღვენი,
ეჰ, ვინ იცის რას გვიმზადებს ჩვენც ამქვეყნად ბედი ჩვენი.

1916წ.

№ - ს

დაშორდი განცდის მაღალ მწვერვალებს,
დაშორდი განცდის მაღალ ღვთაებას,
ღღეს რას იგინებ! დაქანცულ თვალებს
თუ უიმედო გამოთხოვებას?!
ჩემში არ დარჩა აღარაფერი
და შენს მოციქულს, აბა, რა ვუთხრა?!
დაჭკნა ყვავილი, წაერთვა ფერი
და მეც ქარს მივეც იგი საჩუქრად.
ყველა ბილიკი გადაჭრილია
და ყველა ხიდი გადავწვი ცეცხლით,
ხსოვნის ძაფებიც ისე წვრილია,
რომ მას ნისკარტიც გაიტანს მერცხლის.

მოკვდი და ისევ შემიყვარდები

=

დღე იყო ჩუმი, უღრუბლო, წყნარი,
შენ იდექ ტყეში გარინდულ პოზით,
მე ამ დროს გვერდით გამოგიარე
ხელში წიგნებით, გულთან მიმოზით.
შენ გაფითრება, შეკრთომა, შიში,
ორთავეს გვჭერეტდა მზე მოციმციმე,
ვიდოდი ობლად ხეების ჩრდილში
და მწუხარება დაგქონდა მძიმე.
ჩანს, შეგიყვარდა თალხი ფერები

და მისდევ სადღაც უსახო დარდებს,
გნახავ სულთმობრძავს - მოგეფერები,
მოკვდები? მოვალ, მოგიტან ვარდებს.
დიდი ხანია ჩაქრა ოცნება
და დაიხურა ყველა ფარდები,
მოკვდი და გრძნობა კვლავ გაცოცხლდება,
მოკვდი და ისევ შემიყვარდები.

1914წ.

წარწერა ქვაზე, რომელსაც გულის მოხაზულობა აქვს

ზღვის პირას წყალში
უცაბედად ვიპოვე ეს ქვა,
შენ მომაგონდი... არ მინდოდა
მე შენთვის მეთქვა,
თუ წამწამები
დაიფარა ბროლისფერ მძივით,
თუ ღმერთებს ვწყევლი,
თუ სიცოცხლეს ვგმობ და ვუჩივი
იმის ბრალია,
რომ შენ მაგ მკერდში გულის მაგივრად
ქვა გიძევს ცივი!
ქვა გიძევს ცივი!

დაკეტილ კარებთან

ვუკოლ ბერიძეს

დაგროვდა სიტყვა და ის გულმა ვერ დაიტია,
მოველ მეამბნა, თქვენ კი კარი დაგიკეტიათ,
წასულხართ სადღაც და არ ვიცი გეძიოთ სადა,
იყო განცდების თითქმის მთელი კორიანტელი,
იყო ოცნება ცისკარივით სუფთა, ნათელი,

და დღეს ყველაფერს სათითაოდ დაეშვა ფარდა.
სადა ხარ, სადა. და საუბრობთ ვაჟთან თუ ქალთან,
მე ისევ ვდგევარ მოწყენილი დაკეტილ კართან.

სიყვარული წინად და ეხლა

წინად ეს გრძნობა სალონებში დასეირნობდა,
იყვნენ ქალებიც უპირო და უმადურები,
ქვეყნების ბედსაც თვის ნებაზე ატრიალებდნენ
ყოველი ჯურის შეთითხნილი პომპადურები...
ჩვენ კი სხვანი ვართ და სხვა არის აზრიც და განცდაც,
დაინგრა ძველი, შეტრიალდა ცხოვრების ჩარხი,
გვაჩვენეთ ქალის, ახალ ქალის სული და გრძნობა
ჯანსაღ სიყვარულს ვერ უარყოფს ჯანსაღი ხალხი.

საგაზაფხულო ოდა

დღეს მზემ მაკოცა და კოცნა იგი
დააშრობს ვნებას მილიონ ვაჟის,
გუშინ შიკრიკათ გამოგიგზავნა
პატარა შუქი სუფთა და ნაზი.
    დღეს კი, როდესაც მის სადიდებლად
    საგაზაფხულო ოდასა ვწერდი,
    მესტუმრა, როგორც ჭაბუკი სატრფო,
    გამიხსნა თავის მხურვალე მკერდი.
უგულო ხალხმა გული წამართვა,
უგულო ხალხმა მადინა ცრემლი ,
მე ყველა მიყვარს, მე ყველას ვძულვარ,
მე ყველას ვლოცავ, მე ყველა მწყევლის.
    ვამბობ: დღეიდან ნურავინ მელის,
    ვამბობ: დახურონ ყველა კარები,

ამიერიდან მზე მეყვარება,
ამიერიდან მზეს ვეყვარები.
მე უმისობა ისე დამაჩნდა
ისე დამლია, გამაცამტვერა,
რომ დაშრა გულში ყოველი განცდა
და დამავიწყდა ლექსების წერა.
დღეს მზემ მაკოცა, დღეს დედა მიწას
სწვავს ცხელი სუნთქვით სატრფო მზე - ვაჟი,
თვით იალბუზის მაღალ მწვერვალებს
საგაზაფხულო გვირგვინი აზის.

1928წ.
სოხუმი.

ჩემს მტრებს

მესმის განგაში და ყურს ვუგდებ გაცვეთილ სიტყვებს,
ვიცი თქვენს გულში არასდროს არ გამოიდარებს,
მზის სინათლეზე ეხუჭებათ თვალები ვირთხებს,
უჯიშო ძაღლიც ხშირად უყეფს ზეცაზე მთვარეს.
აიღეთ გუნდა, ააყვირეთ თქვენი საყვირი
და მიუმატეთ აგურები ჭორის სადგურებს,
გადმომაყარეთ ქვა და გუნდა, შეჰკარით პირი,
მე ერთი ლექსის ერთი პწკარით გაგანადგურებთ.
ვუყვარდი ღმერთებს, აპოლონი მირწევდა აკვანს
და ჩემი სუნთქვა, მწამს, სჭირდება კვლავ პოეზიას,
მე ერთი დაკვრით ავაფეთქებ ჯურღმულებს, საკანს
და ვიტყვი ლექსებს სიყვარულზე, უღრუბლოს, მზიანს.
მაშ, იგანგაშეთ, მაშ, ატეხეთ აურზაური,
ვერ შემაშინებს ეს ხმაური და მზერა რუხი,
ილაპარაკეთ, თუკი ვინმემ დაგიგდოთ ყური,
მე შემიძლია მხოლოდ ზიზღით გაგცეთ პასუხი.
პარნასზე ვდგევარ ანთებული ჟინჟღილით ხელში,
ფოლადის რითმებს უფსკრულებზე გადვისვრი ხიდად,
თქვენ ჩაიხრჩვებით საკუთარი სულის წუმპეში,
მე კი დავრჩები ისევ ზევით სუფთად და წმინდათ.

სიხარული

ის ლამაზია, ვით ციური ტურფა ასული,
ის ლამაზია, თვალწარმტაცი, ნაზი, ნარნარი,
ის ხიბლავს ყველას, თუმცა არ აქვს გული და სული,
მალია იგი, მალი ისე, ვით ნიავ - ქარი.
    მუდამ დაფრინავს მოუსვენრად მთასა და ბარად,
    იმას დაეძებს ბრბო უვიცი და ბრძენთა კრება,
    მაგრამ მას დიდხანს არვის ხელში არ მოუცდია,
    წუთით ეხება ადამიანს და მსწრაფლეე ჰქრება.
და ტყუის იგი, ტყუის, მაგრამ ისე ლამაზად,
რომ ეს ცრუობად თითქმის არც კი მოგეჩვენება.
დარდი დაქანცავს, ცრემლმორეულს შესცინებს ნაზად,
გინდა შეეხო, მაგრამ ამ დროს გტოვებს ჩვენება.
    გტოვებს ვით შუქი უეცარი, ანუ ღიმილი,
    მის დასაჭერად არვის ყოფნის გამოცდილება,
    და ეს პატარა, უხილავი ცელქი ფერია
    არვის ბრძანებას არასდროს არ ემორჩილება.
ვის არ ატყვილებს? ქალსა თუ კაცს, დიდსა თუ მცირეს,
მაგრამ ამისთვის მას არავინ არ ემდურება.
არ ემდურება მიტომ, რომ ის ლამაზად ტყუის
და ამ ტყუილით სილამაზეს ემსახურება.

სტუმრად გრიშაშვილთან

წიგნები ყველგან: თაროებზე, კედლებზე, ჭერზე,
ჩვენც დავნავარდობთ, უბოდიშოდ ვუსინჯავთ კარავს,
აფრქვევს იუმორს გრიშაშვილი, მაგრამ დღეს მასში
[illegible]
გაბნეულია სურათები, ბევრი ვერც ვიცან,
არის ნივთები ძველისძველი, წინაპართ ხანის,
ერთ - ერთ სურათში სადღაც მიქრის ცხენით მარიჯან
და იღიმება თეთრ ჩარჩოში პატარა ანი.

ძვირფას მოხუცებს[1] სოსო გულით უმასპინძლდება,
ჩვენკენ კი ხშირად გადმოაგდებს ქათინაურებს,
ჩაის ამზადებს, არ სცალია, ფუსფუსს უნდება
და ეს ფუსფუსი ალამაზებს, აუცნაურებს.
არ ვხედავ „ცოლებს“,[2] ალბათ დღისით იფანტებიან,
ნუთუ არ გრძნობენ, რომ მეგობარს სჭირდება შველა.
სოსო! შენ იმათ ვერც დაათხოვ, არც მოკვდებიან
და ერთ დღეს ალბათ შენს ქონებას მოითხოვს ყველა.
მათი ხმაური შეაშინებს, დააფრთხობს რითმებს,
დანაწილდება მინანქარი, წიგნები, ბროლი
და ისე, როგორც ოსმალეთის ტახტის მემკვიდრეს
შენც საალერსოდ გეყოლება სამასი ცოლი.

ლამარა

გრიგოლ რობაქიძეს

ცვივა სიტყვები, ისმის ხმები, უცნაურ რხევით
და გაშლილ ფონზე აქანდაკდა თემა ქართული,
ბრწყინავს სურათი ქარაგმებში გამოხვეული
ჯადოსნურ ხმებით ამღერებულ - გამონასკული.
იჩო - სახეა უაღრესად კეთილშობილი,
მინდია - მზეა საქართველოს მზიურ უბეში,
თორღვა - ლომია ხევსურეთის მთებში შობილი
და მურთაზ, მურთაზ მოვარდნილი ნიაღვრის თქეში.
ლამარა - ქალი განწირული ბედისგან ისე,
რომ დაიფარა ბრძოლის ფერფლით მარჯანი თლილი,
სცენის გმირების მოქმედება ნათელი მზისებრ
და გვწამს ორი რამ, დურუჯი და მარჯანიშვილი.
„ლამარას“ ავტორს ხალხი ტაშის ქარიშხლით ჰფარავს,
„ლამარას“ ავტორს ყვავილები უკოცნის კალთებს,
უჭირავს კვერთხი პოეზიის, დარაჯობს პარნასს
და მის მწვერვალზე ულამაზეს ვარსკვლავებს ანთებს.

---

1 ეკ. გაბაშვილი, ან. წერეთელი, კ. მესხი.
2 იხ. გრიშაშვილის ლექსი „ჩემს ცოლებს“.

თუში

ისევ მაღალ მთებს ვეიმედები,
ჩვენს მოდგმას ისევ ის გააკაჟებს...
და როცა ეხედავ ნაბდის ქუდებით
სადმე ახოვან, შავგვრემან ვაჟებს,
ვარჩევ ყმაწვილებს, ლაღად აღზრდილებს,
თოვლში და ბულში გამონაშუშებს,
ჩვენში ვეფხვივით გადმოვარდნილებს,
მთიდან ჩამოსულ [illegible]ამაგარ თუშებს.
უხდება მთიელს თამამი მზერა,
შვენის მზის ფერფლი გარუჯულ კუნთებს,
თან ბოკვერივით ლამაზებს ზვერავს
და მძაფრი ვნება ცეცხლს სულში უნთებს.
მუდამ ფხიზლად დგას, მუდამ თავს იცავს
და თვალხილული ღამეებს ათევს,
ებრძვის შავ ღამეს, ებრძვის შავ მიწას,
ებრძვის ქარიშხალს, სეტყვას და დათვებს.
შეეყურებ, ოქროს გადაუფერავს
ძვირფასი მადნის დაღორღილ ქვიშას,
არ იცის წერა და მაინც სჯერა
იოლად წავა და არა უშავს.
„თუში“ - ეს სიტყვა მუდამ მომწონდა,
თუშებზე ფიქრი დღესაც მაწვალებს.
ბევრ თუშს გმირული წარსული ჰქონდა,
დღეს კი მიწა [illegible]ამს მათ ჩამქრალ თვალებს.
ვაჟებო, გასწით თუშეთის მთებში,
სცადეთ მთის ქალის გულის გაღება,
ნუ გინდათ ქვაბი, ნუ გინდათ თეფში,
ნუ გინდათ მზითვი წამოსაღებად.
ქალებო! წადით, მთა დაიპყარით,
ცრუ ადათების ნუ არის შიში,
თუგინდ მწყემსებში ეძიეთ ქმარი,
ოღონდ არ გაქრეს ქართული ჯიში.
მთა ძუნწობს, ჩვენთვის შვილს არ იმეტებს,
ქალებს ინახავს, ვაჟებს არ უშვებს
და მეც ის აზრი დამაიმედებს,
რომ ჩემს ორ ასულს მივათხოვ თუშებს.

1922

მოგონება ბავშობის

პატარა გოგო სიხარულის ვიყავ საბაბი,
ლაღ ბუნებასთან შენაერთი, განუყოფელი,
ვათრევდი ჩიბუხს დანატოვარს უცნობი პაპის,
უშიშარ ვაჟკაცს რომ ეძახდა ჩვენი სოფელი.
    მისი სათვალე, სათუთუნე, სარტყელი სირმის,
    მისეულ სკივრში დღესაც არის, თუმც გამოხუნდა,
    ძველისძველ ყანწებს, ჩაჩნაგირებს, რქებს ველურ ირმის,
    ჩვენი ოჯახი მის სახსოვრად ინახავს მუდამ.
არასდროს იგი არ მინახავს, მამას ვხედავდი,
წარმოდგენაში ამაყი და მრისხანე ჩანდა,
როდესაც მტერი მტრულ შეხვედრას ვერუბედავდა
და მუსრს ავლებდა ბრძოლის ველზე ოსმალთა ბანდას.
    ეს ის დრო იყო, როცა მეფე, ქართველი მეფე
    კვლავ მტკიცედ იდგა და ერთგულ ჯარს ირგვლივ ხედავდ
    ვერ აშინებდა ოსმალების ძაღლური ყეფა
    და დამცირებას თვითონ მტერიც ვერ უბედავდა.
რომ მეფის რუსეთს საქართველო მისცეს საჩუქრად
და დაგვეუფლენ ჟანდარმებით, ხიშტებით, მღვდლებით,
ერი ამაყი ბედმა ისე წამოაჩოქა,
რომ ბნელ კუთხეში დაუჟანგა ხორასნის ხმლები.
    და ვკითხულობ მე ჯერ სულ ბავშვი, რვა წლის გოგონა:
    - ამ ხანჯალს, მამავ, რად არ ვხმარობთ, უქმად რომ გდი
    - რად უნდა, შვილო, იარაღი დაჩაგრულ მონებს,
    დღეს ის ვაჟკაცებს სალამაზოდ დაუკიდიათ.

პოეტს - ბოჰემას

ტერენტი გრანელს

იცი ბაკშვიკით ატირება ღრუბლიან დღეში,
გიტაცებს ღამე ქარვისფერი სხივები მთვარის
შენ უცნაური პოეტი ხარ საქართველოში
და ლექსებია შენი სულის ხმალი და ფარი.
ოქროსფერ თმებში მუდამ ბუდობს წვიმა და თოელი,
ყურს უგდებ, რომ მთაწმინდაზე ქვითინებს ქარი,
იგონებ დედის ჭირგამოვლილ სევდიან სახეს
და ლექსებია შენი სულის ხმალი და ფარი.
გიზიდავს მარად შორეული და უხილავი,
ფიროსმანივით შენც არ იცი სანამდე ივლი,
ნუ ეძებ ღმერთებს, არ არიან ღმერთები ცაში,
ნუ ეძებ გრძნობებს, პოეტები არ უყვარს თბილისს.
ჩაუვლი სარდაფს, გენატრება პური და ხაში,
შენს ცისფერ თვალებს უძილობა ბურუსში ახვევს
და მოქეიფე აშულების გაბზარულ ხმაში
გაგინათდება დაღვრემილი, ფერმკრთალი სახე.
ხშირად ჩერდები უცნობ სახლთან, ისმენ აკორდებს,
გიყვარს ვარდები, პიანინო, კახური ღვინო,
გამზირზე გავლილს, გაცილებენ ჭადრები ტბაში,
იქნებ ლექსებმა შენ ოდესმე გადაგარჩინოს.

მწერი

შუშაბანდის თეთრ მინაზე მიმკვდარიყო შავი მწერი,
რა ავიღე, ხელში შემრჩა პაწაწინა ფშვნილი მტვერი.
იქვე ბაღში გავისროლე, მზის სხივიდან ჩამომხმარი,
ალბათ, ლამაზ ყვავილებში გაფანტავდა იმას ქარი.
და დავფიქრდი... ჩემი თავიც წარმომიდგა თითქოს ასე,

დღეს მფრინავი, მხიარული, მონავარდე, მოკასკასე,
ხვალ კი ცივი, უგრძნობელი, საშიშარი, საზიზღარი,
ჭია-ღუა, ქვეშეძრომელი, საშიშარი, საზიზღარი,
ჭია - ღუა, ქვეშეძრომელი, შავი მიწა, თეთრი კუბო
და შემშურდა ბუზის ხვედრი, მეც მსურს მისებრ დავიღუპო.
არა, არ მსურს შავ მიწაში გავიხრწნა და დავიგესლო,
ოხ, მეც მინდა სიკვდილის დროს დავიწვა და დავიფერფლო.

შენ და მორიელი

ძე ქუჩაში გავრბივარ,
შენ ფეხდაფეხ მომყვები,
მსურს გავექცე შენს სახეს,
ახლოს აღარ ვხედავდე,
შენც იჩქარე ნადირის
ყნოსვითა და ფლოქვებით
და მსურს მოვკვდე, სანამ კვლავ
რამეს გამიბედავდე.

ეჰ, წავიდა იგი დრო,
მე რომ ამამეტყველა,
დღეს ოცნების ვარდები
ჩემს კალთაში ჭკნებიან,
ასეთ ვნებას აიტანს
მხოლოდ ღამის პეპელა
და მღელვარე ფიქრებით
ჩემს გულს ეხეთქებიან.

დავიღალე, გზისპირას
ყვავის ცაცხვი პატარა,
მას მივეყრდნე, გულში კი
ბრუნავს ბოღმა ძლიერი.
ბედისწერამ ასეთ გზით,

ეფიქრობ. რატომ მატარა
და უეცრად ჩემს თითებს
დააცხრა მორიელი.
შენ იქით ხარ, ეს აქეთ,
მეც არ ვიცი მტკივა რა,
როს დამკბინოს, გავიბან,
ეს ვერ დამააცადებს,
მაგრამ **უკანა ეპეტრი**,
გულში რჩება იარად
და ის არ მომირჩება
თვით სამარის კარამდე.
გამაფრთხილე - „გასრისე,
ეს ხომ სიკვდილს ათესლებს".
აჰ, დღეს ასე არა მძულს
თვით სისინი გველისა,
ცხრა წლის განმავლობაში
ისეთ გესლით დამგესლე,
რომ დღეს ველარ მაშინებს
შხამი მორიელისა.

ანდერძი

უნდა აღსრულდეს ჩემი სიტყვა,
მე იგი თუ ვთქვი,
უნდა აღსრულდეს, ჩემმა გულმა რაც აირჩია,
არ მსურს, ეგ მკერდი დაიგესლოს
ქვემძრომთა სუნთქვით,
არ მსურს, ამ ტუჩებს დაეკონოს სამარის ჭია.
არ მსურს, დაირღვას მიწის ნესტით
ნაზი სხეული,
არ მსურს, აბამდეს ქერა თმებში
ქსელს აბლაბუდა,

თეთრ სუდარაში უგრძნობლად გამოხვეული,
საზიზღარ ლეშად მე; ოდესღაც გარდვიქცე უნდა?!
ო, მეგობარო, თუ ჩემს სიკვდილს კი იგრძნობთ მწვავედ;
ცეცხლის ტალღები მომახვიეთ წითელ ფარჩებად,
დაღლილი სული თეთრი ფრთებით სივრცეში წავა
და თქვენც ჩემს ნაცვლად ჩემი ფერფლი მაინც დაგრჩებათ.

საავადმყოფოში

შუქი არა სჩანს, სინათლე ჩაქრა,
მგონია ვეშაპს ვუცქერი პირში,
რაღაც ტკივილი სხეულში ჩამრჩა,
დაიძრა გულში რაღაცა შიში.
მივდივარ სადღაც, საით არ ვიცი,
არა ძგერს გული, არცა ვარ მკვდარი,
მგონია, სული კოცონზე იწვის
და ამ დროს უცებ იღება კარი-
შემოდის ვიღაც ხუჭუჭთმიანი,
მაღალი, სრული ჭაბუკი არი,
სახე ნათელი, შუბლი ჭკვიანი,
ღიმილი თბილი, ღიმილი წყნარი...
მარჯვენა ხელში უპყრია ცელი
და აფრქვევს ცელი უცნაურ ელვებს,
ტანზე აცვია სამოსი ვრცელი
ძველად რომ ეცვათ ძველ რომაელებს.
„სიკვდილი", - ასე სწერია ცელზე,
იხრება ჩემსკენ უნაზეს გრძნობით,
აჰა, ალერსით შემახო ხელი
და მბოჭავს განცდა გამოუცნობი.
მე იგი მიყვარს, მე მასთან მინდა,
მივყვები... უცებ ხმა ისმის მკვეთრი,
გადამაცალეს თვალებზე ბინდი
და ელავს ჩემს წინ ხალათი თეთრი.
ახლა არ ვიცი, ვინ მომილოცა
ისევ სიცოცხლე და გადარჩენა,

ყოფნის სურვილი არ არის როცა,
დაკარგულია ყოველი რწმენა.
სიცოცხლის განცდა დარდს არ აყუჩებს,
გულს სიხარული არ ათამაშებს,
ვფიქრობ, კვლავ ვნახავ თბილისის ქუჩებს,
ვფიქრობ, ვაკოცებ ჩემს ძვირფას ბავშვებს;
მაგრამ ეს ფიქრი ახლა არ მშველის,
კვლავ ბოღმა მახრჩობს, კვლავ ცრემლი მცვივა,
არავინ მინდა, არავის ველი
და დღეს ყველაფერს ვუცქერი ცივად.
აქ სასიკვდილოდ ბევრს აცახცახებს,
მომვლელი ქალი დადის ცერებით...
დამცქერის დედის კეთილი სახე
და მამაჩემის თეთრი წვერები.
ბედი სასტიკად მექცევა მუდამ,
ვიცი, არასდროს არ გამახარებს,
ყოფნის ბილიკებს წარმართავს ცუდა
ყველგან დამიკეტს სიცოცხლის კარებს;
არა სჩანს გზები, არ არის ხაზი,
მიდის დაღლილი ხომალდი ზღვაზე
და მენატრება ისევ ის ვაჟი,
სიკვდილის ცელით რომ მადგა თავზე.

1934წ.

იდუმალი განცდები

რა გავიგო? აღმაფრენა
მე მომეცა მისთვის განა?!
არ მესმოდეს, როგორ გაჩნდა
ცის მნათობი, ძირს ქვეყანა.
არ მესმოდეს, საით მიდის,
ან მე ან სხვა ჩემისთანა,
მე სიცოცხლის აზრს დაეძებ,
მე მსურს ავხსნა ამოცანა.

რად ვიშობე ამ ქვეყანას
ჩემი ყოფნით რა შევძინე,
თუ რომ ტანჯვა ვერც თავს, ვერც სხვას
ვერაფრით ვერ ავაცდინე.
დღისით რისთვის გავიღვიძე,
ღამით რისთვის დავიძინე,
ასჯერ ცრემლი რად დავღვარე,
როცა ერთხელ გავიცინე?!
ღელავს სული და არ ვიცი,
სად მოვძებნო მისთვის ბინა,
მიწის სივრცე აღარ ყოფნის
ბნელ საკანში მოეწყინა.
ამ უაზრო არსებობით
ვინ დამსაჯა, ვინ დამცინა,
უკან ტანჯვის ბილიკები
და სიკვდილი მხოლოდ წინა?!
რაღად მინდა წუთიერი
სიცოცხლე და სიყვარული,
რაღად მინდა ცოდნა, შრომა,
თუ სხეულთან კვდება სული.
მე მეფე ვარ ბუნებისა,
მე არსი ვარ ყოვლად სრული
და არ ვიცი, მიწამ შობა,
თუ ციდან ვარ ჩამოსული.
ნუთუ მარად, სიცოცხლის აზრს
კაცს გონება ვერ აუხსნის,
ტანჯვის ზღვაში ვიძირები
და არ ვიცი ვინ დამიხსნის
ცა და მიწის საიდუმლოს,
ვინ ამიხსნის, ვინ ამიხსნის.

1917წ.

წარწერა ჭადრაკზე

ასეთი გრძნობით არა ერთხელ შენ აინთები
და ეს ჭადრაკიც არა ერთხელ გადაიშლება,
მაგრამ ეს ქვები დამწვარია ჩემი თითებით,
მაგრამ ეს განცდა ეგრძნობ არასდროს არ წაიშლება.

ვიცი ჟამთასვლას თანვე მიაქვს სულ ყველაფერი,
ვამბობ ლევან უკან ბარლოვებში ვაჟური ლონე,
წელში გატყდები, წაგიხდება ტუჩებზე ფერი
და წარსულ დღეთა მოგონება შენც დაგაღონებს.

დღეს ახალგაზრდა აღვსილი ხარ ცეცხლით და ენებით
და ყოფნის გზაზე სასიცოცხლო ყვავილებს ეძებ,
მაგრამ ამ ჭადრაკს რომ ვთამაშობთ ასეთი გრძნობით,
ნეტავ ვიცოდე, მომავალში ვის უანდერძებ?

1928წ.

წერილი დედას

„ძვირფასო ბავშვო, რად არ მნახე მოხუცი დედა
მისაყვედურებ ტკბილი ენით, ტკბილი ქართულით
„ბავშვს“ თეთრი თმები შეეპარა, ეწვია სევდა
და დაეკარგა სიხალისე ახალგაზრდული.
შენი ალერსი ისე თბილი, ისე ნაზია,
როცა სოფელში მოფერებით მისვამ კალთაში,
მეც მოვიგონებ წარსულ დღეებს, სინორჩეს მზიანს
და მაშინ მართლაც ჩემი თავი მგონია ბავშვი.
ახლა მარტო ვარ, ხალხს გავურბი და ვემალები,
ხან მიწას დავცქერ ნაღვლიანად, ხან ცას ავხედავ,
მაგრამ ამ წამში მხიარულობს ჩემი თვალები,
დღეს მეათეჯერ მე შენს წერილს ვკითხულობ, დედა.
მკითხავ: სადა ვარ, რას ვაკეთებ, ხმას რად არ გაწვდი,
მსურს, მოკლედ ჩემი მწუხარება შენ განვიმარტო,
ვეძებდი ახალ ადამიანს, ახალი განცდიო.
არ არის იგი და ჩემს გულში ხან წვიმს და ხან თოვს.
რასაც სოფლიდან გამოვექეცი, ის აქაც დამდევს,
რაც იქ მტანჯავდა, იმას აქაც ვერ დავემალე,
ვერ ვუძლებ მუდმივ მარტოობას, წამებას ამდენს

და ღღეს არ ვიცი, თუ რომელ გზას დავადგე ხვალე.
თუ ჩემ სოფელში გაშლილ ველზე დავნავარდობდი
და ყვავილების სურნელებით ვიქრობდი დარდებს,
დიდი ქალაქი როგორც უცხოს მტრულად შემომხვდა
და ქვის კედლებიც კოშმარივით დაღლილ გულს ადევს.
ახალგაზრდობის უკეთესი წლები გამიცვდა
და მივდივარ წინ ხან ბორძიკით, ხან გაწვალებით,
ველარ ვახერხებ ბავშვურ სიცილს, გადამავიწყდა
და აჩრდილებიც მაშინებენ შავი თვალებით.

ზოგიერთი წიგნი

აი ამ წუთში მე ავიღე ერთ - ერთი წიგნი,
ვკითხულობ ერთ გვერდს, გადავშალე, ვკითხულობ კიდევ,
ვეძებ პუსიღრმეს, სილამაზეს, მაგრამ ამაოდ,
თემა დამძიმდა, და ეს თემა მე ველარ ვზიდე.
და ვკითხე ჩემს თავს: ვინ მოიგო ნეტა ამ წიგნით?
ამ გამოცემით სარგებლობა რომელმა ნახა?!
მკითხველმა? არა, არაფერი წიგნმა არ მისცა,
ავტორმა? არა, უნიჭობა მისი გამჟღავნდა,
[illegible]
და სახელმწიფომ... უშედეგოდ დაკარგა თანხა.

დაიცადე

დაიცადე ერთი წუთი. დაიცადე ერთი წვინი*,
სხვა ვინ გიცქერს ამგვარ გრძნობით, ამგვარ ენებით, ამგვარ ენ
დაიცადე ერთი წუთი, დაიცადე ერთი წვინი.
შესხმას გეტყვი ლამაზ ლექსით, აგიკინძავ დიფირამბებს.
ჩემი წარსულ ბავშვობიდან მოგიყვები იმფერ ამბებს,
რომ გაჰქრება ნაოჭები ემაგ შუბლზე ანაფინი,
დაიცადე ერთი წუთი, დაიცადე ერთი წვინი.
არც კი მახსოვს, რა წარმოვსთქვი, არც კი ვიცი, რა გითხარი.
ნაწყენმა და თავდახრილმა რომ მოსძებნე ხელით კარი,
მაპატიე... და ჩემს ასეთს გულწრფელობას ნუ დასცინი,
დაიცადე ერთი წუთი. დაიცადე ერთი წვინი.

---

*წვინი - წუთის ნახევარი.

სონეტი საფოს

შენ, სილამაზის დედოფალო და მოტრფიალევ,
მხურვალე ჰიმნი ჩამოასხი, ააწკრიალე
და მიეც ბინა ლამაზ სევდას ლამაზ თვალებში,
შენ, არჩეულო საბერძნეთის ტურფა ქალებში.
    შენი ამაყი, ნაზი სული ტრფობის რკალებში
    გამოამწყვდია სიყვარულმა და ესამარა,
    ქალი ეული, მილეული, ჩანგის ამარა
    გარდაიჩეხე ლევკადიის ბნელ ნაპრალებში.
თავგანწირულმა ზღვის უფსკრულში მოძებნე ბინა,
ბედმა გიმუხთლა, ტურფა ქალო, ბედმა დაგცინა,
ო, საფო, საფო, ეს სახელი და სიმარტოვე
შენ მიანდერძე, სევდამ სული მეც ამატკინა,
შენ შენი გული დაამსხვრიე ფაონის წინა,
ჩემი ფაონი მე თვით დავგმე და მივატოვე.

ხელოვანთა სასახლეში

დღეს ერთი გზა აქვს პოლიტიკას და ხელოვნებას:
თავისუფლება დაისახა ორთავემ მიზნად,
ზარბაზნის ნაცვლად დახავსებულ ქვეყნების კედლებს
რითმათა ტყვია დაუშინა და დაუმიზნა.

სიტყვა ხმალია, თუ ეს სიტყვა სწორედ ჭრის საკითხს,
სიტყვა ხმალია და პოეტებს ეს უნდა სწამდეთ,
დღეს ხელოვნება პოლიტიკას ფეხდაფეხ მისდევს
და ივლის აგრე, საბოლოო გამარჯვებამდე.

და აქ, სადაც ჩვენ ასე ხშირად თავს ვიყრით ხოლმე,
აქ, ხელოვნების სასახლეში, აქ ამ დარბაზში,
სადაც, პოეტებს ოვაციებს უმართავს ხალხი,
სადაც პოეტებს არაერთხელ დაუკრავს ტაში.

აქ, სად შევცქერით ხელოვნების სხვადასხვა ნიმუშს:
ეს ქანდაკება, ეს ბრინჯაო, ეს ჭრელი სურა,
სად სახელგანთქმულ ხელოვანთა სურათებს შორის
ჩვენ მუდამ ვარჩევთ ილიას და აკაკის სურათს.

ნატო ვაჩნაძეს

როს დამშორდები, მიიმალები,
ლამის გარდმექცეს მაისი მარტად,
კვლავ მომანათე შენი თვალები,
ძვირფასო ჩემო, პატარა ნატა!

როცა დადიხარ მსუბუქი რხევით,
იმ არემარეს ამშვენებ, ხატავ,
ეს თეთრი ქაფი როცა გეხვევა,
წყლის ელფერს ჰგავხარ, პატარა ნატა!

ვშიშობ, ტალღებმა არ გაგიტაცოს,
ძვირფასო, ასე რამ აგამჩატა,
მთელი დღე მღერი, გიჟმაჟობ, ანცობ,
ჩემო ლამაზო, პატარა ნატა!

შეხარი დღეებს, უღრუბლოს მზიანს
და ფერად კენჭებს ზღვის ტალღებს ატან,
ხარ სიყვარული და პოეზია,
ჩემო ძვირფასო, პატარა ნატა!

როს დამშორდები, მიიმალები,
გადამექცევა მაისი მარტად,
მომენატრება შენი თვალები,
შენი ღიმილი, პატარა ნატა!

შორიდან შენ ჩემს ღიმილებს ზვერავ,
თუმც ეს ნაძვნარი ულრანი ტყეა
და ჩემმა ცივმა, სასტიკმა მზერამ
შენ დაგჭრა, როგორც ჟირიმის ტყვიამ.

დაჭრილი გული მკერდით მიგქონდა,
იყო ნაღველი, ხმალივით მკვეთრი
და იმ ყვავილებს, ხელში რომ გქონდა,
დაეცა ცრემლი ბროლივით თეთრი.

სულის სიმაღლე რამ დაგიკარგა,
როს გარეგნულად ამგვარად შვენი,
რატომ არა ხარ ისეთი კარგი,
რომ სიყვარული შემეძლოს შენი?

სევდა

შემოდგომის მზის სხივებში ეტლი მიგრიალებს
და ცხენებიც გზატკეცილზე აბაკუნებს ნალებს,
მიჰქრის, მიჰქრის, თითქოს თვალწინ რასმე ზღაპრულს ხედავს,
მაგრამ მაინც ვერ მაშორებს ჩემს თანამგზავრ სევდას.
გადმოვლახე [illegible] ოდესმე გავცლოდი იმას,
გულში [illegible] მოსაკლოდა, ეკლო ცრემლის წვიმას.
მეეტლემაც კი თანმიგრძნო, მიაქროლებს ცხენებს
მაგრამ სევდა თანვე მომდევს და კვლავ არ მასვენებს.
სული ირგვლივ შემოფარგლა ფიქრის შავი მთებით,
თავს მადგია, დამტრიალებს უხილავი ფრთები,
გაუვალ გზას ჭინჭრითა და ეკალნარით აგებს,
ჩემ სიცოცხლეს ის პატრონობს და თვითონ განაგებს,
სამარეშიც კი მომაგნებს, გასჭრის კუბოს მინას,
სხეულს გაქექს და შიგ გულში მოიპოვებს ბინას,
შემოდგომის მზის სხივებში ეტლი მიგრიალებს
და რაშებიც გზატკეცილზე აბაკუნებს ნალებს,
მიჰქრის, მიჰქრის, თითქოს თვალწინ რასმე ზღაპრულს ხედავს,
მაგრამ მაინც ვერ მაშორებს ჩემს თანამგზავრ სევდას.

ვლადიმერ მგელაძეს

როცა მეგობარს არ უსმენ რჩევას და თვალს იტაცებს სხვა სანახავი,
მაშინ დაიწყებს ტოკვას და რწევას ზღვის აქაფებულ ზვირთებზე ნავი.
ქარი ზუზუნებს, მეხი ვარდება, ტალღა ტალღას სდევს, ნავს მივსებს ღვარი,
ამ დროს დაქანცულს მომაგონდება, მეც მყავს ერთგული მხნე მეგობარი.
ღონემიხდილი მოვედი შენთან, გულზე დაგადე დაღლილი თავი.
გითხარ: „მსურს დავრჩე მხოლოდ შენ ერთთან, ზღვის ნაპრალებში დამემსხვრა ნავი“.
უსაყვედუროდ მომეცი ხელი, ქარიშხალს მკერდით ჩამოეფარე,
ხელით დამიწყვე თმები სოველი, ალერსის ბადე გადამაფარე.
მითხარ: „ჯიუტო, წინ ნუ გარბიხარ, დაიღუპები საშიში არი,
აი აქ დარჩი, აქ ჩემთან ახლოს, ისმინე რჩევა შენი მეგობრის,
და თუ წახვიდე, მუდამ გახსოვდეს ვიქნები შენი ნავთსაყუდარი“.
სიტყვა გულწრფელი მეც გავარჩიე, არც ვშიშობ დარდმა დღეს ხელი მახლოს,
შენთან დარჩენა, ყოფნა ვარჩიე, ბრძოლა და შრომა მეგობრის ახლოს.

სექტემბრის დღე

სექტემბრის დღეა, მოწყენილი და სევდიანი!
ზანტად გასცურდა სამხრეთისკენ ღრუბელი შავი
ქარიშხალს უხმობს იალბუზი თეთრნაბდიანი
და ნორჩ ტირიფსაც დაუხრია ქოჩორა თავი.

სულის სიღრმეში შორეული ატოკდა დარდი,
კვდება ღიმილი ჩემს სახეზე, უკანასკნელი
ცვივა ფოთლები, ცვდება მდელო, ჩამოჭკნა ვარდი,
სექტემბრის დღეა უფერული, ცივი და ბნელი.

ფანჯარასთან

1.

ზღვა ისე ღრინავს, როგორც მდევი ომგადახდილი,
მზე ისე ბრუნავს, ვით პატარა თეთრი ატომი,
შევხვდით ერთმანეთს: მე, ამაყი ქართველი ქალი,
და შენ, ვაჟკაცი არიელთა უძველეს ტომის.

შევხვდით უეცრად და უეცრად ისევ დავშორდით,
მაგრამ შეხვედრის მოგონება ოცნებას ფანტავს,
დაგეძებ, გიხმობ: სადა ხარ, სადა,
საცაა ჟამი შემოდგომის უთუოდ დაპკრავს.

ჯერ ისევ მწვანედ აქოჩრილა სიცოცხლის ველი,
ჯერ ისევ ყვავის, სურნელს აფრქვევს ვარდთა კრებული,
ჰაუ, გამოჩნდი, მეგობარო, გეძახის გული
და ხშირად როცა ვდგევარ ბრბოში დაფიქრებული,

გხვდები ანაზდად... შეირხევა ჩვენი გულები,
უხმო სალამი და ხან სიტყვა საშური, სადა,
ისევ სისწორე, ისევ ჭკნება თაიგულები.
და ისევ ფიქრი: „ნეტავ ახლა სადა ხარ, სადა“.

2.

შრიალებს რითმა, ქარტეხილი ამოვარდება,
და იწვის ლექსი, ივლისში კი დადგება გვალვა,

ყოველ საღამოს სიხარული მომაგონდება,
სადაც შენ ცხოვრობ, იმ სახლის წინ ძიხლეში გვლ.

შევცქერი მუდამ ამ შენობის არქიტექტურას,
მხიბლავს ჩუქურთმა, რიკულები, ბრინჯაოს სვეტი,
იქით ლომია ამოჭრილი, აქ კიდევ სურა,
ზევით კი თაღი გოთიურად გამონაკვეთი.

გუშინ როდესაც ჩვეულებრივ გამოვიარე,
მოსწყდი ფანჯარას, მაგრამ მაინც შორიდან მზვერავ
ჩრდილში იდექი, მე კი ვგრძნობდი გულში იარებს,
სულს აღელვებდა ეს მალული ქურდული მზერა.

გრძნობა ზღვა არის და ტალღათა ამ მიმოქცევით
უკვე გამჟღავნდა ყველაფერი, რაც გულში გვიდევს,
ვიცი, ამ გრძნობას ჩვენ ვერასდროს ვერ გავექცევით
და ასეთ გრძნობას მეათასედ განვიცდით კიდევ.

ზღვა ისე ღრინავს, როგორც მდევი ომგადახდილი,
მზე ისე ბრწყინავს, ვით პატარა თეთრი ატომი,
შევხვდით ერთმანეთს: მე, ამაყი ქართველი ქალი,
შენ კი ვაჟკაცი არიელთა უძველეს ტომის.

* * *

მახსოვს, პირველი სიყვარული რარიგ მალხენდა,
მახსოვს, პირველი სიხარული რარიგად კრთოდა
იყო ზამთარი, იყო სეტყვა, თოვლი, ქარბუქი,
მაგრამ ეს გული ყვავილებით აღვსილი მქონდა.

გავიდა წლები, ჩაქრა გრძნობა, მოკვდა იმედი,
ოცნების ყვავილს სინამდვილის სუსხი აჭკნობდა,
იყო ზაფხული, იშლებოდა ია და ვარდი,
მაგრამ ჩემს გულში გამუდმებით თოვდა და თოვდა.

დალუკულ მეგობარს

შორს, უცხოეთში, უცხოებთან ბრძოლისა ველზე
ობლად დარჩენილს უნუგეშოდ სული გხდებოდა,

არაკის ყავდი მიყრდნობილი მშობლიურ მკერდზე,
არვის ხედავდი, ვინც გიყვარდა, გენატრებოდა.

რა დააშავე, ცხოვრება რომ აღარ დაგცალდა,
ბუნებამ მოგცა სიცოცხლე და თავისუფლება,
ადამიანმა კი მოგისპო, არ შეგიბრალა,
ვიცოდე მაინც ვინ, ვინ მისცა ამის უფლება?

ჩაქრა სიცოცხლე, ჩაიფერფლა ჭაბუკი გული,
თანვე წაიღო სოფლის ზრახვა, ტანჯვა და წყენა,
მოკვდა იმედი, მოკვდა წყენა და სიყვარული,
მტრის ცხელი ტყვიით სამუდამოდ დადუმდა ენა.

გაზაფხულია და არ გვალხენს ბულბულის სტვენა,
სიცოცხლეს სწამლავს გამარჯვებულ ყორნის ჩხავილი,
რამდენს მოუსპო მომავალის იმედი, რწმენა,
რამდენს დაუჭკნო ნორჩი გულის, ნორჩი უკუღლი.

ქობულეთი

უსაზღვრო სივრცე, ფირუზისფერ წყალთა ალერსი
და ატლასივით მოელვარე რბილი ტალღები,
ცა კოლხეთისა, უნაზესი, უმხურვალესი
და მზის სხივებზე გარუჯული ცელქი ბალღები.
ფერადი ხოჭო, ხვითოები, კენჭი და სილა,
ეზიეარ მარტოკა და ცხელ ქვიშას ხელებით ვხვეტავ,
მერამდენეა ქობულეთში ასეთი დილა,
ან მლაშე წყალი მერამდენჯერ დავლიე ნეტავ?!
ვიღაც უცნობმა გადააგდო წყალში ანკესი,
ეტყობა, მისთვის ეს ამბავი არის ახალი,
შეირხა ძაფი, ალბათ რამემ ჩაყლაპა ნემსი
წუთიც... და თევზმა ცხელ ქვიშაზე იწყო ფართხალი.
იქ ფოტოგრაფი თვის აპარატს დაათრევს ხელით,
აქ ქალაქელი თეთრი ქალი ყურძნის წვენს სწურავს.
ისმის ხმაური და ნაცნობი ორი სახელი:
შორს, ზღვის სივრცეში, ხატიჯე და ფერიდე სცურავს.
მიდიან სულ წინ, არ იციან შიში და დაღლა,
დაყვინთეს, გაჰქრენ, წაიშალა წყალზე რკალები,
აი ნაპირიც... უცაბედად ირღვევა ტალღა
და ზღვის ფსკერიდან ამოიჭრენ გიჟი ქალები.
დაეაჯილდოვეთ მცურავენი მხურვალე ტაშით,
დაჰყრია თმები შიშველ სხეულს შავ ბულულებთ

ეს ორი ქალი დღეს ამტკიცებს აგარისტანში,
რომ აგარელ ქალს არ აკლია გაბედულება.
უსაზღვრო სივრცე, ფირუზის ფერწყალთა ალერსი
და მეც ვეძლევი ამ შრიალა ატლასის ტალღებს
ო, როგორ მინდა, დღეს ზღვის პირად დავსწერო ლექსი
და ვეთამაშო ამ გარუჯულ პატარა ბალღებს.

1930 წ.

IA

ბესო ოქროპირიძეს

თქვენ დღეს ია მისაჩუქრეთ
და მადლობას ვაძბობ?! არა,
იცით, იამ მე რა მითხრა
და თქვენთან რა დამაბარა?!
ამბობს: „მინდა ლურჯი ზეცა
წმინდა ცვარნამს მაპკურებდეს,
დედამიწა გულს მიხსნიდეს,
მზე ალერსით დამყურებდეს,
რად მოძწყვიტეს, რად დამაჭკნეს
და შენთან რად მომიტანეს,
რად წაართვეს ჩემი თავი
ტყის ყვავილებს ჩემისთანებს.
ქვეყნად ჩვენი არსებობა
ვის რას უშლის, რას უშავებს,
რად გვისპობენ ნორჩ სიცოცხლეს
რად აცმევენ მინდვრებს შავებს?!
ლურჯ თვალებში ჩაწოლილა
სევდა მწვავე, სევდა დიდი,
ვუშვებ თავის ძველ ბინაზე,
მაგრამ რა ვქნა, რომ ვერ მიდის?!

შალვა დადიანს

შენს ღრმა თვალებში სევდიანი დგას საქართველო,
თვით საქართველოს მწვავე სევდა ჩრდილავს შენს სახეს,
ეროვნულ სულის, მის განძის ეროვნულ მცველს,
ამხილებ ამ ჩვენს დაკნინებას ჩვენს სივაგლახეს,

ფონებით მტკიცევ, გრძნობით ნაზო, სულით ნათელო,
შენს ღრმა თვალებში სევდიანი დგას საქართველო.

ცეცხლში ნაწრთობი მისწრაფება არ დამარცხდება,
ქედს არ მოიდრეკს მტრის წინაშე არასდროს გმირი,
ბრძოლაში სუსტი აზვავდება, აფერადდება,
შენი ოცნება სამშობლოზე მწამს რომ ახდება,
დაკარგულ ხომალდს უპოვნია ხშირად ნაპირი,
ქედს არ მოიდრეკს მტრის წინაშე არასდროს გმირი.

იალბუზს ბევრი არწივები დაუფრენია
და ბევრი ლომი აღუზრდია მტრის შესაზარად,
ბევრჯერ ნათებულა იმის თვალზე ცეცხლი გენია,
დღეს ჩემი ლოცვა, ჩემი ლექსი მხოლოდ შენია.
ოცოცხალ ერის სანუგეშოდ, მის გასახარად.
იალბუზს ბევრი არწივები დაუფრენია
და ბევრი ლომი აღუზრდია მტრის შესაზარად.

ნინო ხუბულავას ხსოვნას

რამ დაფერფლა შენი გული,
ბრძოლით ანანთები,
რად დაგცვინდა ასე უცებ
ეგ ფოლადის ფრთები.
ვინ შეწყვიტა ეს სიმღერა,
ასე მძლავრად თქმული,
რად დაიმსხვრა ეგ სიცოცხლე,
როგორც სალამური.
ქალთა შორის რად არ ჩანხარ
და რატომ არ შვენი,
ბავშვი იყავ და მაინც სთქვი
შენ სათქმელი შენი.
იმ ხელებით, იმ თვალებით
იმ პატარა თავით
შენ ღირსება მფრინავ ქალის
მედგრად დაიცავი.
შენ შეიგრძენ ცის სიმაღლე
მზის სხივების ჩქერი,
მაგრამ უცებ გაწყდა სიმი
ჩაქრა ყველაფერი.
ბრმა შემთხვევამ არ დაგინდო
დაგხვდა ციურ გზაში

და დაგაჭკნო ყვავილივით
თვრამეტი წლის ბავშვი.
ცა გიყვარდა, არ გესმოდა
მიწის საყვედური
თურმე მიწას მისთვის სურდ
და იძია შური.
ცის სფეროებს მოგაგლიჯა
ზე ქვეყნიურ ძალით,
ეს სამარე დღეს საქმროა,
შენ კი პატარძალი.
მთვარეს მცველად დაგიყენებს
და ვარსკვლავებს ძიძად,
სიყვარულით შეგინახავს
საქართველოს მიწა.
მაშ იძინე, ქალო - მკრთალო,
ლურჯთვალებავ და ქერავ,
დღეს არავის აღარ ათბობს
შენი თბილი მზერა.
ვერ გაიშლი ოქროსფერ თმებს
წვეხარ ჩუმად, წყნარად,
მაგრამ საქმე, შენი საქმე
ჩვენთან რჩება მარად.
შენს თვითმფრინავს უანდერძებ
შენს მეგობარ ქალებს,
ყვავილებით რომ ამკობენ
შენს დახუჭულ თვალებს.
ხვალ ისინიც ფრთებს გაშლიან,
შეარხევენ ზეცას,
დღეს კი, დღეს კი მათთან ერთად
ცრემლებს ვაფრქვევ მეცა.

დიალოგი მე და ახალგაზრდა კრიტიკოსს შორის

-ის - მე შენ გეძახი პოეტესას კარგს და ჭკვიანსა,
შენ კი უბრალო თიხას იღებ ხან თაბაშირად,
არ არის ღმერთი, არც სული აქვს ადამიანსა,
შენ კი ამ სიტყვებს აბურთავებ ლექსებში ხშირად.

მე - შენ, მეგობარო, რას უწოდებ, თუ ძლიერება
სილამაზესთან ჰარმონიით შენაერთია,

ყოველ დიდ საქმეს მე ვეძახი მშვენიერებას,
ყოველი დიდი პიროვნება ჩემთვის ღმერთია.
ის - სული?!
- მე არ მწამს სული, რა იქნა ეს?! ასეთი სუ
[illegible]
არ არის სწორი?! მოსძებნეთ სხვა სახელწოდებ

აბასთუმანში

ღრუბლებმა ჯანღით დაფარა მთანი,
უჰ, ასე ცივად რატომ ცრის წვიმა,
ნეტავ ვიცოდე, აბასთუმანი...
შავბნელი სევდით რამ დაამძიმა.
თავს რად იდრეკენ პირქუში მთები,
ან რას ბუტბუტებს ანკარა წყალი
და, იმედები, აქ ანანთები,
რად არის ასე სუსტი და მკრთალი.
ნეტავ რას ფიქრობს აი ეს ნაძვი,
ან რას შრიალებს ის ვერხვი ველად,
ო, როგორ მტანჯავს თუთუნის ნამწვი
და ჭლექიანთა დაღლილი ხველა.
თავი ჩავკიდე და ვკითხე შროშანს:
- შენ რაღას იტყვი, ყვავილო ნაზო?
შენც მიძულებ შენს დაღლილ მგოსანს?!
- მე შენთვის ვყვავი, ჩემო ლამაზო!
- ზღავო, რად ხარ დაუდეგარი,
რად გსურს ოცნება არ დამაცადო?!
- ვაქვს სული ჩემებრ მოუსვენარი
და რა ვქნა, ველარ გშორდები, ქალო!
- პეპელავ, არ მსურს შენი დაჭერა,
დაეხსენ ჩემს თმებს, გინდა მაწვალო?!
- მე მთლად შენი ვარ, შენმა სიმღერამ
მე მშობა ქვეყნად, პატარა ქალო!
- ზღვაო, ოცნებით შენსკენ დავეშვი,
შენგან შორს მე ვერ მიგრძვნია ლხენა,
- შენ, შენი სული იპოვე ჩემში,
ჩემი ტალღების შვილი ხარ შენა!
- მზეო, აიძრე ცეცხლის პირბადე,
ვიცი, დამეძებ, ვიცი, რომ მწყალობ.
- ცეცხლოვან გულში შენ აღიზარდე,
ცეცხლოვან ლექსებს იმიტომ გალობ!

- ძთვარეო, მითხარ რად დაძრწი, რად კრთი,
ნუთუ ვერ ჰპოვე ზეცაში ბინა?!
- მე შენ დაგყვები, მე მისთვის გავჩნდი,
რომ შენთვის სევდა მესწავლებინა!
- თქვენ ვარსკვლავებო, ვილასთვის შვენით,
ან ვის უღიმით ოქროს თვალებით?!
- ჩვენ ხომ ფიქრი ვართ, ფიქრი ვართ შენი,
ხან გამოვჩნდებით, ხან ვიმალებით!
დიახ, ჩემი ხმა დღეს აღარ მაკრთობს,
ვძლიე სიკვდილი, ვამარცხე მტერი.
მეფე ვარ, როცა აპოლონ მწყალობს,
ღმერთი ვარ, როცა სიმღერებს ვმღერი.

1930წ.

ცისანა

ის იყო გოგონა ცელქი და პატარა,
მეზობლებს არავინ უყვარდათ მასავით,
ანცობდა, ვით წყარო მჩქეფარე ანკარა,
ნაზობდა ლამაზი კოლხეთის ცასავით.
სახელი? არ ვიცი, მგონია, არ ქონდა,
ცისანას ეძახდა მოხუცი ბებია,
იები, ტვიები მკერდებით დაჰქონდა
და ფრთხილად ზვერავდა სამშობლოს მთებიანს.
ყნოსავდა ყვავილებს, ველურად აღზრდილებს,
ნიავი უხვევდა ოქროსფერ დალალებს
და სათუთ ფეხებით უვლიდა ნაპრალებს,
უყვარდათ მოხუცებს, უყვარდათ ასულებს,
უყვარდათ წარბშეკრულ მეომარ რაინდებს,
მაგრამ შეშურდათ ალქაჯებს, ავსულებს
და სათნო ცისანა ერთ დღეს არ დაინდეს.
- ცისანა, ცისანა, ცისანა, ცისანა!-
შეშლილი თვალებით კიოდა ბებია
ტირილით ამბობდნენ ბავშვები: - ვიცანით
ცისანას ქოშები, მანდილი, თმებია.
ბუჩქიდან გადმოხტა შვლის ნუკრი პაწია
მეძებრებს გაექცა დაჭრილი ფერდებით,
ცისანამ ბავშვივით ჰაერში ასწია
და ამ დროს გამოჩნდნენ იქ უცხო მხედრები.
ერთ მათგანს მიმართა ასულმა ვედრებით
„დატოვეთ, მაჩუქეთ დაჭრილი ცხოველი“.

„ძენია, ლამაზი, ნუკრიც და სიცოცხლეც
ძე შენგან სიკვარულს, სიხარულს მოველი,
წამალდი, წავიყვან ჩემს ლამაზ მხარეში,
ალეფა ნავარდი მთებში და ბარადა“,
პასუხად: „მოიშორდი მონავ და ფარეშო
უცხოელის არასდროს არ გავხდი ქმარადა“
ერთ შეოგანს ყელსაც ალბეთა ბესვილი,
დაიკრა, გაიპო, გულმკერდის გრეხილი,
ძმენერები წავიდნენ ლამაზლეთ და ძახილით,
ის იქვე დასტოვეს მკერდგადაჩეხილი.
- ცისანა, ცისანა, ცისანა, ცისანა!-
ეძახდა ბებია შეშლილი თვალებით
- ცისანა, ცისანა, ცისანა, ცისანა!-
სტიროდნენ ბავშვები, კიოდნენ ქალები.

ძველად მებრძოლ ქალებს

1

წინ მივდივარი, ვეკვლებთ
მებრძოლ ქალთა რიგებს,
წლობით ხლართულ რკალებს
ერთის დაკვრით ვიღებთ
და გვწამს, დედამიწას
ზეცას შეეარიგება

2

ეხლა ეკეთინდელი
უხმო, მონა ქალი
აღარ არის სუსტი,
უმოქმედო, მხდალი,
ამბობს: „მე დედა ვარ,
მე ბურჯი ვარ ერის,
წინ მივდივარ, ვკაფავ
ეკალ - ხარს და ვმღერი“.

3

ვერვის შეეფერების
წინსვლა ძმრომელ ქალთა,
გულს ავავსებთ რწმენით,
პურჩს მარცვლით კალთას
და ვიქნებით სწრაფი,
ვით ნიავის ქროლა,
ჩვენი ლოზუნგია:
წინსვლა, შრომა, ბრძოლა.

4

თუ ვინძეს [illegible]
შებრძოლებას შადა,
მას არ უნდა ჰქონდეს
მისთვის დრო და ვადა.
აღვზრდით შვილებს, რიგორც
მებრძოლ ამირანებს
და მოვართმევთ ჩვენს ერს
სასახელოთ, [illegible]

5

წინ მივლაკოთ, [illegible]
მებრძოლ ქალთა რიგებს,
წლობით ხლართულ რკალებს
ერთის დაკვრით ვიღებთ
და გვწამს, ძველ სამყაროს
ახალს შეკარიგებთ.

1924 [illegible]

ანეგდოტი

არის ახალი ანეგდოტი,
ქალს ახალგაზრდას
სხვა შეუყვარდა-
ქმრის მეგობარი.
არავინ მოსწონს
ამ კაცის გარდა,
გადაუკეტა ნაცნობებს კარი
და შეიძულა სიყვარულით
შერთული ქმარი.
და ფიქრობს ქმარი,
სულ რომ მასზე ვილაპარაკო,
ეს ლაპარაკი მის გონებას
უთუოდ დაღლის,
დილით,
შუადღით,
შუაღამით
მეგობარს ამკობს
და თვით მეტოქის სურათებით
მოფინა სახლი.

საწოლ ოთახში,
სასტუმროში,
სასადილოში,
ყველგან - ეს სახე,
ყველაფერზე სურათი მისი...
პირველ ხანებში უცქეროდა ქალი
დიდი ხალისით.
შემდეგ?? ძისწყინდა
უნებურად, თვალსაც არიდებს
და მის ნაჩუქარ
ლამაზ პორტრეტს
ახლოს არ იდებს.
ეჩვევა თვალი
იმის სახეს,
სახელის სმენას
და ერთ დღეს როცა
ეს სახელი
ქმარმა უხსენა
ასჯერ, ორასჯერ,
გასწყრა ლამაზი,
წამოიჭრა სახე ანთებით
და სულ დახია,
სულ დაფლითა
ის სურათები.
ქმარს უებნება,
არ გაბედოს მისი ხსენება,
მობეზრდა უკვე,
მისი ნახვა კვლავ აღარ უნდა,
იღვიძებს მასში
ძველი განცდა,
სურვილი,
ენება
და ქმარს შემომწყრალს
დანანებით შემოუბრუნდა.
ეს ანეგდოტი მე გუშინწინ
მოუსტაცე ფავნებს,
გადაჭარბება თურმე საქმეს
აუუჭებს, ავნებს.

მე და შენ

ისე შეჰხარი შენ ამ დილას, ამ ამინდს მზიანს,
გეტყობა რაღაც მღელვარება გართობს, გაოცებს,

მე კი რითმები ბალღებივით შეძომძესია
და ამ რითმებმა მე გუშინდამ არ დამაძინეს.
ბევრი რამ მითქვამს და სათქმელი, კიდევ მაქვს ბევრი,
ასე მგონია, რომ დამახრჩობს სიტყვათა ღვარი,
ხან ავტირდები, ხან უწყინარ სიძღერებს ვძღერი
და მაინც დავრჩი მარად ასე გაუგებარი.
მე მქონდა ნაკლი, თუმც ეს ნაკლი არ ჩაითვლება,
მე ვიყავ ერთი დიდი განცდის პატარა ნამწვი,
მე მთელი ჩემი სიხარული, სიცოცხლე, ენება,
შევწირე წიგნებს და ლექსებში რითმებად დავწვი.
და მუდამ ვიწვი, შენ კი მხოლოდ სითბო გახარებს,
მე მუდამ ვჩქარობ, მე მუდამ მსრესს თიქრების ზვავი,
შენ უცდი ამინდს, უცდი რიდის გამოიდარებს
მე კი გრიგალებს ჩავაბარე სიცოცხლის ნავი.
ცხოვრება მიდის, მარტოობა კი არ მშორდება,
მსურს უთხრა ჩემს თავს:-იყავი მხნედ, მიდი, იარე,
წამია ყოფნა, სიცოცხლე კვლავ არ მეორდება,
მოვა სიკვდილი და ყველაფერს გაანიავებს.
ყველაფერს!!! არა, ის ვერც მოკლავს ნაგრძნობ - ნაფიქრალს,
ვერ მოკლავს ლექსებს, ველარც აზრებს, განცდებს და ფაქტებს
და დაღლილ სხეულს იავარქმნილს, დალეულს, მიმქრალს
ის დავიწყების უფსკრულებში ვერ გადააგდებს.
კვლავ გავშლი ტილოს, არ ვკითხულობ, რატომ და რისთვის,
კვლავ სიტყვებს ვმარცვლავ და კვლავ აზრებს ვაშალაშინებ,
ის, ვინც იწოდა ბავშვობიდან პოეზიისთვის,
არამც თუ სვედა, მას სიკვდილიც ვერ შეაშინებს.

ნუ მიღალატებ

ო, ნუ ამბობ: ქრისტე აღსდგა!
ნუ მიღალატავ, გევედრები,
ძძიმე დარდი გულს მისერავს,
შავი ფიქრის ხისლში ვქრები.
ო, ნუ ამბობ: ქრისტე აღსდგა
შავ ფერებში, ცრემლის ნლვაში
როცა ქრისტეს წმინდა მკვლელი
იძირება სისხლის ღვარში.
[illegible] ნაცვლად ნათნოების
[illegible] ბოროტება, შური.
[illegible] ძალური კვლავ ძალურობს
[illegible] ეკრემლებს ღვრის უბედური.
[illegible]
სიკვდილის ცვარში ბოროტებისა

როს იალბუზს შაეი ჯანღი
გლოვის ნიშნად მოუხურავს,
როცა ღიშილს ცრემლი ახრჩობს
და სიყვარულს - სიძულვილი,
რის სინათლეს საოცნებოს
დასწოლია ბნელი ჩრდილი,
ო, ნუ ამბობ: ქრისტე აღსდგა
შაე ფერებში, ცრემლის ღვარში,
როცა ქრისტეს წმინდა მცნება
იძირება სისხლის ზღვაში.

1920წ.

ბ. დეკანოზიშვილის ხსოვნას

საქართველო მუდამ ზრდიდა,
სანაქებო გმირებს
და მათ შორის შენს დიდ სახელს
ვინ არ მოიგონებს.
თავს საყვირად რომ ადექი
დაძინებულ მონებს.
რკინა იყავ და ფოლადი
ცეცხლში გამომწვარი.
და შენს მძლავრ მკერდს ძლავრად სცემდა
ჩრდილოეთის ქარი.
შენ ზღაპრული საქმეებით
ზღაპრულ დევგმირს გავხარ,
ისტორიის შავ ფურცლებში
ნათელ შუქად სჩანხარ.
და ჩვენც ყველა შენ გიგონებთ,
შენზე ვლაპარაკობთ
და შენს სურათს, უკვდავ სურათს
ყვავილებით ვამკობთ.

1919წ.

ეკგენი აფხაზავას ხსოვნას
ოდა გიმნაზიერ ლაბორატორიის ხეზე
ჩამოგაწყვიტეს ყვავილის ფანგავსად.

შენი მბორგავი ამაყი სული
ვერ დაეჯერებ, არ იყვეს არსად.

შენ ენერგიის ჭურჭელი იყავ,
შენ სილამაზის იყავი თახჩა,
ბიროტმა სულმა შეგახო ხელი
და ნამსხვრევები მხოლოდღა დარჩა.

აღშფოთებული გულს ვერ ვაწყნარებ,
მწარედ მატირებს შენი დაკარგვა,
მახსოვს, შენ ერთხელ მხურვალედ მთხოვე
შენს სამარეზე ვარდების დარგვა.

მოვიტან ვარდებს და მას მოგირწყავს
ჩემი ცრემლები სამგლოვიარო,
ჩემი ბავშვობის ტოლ - ამხანაგო
და ჩემი სიყრმის ძმავ - მეგობარო.

მშვიდობით ...არა, გეტყვი: ნახვამდის,
ერთ დღეს სიკვდილი მომძებნის მეცა,
მინდა ვიწამო ტკბილი ოცნება,
რომ სულს პატრონობს ნათელი ზეცა.

X X X

შენ პოეზიის მეფედ ხდები, შენი ძახილი
აღუძრავს გულში მოკრძალებას მტერს ავადმზრახველს,
ხშირად ჩაგივლი ფერმკრთალი და თვალებ დახრილი
და ჩემი ოხვრით მე წარმოვსთქვამ შენს ძვირფას სახელს.

ო, ამ სახელზე სულ ვილოცებ, სულ მეყვარება
და ჩემი განცდით უსპეტაკეს მწვერვალს ვეხები,
არ ვიცი, როდის გათავდება ჩემი წამება,
არ ვიცი, რომელ ნაპრალებში გადვიჩეხები.

მაქვს გრძნობა ცეცხლზე უმძაფრესი, უმხურვალესი
და შენი ნიჭი ელვარებით დაჩრდილავს მზესაც,
არ მოვალ შენთან, თუმც მწყურია შენი ალერსი
ო, მოკვდი ბარემ, რომ დავაკვდე სამარეს შენსას.

ბაბილინას

ქალი თავნება, გრძნობით საესე ხარ და იყავი,
ბევრი ეცადა შენს გაკიცხვა - გასამართლებას
და პოეტ ქალად ქვეყნად რომ არ შობილიყავი,
შენში ვაკხანკა იპოვნიდა სრულ გამართლებას.

შენი თვალები დღესაც აფრქვევს ელვის ნაპერწკლებს,
ვნების ნაღარას თვით არ ვიცი მაგ მკერდში ვინ სცემ
დატოვებ სახლში მონავარდე შავგვრემან მერცხლებს
და სომნამბულით დატვირთული ეძახი პრინცებს.

მოდიან, როგორც სპარსეთიდან ძველი ხანები,
გვხვდიან მხევლებად, საყვარლებად, ლამაზ მონებად,
საქართველოში აშენდება ჰარამხანები,
თუ ჩვენ არ გავხდით აზროვნების ამაზონებად.

უნდა დავლეწოთ რკალი, ჩვენ წინ რომ დაიხლართა,
ჩვენ რომ უხეშად ნაპერწკლებში გადაგვისროლენ,
როს გამარჯვებულთ ცა დაგვხურავს ალისფერ კალთა
და მბრძანებელნიც ქედმოხრილნი ბოდიშით მოვლენ,

მაგრამ კი ზევსი მოვისყიდოთ წმინდა ტარიფით,
გავწიოთ ზევით პარნასისკენ პოეტურ გზნებით,
რჩეულო დაო, რჩეულ ქალთა რჩეულთა რიგში
ამ მძაფრ ბრძოლაში ამაყურად ერთად ვიქნებით.

არის წუთები

არის წუთები, მარტოობის მძაფრი წუთები,
როს ყოველმხრიდან სუსხიანი მეხვევა ქარი,
სევდის მორევში ჩავეშვები, ჩავიძირები,
ღავეძებ ნუგეშს და ნუგეში არსად არ არის.
მაშინ გავრბივარ ბუნებასთან, ბალახთან, ხესთან.
მათ ვეუბნები, თუ რა მტკივა, რაზე ვლონდები,
ყვავილებს, ვარდებს, უსურვაზებს ვეძახი ჩემთან
და შენ, ცოცხალი მეგობარი, არ მაგონდები.
არ მაგონდები და შენ იცი, რად ხდება ავრე,
რად მირჩევნია მე შენს ალერსს ეგ ლურჯი სივრცე,
რად დამაქვს ფიქრი, მარტოობა მუდამ რად მათრევს
და დავიწყებას შენი სახე რად მინდა მივცე!
იყო წარსული,სახარული, სინაზე წრფელი,

რის შენს წერილებს ჩემს უჯრაში სათუთად ეშლიდი
შემდეგ? დღე ერთი, დღე განკითხვის, უკანასკნელი
როცა დაგშორდი და ვწოდე უმსგავსი, ფლიდი.
ნულარ მეძახი, შეიცვალა, შებრუნდა განცდა,
ასეთ შეცდომას არ დაუშვებ, ალბათ, მეორედ
და მას, რაც ერთხელ აღშფოთების წუთებში წამცდა,
ღღეს ხელმეორედ მეტის რწმენით გავიმეორებ.

მეგობარს

(კატო მიქელაძეს)

აქ ჩემს ირგვლივ უდაბნოა,
მეც უდაბნო გულით დამაქვს,
და ძვირფასო საგანძური
თუკი მქონდა, თუკი რა მაქვს,
მას ცხოვრების სინამდვილე
მინიავებს, მინადგურებს.
და ბნელ ფიქრებს, შავბნელ ფიქრებს,
ჩემი გულის მუდმივ მდგმურებს,
სადღაც მიჰყავთ ჩემი სული
და ინთება ჯოჯოხეთი.
ვიცი, ახლა ვერ დამიხსნის
ვერც დემონი, ვერც თვით ღმერთი.
მე ხომ ისე პატარა ვარ,
ისე სუსტი და სათუთი,
ვით ლერწამის ნაწი ტოტი,
ვით წკრიალა ბროლის ყუთი.
დავიმსხვრევი, საყვარელო,
გეუბნები, დავიმსხვრევი
და წამიღებს ნიაღვარი,
და წამიღებს ზღვის მორევი.
დამარწმუნე ერთხელ კიდევ
შენს უმწიკვლო სიყვარულში,
მომათავსე, მეგობარო,
მაგ შენ ძლიერ, ამაყ სულში.
რომ იქ თავი შევავრდომი,
რომ იქ სული შევაფარო,
დამიხსენი, ეევედრები,
დამიხსენი, მეგობარო!
თუ არ გინდა შენი საფო,
ღაიღუპოს, ღა[illegible]ოს

და ცხოვრების შავ დაფაზე
ტანჯვის ცეცხლად [illegible]
ერთხელ კიდევ [illegible] ჩემთან,
ერთხელ კიდევ [illegible] ხელი,
უდაბნოში დარჩენილი
კვლავ გეძახი, კვლავ [illegible].

1921 წ.

იცოცხლოს ჩემში

იცოცხლოს ჩემში ამ ჩუმმა სევდამ,
იცოცხლოს ჩემში ამ სიყვარულმა,
არა მსურს, გრძნობა პირველი, წმინდა
სამარადისოდ დამარხოს გულმა,
არ მსურს გიხილო და იცი, რატომ?
ალბათ რაც იყავ, ის დღეს აღარ ხარ,
მე კი ძველ სახეს შენსას ვეტრფოდი
და დღეს იმ სახით ისევ მიყვარხარ.
ამბობენ, რომ მთლად გამოიცვალე,
ამბობენ, ეტრფი ასულს მეორეს,
[illegible] არ მსურს გნახო დღეს უცხო ვინმე
რომ ციყად შევხვდეთ ერთიმეორეს.
იცოცხლოს ჩემში ამ ჩუმმა სევდამ,
იცოცხლოს ჩემში ამ სიყვარულმა,
არა, არ მინდა, რომ გრძნობა წმინდა
სამარადისოდ დამარხოს გულმა.

ბახმაროს გზებზე

მივდივარ, გტოვებ, აქ, შენს კალთაში,
ხან ვგიყმაყობდი, ხან ვჭკვიანობდი,
ხან ლექსებს ვთხზავდი, ხან ფიქრებს ვწვავდი,
ხან კიდევ ჩუმად ვსევდიანობდი.
დაფენილ კორდებს, ნაძვნარ - ფიჭვნარებს,
გაშლილ ველ - მინდვრებს, ცელქ ნაკადულებს,
მიბნედილ მთკარის შუქს საიდუმლოს
და მხურვალე მზის ცეცხლსა და ფარდულს
მე ვადავეცი ფარული ტანჯვა,
მე ვადავეცი ფარული გლოვა,
იმათ იციან მათი მკობელი,

კვლავ ამ მწვერვალზე აღარ ამოვალ,
აღარ ამოვალ მიტომ კი არა,
რომ არ მიყვარდეს შენი მშვენება,
შენი სიტურფე, ჩემო ბახმარო,
ძილშიაც სიხშირად მოშესვენება.
მაგრამ რასა ჰგავს, რასა ჰგავს ეს გზა,
ხრიოკი, მწირი, აღმართ - დაღმართი,
დაქანებული დაჭრილი ხრამი,
ჯოჯოხეთური ქვიშნარის ხლართი.
ტყეები, მთები, მთები, ტყეები,
ეს წიფლნარები, ეს სიპნარები,
ეს აკიდული წვრილი ბილიკი,
ეს აკიდული წვრილი ღარები.
დაზღვაეებული, დათლილი ქვები,
კლდე წვეტიანი, გამოპირული,
ხან მზე, ხან ნისლი, ხან ქარიშხალი
და ხანაც წვიმა კოკისპირული,
შიში, კანკალი, წივილ - კივილი,
დაქანცულობა, ტანჯვა და წყენა,
ჩალანდარების წუწუნ - ჩივილი,
დაღლილ ცხენების დაღლილი ქშენა-
აი, შენი გზა, ჩემო ბახმარო.
თუ თავს მოუყრი შენს ერთგულ შვილებს,
მაგ შენ საშიშარ ბნელ ხვეულებში
მატარებელი თუ დაიკივლებს,
მაშინ, ო, მაშინ კვლავ გესტუმრები,
კვლავ ავცელქდები, როგორც ფრთოსანი,
კვლავ აღმაფრენით დამაჯილდოვებ
ლამაზი, დინჯი, გვირგვინოსანი.
კვლავ თვალს მოვტაცებს შენი ჭალები,
ბილილა, ტვია, ნაზი სოსანი
და შენს მწვერვალზე კვლავ ამღერდება
შენი მოტრფე და შენი მგოსანი...

1918წ.

ბახმაროს მთებს

ცხოველ მთის სხივით
დღისით გულს ითბობ,
ღამით კი მთვარე
ხვაშიადს განდობს.

ნაძვნართა გროვა
დარაჯად გიდგას,
ჩანჩქარა წყლები
ზღაპრებს გიამბობს.

ჭექა - ქუხილი
ელვას გიგზავნის,
ცისარტყელები
ლამაზ რგოლს გაკლებს,
თოვლის ნაჭრები
დაჰკერებია,
მიუწვდომელსა
შენსა მწვერვალებს.

თეთრი ღრუბლები
თავს დაგქათქათებს,
და გაელვარებს
მრავალ ფერებათ
ტყეში ნიავი
ღამეებს ათევს,
ქოჩორსა გიშლის
და გეფერება.
ხან სახეს იცვლიდ,
მთელი მიდამო
ნისლით და ღრუბლით
დაიბურება,
ჰქრება მზის სხივი,
თავსა ხრის მძიმედ,
ადამიანთან
ერთად ბუნება.

თვისკენ ეძახის,
თავისთან მიხმობს,
ამოსასვლელად
მწვერვალი შენი,
ჩემი სამშობლოს
ნაგლეჯი რომ ხარ,
იქნებ, ლამაზო,
იმისთვის შვენი!!

ხან, არ დავმალავ,
შურს ვგრძნობ შენდამი,
რომ მე არ ძალმიძს
შენებრივ დგომა,
ეგრე ამაყად.

ეგრე უშიშრად,
რომ არ გამლუნოს
ароდეს დრომა.

მიყვარხარ, მთაო,
მიყვარხარ მიტომ,
რომ ლამაზი ხარ,
მიუწვდომელი,
და კაცის ხარბი
გულიც მას ეტრფის,
სანამდის მას არ
მისწვდება ხელი.

გაქრება წლები,
მეც მას გავყვები,
სხვები გეწვევა,
შენ კვლავ იქნები,
ათასი მხეცი
თავზე დაგეცეს
თავმოუხრელად
მედგრად იდგები!..

1917წ.

ბახმარი.

უსათაურო

სულს ღაფავს კვერთხი, შავი კვერთხი უსაზღვრო დროში
ტანწვრილ კვიპაროსს მოვარდნილი გრიგალი არხევს
ცას ჩამოწვდება თეთრი ფრთებით ანცი ეროსი
და ცეცხლის ისრით დამისერავს იისფერ ძარღვებს.
აწ წყდება ფიქრი და განცდათა სიმხურვალეში
სუნთქვას შემიკრავს აღშფოთება უდაბნოს ქარად,
მომენატრება სიყვარული, სითბო, ალერსი,
მაგრამ მე მაინც უმეგობროდ დავრჩები მარად.
შენ ისე წახდი, დაკნინდი და დაპატარავდი,
როს დღეს ქუჩაში შევდექი და შემოგაჩერდი,
ნუთუ ოდესღაც შენ ჩემს ტუჩებს ღიმილს ჰპარავდი
და ძილ დამფრთხალი შუაღამით ლექსებს გიწერდი?!
წადი, არ მსურხარ მაგ უფერულ მდაბალი ვნებით,
ჩემი რჩეული მზის ისრებით უნდა მსეტყვავდეს,
გზას მიქარგავდეს მოელვარე ცის ვარსკვლავებით
და ამოუცნობ სურვილებით მქანცავდეს, მწვავდეს,

მხიბლავდეს სახით, მიტაცებდეს სიტყვით თუ საქმით,
იშვიათობდეს როგორც ტიპი, როგორც მოდელი
თვით აპოლონი შუბლს უმკობდეს დიდების დაფნით
და მოკრძალებით ხმალს უთმობდეს მაკედონელი-
და თუ არასდროს მოვა იგი, დავრჩები აგრე,
დავგმობ სიცოცხლეს და ოცნებას ჩემსას დავწყევლი,
მედიდურ კოშკებს, ბროლის კოშკებს დავტეხ, დავამსხვრევ,
რომ ამცდეს ხვედრი სამარცხვინო
ვეწვევი მყინვარს, ამაყ მყინვარს და მსუსხავ მთებში
ჩავაქრობ ვულკანს, დაუშრეტელ ცეცხლად დარხეულს,
დავწვავ სიცოცხლეს მარტოობის ცივ აკლდამებში
და უღირს ვინმეს კი არ მივცემ ჩემს სულს და სხეულს.

ჩემს შუშანას

როცა გაიზრდები, იწყებ ხალხის გაცნობას,
ხშირად დატოვებ იმათ კრებას, განაპირდები,
იგრძნობ სიცოცხლეს, მარტოობას, იგრძნობ ოშლოზას
დაჯდები სადმე, თავს ჩაჰკიდებ და ატირდები.
მწარე იქნება ის პირველი სევდის ცრემლები,
წარსულს ბავშვობას ნაღვლიანად შენ გადახედავ,
ტკბილ მოგონებას ნაზად თავზე შემოევლები
და იტყვი ოხვრით: „რად დამტოვე, სად წახველ, დედავ?!“
ჩემო პატარავ, მე წარსულში ბევრი ვიდარდე
და ახლაც ჩემს გულს სინანული აღარ შორდება,
ნუთუ ჩემს ბავშვში, რომელიც მე ტანჯვით აღვზარდე,
ეს ჩემი სევდა ხელმეორედ განმეორდება?
ნუთუ ჩემსავით დაეცემი ბრძოლით დაღლილი,
ნუთუ ჩემსავით შეგაწუხებს ფიქრი შავბნელი,
ნუთუ შენც ღამით ძილს დაგიფრთხობს მკაცრი აჩრდილი
და გაჩენის დღეს ნუთუ ჩემებრ შენცა დასწყევლი?!
თუ რომ აგრეა, რად მოგეცი სიცოცხლე მკრთალი,
თუ რომ აგრეა, რად გაძლევდი აზრსა და გრძნობას,
თუ რომ ჩემსავით შეგაწუხებს შენც მომავალი,
თუ რომ ჩემსავით ვერ იხილავ მეტ თანაგრძნობას.
ო, არა, არა მე არ მინდა ეს მოხდეს აგრე,
აღზარდე შენში ნებისყოფა, სული ძლიერი,

ო, ჩემო ბავშვო, მე მზადა ვარ ამ წუთში გავქრე,
ოღონდ შენ იყავ მხიარული და ბედნიერი.

არა გყავთ შვილი...

არა გყავთ შვილი, არც ფიქრობთ მასზე,
არა გყავთ შვილი, არც გინდათ გყავდეთ,
თქვენ მშობლიური გშვენით სინაზე,
მეც მინდა ქვეყნად თქვენ ვინმე გგზუდეთ.
მოსძებნეთ ქალი ჯანსაღი სისხლით,
ქალი, ლოყები რომ ულაჟღაჟებს,
ის თქვენ გაჩუქებთ ლამაზ ასულებს
და მამასავით ჯიშიან ვაჟებს.

ვიყო ქალწული, ახალგაზრდა, ლამაზი, წმინდა,
თქვენ მოგიძღვნიდით ჩემს სიმდიდრეს მხიარულ გულით,
მაგრამ ვარ ქალი, ცოლი, დედა და მეც არ მინდა
მოვიდე თქვენთან ღარიბი და შემოძარცული.
მაგრამ მე მინდა უეჭველად შეიქნეთ მამა,
თქვენს ძვირფას პროფილს ჩემი გული შორიდან არჩევს,
მიყვარხართ, მწამხართ, კვლავ გაღმერთებთ და ვამბობ ამას:
ᴵსურს საქართველოს თქვენი შვილი თქვენს ნაცვლად დარჩეს.

1929წ.

X X X

ალარ შორდება ჩემს გულს ნაღველი,
ვიღლები ფიქრით, დარდით ვიღლები,
სადა ხარ, სადა, ხმას არ იღებ და
სად დაიკარგე, გავიდა წლები.
იმ დროს დამტოვე, იმ დროს წახვედი,
რომ ვეშვებოდი ცხოვრების ზღვაში,

ჩემს უკეთესი აბა ვინ ჰპოვე
მაგ შენს უფერულ მარტოობაში?
ღირსი არა ხარ, არა ხარ ღირსი,
აგრე მიყვარდე სულით ლაჩარი,
გულს ვეკითხები: „რა მოგწონს მისი?
ხომ იცი, ხომ გრძნობ იგი რაც არი?
ჰო, ვიცი, მაგრამ მაინც მიყვარხარ
სამარადისო არა დროებით
რაც მინდა იყო, შენ ის არა ხარ
და მეც მოვკვდები განმარტოებით.

ᲙᲘᲚᲔᲛᲔᲑᲘ

„ᲠᲝᲛᲔᲚᲘ?“

იცით? რატომღაც დღეს წარმომიდგა
ᲛᲔ ათას ცხრაას თექვსმეტი წელი,
იმ დროს ჩემს გულში ავდარი იდგა
და გრიგალივით მწეწდა ნაღველი.
    წარსულს დაეცა, არ ვიცი რატომ,
    მოგონებების ელვარე ხმალი,
    ალბათ, თქვენც გახსოვთ იელისი, ბაღი,
    წაღვერის ტყე და პატარა ქალი.
მე დღესაც ვხედავ ამ ქალის სახეს-
გაშლილი შუბლი, წარბები - ყორნის,
პირველად მე თქვენ წყაროზე გნახეთ,
ᲓᲐᲡᲘᲠᲜᲝᲖᲔᲗ ᲧᲝᲕᲚᲝᲕᲘᲡ ᲝᲠᲜᲘ
    ᲕᲮᲘᲐᲠᲝᲡᲚᲝᲠᲖᲔ ᲬᲐᲦᲕᲣᲠᲘᲡ ᲧᲕᲐᲚᲘ.
    მე ვთხზავდი ლექსებს ფარული სევდით.
    პატარა ასულს სტანჯავდა ხველა
    და თქვენც ზედიზედ თამბაქოს სწევდით.
დარდს აყუჩებდით ამით, გეგონათ,
და ნიკოტინის ტკბილ - მწარე შხამი,
ისე გიყვარდათ, როგორც გოგონა,
როგორც ალერსის ხანმოკლე წამი.
    გეხურათ კიდევ სტუდენტის ქუდი,
    იყავით წრფელი, საღი, მართალი.
    ის სუფთა, სუსტი, ტანატყორცნილი
    და განსწავლული პატარა ქალი
როგორ მიყვარდა, რომ მასში სჩქეფდა
სიცოცხლისა და სიკვდილის ძალა...
ის იყო ავად, მაინც უყვარდა,
ის იყო ბავშვი, მოჩანდა ქალად.
    თქვენ მისთვის ასი სიცოცხლე გსურდათ,
    იგი კი სიკვდილს ხელში ეჭირა,
    ერთ სახლში ყოფნამ დაგვაახლოვა
    და ვსაუბრობდი ამ ქალთან ხშირად.

X X X

ერთი სურათი... ბევრ... პანსიონი,
იქვე კი ახლის პატარა ბაღჩა,
ცაში გაშლილი ერისიონი
და ყვავილების ელვარე ფარჩა.
ვიწექ ჰამაკში და გატაცებით
მე „დანუნციონს“ ვფურცლავდი გვერდებს,
ვყნოსავდი იმის თვითეულ სიტყვას
და რაღაც განცდა დააწვა მკერდებს.
ამ დროს გამოდის ფერმკრთალი ქალი,
თქვენ მას მერიკოს ხშირად ეძახდით,
იმ დღეს რატომღაც ის იყო მარტო,
იმ დღეს რატომღაც თქვენ მას არ ახლდით.
და ამბობს ასე: „საფო, გეთაყვა,
დღეს ისე ცხელა, რომ ვიგრძენ დაღლა,
თუ შალვამ ამ გზით ამოიაროს,
უთხარით, ვუცდი იმ მთაზე მაღლა“.
დასტურის ნიშნად ღიმილიც კმარა,
მეც გავულიმე, რა მეთქვა აბა?!
ახლო მთის ბილიკს დაადგა წყნარად
და უხდებოდა ფერადი კაბა.
განვაგრძობ კითხვას და ვერც კი ვამჩნევ,
რომ იქვე ახლოს თქვენ აღიმართეთ,
- რასა კითხულობთ? იკითხეთ სწრაფად,
შევკრთი და თვალი გავაღე ფართედ.
დღეს კარგი დღეა, რად არ ხართ ტყეში
რა დროს კითხვაა, მითხარით, ახლა?!
თქვენ კითხვას ვტოვებ უპასუხოდ და
ვამბობ: - მერიკო გეძახით მაღლა.
თქვენ კითხვა ისევ გაიმეორეთ
მე ისევ ვსდუმდი, თქვენ პასუხს ელით,
ამართვით წიგნი და უნებურად
ჰამაკის ბაწარს მოკიდეთ ხელი,
და გამარწიეთ... ახ, დღესაც მახსოვს,
როგორ აღშფოთდა გოგონა ნაზი,
- შალიკო, გესმის? ამოდი აქა!-
და იმის ხმაში ისმოდა ბრაზი.

დააგდეთ წიგნი, შებრუნდით სწრაფად
ალბათ ფიქრობდით „რამ მაიძულა,
რისთვის შევჩერდი?“ და იმ დღის შემდეგ
პატარა ქალმა მე შემიძულა.
    მე კი ვფიქრობდი: - ახ, რა ბავშვია,
    შეშინდა, გული ვაჟს არ ვუქციო,
    მე იმ დროს ერთი ეცი ძალვარდა
    და იგი იყო თვით... დანუნციო.
ჭლექმა იმსხვერპლა საბრალო ქალი,
მე შემდეგ ხშირად ვფიქრობდი მასზე,
მახსოვდა მისი ღიმილი მკრთალი,
მისი სინორჩე და სილამაზე.
    მე თქვენ გხვდებოდით დროგამოშვებით,
    ვფიქრობდი, მზერა როგორ დაღლილა!!
    მეგონა, დარჩით მისი ერთგული
    და გიწოდებდით რაინდს ნაღვლიანს.
დღეს კი გავიგე, რომ ერთი ქალი
და კარგი ქალიც თქვენი ცოლია,
მე „ის“ ვიკითხე, მკითხეთ: „რომელი?“
ნუთუ წარსულშიც ბევრი გყოლიათ.
    თქვენ იმის მსგავსი? ან გრძნობამ მძლია,
    ეს კითხვა ალბათ თქვენ დაგაღონებთ
    დღეს წარამარა ცოცხლებსა გვცვლიან
    და მკვდარ მეგობარს ვინ მოიგონებს?!

* * *

არ მიკვირს, რომ თქვენ ცხოვრება გინდათ
და გყავთ ცოლ - შვილი ლამაზი კონა,
ეს საჭიროა, მაგრამ მეწყინა
ოდესღაც თბილი, ტკბილი გოგონა
თქვენ დაივიწყეთ.
    ერთხელ ხომ იყო ნათელი წრფელი,
    გულით უყვარდით, თქვენც ხომ გიყვარდათ?!
    გაჩუქათ განცდა უკანასკნელი
    დღეს კი კითხულობთ ცივად: „რომელი?..“

* * *

რა ვუყოთ, დრო და სამარის ჩრდილი
ყველაფერს აქრობს, ყველაფერს ყინავს,
მაგრამ ლამაზი ქალის აჩრდილი
თვით სამარეშიც ელავს და ბრწყინავს.
მოგვაგონდება მისი თვალები,
ან წელზე როგორ ერტყა ქამარი,
ნაზ ჯიოკონდას უცნაურ ღიმილს,
ან გამოხედვას ტურფა თამარის
ვერ მოერევა ჭია და მღილი,
ვერ მოერევა ჩრდილი სამარის.

* * *

მუდამ თან დამდევს სიტყვა „რომელი?“
და მინდა ვუთხრა სუფთა ქალწულებს:
-გოგონავ! იმ ვაჟს, შენთან რომ ელი,
ვინც გიყვარს ასე განუსაზღვრელად,
ვისთვისაც მზად გაქვს ალერსი მწველი,
თუ თავი გიყვარს, ნუ ფიქრობ მასზე,
გაიქეც მისგან, აიღე ხელი,
თორემ იმ ყმაწვილს, ეხლა რომ ელი
ვისთვისაც მზად გაქვს ალერსი წრფელი,
ხვალე რომ მოკვდე, არ შეჩერდება,
ზეგ სხვასთან წავა დაუდგრომელი,
შენთვის ერთ დღესაც არ დაღონდება,
თუ ვინმემ ჰკითხა შენი სახელი,
წარმოსთქვამს ურცხვად: არ მაგონდება,
იყო... რომელი!..

1931წ.
დეკემბერი, თბილისი.

იყო ზღაპარი

1

წარსული განცდა იმგვარად მავსებს,
როგორც კახური ალისფერ თასებს,

საცაა წალეკს ყველა ნაპირებს
და მას ერთ ლექსში ვერ მოვათავსებ.
მეც ულამაზეს ყვავილებს ვარჩევ,
თუ აპოლონმა არ დამიწყეველა,
გავუჭედ ცისფერ რითმათა ჩარჩოს
და მას საჩუქრად მიიღებს ყველა.

2

ჩვენს შორის სივრცეს ხსოვნაც ვერ აკრეფს,
არც ამოშრება უსაზღვრო ზღვები,
მე დღეს მეგობრებს ვუკითხავ ზღაპრებს,
და შენც გმეგობრობს უთუოდ სხვები.
აღარ უდგეხარ ჩემს ფიქრებს მცველად
მეც არ ვგრძნობ შენში სასურველ რაინდს,
შენც არ გაჭრილხარ ამიტომ ველად,
მაგრამ ეს გული გიგონებს მაინც.

3

ოდესღაც მე შენ სოფელში მახლდი,
შევსვით პეშვებით ანკარა წყარო,
ავლაპარაკდით, ავზვავდით, ავწყდით,
ძაღლის ყეფამაც ვერ დაგვაწყნარა.
ჩვენ გვაღელვებდა ცა უცნაური,
ნისლი, მინდვრებს რომ გადაეფარა,
ძეწნის შრიალი, წყაროს ხმაური
მწყემსები და ცხვრის გაშლილი ფარა.
მზე ჩადის, სოფლის გარუჯულ ბიჭებს
გადაუგდიათ წყალში ანკესი,
საცაა, ღამე გადმოაბიჯებს,
საცაა, გარეკს საქონელს მწყემსი.
ჩვენს თავზე ძერამ გადაიქროლა.
ალბათ ძილს უფრთხობს ნაცრისფერ ღალღებს,
მივყვებით უხმოდ მდინარის სრბოლას
და ვატანთ ფიქრებს მის მღვრიე ტალღებს.

4

ხშირად სჭრის შარას რუ მორაკრაკე
და გადებული პატარა ხიდი.

ტყეში ბულბული საყვარელს აქებს,
ურემი წყნარი ჭრიალით მიდის.
აქ ყველაფერი შრომაზე მღერის,
წითლად და ყვითლად მინდვრები ელავს,
ვიღაც მოხუცი გამჭვარტლულ წვერით
ნამგალით ხელში ბალახებს სცელავს.

5

გამძღარა მინდვრად ტიღურა ძროხა,
იცოხნის, მოდის მძიმე ნაბიჯით,
პატარა გოგოს ხბოები მოყავს,
მორეკავს ბატებს პატარა ბიჭი.
ცა არის თეთრი, უღრუბლო, მკრთალი,
სდგას გზის ნაპირად ობოლი ვერხვი,
სადღაც საქონელს ეძახის ქალი
და მიდის სახლში ყანიდან გლეხი.

6

შენც მოგაგონდა შენი სოფელი,
პატარა და - ძმა, მშრომელი მამა,
მინდვრები ვრცელი, ალერსი წრფელი,
წიფნარის ტყე და კურკანტლის ჭამა.
აღდგომა, შობა, თეთრი კალანდა,
ჩიჩილაკებს რომ ჰკიდებდი ფიჭვებს,
გქონდა წითელი თურმე ხალათი
და ახარბებდი მეზობლის ბიჭებს.

7

ეკითხულობ: შენ ჯერ არ გინატრია
თავისუფალი მწყემსების ხვედრი,
სიფხიზლე, დგომა დილაადრიან
და მოყუდება წყაროს წყლით ვედრით.
ბრძოლა ნადირთა, ბუნების შეხლა,
სმენა, როს ცხვრები აჟღერებს რაჟებს,

შენც ხომ ჩემსავით სუსტი ხარ ეხლა,
და სულ არ გაეხარ ამ ჯანსაღ ვაჟებს.

8

შენ ლაპარაკობ და შენ ხარ წრფელი,
გიყვარს ქალაქის უგულო გული,
კინო, მხატვრობა, თეატრი ერცელი
და მთები რკინით გადაღადრული.
გიყვარს თბილისი, მთაწმინდა, მტკვარი,
ბაღი ავჭალის, ჭრელი ქუჩები,
მუსიკის ხმაზე ყიალი ღამით
და გამურული ქარხნის ტუჩები.
„ახალგაზრდებო! მომშივდა პური,
გამიცვდა კაბა, დამეხა ქოში“.
შენ იმას მიეც ორი შაური
მე სულ - რაც მქონდა ჯიბეში გროში.
„თქვენ შეაბერდით, შვილო, ერთმანეთს“.
სთქვა და ჩაიდო უბეში მჩვარი,
შენ კიდევ აძლევ იმას ერთ მანეთს,
რომ ასე უცებ დაგვწერა ჯვარი.
ვიღაცა სადღაც მღეროდა წყნარად,
ჩვენ კვლავ დავძრწოდით დაღრუბლულ ველში,
შორეულ მთებში სტიროდა ქარი
და ხმაურობდა ლანქერი ხევში.
შენ კითხულობდი ლამაზ ლექსს შელლის,
მე ვეხვეოდი კაშმირის შალში,
გარბოდა ტყისკენ შემკრთალი შველი
და ქანაობდა ლერწამი წყალში.

9

„დაიცა“, ამბობ, გზა არ გვაქვს შორი,
განვაგრძნობ წინსვლას, შენ აენთები,
მახლობელ ხეზე დაფრინდა ქორი
და ჩამოუშვა დაღლილი ფრთები.
დღის სიხარული დღეს გაყვა თანვე
და ღამემ სულში ჩამოიხედა,
მეგონა გვერდით მომდევდა მავნე
და შავი ღამე შავ ნისლში გხვევდა.

10

უკან სოფელი, გვერდით ტყე ვრცელი,
წინ ეს მდინარე აღქაფებული,
შენ - ყაჩაღიეთ დაუნდობელი,
ახლო - ნადირთა მთელი კრებული.
და დამავიწყდა მე ლექსი შელლის,
უხმობ მენავეს გადაგვსვას ნავში,
შენ ამბობ წყნარად, ნაზად, ალერსით:
„ჩემო პატარა, სულელო ბავშო“.

11

არ მწყინს რომ შეგხვდი სადღაც, ოდესღაც,
არც მოგიგონებ არასდროს კიცხვით,
მე მინდა გითხრა მადლობა ეხლაც,
რომ გამიმრავლე განცდათა რიცხვი.
სუყველაფერი რჩება უცვლელად,
იელვებს ფიქრი გესლში ნალესი.
და ერთხელ კიდევ უკანასკნელად
ვსაუბრობთ შენთან ამ დიდი ლექსით.

12

დრო უძვირფასესს აჭკნობს წალკოტებს
და გრიგალებიც სუსხავს თეთრ ვარდებს.
დღეს რასაც განცდა რწმენის ალს მოდებს,
ხვალ მას სამარის მძიმე ქვა ადევს.
არვის ვახსოვართ სიკვდილის გარდა
და იჭვის გესლი დაგვყვება სულ თან,
ხშირად გვძულდება, რაც რომ გვიყვარდა
და გვიყვარდება, რაც წინად გვძულდა.

13

გნახე ოდესღაც, შემთხვევით, გავლით,
დათოვლილ ქუდით, დათოვლილ პლედით,
შენ გავდი ყაჩაღს ძვირფას ნადავლით,
მეც შეგხვდი, როგორც ამაყი ლედი.

ამბობდი: ქარში ნამდვილ გზას ასცდი,
და მოგეც ბინა უცხო მოგზაურს,
სევდის აღმძვრელი ლამაზი განცდით
ჩუმად ვისმენდით ქარიშხლის ხმაურს.

14

ცა ბროლის ნაჭრებს ისროდა პეშვით
და დატყდა გრძნობა ლამაზ ფერებად,
ეფიქრობდი: ქარში, ზღვაში, ლაბეში,
დაქანცულ მგზავრებს ვინ ეფერება.
შენ საუბრობდი ნერვიულ თრთოლვით
და ჰაერს სჭრიდა მკრთალი თითები,
მსუბუქი რხევით სცეიოდა თოელი
და თეთრად კრთოდნენ აჭარის მთები.
შემთხვევა ქვეყნად ყველაფერს მართავს,
ხან დაგვაღონებს, ხან ლხენით გვანთებს,
რაღაცა ლანდი იძვროდა კართან,
ვიღაც ქსელავდა მისტიურ ხლართებს.
ოცნებას ნაზი ფერებით ქსოვდა
ჟინმორეული ალური გზნება,
ქანცმილეული კრთომით იწვოდა
ბუხარში ცეცხლი და სულში ვნება.

15

ეს იყო წინად... ყოფნის აღმართებს
დღეს ისევ ვიპყრობ და ვარღვევ სივრცეს,
დაღუპულ განცდებს ფერადებს ვართმევ
და პოეზიას საჩუქრად მივცემ.
ფერებში თეთრს და უნაზეს ვირჩევ,
ვაფასებ კარგ ლექსს და მგოსნურ ორდენს,
ვიქნები სუფთა, ვით ბეატრიჩე
და მტკიცე, როგორც შარლოტა კორდე.

16

ტყე სევდიანობს, შრიალებს, შფოთავს,
მდინარე ჩუმი ხმაურით ჰგოდებს,
სუსტი ენთელა ეკვრის მათოთას

და სუნთქვა არხევს ჩინარის ტოტებს.
აქ შუაღამის გაისმა გლოვა,
არია კრძალვით ციმციმებს, მოგვდევს,
მგონია ტყიდან ვინმე გამოვა
და ცოცხლებს გულზე დაგვადებს ლოდებს.

17

ხვეულ წავარდნებს რად ამოვყევით,
რაზედ ვეძლევით მჭრელ ასპალადებს!!
ჩავიდეთ, კარგო, იმ ხევში, ქვევით
და ჩამოვშორდეთ ამ მოძრავ ლანდებს.
სახეთა მწკრივი ამოუცნობი
ბუნდოვან ტოკვით არ გაგვახარებს,
წამოდი, ლექსებს გიმღერებ გრძნობით
და გაგიტაცებ ოცნების მხარეს.

18

ეს საიდუმლო ჩემთვის ლოდია,
ვერ გამიგია, რად მტოვებ, რადა,
გახდი გაბედულ, ამაყ მედეად
და მომავალსაც ახადე ფარდა.
„მე შენთან მინდა," სთქვი და თვალები
ვერცხლისა ნამმა აგიელვარა,
შუბლზე შემეხე თლილი ლალებით
და გულზე თავი დამადე წყნარად.

19

ო, როგორ ვწუხდი გუშინ ამ დროზე,
რომ ვერსად შეგხვდი და ვერა გნახე,
ეხლა არ ვიცი, ჩავჩუმდი რაზე
და ჩემს გულისთქმას რად მალავს სახე.
რატომ არ ძალმიძს ბაგე გავხლიჩო
და ჩავაჩუმო ეგ სიამაყე?
ოცნება ზეცას ჩამოვაგლიჯო,
თუ ამ ოცნებას ზევით თან ავყვე?

20

შენ პასუხს ითხოვ, რა გიპასუხო?
მე ხომ მონა ვარ, მონა და ეგ მლევს,
შეფოთლილ ფოთლებს ბედი დასუსხავს
და იმედებსაც დაადებს ძეგლებს.
მაგრამ... თუ ერთხელ შენი თვალები
კვლავ ვერცხლის ნამმა შეასოველა,
ვერ შევძლებ ბრძოლას, დავიღალები
და დამეკარგვის შენს გარდა ყველა.

21

ნაზი თითებით ფრთხილად, სულ ფრთხილად,
ოდნავ შეეეხე შენს გრძელ წამწამებს,
შენ ისევ ზიხარ თვალებდახრილი,
მე ისევ ვკინძავ საამურ წამებს.
მაგრამ უეცრად მახლობელ ხევში
ჭოტმა შავ სიკვდილს უმღერა შესხმა,
აჰ, ყვავილები დამიჭკნა ხელში
და მტანჯავს ღამე, ცრემლი და... ეს ხმა...

22

აქ ყველაფერი გადარეულა,
აქ ყველაფერი გამხდარა ავად,
ღრუბლები თავზე დაგვყურებს მტრულად
და დაძრწის მთვარე ავადმყოფ ქარვად.
სამრეკლოს თავზე ეშვება ქორი
და იალქნურად ფრთებს ათამაშებს,
აქ, ამ საყდართან, სამარეთ შორის
ჩვენ წავაგავართ დაბნეულ ბავშვებს.

23

შენ ამბობ: „ეს ხომ ნამდვილად გჯერა,
რომ ჩვენც ოდესმე დავსამარდებით,
ჰო, მოვა, დაჰკრავს სიკვდილის ჯერი
და ჩვენც მოგვრთავენ ფერმკრთალ ვარდებით.
ამ სხეულს მიწა სულ შემოგვაცლის,

ასხმულ ძვლებს დაჰყრის ის უსუდაროდ,
და მოკლე ჟამი ჩვენი სიცოცხლის
მწუხარებაში რად გავატაროთ!“

24

ძვირფასო ჩემო, დამტოვე მარტო,
მარტო დამტოვე ჩემს უდაბნოში,
აქ ჰორიზონტი იშლება ფართოდ
და ველ - ბუჩქნარში დავდივარ ქოშით.
დილით ნისლის კაბას ცა გადამაცვამს,
ყვავილებს მხურავს, როცა ღამეა,
გიჯობს, ნუ მიხმობ, თორემ გადაგწვავ,
ვით პოლიორკეტს სწვავდა ლამია.

25

ეს გული მრავალ დღეებს ინახავს,
მახსოვს მაისი, რიცხვით თვრამეტი,
მოხველ ანთებულ, არუჯულ სახით,
მოხველ აწყვეტილ ტემპერამენტით.
და იწყებ ბოდვას, ახსენებ თვალებს,
სინაზეს, სითბოს, სიყვარულს, დაღლას,
მსურდა პასუხი, არ დამაცალე
და შენს გულისთქმას აჰყავდი მაღლა.

26

ამბობ: გსურს იყო თავისუფალი,
განცდის შებოჭვა არ გსურს, არ გინდა,
გიყვარს სიცოცხლე, სიგიჟე, ქალი,
და არ გწამს გრძნობა ფაქიზი, წმინდა.
ივონებ პლატონს, უწმინდეს მცნებას,
გიყვარს ალერსი, კახური ღვინო
და აწყვეტილი ველური ვნება.

27

პასუხად: წადი, მე ეს არ მაწყობს,

ალბათ შეხვდები იმ ტიპის ქალებს,
ვინც კაცში ეძებს მხოლოდ სიყვარულს,
ლამაზ ქოჩორს და ვნებიან თვალებს.
იპოვნი, იგრძნობ, გაგეხარდება,
ჩამოგშორდება ოცნება თალხი,
ქვეყნად მეშჩანურ ბედნიერებას
მცირე სასყიდლით ღებულობს ხალხი.
და თქვენც იქნებით ბედნიერები,
გაჩუქებს შვილებს, გახდები მამა,
ერთმანეთს ხშირად მიეკერებით
და ღრმა სიყვარულს დაარქმევთ ამას.
მე სულ სხვას ვეძებ, მე სულ სხვა მინდა,
„ის“ ჩემი უნდა შეიქმნეს ღირსი,
იყოს მაღალი, სპეტაკი, წმინდა,
რომ გაღმერთება შემეძლოს მისი.

28

იყავი კუშტი, მკაცრი, თავნება,
ჟინით ავსილი აზავთებული,
სახეზე ვნება, თვალებში ვნება,
სხეულში ვნება და არსად... სული.
ვერ მოხველ გულით, სინაზით, ნდობით,
ვერ გაამართლე თქმა: „მეგობარი“,
მეც გითხარ: წადი, იყავ მშვიდობით,
და მარტოობას გავუღე კარი.

29

ვნანობ სურვილი შენთვის რად დაცდა,
დღეს ის აღარ ხარ, რაც იყავ გუშინ,
ჩვეულ ბილიკებს ოცნება აცდა
და სულ სხვა განცდა დაიძრა გულში.
დავხურე შენთვის გრძნობის ტაძარი,
დავსწვი ასხმული რითმათა მძივი,
ქარმა გაჰფანტა მქრალი ნაცარი
და მეც ქვასავით ცივი ვარ, ცივი.

30

შორს, უცხოეთში წაიღე სევდა,
რა სამშობლოში გაგიკრთა ფერი,
აქ დარჩა შენი მოხუცი დედა,
კოლხეთის ცა და ზღვა ოქროსფერი.
დარჩა ამაყი, თეთრი ასული,
ეს სიამაყე მას დღესაც ჰშვენის,
ლამაზი იყო ჩვენი წარსული
ლამაზი იყო ბავშვობა ჩვენი.

31

იყო ზღაპარი, არის ზღაპარი,
ჰქრება ზღაპარი ჟამთა სრბოლაში,
წარსული წავა, აწმყო არ არის
და არც შევხვდებით კვლავ მომავალში.
არ აინთება გრძნობა ჩამქრალი,
ნაცნობ სოფელშიც ვერ წავალთ წყვილად,
ᲐᲠ ᲘᲡᲓᲔ ლოცვა მათხოვარ ქალის
და შენც მანეთი დაკარგე ტყვილად.

რას ამბობს თერგი?!

ყაზბეგს გავცდით, გულში ჩამრჩა
მისი თეთრი წვერი.
აჰ, მეცქირა მისთვის კიდევ,
რარიგ გულით მსურდა,
მაგრამ გაჰკრა მემანქანემ,
ააყენა მტვერი
და მანძილი გრძელზე გრძელი
შეამოკლოს უნდა.

მთის თხემიდან მოსხლეტილა
ბროლისფერი ჩქერი,
იქვე ახლო წყურვილს იკლავს
შაშვია თუ ღალღა?!

ვიღაც სულში ახმაურდა,
ვიღაც სულში მღერის,
დღეს ეს გულიც ისე ღელავს,
როგორც თერგის ტალღა.

მზე ჩავიდა, თბილისურად
იქ მიწა არ ხურდა
და წარსული სურათები:
ტყვე, ომები, ხუნდი
დარიალის პირქუშ შუბლზე
ასე ახმაურდა,
როგორც ზეკით ცის ტატნობზე
წეროების გუნდი.
წინ მივქრიეართ, უკან მომდევს
მე აჩრდილთა კრება,
მთის მწვერვალებს ნანგრევები
ბეჭდებივით აზის,
მოგონება აინთება, მოგონება ქრება,
და მსურს, ვგრძნობდე სად აჭერდა
ქუსლი შაჰ - აბასის.
ამ მთა - მდევებს რა შეარხევს,
მედიდურად რომ დგას,
ამობურცულ მკერდს რომ იბანს,
ლანქერებით ნასუქს.
მისი მკვდარი მატიანე
იტევს რამდენ მოდგმას,
ეჰ, ვინ მეტყვის! არსაიდან
არ ვღებულობ პასუხს.
კვლავ წინ ვიწევთ თავს გვევლება
ნისლი მზით ნაფერი,
კლდის ნაპირზე გადმომდგარა,
გაფურჩქვნილა ნერგი,
მივიჩქარით და ფეხდაფეხ
თითქოს მოგვდევს თერგი.
მოგვდევს თერგი და გზადაგზა
იგი ასე მღერის:
„ცეცხლმა მშობა, დარიალმა

მიშვილა და გამომზარდა,
მთებს ვეკვეთე, შუა გავჭერი,
გადავეშვი კლდეზე მარდად,
ხევში ჩავწექ, გავიშალე,
ავშრიალდი ვერცხლის ფარდად
და თვით გრიგალს გრიგალებთან
მძაფრი ბრძოლა შემიყვარდა.
განა ახლა? მე მარადჟამს
ასე ვრბოდი, ასე ვხტოდი,
და ლერმონტოვს სტუმრად მოსულს
ვაოცებდი, ძილს ვუფრთხობდი.
როცა მეფის დამქაშებმა
იგი ჩვენში გადმოაგდეს,
როცა მისწვდნენ მის ნაფიქრალს,
საიდუმლოს, გულში ნადებს,
იმ დროს მასში მოძრაობდა
სამი რამე, როგორც ნისლი,
ნიჭი, მტრების სიძულვილი
და პუშკინის წმინდა სისხლი.

პუშკინს, ამ დიდ მოაზროვნეს
მეფის ტახტი აუხირდა,
თუმცა მისი თითო სიტყვა
ათი ათას ტახტად ღირდა.

რას ერჩოდნენ, რა უნდოდათ,
რისთვის სტენდნენ მისთვის თოფებს?
მიტომ, რომ ის დასცინოდა
უვაროვს და ბენკენდორფებს.
დასცინოდა ჩინ - ორდენებს,
თვით სასახლეს, მეფეს ოხერს
და გზავნიდნენ მასაც ჩვენში,
რ ოგორც საშიშ ბოროტებს
ვერ გასტეხეს, არ შესწყვიტა

გესლიანი ლექსის წერა
და განაჩენს სასიკვდილოს
მეფემ ხელი მოაწერა.
ეს ინტრიგა გათამაშდა
ჩუმად, არვის შეუტყვია,
და დაბრალდა ეს სიკვდილი
მხოლოდ დანტესს და ბრმა ტყვიას.

დაიღუპა ლერმონტოკიც,
იგიც ტყვიამ დააწვინა,
და ნაკადი პოეზიის
შეჩერდა და გაიყინა.
ახალ სიტყვას მეფე მტრობდა,
სუსხიანი ქარი ქროდა,
სიმართლე და პოეზია
ბენკენდორფის მუშტში თრთოდა.

ჩრდილოეთის შვილია და
საქართველოს დღესაც შვენის,
დარდით დამზრალ გრიბოედოვს
არა ერთხელ თავის ცხენით
ეს ტალღები გაუცურავს-
დაუცხრია გულის ალი,
ალბათ გრძნობდა, გაუპობდა
ჭაბუკს ნორჩ გულს ბასრი ხმალი.

მარად გზამ და მარად ბრძოლამ
ახალგაზრდა მოახუცა,
მიდიოდა თეირანში,
იგონებდა თავის ნუცას,
ან რა არის იგი თვითონ!
მხოლოდ მონა და ფარეში,
პოეტსა და პოეზიას
ვინ აფასებს იმ მხარეში,

სადაც სპობენ მაღალ მცენებებს
სისასტიკით, ციხით, რისხვით,
სად ფასდება პიროვნება
ჩინებით და ყმების რიცხვით.
და სჭკნებოდა მძაფრ ბრძოლაში
მისი სახე მოხასხასე,
ვერ შეიცნეს ახალგაზრდა
მშვენიერი, ნიჭით საესე:
ბეგიჩევსაც სწერდა ასე:
„უნდა გითხრა სამწუხაროდ,
ეს ცხოვრება მე შემძაგდა,
მე შემჯავრდა, მეგობარო.
ლექსებს ვწერ და მტანჯავს სევდა,
სული ჩემი მისი ტყვეა,
ან სიგიჟე ჩამაძაღლებს,
ან საკუთარ თოფის ტყვია.“

ეს არ მოხდა... ის იმსხვერპლა
აჯანყების მძაფრმა ალმა,
მის ჭკვიან შუბლს ხმალი დაჰკრა
ვიღაც მხეცმა მუსულმანმა.
სისხლით მორწყო ბრძოლის ველი,
ბრგე ვაჟკაცი დასცა ძალით,
და უდროოდ დააქვრივა
ჭავჭავაძის ნორჩი ქალი.

ვინ რა იცის ცხოვრებაში
რა მოელის, ან წინ რა ძევს.
გრიბოედოვს დღესაც სტირის
მისი ნინო ჭავჭავაძე.
იქ, მთაწმინდის აკლდამაში,
სურს ქმრის გვერდით დაიძინოს,
მაინც ფხიზლობს... თმაგაშლილი
მაინც სტირის პოეტს ნინო.
და მოგზაურს, ახლოს გავლილს,
არ უმალავს თავის საფარს
და მოგვითხრობს სიყვარულზე
მარადიულ უკვდავ ზღაპარს.

მე ვარ ბევრი რამის მომსწრე,
დროის გამწვრთვნა და გაბაკაჟა,
მოგონების უფსკრულებში
შენახული არის ვაჟა.
ის ბრძოლებში განცდებს სჭედდა,
განცდებს გრძნობით ნავარაყევს,
მის სიმდიდრეს შეადგენდა:
ლექსი, მთა და სიამაყე.
გამოექცა ბარს, სამსახურს,
ლამაზ ქალთა ლამაზ ჯადოს.
ყოველ გიჟს და ყოველ ოხერს
ვაჟამ ქუდი მოუხადოს?!.
ყოველ გიჟს და ყოველ ოხერს
უნდა მისცეს კრძალვით ხელი.
ჰკითხოს: აბა, რას მიბრძანებ,
რა სამსახურს ჩემგან ელი?!.
როცა გულში შურისგების
გიტრიალებს ცეცხლის ალი,
ბაგემ როგორ გაიცინოს,
როგორ შესვას მათთან წყალი!
დე, თავისთვის შეინახონ
კანონი და განაჩენი,
თქვა და მთებში წამოვიდა,
სამუდამოდ გახდა ჩვენი.
ახლა?! ახლა აღარ ვხედავთ
მის ჩოხასა და ჩაბალახს,
აღარ ვხედავთ, ვინც შესტრფოდა
ყოველ ხეს და ყოველ ბალახს.
ტბები, წყლები, ყვავილები,
რუ პატარა სადმე ხევში,
თოელში - სოფლის მარხილები
და აპრილის წვიმის თქეში.
გლეხი - ეს გულჩათხრობილი,
მიწა, ყანა, თივა, ისლი,
ისე ჰქონდა შეგრძნობილი,
ვით საკუთარ გულის სისხლი.
ტყის ჩიტი თუ ტყის ნადირი,

სანავარდოდ გაჩენილი,
შველი, ტყვიით ანატირი,
ნუკრი - ობლად დარჩენილი.
ხისა ჩრდილი, კორდი რბილი,
ქოხი თბილი, მარტოხელა
ისე ჰქონდა შეცნობილი,
რომ უყვარდა გულით ყველა.
მოიწყენდა?! მთა იტყოდა:
ცუდი რამე შეუტყვია,
მისი სიტყვაც ისე სჭრიდა,
ვით ყირიმის ბასრი ტყვია.
იგი მთების იყო შვილი,
იგი მამაც იყო მთისა,
ჩოხა ეცვა გაცვეთილი,
ცარიელი ჰქონდა ქისა.
მთის სიბრძნიდან სიბრძნეს ჰკრეფდა,
პოემებით კლავდა ეჭვებს.
ხალხს ლექსებით ამდიდრებდა,
ქოხში ზრდიდა თავის ბიჭებს,
ღარიბ ვაჟას გული ჰქონდა
მდიდარი და ყოვლად სრული,
აქ, ამ მთაში მისი სული
არის ფრთხილად შენახული.
ნეშტს მთაწმინდა უპატრონებს,
შეივრდომებს, შეიფარებს,
არ მოიკლებს ვარდ - ყვავილებს,
საქართველოს ნელთბილ ქარებს.
მაგრამ... როცა დიდუბეში
შავი მიწა გადმოყარეს,
როცა მზის და დროშათ ტალღა
მოხვდა იმის კუბოს კარებს,
ნეტავ ვაჟამ თუ შეიგრძნო
და ძელებმაც თუ გაიხარეს?!
როს ახალმა თბილისის ცამ
დააყარა სხივი ძნათა,
როს დაიფრქვა სიყვარული,
სიტყვა, ლექსი, ჰიმნი ძმათა,

ნეტავ მისი მკვდარი სახე
ამ შუქმა არ გაანათა?!
ვაჟავ? იყავ მოსვენებით,
დრო ვერ მოკლავს უკვდავ ოდებს.
შენი დაფნის გვირგვინები
არ დაჭკნება არასოდეს.
მიქრის თერგი გამალებით
და გზადაგზა შფოთავს,
მღერის წყალთა ხორალები:
„შოთა... შოთა... შოთა...“
ეს სიცოცხლე მატიანე
და გარდასულ დროთა,
არ ამოთქვამს საიდუმლოს,
თუ ვინ იყო შოთა!!
მიდის უცხო სურათები,
მდუმარებენ მთანი.
მტრისა ურდო, საკაძე,
ვახტანგ გორგასალი,
ყური ვუგდოთ თერგის ჩივილს,
ნიავს, არემარეს,
იქნებ გვითხრას, რატომ მოკვდა
შოთა უცხო მხარეს?!*
შოთა მეფეა მგოსანთა,
ის არის მისი სარდალიც,
დიდი ოსტატი სიტყვისა,
სულით მხნე, გულით მართალი.
გენიალური ლექსისა
გენიალური მთქმელია,
ქაჯთა ციხისა ამღები,
ნესტანის გამომხსნელია,
როდესაც მაღალ განცდებით
აწყობდა მაღალ შაირებს,
ებრძოდა სიტყვებს რჩეულსა
და რითმებს ნაირ - ნაირებს,
მას იმ დროს აღფრთოვანებდა

---

*ე ვეყრდნობოდი ლეგენდას, როდესაც ამ ლექსს ეწერდი და არა ისტორიულ ფაქ-ებ.ს (ავტორი).

მეფე - მიჯნური თამარი,
წელისა მიმორხევანი,
ვერცხლით ნაჭედი ქამარი.
აქებდა ძლევათა, ბრძოლებს
და სილამაზეს ქალისას,
ბრძოლებში გზას უნათებდა
შუქი იმისი თვალისა.
და... წაუკითხა პოემა
სასახლის დიდებულებსა,
ყოველი სიტყვა იმისი
აცახცახებდა გულებსა.
თითქოს ცის თაღი გაიხსნა,
შუქი დაიფრქვა ჩქერებად
და მეფის სახლში გაისმა
რითმები მძლავრ სიმღერებად.
დაასაჩუქრა თამარმა,
მიიღო ქება ერისა,
მაინც ჩავარდა... რა აკლდა?!
ლოცვა - კურთხევა ბერისა.
„ათეისტია წყეული,
ღვთისა და კაცის მგმობელი,
უნდა დაიწვას ეს წიგნი,
გამრყვნელი, დამამხობელი.
ერუსალიმში წავიდეს,
მიენდოს ბედისწერასა,
იქ ასწავლიან ურწმუნოს
საღმრთო წერილის წერასა,
შეჩვენდეს უკუნისამდე
მონა თქმათა და ბგერათა,
ერუსალიმში წავიდეს
და აღიკვეცოს ბერადა“.

და ესმოდა შეჩვენება ეკლესიის თაღებს.
შოთა, როგორც მოჩვენება
შესცქეროდა ბაირაღებს.
დგას ტანჯული, ფერმიხდილი,
გულის კარს ვერ აღებს.

ეთხოვება თამარ მეფეს,
საქართველოს ბაღებს.
ეთხოვება მგოსნის სახელს,
კალამს, ქართულ ალამს,
ველარ მისცემს ყოველ დილით
თავის მიჯნურს სალამს.
და გაბრუნდა მძიმედ, წყნარად,
იხსნის ხმალს და ქამარს.
სურდა შველა, ვერ უშველა,
გული მისდის თამარს.
რა იხილა ისევ იგი
ერტყა ჯარი ქალთა,
თამარ ადგა, შეარხია,
თავის კაბის კალთა.
ხელი მისცა საკოცნელად
და შეხედა როცა,
[illegible]
[illegible]
უთხრა: „შოთავ, დიდი საქმე
დიდსა მსხვერპლსა ითხოვს,
უმეცრებას რა უქნია,
ისტორიებს ვკითხოთ.
თუ დაგადგა შურმაც თვალი,
ღამედ გიქცევს დღესა,
ლომსა აქცევს, ზღვასა აშრობს,
ღრღნის ძირმაგარ ხესა.
შური, მტრობა, უმეცრება
სპობს ამ ქვეყნის მდგმურებს,
მისი ძალა კაცს კი არა
ტახტსაც ანადგურებს.
მეც ხომ დამდევს ის ფეხლაფეხ,
რა რომ მეფედ გავხდი,
მებრძვის, ვებრძვი და ვსუსტდები ...
მე და ჩემი ტახტი.
ვერ დავსაჯე ჩემი მგოსნის
შავით შემმოსელი.
ეკლესიამ გაიმარჯვა

და მაქვს ღაწვი სველი.
ნუ შეგაკრთობს შენი ხვედრი
და თამაში დროთა,
იყოს ღმერთი შენი მხსნელი
შოთა, ჩემო შოთა.
მე ვეცდები... მალე მოგხსნი
კაცს უბრალოს ბრალებს".
და შესცქერდა მუდარებით
შოთას ჭკვიან თვალებს.
შოთამ მუხლი მოუყარა,
ხელზე ეამბორა,
თქვა: „ჩემს ტანჯვად ისიც კმარა,
თქვენ რომ გრჩებით შორა.
წიგნს, რომელსაც ვტოვებ მძევლად
ჰყავს მცველი უცილოდ,
ნუ გამიხდით სათრეველად,
მტრების სასაცილოდ,
დამიწუნეს ვიცი რისთვის,
თქვენც ხომ იცით ესა?!
მაგრამ მაღალ განცდებისთვის
მე ამ შხამსაც შევსვამ.
არ შეკვთეში, არ შევდრკები
მე - თქვენი მგოსანი,
მაგრამ კარგად შემინახეთ
„ვეფხისტყაოსანი".
დე, მე მისთვის დავიტანჯო,
შევეზარდო თალხებს,
ოღონდ დარჩეს წიგნი ჩემი
საქართველოს ხალხებს.
თქვენც ლოცვებში მომიგონეთ
ხშირად, მეფე - ქალო,
შთაგონების ანგელოზო,
ჩემო დედოფალო".

და გაბრუნდა, შუქი მზისა
ცის ტატნობზე ჩაქრა,
უცებ ქარი ამოიჭრა

გეძს შეაძრო აფრა,
ზღვაც შეირხა, აღრიალდა,
ღელავს, ღრინავს, შფოთავს.
სულაც არ სურს წარიტაცოს
სამშობლოდან შოთა.
მიმოავლო საქართველოს
შოთამ ნაღვლით თვალი,
ეამბორა იმის მიწას.
შესვა თერგის წყალი
და წავიდა... თავის მხსნელად
ელის არავისა,
გაჰყვა წყევლა ეკლესიის,
ლოცვა თამარისა.
გადალახა ზღვა და ხმელი,
ვრცელი ოკეანე
და ხვდებოდა ის გზადაგზა
მეფეებს და ხანებს.
და ხვდებოდა ჩაგრულ მონებს
მხევლებს - ლამაზ ტანით.
ველურ რასის ველურ მოდგმებს
ხმლებითა და დანით.
მიდის, მიდის, ისევ მიდის
და ჰა, პალესტინა,
სად ლეგენდებს, ძველ ლეგენდებს
ახალ აღთქმით სძინავს.
სადაც ერთ დროს ნაზარეველს
გზას უკრავდა მტერი,
ნახა იერუსალიმი,
ძველი მონასტერი.
სისხლით ნაღებ ქრისტეს პერანგს
თითქოს ჯადო ახლავს
და წაადგა ის მდუმარედ
თვით იესოს საფლავს.
ასე უთხრა: „ამ ჩემს სიტყვებს
ვინღა გაგაგონებს,
თავი მიეც სასიკვდილოდ
ფარაონის მონებს.

კაცი იყავ, ბრძოლა გსურდა
ჩაგრულ ხალხთან ერთად,
მაგრამ ხალხმა უმეცარმა
შენ მიგიღო ღმერთად.
და იუდამ, იყოს წყეულ,
მიგცა ფარაონებს,
რად შესწირე გული შენი
იმ სულმდაბალ მონებს?!.“

ბერ - მონოზენებს შეუერთდა,
თქვა, რაც გულით სწადდა,
ერთხელ კიდევ თავის სევდა
მწვავედ განიცადა.
რა რომ მიწვა დაქანცული
და მილულა თვალი,
სიზმრად ნახა საქართველო,
თამარ დედოფალი.
ნახა ხალხი, ინტრიგებიო
ერთმანეთს რომ სჭამდნენ
და ლაშქარი მღვდელ მთავრების
მის პოემებს სწვავდნენ.

იქვე ბერად აღიკვეცა,
იქვე იწყო მარხვა,
შეიძულა ზეცა, მზეცა,
არვის სურდა ნახვა.
ლოცვა მისი ვერ აცხრობდა
განცდებს ანატირებს,
შოთაც ხშირად მოუხმობდა
თავის წიგნის გმირებს.
ისევ მათთან საუბრობდა,
მათით არსებობდა
და პოემის სტრიქონებში
თვით თავისთავს გრძნობდა.
ასე სწერდა... აღსდგებოდა
იგი ერთ დღეს მკვეთრით,
აღსდგებოდა, გახდებოდა
თქმათა, ზმნათა ღმერთი.

ჟამი რბოდა... დროთა სელაში
წლები წლებსა სცვლიდა,
შოთა ისევ ძველ სენაკში
დღეს და თვეებს თვლიდა.
იგონებდა საქართველოს
და მას, ვინც უყვარდა,
ვისაც მარადჟამს ნატრობდა,
ვინც გამოყვა დარდად.
და ფიქრობდა: „ჩემს სამშობლოს
იქნებ მტერი არბევს,
იქნებ ჭმუნვა შეეპარა
თამარ მეფის წარბებს.
იქნებ ვინმემ ომი სცადა,
ელის საფრთხე მხარეს,
იქნებ ხალხმა განიცადა
მძაფრი სიმწუხარე.
ეჰ, ვინ მოსჭრის ამ გრძელ მანძილს,
ან ლოცვათა ჰანგებს.
ვინ, ვინ მამცნობს გარდმოხვეწილს
საქართველოს ამბებს?!"
ამცნეს... ერთდღეს წვიმის შხეფებს
სულ დაელბო მგზავრი,
ასე უთხრა: „თამარ მეფე
მოკვდა, აღარ არი.
დღეს მის პროფილს სულ სხვა არხევს,
ხმა გაისმის ფიცის,
და..' თამარი სად დამარხეს
ესეც არვინ იცის".

შოთა მოტყდა, ვერ გაუძლო
მწუხარებას ამდენს-
საქართველო უთამაროდ
აბა, როგორ სწამდეს!
საქართველო მღვდელმთავრების,

ინტრიგის და შფოთის,
მზე შვების და ნეტარების
ძვლებს გაათბობს როდის?!
უფრო მაგრად შემოირტყამს
ბერ - მონაზვნის ქამარს,
სულ ერთია, კვლავ ამქვეყნად
ხომ ვერ ნახავს თამარს?!
წაიშალა მისი სახე,
სანეტარო ხანაც,
თავის ქვეყნის ჩაგრულ ხალხებს
მან რომ მოუტანა.

კვლავ მონასტერს შეეფარა,
ისევ დაიცადა,
გახდა მჭლე და თმაჭაღარა,
ბევრჯერ ლოცვაც სცადა.
და ამაოდ... როს აღაპყრო
ცისკენ ხელი სადად,
ვერ შეიგრძნო, ვერ შეიცნო
იყო ღმერთი... სადა?!
კაცი მიწის არის მტვერი,
შოთაც მიწად იქცა,
არ ეღირსა არც თამარი,
არც ქართული მიწა.
ეჰ! ვინ იტყვის, სად რა მოხდა,
ვინ ვის რატომ ძრახავს!!
დიდი კაცი ასე მოკვდა,
ასე დაიმარხა...

მიჰქრის თერგი გამალებით
და გზადაგზა შფოთავს.
მღერის წყალთა ხორალები:
„შოთა... შოთა.'. შოთა...“
საქართველოც ზეიმს იხდის,
და ძეგლს უდგამს მგოსანს
და ეს კაცი, კაცი დიდი
უქრობ შუქით გმოსავს.

და მეც შოთას უკვდავ სახელს
ჩემს [illegible] მოვაფარებ
და გამოვთხოვ იმის ლექსებს
პალესტინის ქარებს.
და გავყვები ერთი წუთით
მეც ამ ქარებს თანა.
ვეტყვი: შოთავ, ლექსებს გიწერს
ბევრი ჩემისთანა-
და სამარეს ობლად შთენილს
მე გავათბობ სუნთქვით,
გვაპატიოს, უფერული
მისთვის ლექსი თუ ვთქვით,
ვთხოვ, აგვანთოს მისი ცეცხლით,
ვწეროთ მისებრ გზნებით,
რათა ჩვენს ხალხს ჩვენც გადავცეთ
ლექსები და ზმნები.

დე, სარდალი პოეზიის
ჩვენს განცდებში ქროდეს,
ვინ მიიღებს შრომის ჯილდოდ
რუსთაველის ორდენს?!
ვისაც შესწევს ძალა თქმისა
და თქმის შესატყვისი,
ვინც გადმოგვცემს ჰანგებს მზისას
ჯილდოც იყოს მისი.

თერგს სათქმელი კიდევ დარჩა.
არ გაგრძელდეს ვშიშობ.
და ამიტომ სიტყვას ვართმევ
თითქმის უბოდიშოდ.

რაი გიჭირს?! არ გჭირდება
შენ გამწევი უღლის,
ნეტავ ვიყო შენი ტალღა,

მქონდეს შენი მუხლი,
რომ ბრძოლებში გამარჯვება
შენთან ერთად მერგოს,
შენ დაცხრები ზღვის ტალღებში,
ჩემო გიჟო თერგო.

მაგრამ... განცდას პოეტისას,
შენთვის რომ შფოთავს,
ვერ გააქრობს, ვერ დააცხრობს
ვერც თამაში დროთა,
ვერც გაშლილი ოკეანე,
ვერც ზღვები და სივრცე,
ერთ პატარა აღმაფრენას
მთელ სიცოცხლეს მისცემს.
ხან ეშვება უფსკრულებში,
ხან ისწრაფვის მაღლა,
ის არ ეძებს მოსვენებას,
ის არ იცნობს დაღლას.
მუდამ დაქრის, მუდამ ზვერავს
ცის და ქვეყნის კიდეს,
რა მისწვდება თვის სანუკვარს,
ახალს ეძებს კიდევ.
სურს შეიცნოს ეს სამყარო,
მისი გულის გული,
სურს ამაღლდეს თვისი ლექსით,
გახდეს ყოვლად სრული.
ყოველ თქმას და ყოველ რითმას
იგი სწონის მისხლით,
სჭედავს ლექსებს და სტრიქონებს
სწერს საკუთარ სისხლით.
არ დაეძებს ის დიდებას.
და არც მისდის ძღვენი
და მეტყველებს მისი პირით
ხან გიჟი, ხან ბრძენი.
ბრუნავს ჩარხი ცხოვრებისა,
ბრუნავს მისი ღერძი,
ყოველ ფლიდს და არამზადას

ის გზაღაგზა ებრძვის,
ყოველ ფლიდს და არამზადას
გესლით, შხამით ავსებს;
ყოველ გმირს და წარჩინებულს
ლექსის შარბათს ასმევს.
ბრუნავს ჩარხი და პოეტიც
შეუმჩნევლად დრკება.
შემდეგ, ბოლოს გზის დასასრულს
მისი სულიც ცხრება.
სიმი წყდება... თვალთა ისრებს
ჰორიზონტს ვერ სტყორცნის,
ხდება ცივი და მშობლიურ
მიწის მკერდებს კოცნის.
კვდება, ქრება მასთან ერთად
ღელვა, სწრაფვა, იჭვი,
კვდება გარსი გარეგანი
კვდება არა ნიჭი.
კარგ პოეტის კარგი ლექსი,
სიტყვა, განცდა, ქნარი,
მარად რჩება, მიწა ვერ ჭამს,
ვერც წაიღებს ქარი.
იგი უძლებს საუკუნეს
კიცხვას, მითქმა - მოთქმას,
ახალ სიტყვით დაუხვდება
ყოველ ახალ მოდგმას.

ჩვენც რითმათა ნიაღვარი
რომ დაგვყვება სულთან,
შფოთავს, როგორც შენი ტალღა
დარიალის გულთან.
მაშ, გვისურვე, გამარჯვება
სხვებთან ერთად გვერგოს,
ალბათ, ერთ დღეს ჩვენც დავცხრებით,
ჩემო შმაგო თერგო.

1935წ.
დეკემბერი.

„ბახმარო“

(ლეგენდა - ჰოუშა)

ზაფხულია, ნაძვნარში ვართ,
ხის ჯირკვებზე ჩამომჯდარი,
ყნოსვას ატკბობს ფიჭვის სუნი
და გულს ალხენს თბილი დარი!
მოლიკლიკე წმინდა წყაროს
პიტალო კლდე გაუბზარავს,
მზის სხივებზე ვერცხლებ
თვალს იტაცებს, სულსა გპარავს!..
აზიდული მთა - გორები,
თოვლის ზვინებს დაუფარავს,
სადაც ბინა უპოვნია,
ცხვრის ფარას და მწყემსის კარავს.
მაღლობზე ვართ, ბარს გავსცქერით,
მხიარულად ვლაზღანდარობთ,
ლურჯ ეთერში გახვეულნი,
ვცეკვავთ, ვმღერით, ვცელქობთ, ვხარობთ.
აქ ოცნება ფრთას აისხამს,
რა კავშირი ბართან სწყდება,
და ცხოვრების სიდუხჭირე
წუთით მაინც გავიწყდება.
ჩვენც შევეტკბეთ ახალ ადგილს,
შევისწავლეთ, გავეცანით
და ბუნებას, ლაღ ბუნებას,
ჩავექსოვეთ, ჩავეწანით...
შევერიეთ ბუჩქს და ჩირგვებს,
ავხმაურდით, ავბაასდით,
აევდევნეთ ყვავილთ წყებას,
და ტყის ნახვევ ბილიკს ავცდით.
აი, აგერ კოხტა ჭაბუკს,
მოუხდია თავზე ქუდი,
და ასულებს ეპარება
ფეხაკრეფით, როგორც ქურდი!
ჰა, მივიდა თვის რჩეულთან,

შეუძახა, შეაძინა,
აედეენა, გაეკასხრა,
გაახარა, გააცინა.
რაღაც ყურში ჩასჩურჩულა,
ქალი გასწყრა გაუჯავრდა
და ლამაზი მთის ყვავილი,
მას ხელიდან დაუვარდა.
ვაჟი დასწვდა, აიტაცა,
„რად შეკრთიო?“ ეკითხა ესა,
არ გამიწყრე! თორემ აი?
მივასკდები ამ სალ კლდესა...
ამ სიტყვებით თეთრი ბლონდი
მოახვია ლამაზ პირზე,
და თვითონ კი ლამაზ ბუჩქნარს
მიეფარა კლდის ნაპირზე!..
შეეშინდა ტურფა ქალსა,
აპ, არაო, მიაძახა,
და პასუხად შემოესმა
მხიარული სა, ხა, ხა, ხა...
წინ მოხუცი მიგვიძღვება
მოსაუბრე დინჯი, ზრდილი,
ბავშვობიდან აქ, ამ მთაში,
გამოწვრთნილი, გამოზრდილი.
ყველა ჩვენგანს უყვარს მისი
მხიარული ლაპარაკი,
ხან ამბები ძველის - ძველი,
ხან ლექსები, ხან არაკი.
ყველა მისკენ მივიჩქარით,
ყველას გვინდა ვუგდოთ ყური,
მაგრამ ხშირად გვიჯავრდება,
ქართველია ძველებური.
მაგალითად, თუ რომ ვინმემ
ქართ ლად არ იბაასა,
ლაპარაკით, ანუ ქცევით,
უცხო ტომთ შვილს დაე გვესა!
მაშინ ქუხს და სჭიქს მოხუცი,
გვეუბნება: „რას ვეკხართო,

სუთუ თქვენ იმ სახელოვან
წინაპრების შვილნი ხართო?..
და მოყვება დარიგებას,
არც კი გვკითხავს, გვსურს თუ არა,
ჯერ მოუსმენთ თუ გაგრძელდა,
ვეუბნებით: გვეყოს კმარა!..
აი ეხლაც ამ ადგილზე,
ყველა ერთად შეგვიპირა,
მთის მ(ჯერვალზე ავიდეთო,
აიჩემა, აიხირა.
გვეუბნება: აიხედეთ,
მზე რარიგად გადიხარა
მოვემზადოთ და ამ აღმართს
ავყვეთ მარდად, ავყვეთ ჩქარა!
გესმით? სულმთლად დაღამდება,
თუ რომ კიდევ შევიცადეთ,
სიდიადე მზის ჩასვლისა
თქვენც იგრძენით, განიცადეთ.
დავეთანხმეთ, წამოვდექით,
შევუდექით წვრილ ბილიკებს,
სად რუები, მთის რუები,
მოჩუხჩუხებს, მოლიკლიკებს.
კარდუკეილებს წყლის ჩირად
ისე ნაზად რომ იზრდება,
ეგ რუები დედამიწის,
საიდუმლოს ეუბნება!
მაგრამ მისთვის, ვის სცალია?
მივისწრაფვით მაღლა, მაღლა!..
ვერსი ვერსზე ავიარეთ,
არც გვიგრძენია ერთხელ დაღლა!..
აჰა, კიდეც მივაღწიეთ
მაღალსა და ამაყს მთაზე,
თეთრ, რბილ ნისლში გაეეხვიეთ
და ღრუბლებიც გვხურავს თავზე!

და გვონია შენი თავი
ნათელ ცასთან ისე ახლო,
რომ გსურს ფეხის წვერზე შესდგე
და ამ ღრუბლებს ხელი ახლო!
ერთი ამბობს: ჰო ბახმარო,
ეგ საეანე მზის და მთვარის,
როგორ მიყვარს და არც მჯერა,
მსგავსი მისი სადმე არი.
ბარში შრომით დაქანცული,
როცა სნეულს ვედარებით,
ზაფხულობით ამ მთის კალთებს,
სამკურნალოდ ვებარებით.
დარდს თავს ვაღწევ, ბნელი ფიქრი,
როგორც ნისლი, ისე ჰქრება,
მთის ყვავილი საყრდენს
მთის ნიავი შეეჯიბრება
მას ჭაბუკმა უპასუხა:
ვის არ მოსწონს ეგ ბახმარო.
მთები, წყლები, ნაძვფიჭვნარი,
გურიელის ციცა წყარო!
აზიდული ზოტის[1] ველი!
და ფარფატა მედიდური,
საყორნია[2] ფეთრი თოვლით
საოცნებო დანაბური.
ბაისურა[3], ბუქსიეთი[4],
განდრეკილი[5] ალილუნული,
საომლია[6] და სხვა მთებიც
ერთმანეთზე გადაწნული!
ქვევით მოსჩანს ვაკიჯვარი[7]
ეგ გურიის ტურფა თვალი,
ვერცხლის ლენტად დაფენილი,
მოდუდუნე ბახვის წყალი.
თვალუწვდენელ მაღალ კლდიდან,
მოჩუხჩუხე ნაკადული,
ცის სივრციდან მთის მწვერვალზე

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. ამიერ-ბოლოდროინდელ ბახმაროს გარს არტყია.

მთვარე ჯილად დაკიდული
საიდუმლოდ მოცრიალე,
მოელვარე, ნაზი, მ რთალი,
საოცნებო ოქროს ბურთი
ზეცის შვილი, ზეცის თვალი!
ეს სურათი მანეტარებს,
ეს ჰაერი მკურნავს მეცა,-
სთქვა და იქვე ბალახებში,
არხეინად მოიკეცა.
სოხუცმა სთქვა: - აიხედეთ,
მზე რარიგად გადიხარა,
ველარ ვუცქერთ დღეს მის ჩასვლას,
მოსვლაც ტყვილა გაგვიარა.
მზე ბნელდება და ღრუბლებიც,
აღარ ვფიქრობ გადასცურდეს,
დახეთ, ბარსაც გადააწვა,
თითქოს მისი შ. ინთქვა სერდ.
და ინატრა: ნეტავ ეხლა,
ჩიტი ვიყო, ფრთა გავშალო,
იმ ღრუბლებში ჩავერიო,
გავფანტო და გადავშალო!
მაგრამ ეს ხომ ოცნებაა,
უძლური ხარ, ჩემო თაო!
ისევა სჯობს, რომ ლეგენდა,
დავიწყო და დავათაო.
ყმაწვილებო, ყვავილისთვის
ყველას გინდათ დაიხაროთ,
ყველას გინდათ, აქ ამ მთაზე,
ინავარდოთ, გაიხაროთ.
ყველას [illegible] ნაჭვეტეკნარი
გურიელის ციცი წყარო,
მაგრამ მგონი არც კი იცით,
რისთვის ჰქვიან მას ბახმარო?!
გადმოცემას მოგიყვებით,
თუ ჯერ აქ არ მოგეწყინათ;
და თუ ჩემსა საუბარში
აქვე არ ჩაგეძინათ..-

სახუმარო შენიშვნაზე
ყველას ერთად გაგვეცინა,
მსწრაფლ თანხმობა განეუცხადეთ
დავუჯექით იქვე წინა!..

2
ლეგენდა

ძველად ჩვენში ოსმალები
ტურფა ქალ - ვაჟს დაეძებდნენ,
მათ ხან ნებით შეისყიდნენ
და ხან ძალით იტაცებდნენ.
ყოველ წლობით გურიიდან
მირეკავდნენ ლამაზ ქალებს,
და ძვირფასად აფასებდნენ
მათ თვალებს და თმის დალალებს.
იმ დროს თურმე ერთსა თავადს
ყავდა ტურფა ქალიშვილი,
როცა ცოლი მოუკვდა მას,
ყოფილიყო ბავშვი ჩვილი.
თვით მოვლო, როგორც დედას
თავის ხელით აღეზარდა,
და ამ ქვეყნად არვინ ყავდა
საყვარელი, იმის გარდა.
როცა ხალხში ერეოდა,
ზეცის შვილად ის მოსჩანდა,
სიელვარით მზესა სჯობდა
და სინაზით მთვარეს ჰგავდა.
ლექსს უძღვნიდნენ მომღერლები
და ლხენის დროს იმღეროდნენ,
მას შესტრფოდნენ, უგალობდნენ
მას აქებდნენ, მას ამკობდნენ!
დღეობებზე ყმაწვილები
როცა ცხენით ჯირითობდნენ,
ერთმანეთის ქიშპობაში
შორიდან თავს აწონებდნენ.
ტურფას მაროს უწოდებდნენ...
ყველას რწმენით შეჰყურებდა,

და ბავშვური გატაცებით
სიხარულის ყვავილს კრეფდა.
ქება მისი გულს სიამაყით
ჯერ კიდევ არ აძგერებდა,
მას ეძებდნენ, მაგრამ თვითონ
არავისაც არ ეძებდა.
რა ოსმალთა ჩაჩუტება
მისი ქება გაიგონეს,
მისი მალვით მოტაცება
განიზრახეს, მოინდომეს!
შეიკრიბნენ, წამოვიდნენ,
ბევრი აღარ დააყოვნეს,
თან ფართალი წამოიღეს
და ვაჭრობა მოიგონეს.
და გავიდა თითქმის წელი
რაც ეს საქმე განიზრახეს,
მაგრამ ქალი მარტოდმარტოდ
ჯერ ვერსად ვერ დაინახეს.
ერთხელ როცა გაზაფხულზე
ტბა ცისფერი აელვარდა,
მზის სარკეში გაიშალა
საოცნებო ოქროს ფარდა
როცა მისი ნაპირები
ვარდ - ყვავილით აფერადდა,
როცა მდელოს გაზაფხულის
გრილი სიო უბერაკდა.
როს ტიტველი ხის შტოები
ფრინველებით შეიმოსა,
როცა ვარდზე იადონი
სტვენდა დილასაღამოსა
როს ჩამავალ მზის სხივებმა
მთისა წვერებს მიანათა,
როს ღრუბლები ალისფერად
აიტყორცნა, აირეკლა,

როს ნიავმა მაღალ მთიდან
მიაშურა დაბლა ბარსა,
ტყეს ეწვია, მიესალმა
მეგობარი მეგობარსა!
გამოვიდა მარო ბაღში,
შეხაროდა ბრწყინავ დარსა,
ყურს უგდებდა ფოთოლთ შრიალს
და ნიავის საუბარსა...
წითელ ვარდთან მიირბინა,
მიეფარა, დაუყვავა,
დასჩურჩულა: შენი სატრფო
სულ გიმღერის, არსაო [illegible]...
ერთი ვარდიც არ [illegible]
და ხელში არ დაიკავ-
გაიფიქრა: რად დავაჭკნო,
როცა იგი ყვავა, ყვავა!!
ტბის ნაპირიც ინახულა
დააცქერდა გრძნობით წყალსა,
და ვერცხლისფერ ლამაზ თევზებს
ეტიტინა, ებაასა.
ფრინველებსაც დააკვირდა,
ევლებოდნენ ბარტყებს გარსა,
და უკვირდა, როცა სჭვრეტდა
მათ გონიერ ცხოვრებასა!
მზე ჩავიდა, ჩამობნელდა,
სახლში წასვლა დააპირა,
ამ დროს ვიღაც გადაუდგა,
შიშით ვერც კი [illegible]
ხელი [illegible], შავი ბურთით
უმალ პირი გაუტენა,
შესვა ცხენზე და მთებისკენ
გააქროლა, გააჭენა.
ამხანაგებს შეუერთდა,
გავიმარჯვეთ, უთხრა, ჩვენა.
ჩქარა მთაში მივიმალოთ
თუ გვსურს აგვცდეს დევნა, წყენა.
ცხენს მათრახი გადაარტყეს

და მოკურცხლეს შარაგზაზე,
ბაასობდნენ ძვირფას ძღვენზე
და სულთანის საჩუქარზე.
რა დაღამდა, მამამ ქალი
მოიკითხა, დაუძახა,
მაგრამ იგი ვერც სახლში და
ვერც ეზოში დაინახა.
ამ დროს მონა შემოვიდა
მოახსენა ეს ამბავი:
„ჰო, ბატონო, გაგვითენდა
დღე შავ-ბნელი, გულსაკლავი.
აქ ბაღჩაში ვმუშაობდი
და მოვკარი უცებ თვალი,
ტბის ნაპირზე მხიარულად
მოსეირნე თქვენი ქალი
თათრებმა ვით მოიტაცეს,
ცხენზე შესვეს, გააქროლეს,
იმ თათრებმა ჩვენს სოფელში
ვაჭრობა რომ მოიგონეს.
რა თავადს ეს შემოესმა,
აუთრთოლდა მწარედ გული,
მოსთქვა შვილი საყვარელი,
სამუდამოდ დაკარგული.
მოსთქვა თვისი მარტოობა
და სიბერე ბედით კრული,
მოთქვა მხარე ბოროტ მტრისმან
ნაწამები, დაჩაგრული!..
ხალხს მოუხმო, განუცხადა:
„არ დავტოვებ ჩემთვის არას,
ეპატრონეთ ამ სასახლეს,
ამ ქონებას, ჯოგს, ცხერის ფარას.
ჩემთვის არას არ ვინდომებ,
აწი მიწაც კი დამფარავს,
ოღონდ თქვენ დღეს ნუ შეარცხვენთ
ჩემს სახელს და ჩემს ჭაღარას.
ახალგაზრდა ყმაწვილებო,
წინ გასწიეთ, როგორც ქარი,

მიაშურეთ აჭარის მთებს
დაიარეთ მთა და ბარი.
გამომართვით სასყიდელი:
ოქრო, ვერცხლი, საჩუქარი;
და მომგვარეთ ჩემი შვილი
ან ცოცხალი და ან მკედარი
ოხ, არ მინდა ოსმალთ ძეფის
ჰარამხანა იმან ნახოს,
ამას უჯობს სამშობლოში
დედის გვერდით დაიმარხოს.“
წინ წამოდგნენ ჭაბუკები
წარბშეკრულნი, გულმოსულნი,
და სთქვეს: ოსმალთ ავკაცები
მხეცები და თავგასულნი,
ასე როგორ შეგვეჩვიენ,
ასე როგორ დაგვაბრმავეს,
რომ კარს უღებთ მათ ჩვენს სახლში
და არ ვხედავთ მათ სიავეს.
მოყვარეს სწყენს, მტერს ახარებს
ყოფნა ჩვენში დღეგანდელი,
გვაოხებენ, ჩვენ კი გულზე
დავიკრიფეთ უქმად ხელი,
სადღა არის სიმამაცე,
ვაჟკაცობა მანამდელი,
სეთ შვილებს ვინ
მადლობა და სასყიდელი!?.
დაავიწყდათ, ოსმალებმა
მათი სისხლი როგორ ღვარეს,
კელავ მოგვიხტენ და ფარულად,
მოგვაყენეს სიმწუხარე,
როგორ იტანს საქართველო
დამცირებას ეგზომ მწარეს,
ვინ, ვინ ბედავს შეესიოს
თამარის და შოთას მხარეს?“
სთქვეს და ცხენებს შემოახტენ,
გააფრინეს, გააჭენეს,
მთელი ღამე მტერს მისდევდნენ

არ შესდგენ, არ დაისვენეს.
მოახლოვდა განთიადი,
ტყეს სინათლე
აჟღურტულდნენ ჩიტუნები,
ღამით ტკბილად, რომ ეძინათ,
მდეკრები კი მაღლა მთაში
მიილტვოდნენ მედგრად წინა,
ტყის ნადირთა შეჯახებამ
ვერც ერთი ვერ შეაშინა.
რა იპოვეს ფეხის კვალი,
საქვეითო გზას ასცილდნენ,
ხან კლდეებზე გადაცოცდნენ,
და ხან ქვებზე დაეკიდნენ.
აიხედეს მაღლა მთაზე
ოსმალები მიხოხავდნენ,
ჯერ შორს იყვნენ, შავად სჩანდნენ,
მოზრდილ ფრინველს წააგავდნენ.
რაღაც შავში გახვეული
ხან მიჰქონდათ, ხან მიყავდნენ.
ამის ხილვით ქართველ ჭაბუკთ
გულს აღეძრათ სიბრალული,
ზოგს სიცოდვე აწუხებდა
და ზოგს ქალის სიყვარული.
ფეხის ნაბიჯს მოუჩქარეს
დაიმშვიდეს მწყრალი გული,
უნდოდათ, რომ მათი მისვლა
ყოფილიყო დაფარული.
მიაღწიეს, როგორც იყო,
ოსმალებმა მაღლა მთაზე,
შეისვენეს დაქანცული
ქალი ᲛᲐᲡᲢᲔᲜ ძირს მიწაზე.
ამშვიდებდნენ, უამბობდნენ
თვის მხარეზე, დიდ სულთანზე,
ბედნიერი შენისთანა
ვინ არისო ქვეყანაზე!
მაგრამ ამ დროს უცაბედად
განვლილ გზისკენ გადიხედეს,

შეამჩნიეს, მათ ნაკვალევს
ძირს მდევრები ვით მოსდევდნენ.
შეეშინდათ, ახმაურდნენ,
ქართველებად როცა იცნეს,
განსაცდელში რომ ჩავარდნენ,
ეხლა მიხვდნენ, ეხლა იგრძნეს.
ერთი ამბობს; თავს ვუშველოთ,
შევეფაროთ კლდეს და ტორებს,
თორემ ბრძოლით ქართველები
წუთისოფელს მოგვაშორებს,
მხეცებს მისცემს დასაგლეჯად
აკუწულსა ჩვენსა მძორებს,
ვერ ვიხილავთ ჩვენს სამშობლოს,
ვერ ვიხილავთ ტოლს და სწორებს.“
მეთაური გაგულისდა,
სთქვა: „ოცნება ჩემი ქრება,
ვგრძნობ, რომ აღარ მისრულდება
რაც მსურს და რაც მენატრება
ოქრო, ვერცხლი, საჩუქარი.
სამსახური მეკარგება,
მაგრამ ისე მოვიქცევი,
არც მათ დარჩეთ გამარჯვება!
ბრაზი მომდის, მაგ ქაჯებმა
ვით მოაგნეს ჩვენი კვალი.
სჯობს გავიქცეთ, მაგრამ ისევ
მოვკლიან მათი ტყვრეა. ქალი
დე, ლამაზი სანახავით
დასტკბეს მათი გრძნობა, თვალი.“
იგრძნო ქალმა, რომ სიკვდილი
მას თავის ფრთას შეახებდა.
იგრძნო, მწვავე ჭრილობებსა
ველარავინ შეუხვევდა!
ერთი მამის მდევრებისკენ
ნაღვლიანად გადიხედა,

და მის თლლებს გადაეკრა
შავი შიში, შავი სევდა.
ცას ახედა, გაიღიმა
თავის დედა მოაგონდა,
რომლის სახე ოქროს მედლით
მას ყოველთვის თან დაჰქონდა.
მსწრაფულ დამშვიდდა... ხანჯლის ხილვით
არც კი შეკრთა, არც დაღონდა!..
და ისეთი მომხიბლავი
გამოსჩანდა იმ წუთს ქალი,
რომ თათრებსაც უნებურად
შეუჩერდათ ხელს ხანჯალი,
მაგრამ მაინც თავი მოსჭრეს,
მხეცი გული გააჯერეს,
და თეთრ მკერდზე სისხლის მელნით
„ბახ - მარო“ დააწერეს.

1918 წ.
გურია.

„ბახ - მარო“ ნიშნავს - „ნახე მარო“.

ლიანა ლორდია

1

ეს ერთი კვირაა, რაც თოვს და თოვს გამუდმებით. ხეები შეი-სუდრა, მიწა დაიტვირთა და პაწია თეთრი ფანტელებით თამაშითა და ხტუნვით განაგრძობენ ცვენას. მთელი სამყარო თეთრ სამეფოდ გა-დაიქცა.

ჩვენი სოფლის გზა სრულიად გაუდაბურდა. იშვიათად თუ დაი-ნახავ გამვლელს. მოწყენილობა ვიგრძენი, ფანჯარას მივადექი და დავინახე ჩემი ქმარი, რომელსაც ფეხზე თხილამურები გაეკეთებინა და მხარზე თოფგადაგდებული მეძებრებს უსტვენდა.

—საით?—შევეკითხე მას.

—გამარჯვება მისურვე, ლიანა,—მომიგო მან, სანადირო ჩანთა მხარზე გადაიდო და ნელი ნაბიჯით აჰყვა ოდნავ აკვალულ ბილიკს, ზევით აზიდული ტყისაკენ რომ მიდიოდა.

ცუდი დარი იდგა და მისი ასეთი ახირება ჭკუაში არ დამიჯდა, მაგ-რამ სიტყვა მაინც არ შევუბრუნე. წინდაწინ ვიცოდი, რასაც მიპასუ-ხებდა.

თვრამეტი წლის ვიყავი, როცა არჩილმა, უმაღლესი აგრონომი-ული ცოდნით აღჭურვილმა და საკმაოდ ხანში შესულმა კაცმა, ჯვარ დაიწერა ჩემზე. მას შემდეგ თუმცა რამდენიმე წელი გავიდა, მაგრ მაინც ისე მიცქერდა, როგორც უფროსი უმცროსს, როგორც დიდ პატარას. ვერ ვიტყვი, რომ მსიამოვნებდა ასეთი მოქცევა, მაგრამ გრძნობას აქარწყლებდა მისი თავდადებული სიყვარული, რომელ-საც ყოველწამს ვგრძნობდი. ამ უდაბურ ადგილს მან შეიძინა დიდ-მამული და ისე გააშენა, რომ მსგავსს საქართველოში იშვიათად თუ შეხვდებოდით. მართალია, მე მოწყვეტილი ვიყავი ქალაქს, კულტუ-რულ საზოგადოებას, გასართობს, მაგრამ არც ისე მწვავედ ვგრძნო-ბდი ამ დანაკლისს. მარტოობაში აღზრდილს, მარტოობა მიყვარდა, სოფლის მყუდროება კი ხელს მიწყობდა მუშაობაში და უფრო მიც-ხოველებდა ფანტაზიას.

სამხატვრო სკოლაში ნიჭიერ მოწაფედ ვითვლებოდი და მართა-ლია, ჩქარა მოვწყდი საყვარელ საქმეს, მაგრამ ხატვას თავი მაინც არ დავანებე .და ჩემი სურათების რეპროდუქცია ხშირად იბეჭდე-ბოდა სხვადასხვა ქართულ ჟურნალებში. მიყვარდა ჩემი საქმე, რო-მელიც მავიწყებდა იმ სულიერი ობლობის გრძნობას, რომელიც ხში-რად ჩემდა უნებურად შემიპყრობდა ხოლმე.

აი, ახლაც ჩემი არსების სიღრმეში ნისლივით აცურდა სევდიანი სახეები და მეც ჩვეულებრივად მივაშურე სამუშაო კუთხეს. ის იყო მოვაბრუნე მოლბერტი, რომ კარი გაიღო და ოთახში შემოხვედი შენ, ვიღაც უცხო, მაღალი, შავგვრემანი ყმაწვილი. ბუხრის ქუდი და გრძელბეწვიანი ნაბადი თოვლით გქონდა შეფრქვეული.

— მაპატიეთ, ასე რომ ვიჭრები თქვენს მარტოობაში, გევიცნ-ბით, ეს ჩემი ბრალი არ არის. მასლიბელი სოფლიდან მოვდივარ, ცხენი თოვლში ჩამეფლო და აქამდის ძლივს მოვაღწიე.

ამ სიტყვებით ნაბადი მოისადე და ჩემკენ რამდენიმე ნაბიჯი გადმოდგი.

— მობრძანდით, — წარმოვთქვი სრულიად დამშვიდებით და სკამი ანთებულ ბუხართან მივიღე.

— ნება მიბოძეთ, ქალბატონო ლიანა, წარმოგიდგინოთ ჩემი თავი. მე თამაზ ზურაბიძე გახლავართ და გთხოვთ, კადნიერებად ნუ ჩამითვლით მოულოდნელად სტუმრობას.

— საიდან იცით ჩემი სახელი? — გკითხე ვაკვირვებით.

— მე ვიცნობ თქვენს სურათებს და თქვენც რამდენიმეჯერ მინახიხართ ქალაქში.

— მეც წამიკითხავს თქვენი წერილები. მგონი პუბლიცისტობთ, არა?

— ხანდახან მოწყენილობის დროს შეიძლება დავათვალიერო თქვენი სურათების ალბომი? — შემეკითხე შენ და რაცა დასტური მიიღე, ალბომი ხელში აიღე, სკამზე ჩამოჯექი. სიფეთქს ცეცხლის საამური გუგუნი არღვევდა. ხმაამოღებლივ, დაკვირვებით დაჰყურებდი სურათებს და მეც საკმაო დრო მქონდა დამეთვალიერებინე შენ. ზევით აწეული შავი თმა არ ფარავდა ფართო შუბლს, სახის ნატიფი ნაკვთები ვერ არბილებდა ტუჩების ენერგიან მოხაზულობას და იმ ცეცხლს, რომელიც გამოკრთოდა შენი თვალებიდან.

— ძალიან მომწონს თქვენი „სოფლის ბავშვები", „სამშობლოსათვის თავდადებულნი", „ცრემლები". აქ არის განცდა, სილამაზე, მხატვრული ნიჭი.

— გმადლობთ შექებისათვის.

— არა, შექებას აქ ადგილი არ ჰქონია. მე ხელოვნებაზე ძიუდგომლად ვიცი ლაპარაკი და ამიტომ შენიშვნას ვუკეთებ თქვენს „პირველ სიყვარულს", ის სუსტია.

— რაში გამოიხატება მისი სისუსტე?

— აბა, დაუკვირდით თქვენ მიერ შექმნილ ქალს! თეთრ კაბაში კოხტად გახვეული, მოშორებით დამდგარა და ამაყად თავაღებული გულგრილად შეჰყურებს ახალგაზრდა კაცს. ვაჟიც თითქოს გრძნობს ამას და ვერ ბედავს მიუახლოვდეს საყვარელ ქალს.

— იქ, სადაც თქვენ გულგრილობას ხედავთ, არის ქალური კდემამოსილება და თავდაჭერა, — გიპასუხე დამცინავი ღიმილით.

— თქვენსა და ამ სურათს შორის დიდი მსგავსებაა. თქვენი თვალებიც [illegible] ისეთი

შორეული და მიუკარებელია, როგორც ამ სურათში, მაგრამ თქვენ ხომ არ გიკვირთ, რომ თითქმის უცნობი, ამდენს გიბედავთ?

— არა, მე მომწონს თქვენი სითამამე, განაგრძეთ.

— შეიძლება ერთი რამ გკითხოთ?

— ბრძანეთ.

— გყვარებიათ ვინმე?

— იმ აზრით, რა აზრითაც თქვენ ამბობთ, არავინ. მე მყავს ქმარი, რომელიც ჩემი დიდი მეგობარია, მაგრამ..

— ცოლ-ქმარს შორის მეგობრობა მხოლოდ მაშინ არის საქები, თუ ეს მეგობრობა სიყვარულიდან გამომდინარეობს.

— მე მიყვარს ის.

— მჯერა, მაგრამ ასეთი სიყვარული იმდენად მკრთალი და ჩვეულებრივია, რომ ვერ გამოიწვევს აღმაფრენას. ჩემი აზრით, თუ თვით ხელოვანს რაიმე გრძნობა ღრმად არ უგრძვნია და ძლიერად არ განუცდია, მას კარგად ვერასოდეს ასახავს და ბუნებრიობის ნაცვლად კარიკატურა გამოვა. თქვენ უნდა შეიყვარეთ ვინმე, თუ გინდათ, უფრო ძლიერი და სიჭიერი გახდეთ.

— საბწუსარიდ, თქვენი რჩევა ჩემთვის მიუღებელია.

— რატომ?

— იმიტომ, რომ ჩემი მზეჭაბუკი, ჩემი ოცნების გმირი, ჯერ არ შობილა. თქვენ მართალი ხართ, ხელოვანი უნდა იცნობდეს ყოველგვარ განცდას და მეტადრე კი სიყვარულს. მჯერა, რომ დანტეს [illegible] დააწერინა თავისი „ღვთაებრივი კომედია“, შოთას კი უკვდავ „ვეფხისტყაოსანს“ თამარი შთაგონებდა. სიყვარული აგვამაღლებს. ღიად, სიყვარული ააშაღლებს ყველა ფაქიზი გრძნობისა და ნაზი სულის ადამიანს. არ უარვყოფ და ვამბობ, რომ ლამაზია ეს განცდა, მაგრამ საქმე ისაა, ვინ როგორ შეხედავს ამ გრძნობას და როგორ გამოიყენებს მას. თუ სიყვარულში მხეცი მოერია ადამიანს, მაშინ იქ არც სილამაზე შეიძლება იყოს და არც შემოქმედება.

— რას მოითხოვთ თქვენი ოცნების გმირისაგან?

— გულწრფელ სიყვარულს, რაინდულ თავდადებას, თანაგრძნობას და მეგობრობას, მაგრამ სამაგიეროდ ის არ უნდა თხოულობდეს ჩემგან ფიზიკურ სიახლოვეს. ჭეშმარიტ სიყვარულს ენებიანობა არ ახასიათებს და სიყვარულის ნაზი ფერიაც ტოვებს იმ ადამიანს, რომელიც მახინჯი ენებიანობით შეურაცხყოფს მის სიწმინდეს.

— ასეთი შეყვარება შეიძლება მხოლოდ ხელოვანი ქალის, უეჭველად იშვიათი იქნება ამგვარი მოვლენა, მაგრამ არიან იშვიათი სანახაობის მოყვარული ადამიანებიც.

— მერედა, თქვენ არ დასცინებთ ასეთ ადამიანს?

— პირიქით.

— მაშ, მომეცით ხელი, მე ვეძებდი ასეთ ადამიანს, ველოდი მას, მე თქვენ... შეგიყვარებთ.

— აჰ!— წამოიძახე შენ და სკამიდან წამოიჭერ.

— დაიცათ, ყმაწვილო, თქვენ დაგავიწყდათ, თუ როგორ სიყვარულზე ელაპარაკობდით ჩვენ?

— არა, მაგრამ ჩემთვის ესეც დიდი ბედნიერებაა. თქვენ ანგელოზივით შეგიღიათ ცხოვრების კარი და გულუბრყვილო ბავშვივით ეძიებთ სიწმინდეს, ეძიებთ სიღრმამდეს და მშვენიერებას,—მითხარი ეს და ჩემი ხელი გულზე მიიკარ. შენს შავ, ანთებულ თვალებში ვნება ცეცხლის ნაპერწკლებად დაიმსხვრა და ამ ნაპერწკლებმა დასწვა ჩემი თვალები.

— მე არ მომწონს თქვენი თვალები, თამაზ!—წარმოვთქვი წყენით და ხელი გამოვტაცე.

— რატომ, ძვირფასო?

— თქვენ ვერ შეძლებთ ჩემს მეგობრობას.

— მე, მხოლოდ მე შემიძლია გავადნო ყინული, რომელიც გბოჭავთ თქვენ. მე უნდა დავანთო მაგ თვალებში ისეთივე კოცონი, როგორიც ახლა ჩემში ანთია, მაგრამ ეს არ უნდა გაშინებდეთ, ლიანა. მე იმდენად შორს ვიქნები თქვენგან, იმდენად შორს, რომ არასოდეს შეურაცხგყოფთ უხეში შეხებით. გჯერათ ჩემი, ლიანა?..

— მე მინდა მჯეროდეს თქვენი, თამაზ!

— ახლა კი ნახვამდის, ძვირფასო, ჩვენ ისევ შევხვდებით ერთმანეთს—წარმოვთქვი ეს და გავიმეორებ: ახლა მიყვარხარ, უნდა ვიყო მარტო, ოცნებებს ავიწყებ, ფანტაზიებს ვაყალიბებ ბნელ ოთახში.

დავბრუნდი ჩემს ოთახში, ბუხრის წინ დავჯექი და ხმელ შეშაზე მოდებულ ალს მივაცქერდი... მეც ასეთივე ცეცხლი მომკიდებოდა.

2

გავიდა ერთი წელი. შემთხვევით იმ ქალაქში მომიხდა ცხოვრება, სადაც შენ მსახურობდი და თითქმის ყოველდღე შემოდიოდი ჩემთან. შემოგქონდა წიგნები, გაზეთები, ახალი ჟურნალები და ჩვენც მოთხოვნილებად გადაგვექცა ერთად ყოფნა, მსჯელობა და ხან... ჩხუბიც კი. არ მომწონდა შენი თავისუფალი აზრები და ხანდახან ისე გამწვავდებოდა ჩვენი კამათი, რომ ორივენი დავიღლებოდით, დავიღლებოდით და ბავშვებივით ვიბუტებოდით. მერიდებოდი, მაგრამ შენში ხანდახან ისე ძლიერად იფეთქებდა სიყვარული, რომ მე კაკანათში დაჭერილი ჩიტივით ამათრთოლებდა. ვხედავდი, რომ ჩვენი მეგობრობა სხვაგვარ ხასიათს იღებდა და ამის შეგნება საშინლად მტანჯავდა. დღითი დღე ვგრძნობდი, რომ ეს გრძნობა თანდათან იმორჩილებდა ჩემს ფიქრს და გულისთქმას. აი, ახლაც ჩემს ოთახში ზიხარ და მხიარულად ლაპარაკობ მოსალოდნელ მოგზაურობაზე. აჭარაში აპირებ წასვლას ძველი საქართველოს ნანგრევებისა და ნაშთების დასათვალიერებლად, იმედი გვაქვს, რომ იქიდან ბევრ საინტერესო რამეს ჩამოვიტანთ.

— რამდენ ხანს დარჩები იქ?

— ოცს ან ოცდახუთ დღეს; რა, ბევრია?

— ბევრია, ძალიან ბევრი.

— ჭირვეულო ბავშვო, როცა აქა ვარ, მტუქსავ, მიჯავრდები, რამ-

ღენჯერ გითქვამს: წადი, თავი მომაბეზრე ლაპარაკითო და ახლა, როცა რაძდენიმე დღით გშორდები, უკმაყოფილოდ თვალებს ხრი და შენი ტუჩებიც ღიმილით აღარ მაცილებენ.

— მე მუდამ ასეთი ვარ, თამაზ.

— არა ხარ ასეთი, არა ხარ და მეც იმდენად დიდი ეგოისტი ვარ, რომ საშინლად მახარებს ეს. მე დავბრუნდები ჩქარა, მაგრამ ჩემი აქ არყოფნის დროს მხოლოდ ჩემზე უნდა იფიქრო.

— ეს არ არის საჭირო.

— არ არის საჭირო, ლიანა?

— შენზე ფიქრი.

— რატომ?

— იმიტომ, რომ...

— არაფერი რომ... მე ვიცი, იფიქრებ ჩემზე და იფიქრებ დილით, შუადღით, საღამოთი, იფიქრებ სულ, სულ...

— თუ მეტი არაფერი საქმე მექნა... ხომ იცი, მინდა დავამთავრო ჩემი ახალი სურათი.

— რომლის ნახვის ნებას არ მაძლევ და ამისათვის მუდამ იკეტები სამუშაო ოთახში. რად ჯიუტობ? ხომ უნდა ვნახო, როცა იქნება?

— ნახავ, როცა დავამთავრებ.

— კარგი, უნდა დავიცადო, მეტი რა გზა მაქვს, შენ კი აი, ოქროს ნივთს გიტოვებ. იგი ჩემთვის ძვირფასია და არ მინდა თან წავიღო. შეინახე, გაუფრთხილდი, თან დააკვირდი, რა არის მასში ორიგინალური და არაჩვეულებრივი,—ამ სიტყვებით მაჯის ოქროს საათი მაგიდაზე დადე, ნერვიულად ხელზე რამდენიმეჯერ მაკოცე, თვალებში ჩამხედე და წახვედი.

კარი მივიხურე, ტუალეტის მაგიდას გავუარე და სარკეში გამოკრთალ ჩემს სახეს ახალი გამომეტყველება შევამჩნიე. თვალებში ფიქრთა შერეული ნაღველი ჩაწოლილიყო და შუბლზეც ორი ნაოჭი მოსალოდნელ საშიშროებაზე ღაღადებდა. შევბრუნდი, ზანტად ლოგინზე ჩამოვჯექი და წიგნს ფურცვლა დავუწყე, მაგრამ კითხვა ვერ შევძელი. უეცრად ჩემი ხელი შენ მიერ დატოვებულ საათს მოხვდა და უნებურად შეკრთი. ავიღე, გადავატრიალე და ფირფიტაზე წარწერა დავინახე: ზევით—„ლიანა“, ქვევით—დღე და რიცხვი ჩვენი პირველი შეხვედრისა. სხვა ვერაფერი აღმოვაჩინე მასში და ალბათ, შენც ამ წარწერას გულისხმობდი, როცა ამბობდი: ორიგინალური და არაჩვეულებრივიო. მე მხოლოდ ერთი რამე მაკვირვებდა: თვითეული მისი შეხება ჩემში უჩვეულო თრთოლვას იწვევდა. ასე მეგონა, ცოცხალსა და სულიერ საგანს ვეხებოდი, სული შემეხუთა, კარი გამოვაღე და ბაღში სასეირნოდ წავედი. ნაცნობ-მეგობრებს გვერდი ავუხვიე, მყუდრო კუთხე მოვძებნე და სკამზე ჩამოვჯექი. მუსიკამ რაღაც სევდიანი ჰანგი დაუკრა და ოცნების მსუბუქმა ფრთებმა ჩემი ფიქრები წარსულისაკენ გადასტყორცნა. მომაგონდა ბავშვობა, დედისა და მამის ალერსი, სკოლა, ცხოვრების ასპარეზზე გამოსვლა, იმედების გაცრუება, სულიერი მარტოობა და თვალი ცრემლით ამევსო. დავღონდი... იმ ზღვა ხალხში ჩემი თავი ეულად,

კერტად ვიგრძენი და წამოვდექი. ცოტა ხანს კიდევ დავუყურე ყური ნიაკის საკბარს და ნელი ნაბიჯით შინ გამოვწიე.

ოთახში მთვარის სხივებს ფანტასტიკური სურათები გაებნია და სარკეშიც საოცნებოდ გამოკიდებულიყო იასამნის დატვირთული ტოტები, რომელიც ფანჯარასთან ახლოს, ბაღში ჰყვაოდა. შევჩერდი, ღრმად შევისუნთქე ფანჯრიდან შემოჭრილი გაზაფხულის ჰაერი. ტანთ გავიხადე და ის იყო, უნდა დავწოლილიყავ, რომ სახეზე სიწითლემ ამკრა და შიშველი მკერდი ხელებით დავიფარე. ასე მეგონა, ოთახში ჩემს გარდა კიღევ ვილაც იყო, რომელიც თვალს აღევნებდა თვითეულ ჩემს მოძრაობას. ასეთი ფიქრი სისულელედ მეჩვენა, სასჩქაროდ ლოგინში ჩავწექი და გვერდზე გადაბრუნებულმა კვლავ შევნიშნე საათი, რომელიც შაგიდაზე იდგა...

გამოურკვეველმა გრძნობამ ბურანში ჩამაგდო და როცა ჩამეძინა, სიზმარში ვხედავდი მაღალ მთებს. ნაძვ-ფიჭვნართა ტყეს, მოჩქრიალე ნაკადულებს, შავგვრემან ყმაწვილს და საათს... შენს საათს...

3

— აი, შენი საათი, წადით ახლა და მომშორდით ორივენი,—გითხარი მოგზაურობიდან დაბრუნებულს.

— რა ამბავია? ჩემმა საათმა ხომ არაფერი აწყენინა ლიანას?!— ...ალულად წარმოთქვი შენ და დივანზე მოიკალათე.

- მაწყენინა, დიახ, მაწყენინა. უთუოდ დაუბარე მას, რომ ჩემი ოთახი ... ფანტასტიკური სურათებით, ჩემი გული კი ამოუცნობი სურვი... ...ით. ამ ოცი დღის განმავლობაში თავის დაუსრულებელი ტიკტიკით, უდმებით მიამბობდა შენი წარსული ცხოვრების თავგადასავალს. ...ლაც განაგრძობს ბაასს, რითაც მიკარგავს მოსვენებას. გთხოვ, რაც ...ეიძლება ჩქარა მომაშორო თავიდან.

— ამიერიდან მე და ეს საათი ყოველდღე ვიელით აქ და არასოდეს არ მოგშორდებით, არასოდეს.

— ვთქვათ, რომ მე არ მოგეცით ამის ნება?

— მე ნებას არც ვთხოულობ. უსიტყვოდ შემოვალ, უსიტყვოდ მოგესალმები [illegible] მოძრაობას. სახის გამომეტყველებას.

— რას გაიგებ მერე მაგით?

— გავიგებ, თუ საით მიისწრაფის შენი სული, საითკენ მიილტვის შენი ფიქრი, ვინ გიყვარს, ან... ვის შეიყვარებ.

— არავინ მიყვარს, არავის შევიყვარებ.

— რატომ?

— იმიტომ, რომ ჩემი მზეჭაბუკი ცხრათაეიან დევებს შებრძოლებია და ჯერ ჩემამდის ვერ მოუღწევია. შენ ხომ არ გწყინს ეს, თამაზ?

— არა, მაგრამ მაინც მინდა გკითხო: ვინა ვარ მე? რას ფიქრობ ჩემზე?

— შენ მშვიდობიან მაძაკაცი ხარ, თაშა, და ეს მაძაკაცური მდაბალი ენერგია ისე გაოცებს სულს, რომ ის ძაწას ვერ მოძორდება.

— მენ მაძაკაცში მეგობარს ვიძებ და ისინი მაძაკაცური ბუნება კი გაშინებს. ნეფეს მარიანა გავიცანეს ისეთი ვინმე, რომელიც არც ენებია და არც ეიერვია.

— ყოველგვარი არანორმალურობა საბრალოა და ავადმყოფობა და ასეთი ადამიანი უანგელად მოსაწყენი იქნებოდა. მე ვისურვებდი, რომ ჩემს მეგობარში მაძაკაცურ ბუნებასთან ერთად ეხლანდელ კეთილშობილურ ვინცდებს, ბალალ მისწრაფებებს, ძლიერ სულს.

— ამ ერთი წლის განმავლობაში არ ეოფილა არც ერთი წამი, რომ ცუდად მოგეცალოდეს ან რაიმე შეურაცხყოფა მომეყენებინოს. თუ გახსოვს რაიმე. მოშაგონე მაინც, შენ ეერც კი გრძნობ, როგორ შეურაცხმყოფენ ასეთი სიტყვები.

— არა, თაშა, ცუდად ორასოდეს არ მოიქცეოთარ, პირიქით, შუდამ თავაზიანი, კეთილი და ზრდილი იყავი, მაგრამ...

— გასაგრძე, მინდა ვიცოდე რა ბრალება ამ „მაგრამ“-ში იქით.

— ენენ ორასოდეს განგიცდია ჩემი სეეცა, ორასოდეს ჩაგიხედავს ჩემს სულში და არ გაგიგია, რა ხდება იქ. რამდენჯერ სულიერი მარტოობისაგან შეწუხებულს, ცხარე ცრემლი დამიღვრია, რამდენჯერ ავტირებულიერ ძმრალი თვალებით. მაგრამ შენ არც კი გიგრძენია. ნამდვილი მეგობარი ვეძინით ჩასწვდება მეგობრის სულს, შეასწაელის მის შინაგან ძღელვარებას და შეეცდება შეეძლებულოს ტვირთი.

— და თუ ენ არ ვიცი მიზეზი ძისი სევლისა, თუ არ გამანდობს, რა აწეკეს ძან?

— ამის საპასუხოდ ერთ ამბავს მოგიყვები. მე მყავდა ერთი ახლობელი ნათესავი, ვიცი N-ი, პეტროგრადის უნიეერსიტეტის სტუდენტი. იშვიათი პიროვნება იყო და მთელი ჩემი არსებით ძიყვარდა ეს კაცი. ერთ დღეს [illegible] და გამოიცხადა, რომ რამდენიმე [illegible] ერთ-ერთ ამხანაგზე, მარიანა N-ზე. მე ძალიან გამახარა როგორც ბისმა სტუმრობამ, ისე ამ ამბავმა. სამი დღე ჩინებულად გავატარეთ, მაგრამ აი, გათენდა მეოთხე დღე და დილაადრიან ჩემს ოთახში საშეზავროდ მოროული და ძალ'ზე ვაფიფრებული გოგი შემორბის. ჩემს შეკითხვაზე: რა მოგვიდა, ან სად ბიდიხარ ასე ადრე-მეოქი, მიპასუხა: წუხელის რამდენიმეჯერ მომეჩვენა მარიანა სიხლში მოსეერილი და მომაკვდავი, მე ეუნდა წავიდე, იქრება ვეუშველო რამეო. სამი დღის შემდეგ გოგისაგან ვლებულობ შემდეგი შინაარსის ბარათს: „მარიანას აღმოაჩნდა პარტახტიანი ტიფის ნიშნები, მოწეეული მყავს საუკეთესო ექიმები, თუ დავიხსენი სიკვდილისაგან, გაცვეეთ ორივენი, თუ არადა, მეც მკვდრად მიგულე“. სამინლად შემაწუხა ამ ამბავმა და მეორე დღეს მეც მათთან ვიყავი. სიკვდილის ფერი დაედო გოგის, როდესაც მოულოდნელად ავადმყოფის ლოგინთან დამინახა. ძალით გამიყვანა მეორე ოთახში და მთხოვა, საჩქაროდ დაძეტოვებინა ეს ბინა, მაგრამ ჩემზე არც შიშმა გასჭრა და არც მუქა-

რამ. მე ვხედავდი, რომ ავადმყოფის მდგომარეობა უარესდებოდა და მეშინოდა, გოგის არაფერი აეტეხა თავისთვის. რამდენჯერ ბავშვივით ატირებულა ჩემს კალთაში და მეც არ ვიცოდი, როგორ მენუგეშებინა [illegible]. ასეთ სულიერ ღელვაში გაიარა კარგა ხანმა. ავადმყოფს უეცრად სიცხე დაუვარდა, პირიც სიცოცხლისაკენ იბრუნა და ჩვენ, რამდენიმე კვირის შემდეგ, სამივენი დავუბრუნდით ჩემს სოფელს. ერთი თვე დარჩნენ ჩემთან და მე მაშინ ვიგრძენი, რა დიდი ბედნიერებაა, გიყვარდეს და იყო შეყვარებული, საკმარისი იყო სულ პაწია ჩრდილი მარიანას თვალებში, რომ ის გოგისაც გადასდებოდა. იმ დროს, როდესაც მარინა ავად გახდა, გოგისა და მას შორის ასეული ვერსი იყო, მაგრამ მეგობრის გულმა მაინც იგრძნო განსაცდელი. მე კი ასე ახლოს ვდგავარ შენ წინ, ვდგავარ ჩემი სევდითა და მწუხარებით და ვერ დაგინახავს ის. რამდენჯერ მიძებნია შენს თვალებში თანაგრძნობა, ნაზი თანაგრძნობა, მაგრამ გარდა ჟინიანი მამაკაცისა და გამძაფრებული ვნებისა, იქ არაფერი შემინიშნავს.

— მეოცე საუკუნეში სენტიმენტალური განცდები ქალებსაც არ ეპატიება, მე უნდა ვაღიარო, რომ ბავშვურად ატირება არ მეხერხება.

— ეს გრძნობათა სისუსტით აიხსნება.

— ცხოვრების უმაღლეს მწვერვალებს იმიტომ [illegible] შენი მოხეტიალე სული ამეგლიჯა დედამიწისათვის და ძვირფასი ძღვენით ისევ დაებრუნებოდი ჩემს სამფლობელოს. შენ კი ვერა მცნობ, ლიანა, ვერა მცნობ,—საყვედურით წარმოთქვი ეს და შენს თვალებში სევდის შავი სახეები აინაკვთა.

— თუ ეს ასეა, მე შენ გაგიცნობ.

— როდის? ერთი წელი უკვე გავიდა.

— მე ვთხოულობ კიდევ მეორე წელს.

— აჰ, კიდევ ერთი წელი. გრძელი, დაუსრულებელი წელი...

— რად გავიწყდება, თამაზ, ჩვენი გაცნობის პირველი დღე და ის ალთქმა, რომელიც მომეცი. წმინდა სიყვარული ასეთი ენით არ ლაპარაკობს.

— მე ვიცოდი, უამისოდ იმ ყრუ უდაბნოს ვერ მოგაგლეჯდი და უნებურად შეგპირდი ისეთ რამეს, რაც არასდროს არ მწამებია; მე მინდოდა მოვსულიყავი შენთან, რაც შეიძლება ახლოს, გამომეწვია საპასუხო გრძნობა და...

— და დამარცხებული გეხილე. მაგრამ ჯერ არ დავმარცხებულვარ. წინ კიდევ ერთი წელია და ვნახოთ, რა მოხდება ამ ერთ წელიწადში. ახლა კი ნახვამდის, თამაზ.

— ერთი რამე უნდა გთხოვო, ლიანა, შენ უნდა მაჩუქო ეს შავი გიშერი.

— ეს ბებიაჩემის ნაჩუქარია და მეც ძალიან მიყვარს.

— მეც სწორედ იმისათვის მინდა, რომ შენ ის გიყვარს. რამდენჯერ დაგიმარცვლავს ეს ქვები მაგ ფერმკრთალი, ლამაზი თითებით. მაჩუქე ისინი, ლიანა,—ამ სიტყვებით გიშერი ხელიდან გამომართვი, სახეზე

მიიკარ და დათალხული თვალებით ოთახიდან გახვედი.

მე შემომესმა შენი ნელი ფეხის ხმა, ჯოხის კაკუნი ქუჩის ქვაფენილზე და ასე მეგონა, ჩემს არსებას შორდებოდა ვიღაც, მეტად ახლობელი; შორდებოდა რაღაც ნაწილი და ეს დაშორება მწვავე ტკივილებს იწვევდა ჩემს გულში, იმ გულში, რომელიც ახლა არაჩვეულებრივად ძგერდა და რომელსაც უცნაური განცდები მიაქანებდა სადღაც შორს, შორს. რა იყო ეს? ნუთუ მართლა ის კაცი იყავ, რომელსაც წლობით დაველოდები? არ ვიცი... არ ვიცი...

4

— ვისია ეს?— იკითხე უეცრად და ლურსმანზე ჩამოკიდებული ყაბალახი ეჭვით შეათვალიერე.

— ჩემი მეგობრის.

— ვინ არის შენი მეგობარი?

— ჩემი ქმარი.

— ის შენი მეგობარი ვერ იქნება.

— რატომ?

— იმიტომ, რომ მისი თავი ჟამთა მსვლელობას თეთრით დაუფარავს. შენ ჯერ კიდევ ცელქი ბავშვი ხარ. თქვენ ერთმანეთის არაფერი გაგეგებათ, მაგრამ ერთმანეთს ჩასჭიდებიხართ და არ შორდებით. ერთი მხრით, ახალგაზრდა ქალი, მხატვარი, ხელოვანი, პოეზიის ნამდვილი შვილი! მეორე მხრით კი უკვე დრომოჭმული ადამიანი, აგრონომი, მუშა, რომელიც სულ მუდამ მიწას დაჰყურებს და მიწას ესაუბრება... მე არ ვიცი, რა გაქვთ საერთო.

— სცდები, თამაზ, ისე კარგად არავის ესმის ჩემი, როგორც არჩილს.

— არ შეიძლება ვიცოდე, რაში გამოიხატება ეს?

— სულიერი მარტოობის დროს, იმ დროს, როდესაც თავს უბედურად და ეულად ვგრძნობ, მიედივარ მასთან და ვეუბნები: ლიანა მოწყენილია, ლიანა მარტოობას განიცდის, ლიანა იტირებს, მოეფერე, დაამშვიდე, ანუგეშე, და ისიც მიალერსებს ისე, როგორც ეზაარბნეულსა და ავადმყოფ ბავშვს. მასში არის სულიერი სიფაქიზე, სინაზე და მეც პატივს ვცემ მას... საჭირო რომ იყოს, თავსაც კი გავწირავ მისთვის.

— არ შემიძლია დავიჯერო, რომ მასთან სრული ბედნიერი ხარ.

— მე არ ვამბობ ამას.

— რატომ? ხომ მადლობელი ხარ შენი ქმრის?

— რა თქმა უნდა, კმაყოფილი ვარ ჩვენი ასეთი დამოკიდებულების, მაგრამ მას მაინც არ შეუძლია ამოავსოს ჩემი გულის სიცარიელე, რომელსაც ვგრძნობ; არ შეუძლია მომცეს ის, რაც მაკლია.

— რა გაკლია?

— ჩემი ნახევარი. მე მჯერა, რომ შემოქმედმა შუა გაჰყო ადამიანი და თვითეული ნახევარი გამუდმებით ეძიებს მეორეს. მეც ვგრძნობ, რომ

ვიღაცამ, თუ რაღაცამ შუა გამჭრა მე და კს ნაჭრები აქეთ-იქეთ გადა-ისროლა. შეკდაეარ ბრბოში, ვუკვირდები თვითეული ადამიანს. ... ჩემს მეორე სახეს, ვეძებ ჩემს ორეულს. მაგრამ ამაოდ. მე იგი ვერ ... პოვია.

— ის შენ წინ ზის, ლიანა!—წამოიძახე ეეცარი გაცინებით და ... თავდაეიწყებით ჩემს ხელს დასწვდი.

— დაჩუმდი, თამაზ, ჯერ უნდა დაამტკიცო, რომ ეს ასეა.

— რა იქნება მაშინ, რომ დაეამტკიცო?

— მაშინ... მაშინ მე მოვალ შენთან და ეაქნება შენი.

— როდის, ახ, როდის?

— როდესაც სრულიად დეარწმუნდები, რომ ჩვენი სხეული ერთია თავი-დან ბოლოს გამოქანდაკებული, და რომ ჩვენი სულები, იდუმალად ძალა-ნი, ჩვენი ცხოვრების უდიდეს მხატვარს შუა გაუგლეეია, ნაბეკარი შე-ში მოუთავსებია, ნახევარი ჩემში.

— შენ იგვიანებ, ლიანა, იგვიანებ; ბე არ შეეიძლია ლოდინი.

— არ შეგიძლია? წადი, ეს ხაუკეთესი დამამტკიცებელი იქნება იმისა, რომ ჩვენ ორანენი ეცდებოდით.

— არა, წასვლა არ ძალმაძს, მე ხომ მიყვარხარ, ლიანა, მიყვარხარ ისე, რომ ამის გამოთქმა ვერც კი მომიხერხებია. შენი თვალები, ეს ლრმა და სევდიანი თვალები, რამდენი ხანია აწამებენ ჩემს სულს, შორიდან შინათებენ, შორიდან მხიბლავენ, მტანჯავენ, მაგრამ მინდა, რომ ერთხელ მაინც მიეიდე ძათთან ახლოს. აი, ასე ახლოს და დაკვირვებით ჩაეხედ-ეთ ძათ ხილრმეს.

ამ სიტყვებით ორივე ხელი თავზე მომხვიე და სახეში ჩამხედა. ძა-ლრამ ხელები ისევ ჩქარა ჩამომაცალე და ათრთოლებული კედელს მიეკარ.

— რა მოხდა?—ეკითხე უნებურად.

— ჩემი ხელები პირველად შეეხო შენს სახეს და ამან ჯოჯოხეთური სურვილები აღმძრა.—ამ სიტყვებით ეეცარად ჩამოიგლიეკა საეელის ფილები და გიჟივით კარი გამოაღე. მე ვხედავდი, როგორი ბარბაცით მიდიოდი შემოდგომის მთვარითა და ელექტრონით განათებული ქვაფენილ-მოწყენილი გაეყურებდი შენს გზას და ჩემი სულიც თანდათან ეხე-ეეოდა ამ დაწნულსა და დახლართულ რკალებში, რომელსაც ცხოვრებას ამოცანა ეწოდება.

5

— დღეს გაჩვენებ ჩემს ახალ სურათს,—ვითხარი და სამუშაო თოახის კარი გავაღე. ახლად დამთავრებული სურათის წინ გავაჩერე, გაოცებული შეეყურებდი მას და ფილხანს არ იღებდი.

— „სიყვარულის ლოცვა", აი, რა სახელი მიგიცია ამ სურათისათვის, რომელიც დიდი ხელოვანის სახელს მოვიხვეეს. ნუ წითლდები. ეს ქვა სრულიად დაიმსახურე . შენი ახალი ქალი თეთრი, ძოქნილი ეერია, რომელიც ჩაეკერია საეეარელი ბამაკაცის მკერდს და განუსაზღვრელ-

ასოებით თხზავს ლოცვას, სიყვარულის ტკბილსა და მარადიულ ლოცვას. დღეს შენც ასეთი ხარ, ლიანა, შენმა თვალებმა დაკარგეს ის ცივი, აბაყი გამომეტყველება, რომლითაც ოდესღაც კიბაღამ გამყინე.

— ნუ მიცქერი აგრე,—შეგვეიდრე ბავშვივით და ანთებულ თვალებზე

— ნუ მიცქერი აგრე.

— მინდა შენი სახე ხსოვნაში აღვიბეჭდი და თან წავიღო.

— შეანელე შენს თვალებში ის ცეცხლი, რომელიც მწვავს.

— ძვირფასო, ამ წვიმაშიც ხომ არის სილამაზე, არის ძმევნიერება.

— არა, წვაში ტკივილებია, მე კი სითბოს ვთხოულობ, მხოლოდ სითბოს.

— რა ვქნა, რომ... მაგიყებს შენი სიახლოვე. ასე მგონია, ვერ გადავიტან ამ გრძნობას, ასე მგონია, მოვკვდები.

როცა ამ სიტყვებს ამბობდი, მთელი სხეულით თრთოდი და შენი თვალებიც განუსაზღვრელი ვედრებით შეყურებდნენ. უნებური შიში ვიგრძენი, ღია ფანჯარას მიუახლოვდი და შევეცადე დავშშვიდებულიყავ.

— აღთქმული ვადაც გაივლის და, ალბათ, გამოირკვევა სახე ჩვენი მომავალი დამოკიდებულებისა, მანამდის კი ნუ შეიდიხარ ჩემთან ხშირად, იკითხე წიგნები, გაერთე ამხანაგებში და ნუ იფიქრებ ჩემზე,— წარმოვთქვი ღამრიგებლის ტონით.

— როგორ შემიძლია არ ვიფიქრო, რიდესაც სრულიად დაიმორჩილე ჩემი სული და მთელი ჩემი არსება შენით არის სავსე. მხოლოდ შენით. მე მიტაცებს და მიზიდავს ყველაფერი ის, რაც მაგონებს შენს თავს. მე მიყვარს ის ქუჩა, რომელ ქუჩაზედაც ცხოვრობ, მიყვარს ის ეზო, რომელშიაც დადიხარ, მიყვარს და მიზიდავს ეს პატარა ოთახი, ეს პატარა, პატარა... ქალი...

— ჰო, მე დიდი ხანია ვგრძნობ, რომ შენ ჩემში მხოლოდ ქალს ხედავ, მხოლოდ ქალს ეძებ,—წარმოვთქვი წყენით.

— მითხარი, როგორი გინდა ვიყო და მეც ისეთი ვიქსები, მითხარი, რას თხოულობ ჩემგან.

— სულიერ სიმაღლეს, გრძნობის სიფაქიზეს და ადამიანობას. მე მინდა მეგობარი ვიპოვო შენში, მინდა ჩემი სულის მესაიდუმლე ვიპოვო, და შემდეგ... შემდეგ შემეძლება გაპატიო მამაკაცური მიდრეკილებანიც. სადაც ჭეშმარიტი სიყვარულია, იქ სიყვარული უსწრებს ვნებას და არა ვნება—სიყვარულს, შენში კი ეს გადარეული, გაგიჟებული ვნება ფარავს როგორც ადამიანს, ისე სიყვარულს. მე... მეშინია შენი.

— გეშინოდეს, ლიანა, ახლა, ამ წამში მე მართლა შემიძლია გავგიჟდე.—ამ სიტყვებით ორივე ხელები დამიჭირე და სახეზე მიხურავლედ მიიკარ.

— ეს კიდევ რა ამბავია?

— მინდა აქ, გულში ჩაგისვა, სულში მოგათავსო, მინდა, ჯიბით გატარო და არასოდეს მოგიშორო, არასოდეს. ოო, როგორი ლამაზი შერჩენები ამ წუთში, ლიანა! შენი თვალები ეარსკვლავებივით ციმციმე-

ბენ, ლოყებს ვარდისფერი აჰკვრია და ეს წითელი, ნახევრად გახსნილა ტუჩები კოცნის სურვილით თრთიან და ელავენ. შენ ჩემი უნდა გახდე, გესმის? ჩემი,—მითხარი ეს და უეცრად ჰაერში ბავშვივით ამიტაცე. შენმა გახურებულმა ტუჩებმა დასწვა ჩემი სახე და შენმა გაგიჟებულმა თავშეუკავებელმა ალერსმა სული შემიხუთა. უეცრად პატარა, მრგვალ მაგიდას დაეჯახე და იქიდან გადმოვარდნილი ბროლის ვაზა იატაკზე ნამსხვრევებად დაზღვავდა. ამ ხმაურმა გონზე მოგიყვანა, ხელი გაძიშვი და მძიმე ქშენით სავარძელში ჩაეშვი.

— რას სჩადიხარ?—შეგეკითხე ანთებული, განრისხებული სახით და გატეხილ შუშის ნამსხვრევებს ისე მაგრად მოვუჭირე ხელი, რომ თითებიდან წამოსულმა სისხლმა წითლად შეაჭრელა ჩემი თეთრი კაბის აყრილი ნაოჭები.

— გრძნობა მომერია და გონება დავკარგე. შენ უნდა მაპატიო ეს.

— არა, მე ვერ გაპატიებ ამ მოულოდნელ თავდასხმას. მე შენ მეჯავრები, მეჯავრები ასეთი მღვრიე, წითელი თვალებით. მომშორდი!—აღშფოთებით წამოვიძახე და შუშის ნამსხვრევები, რომელიც ხელში მეჭირა, შენკენ გადმოვისროლე. აღარ მახსოვს, როგორ გახვედი ოთახიდან. მე დიდხანს ვერ ჩავაქრე ის ცეცხლი, რომელიც შენმა მოხვევამ მოსდო ჩემს არსებას. ვგრძნობდი გულის წყრომას, აღშფოთებას, ამავე დროს განვიცდიდი ჯერ არგანცდილ, უცნაურ გრძნობას და ვერ გამეგო მწუხარება იყო ეს, აღშფოთება, ბედნიერება, თუ... სამივე ერთად?!

6

ვაიარა ათმა დღემ და ამ ხნის განმავლობაში ერთხელაც აღარ შემოხვედი ჩემთან. ოთახიდან ყურს ვუგდებდი იმ ხალხის ფეხის ხმას, რომლებიც ამოდიოდნენ ჩემი სახლის აივანზე, მაგრამ მათში ვერ ვცნობდი შენს ნაბიჯს. მოუსვენრობამ შემიპყრო და ჩემი დღიურის ფურცლები სევდის შავმა ნაგლეჯმა ააჭრელა. მომწყინდა, [illegible] ვიგრძენ და დავფიქრდა, მწარედ დავფიქრდი. მხოლოდ [illegible] რომ შევჩვეულიყავ შენს სიახლოვეს და უშენობა არ შემეძლო. მომაგონდა ჩემი უკანასკნელი სიტყვები, ჩემ მიერ ისე სასტიკად წამოსროლილი, და სინანულმა შემიპყრო. ზეზე წამოვიჭერ, გადავწყვიტე, წამოვსულიყავ, მომენახე და მეთქვა, რომ მე ყველაფერი გაპატიე, რომ მე შენ... მიყვარდი. მაგრამ ამ დროს შემომესმა იატაკზე მძლავრი ჯოხის დაკვრა, ჩქარი ფეხის ხმა და კარზე კაკუნი. გახარებული მივვარდი კარს და ორივე ხელი აღტაცებით გამოგიწოდე, უხმოდ აკოცე ჩემს ხელებს, უხმოდ მიხვედი მაგიდასთან სრულიად დამშვიდებული, თითქმის გარინდებული და რაღაც წიგნს ფურცლა დაუწყე.

— თქვენ გამოცვლილხართ, ყმაწვილო.

— მართალია.

— რატომ აქამდე არ შემოხვედით ჩემთან?

— ვერიდებოდი ახალ შეურაცხყოფას.

— რა არის ეს? საყვედური?

— როგორც გინდათ, ისე მიიღეთ. ამას გარდა, ყველაფერს აქვს დასასრული. მე მიყვარდი, მაგრამ ეს გრძნობა თქვენ თვითონ მოჰკალით ჩემში.

— მეტად უსუსური ყოფილა თქვენი სიყვარული, თუ ასე ჩქარა მოკვდა.

— მხოლოდ ფიზიკურად არანორმალურ ადამიანს შეუძლია ასე აწამოს ადამიანი, როგორც თქვენ მაწამებდით. ამ ორი წლის განმავლობაში ყოველდღიურად ცდილობდით გაგვეყოფებათ ჩემში ვნება და, რაც მიზანს მიაღწიეთ, ზიზღით კარზე მიმითითეთ. როგორ ფიქრობთ, სად უნდა წავსულიყავ მე ამის შემდეგ?

— სადაც მიდის უმეტესი ნაწილი გარყვნილი მამაკაცებისა.

— ლიანა!—აღშფოთებით წამოიძახე შენ და თვალებიდან მრისხანების ნაპერწკლები გადმოპყარე.

— რა ვნებავთ?—გამოგეპასუხე ამაოდ.

— თქვენ გვონიათ, როგორც უნდა მოიქცეთ და რაც უნდა თქვათ, ყველაფერი გეპატიებათ! ბაშ, იცოდეთ, რომ იმ დღეს მე პირდაპირ წავედი იმ ქალთან, რომელსაც მართლა ვუყვარვარ და რომელსაც არ აშინებს ჩემი სიახლოვე.

— სასიამოვნოა, მომილოცავს!

— სასიამოვნოა თუ არა, ეს ჩემთვის სულ ერთია. მართლაც არ ვყოფილვართ ერთმანეთისათვის შექმნილი, რომ ამდენ ხანს ერთმანეთი ვერ გვიცვნია. შენ გყავს ქალი, რომელსაც სიკვდილამდე ... [illegible] ... ცოდად ძომექეცი, მაგრამ შენი დაეიწყება ჯაინც არ ძალმიძს,—ამ სიტყვებით მაგიდაზე დადე წერილი, რომელიც მე გამოგიგზავნე, კედელს ზურგით მიეყრდნე და სახეში დაყინებით ცქერა დამიწყე.

— ეს არის სულ? [illegible] და რაღაც უცნაური სიცივე ეიგრძენ, რომელიც შუშასავით დაიფშვნა ჩემს სხეულში, თანდათანობით მიცურდა გულთან და [illegible] გაიყინა. გაფითრებულმა წერილი ნაკუწ-ნაკუწად ეაქციე, იატაკზე დავყარე და ფანქრით ქაღალდზე უაზროდ მივყევი სახეების ხატვას. შენ კი [illegible] მიცქერდი და, ვეტყობოდა, ეძებდი ჩემს თვალებში ცრემლს, სასოწარკვეთილებას.

გული მომივიდა, გაანჩხლებული ზეზე წამოეჭერ და კარზე მიგითითე. ნელა მოშორდი კედელს, რამდენიმე ნაბიჯი წამოღგი და ჩემ წინ თავდახრილი შეჩერდი.

— რას უდგახართ აქ? ან რას უყურებთ? ელით ჩემს ცრემლს, ჩემს დამცირებას? ეს არ იქნება! ხომ ხედავთ, ჩემი თვალები მშრალია, გული კი დამშვიდებული. მე სრულიად ვემორჩილები თქვენს ბრძნულ გადაწყვეტილებას, წაბრძანდით.

უეცრად შენს თვალებში რაღაც შუქმა იელვა და მე ვერც კი მოვასწარ შემეხედა შენი სახისათვის, რომ ზურგი შემაქცევ და კარი საჩქაროდ

გაიხურე. უაზროდ განვაგრძობდი ერთ ადგილას ყოფნას და ერთადერთ ადამიანი, რომლის სიახლოვეც იმ წამს ძინდოდა, იქა დედა, დედ. რომლის საყვარულში ღრმად ვიყავი დარწმუნებული და რომლის გარდ მე ყველა ცბიერად და მატყუარად მეჩვენებოდა. რას არ შევწირავდ. რომ იმ წუთს საშუალება მქონოდა თავი ნამედო დედანების კალთაში დ. იქ გამოშეტირა როგორც ჩემი უბედური ახალგაზრდობა, ისე ჩემ. საყვარელის გადამწვარი ყვავილი, რომლის ფერფლს ბედის გრიგალ. მარადისობის უფსკრულისაკენ მიაქანებდა.

7

ზღაზვნით გააღარა იცმა დღემ. ამ ხნის განმავლობაში დღისით ვუჯექი მაღლერტს და ღამით კი ეკოსულლობდი წიგნებს, ამ ერთადერთ ჩემს მ. გობრებს, რათა არც ერთი წამი ალარ შეიქმნა ბეხნე. მე გადავმალ. ის ღია ბარათები, რომლებიც საკნე იყო წარწერებით. გადაეგმალე ის ალ. ბომი, რომელიც მანუქე. დავწვი ის სონეტი, რომელიც ჩემთვის დაწერ. და განწირული სულისკვეთებით შეეცადე. შენი სახე სრულიად ამომ. შალა ჩემი გულიდან და შენი სახელიც დავიწყებისათვის მიმეცა. მ. შევებრძოლე ჩემს უნებურად აღძრულ გრძნობას და ამით შეეანელე ეგ. მაგრამ ვიგრძენ, რომ დავიქანეე, დავსუსტდი.

ერთ საღამოს ჩემთან შემოვიდა ჩემი კარგი მეგობარი ვიქტორი.

— აა, ვიქტორ, როგორ მოხდა, რომ მოგაგონდით?— მივმართე მას.

— სულ ვიგონებთ, მაგრამ, როგორც ვიცი, ეს თქვენთვის სულერთი. —იხუმრა ვიქტორმა.

— კარგია, რომ ხუმრობის ხასიათზე ხარ. იქნება თქვენმა ოხუნჯ. ბამ გამართოს.

— უკაცრავად, მართალია, მხატვარი ქალი ბრძანდებათ, მაგრ. ხუმარას რილს თქვენთვისაც ვერ ვიკისრებ, ასეთი რამ არ შემშვენ. გთხოვთ, კარს ნუ ხურავთ, გარეთ ერთი ყმაწვილი დგას, რომელ. მგონი, არც კი ფიქრობს შემოსვლას. თამაზ! რა მოგივიდა, კაცო, ნუთ. ლიანა ასეთი საშაში ქალი შეიქნა, რომ ვერც კი ეგებედნია ოთახ. შემოსვლა.

შენ გაუბედავად მოადექი კარს და უხერხული ნაბიჯით მომიახლ. დი.

— თამაზს ხომ არ ეშლერეთ?— შემეკითხა ვიქტორი, როცა დაინახ. რომ გულგრილად შეგხვედი და ხმა არ გაგეცი.

— არა, არ ვეშლური, მობრძანდით, ყმაწვილი,—წარმოვთქვი ცივ. და სკამი მოვაწოდე.

მთელი საათი ვსაუბრობდი ვიქტორთან და ერთხელაც არ მომახედ. შენკენ. ვიქტორი ლაპარაკობდა პოლიტიკაზე, მხატვრობაზე, პოეზიაზ. უფრო ხშირად კი მოსამსახურე ბალხის უნუგეშო მდგომარეობაზ. ყოველივეზე ისეთი იუმორით მსჯელობდა, რომ მე უნებურად მეცინებ. და, შენ კი ჩუმად იჯექი და ხმას არ იღებდი.

— არ შეიძლება ვნახო თქვენი ახალი სურათი? თამაზი ამბობს, რომ შესანიშნავია,—მითხრა ბილის ვიქტორმა.

— სამწუხაროდ, თქვენ თხოვნას ვერ ვასრულებ: სოფელში გადასახლებას ვაპირებ და სურათები შეფუთული მიწყია.

— სოფელში მიდიხართ? რა მოხდა, რომ ასე მოულოდნელად ეკეთ?

— ჩემი საცხოვრებელი ბინა მუდამ სოფელი იყო. დროებით იმიტომ მივატოვე, მინდოდა მოვშორებოდი ყოველდღიურ ოჯახურ ფუსფუსს და მთლიანად მივც�di ჩემს საქმეს. მინდა იცოდეთ, რომ ძალიან კმაყოფილი ვარ. ამ ორი წლის განმავლობაში ბევრი რამ ვიაკეთე, ბევრი რამ შევისწავლე, ბევრი რამ გამოვარკვიე.

— მიუხედავად ამისა, თქვენი სული მაინც იძირება მელანქოლიურ განცდებში და თქვენი თვალები—ღათალხულ ფერებში.

— მელანქოლია ჩემი ბუნების თანდაყოლილი თვისებაა. და მეც ვგრძნობ, ვერანოდეს მოვიშორებ მას. შევეჩვიე კიდეც ჩემს ერთგულ თანამგზავრს.

— თორმეტი საათია, ვიქტორ, წავიდეთ, ლიანას დასვენება სჭირდება,—წარმოთქვი შენ და წამოდექი.

თქვენი წასვლის შემდეგ მე ერთ ხანს კიდევ ეიჯექი და სულ ვფიქრობდი, რა იყო მიზეზი შენი ჩემთან შემოსვლისა—ცნობისმოყვარეობა, თუ როგორ იმოქმედა ჩემზე ჩვენმა დაშორებამ, თუ გრძნობა სინანულისა ან... სიყვარულისა.

მეორე დღეს დაღონებული [illegible] არეულ-დარეულ ნივთებს და უსახარულო ფიქრებს თავიდან ვერ ვიშორებდი, ამ დროს კარი გაიღო და ოთახში ჩემი ქმარი შემოვიდა. შევეგებე და, როცა მან ნაზი ალერსით თმაზე ხელი დამისვა, ცრემლი მომერია, გულზე თავი მივადე და ავტირდი, ბავშვივით ავტირდი.

— ლიანა, ჩემო პატარა მეგობარო, რა მოგივიდა, რად ტირი. ხომ არავინ გაწყენინა? ეგების შეურაცხგყო კიდეც, როგორ გამხდარხარ, როგორ ვაცრეცილხარ? იქნება ავად იყავ და მე არ გამაგებინე? თქვი, ჩემო კარგო, რა მოგივიდა, თქვი!—მეუბნებოდა ის დაყვავებით და მში ბლიური ალერსით.

— კარგი, არჩილ, ვიტყვი ყველაფერს, თუ არ გამიწყრები.

— არა, ბავშვო, განა გაგწყრომივარ ოდესმე? ხომ იცი, რომ ეს არ მეხერხება.

— კი, ვიცი, რომ გიყვარვარ, მანებივრებ და ყველაფერსაც მაპატიებ. შენ კარგი ხარ, კეთილი და მეც დაუფარავად მოგიყვები ყველაფერს.—ამ სიტყვებით მის ფეხებთან დაბალ სკამზე ჩამოვჯექ და დაწვრილებით ვუამბე, რაც მოხდა, რაც ითქვა ჩვენს შორის, დღიდან გაცნობისა.

— როგორც ხედავ, არჩილ, მე მზად ვიყავ დამეტოვებინე შენ, შენ—ჩემი ასეთი დიდი და კარგი მეგობარი და მეც ვგრძნობ ჩემს დანაშაულს,—წარმოთქვი ეს, დამნაშავე ბავშვივით ავხედე და მის ხელს ალერსით ხელი დავადე.

არჩილი მისმენდა დიხჯად, დამშვიდებული, ჩემი ლაპარაკის დროს მის სახეზე ერთი კუნთიც კი არ შენძრეულა.

— აი, როგორი სახიფათოა შენი მიტოვება, ლიანა, რასაკვირველია. მე არ უნდა გისაყვედურო. მესმის, რომ ჩემთან მოწყენილი ხარ და ეძებ ამხანაგს, ტოლს. იმ დროს, როდესაც შენზე ჯვარი დავიწერე, არცთუ ისე კარგად გიცნობდი და შენში მხოლოდ ქალს დავეძებდი, მაგრამ შემდეგ შემიყვარდი, ლიანა, შემიყვარდი და ცოლის ნაცვლად ბავშვად გადამექეცი. სამწუხაროდ, გეიან გაიგე, რომ თქვენი სოფლის ერთი თავზე ხელაღებული ბიჭი მოტაცებას გემუქრებოდა და საშიშროების თავიდან ასაცილებლად სიხარულით შეეგებეთ ჩემს წინადადებას.

— არცთუ იმდენი სიხარული ყოფილა, არჩილ, მაგრამ როცა საქმე არჩევანზე მიდგა, იმ ბიჭს შენ გარჩიე.

— ჩვენ ორივენი, ასეა ფუ ისე, დამნაშაულნი ვართ, რომ ერთმანეთს დავუკავშირდით, მაგრამ დღეს მზადა ყარ, მარტო მე ვზიდო ამ შეცდომის სიმძიმე და შენი ბედნიერებისათვის დაგთმო კიდეც. მაგრამ მე მხოლოდ ისეთ ვინმეს დავუთმობ შენს თავს, რომელიც მართლა ბედნიერებას მოგანიჭებს. ის კაცი კი ვერ ყოფილა ასეთი და შენც უნდა დაივიწყო. დაივიწყებ, ლიანა?—შემეკითხა არჩილი და თავზე ალერსით ხელი გადამისვა.

— დავივიწყებ, უსათუოდ დავივიწყებ, მაგრამ ახლა ერთი თხოვნა უნდა შემისრულო, [illegible] ეც უნდა ჩამოხვიდე და ჩემი ბარგით სოფელში გადამიყვანო.

— სიამოვნებით შევასრულებ ამ თხოვნას. ჩვენს დიდ სახლში შენ შემოგაქვს სიცოცხლე, სიხარული. მოუთმენლად ველოდით შენს დაბრუნებას. ახლა კი ნახვამდის, ჩემო ბავშვო, ხვალამდის ნუ მოიწყენ.—მითხრა **მან, შუბლზე მაკოცა და ოთახიდან გავიდა. ფანჯრიდან თვალი მოვკარ** [illegible] **ოთხარაკიკვით** რომ მიჰქროდა მტკვრიან [illegible] [illegible] [illegible]

„მივალ და გავიგებ რა უნდა. ვთხოვ, თავი დამანებოს და დამივიწყოს“,—გავიფიქრე მე. აივნის კიბე სწრაფად ჩავირბინე და რამდენიმე წამის შემდეგ შენი ოთახის კართან ვიდექი.

— რა გნებავთ, ყმაწვილო?—ეკითხე ცივად, როცა ოთახში შემოველი და შენ ფეხზე დაგინახე.

— დაბრძანდით,—წარმოთქვი თითქმის ჩურჩულით და სკამი შემოგთავაზე.

— მე აქ სამუსაიფოდ არ მოვსულვარ. მეგონა, ავადმყოფთან მოვდიოდი, მაგრამ ვინაიდან ეს ასე არ არის, ძალდივარ.

— ვერ წახვარ, სანამ არ მოისმენ ჩემს სიტყვებს,—თქვი ეს და კარის სახელურს ხელი წაატანე.

— რა გინდათ?

— მინდა ვიცოდე, რატომ მიდიხარ სოფელში?

— ეს ჩემი საქმეა და თქვენ არ გაქვთ ამის შეკითხვის უფლება.

— ლიანა, გთხოვ, ნუ მელაპარაკები ასეთი ტონით. მე მტანჯავს ეს ცივი სახე, ეს ცივი სიტყვები. შემომხედე, ლანა ის თამაზი ვარ, რაც წინათ ვიყავი.

ალმაცერად გადმოვიხედე შენკენ, მართლა გამხდარი და გაფითრებული მეჩვენე.

— რა დაგემართათ?—გკითხე და ვიგრძენ, რომ ხმა ამითრთოლდა.

— ლიანა, მე დამნაშავე ვარ და უნდა მაპატიო.

— საპატიებელი არაფერია, ჩვენ ერთმანეთს ვერ გავუგეთ და ამიტომ დაეშორდით. მე თქვენ არ გემდურით.

— ჩვენ ერთმანეთს ვერ დავშორდებით.

— ვინ მოგახსენათ? მე უკვე გადავწყვიტე ეს.

— თუ მე არ შემიძლია შენი მოშორება?

— მით უარესი თქვენთვის. ნუთუ არა გრძნობთ, როგორ მცირდებით?

— დაე, აგრე იყოს. ჩემთვის სიყვარული უფრო ძვირფასია, ვიდრე სიამაყე. იცოდე, რომ შენი გაცნობის შემდეგ არც ერთ ქალს არ მიუპყრია ჩემი ყურადღება და თუ წინააღმდეგში გარწმუნებდი, მხოლოდ იმიტომ, რომ მინდოდა გამომეცადე, მინდოდა გამეგო, რამდენად ძლიერი იყო შენი სიყვარული ჩემდამი. შენ კი ისეთი დამშვიდებული სახით მოისმინე ყველაფერი, წერილი დახიე, ხატვას ხელი მიჰყავი და სრულიად აუღელვებლად, კარზე მიმითითე.

— მაშ, რა გნებავთ? ისტერიკა, ცრემლები? არავითარი უფლება არ მქონდა დამეჭირეთ, როდესაც გამოთქვით წასვლის სურვილი. მე ამაყი ვარ და ჩემს ერთადერთ სიმდიდრეს ვერავინ და ვერაფერი ვერ მომტაცებს.

— ჰო, მე ვიცი, რომ ამ სიამაყეს თამაზის სიცოცხლესაც კი შესწირავ. ამაში დავრწმუნდი იმ დღეს, როცა შენი ოთახიდან გამოველი. მე შენ არ გიყვარვარ.

— არ დავიწყებ იმის მტკიცებას, რომ მიყვარდი ან მიყვარხარ, მაგრამ რამდენად ლამაზია ასეთი საქციელი, ეს თვითონ განსაჯე. მშვიდობით.

— ნაით? ჯერ უნდა მითხრა, რომ ყველაფერი მაპატიე, რომ ბერ ისევ ჩემი იქნები.

— ჯერ ადრეა ამახე ლაპარაკი.

— ცოტა ხანი დარჩა. ეს დროც გაივლის და შემდეგ ჩემთან იქნები. სულ ჩემთან, ხომ, ლიანა?—წარმოთქვი ეს და ხელზე ისე მაგრად მიიჭირე, რომ ტკივილებისაგან დავიკვნესე.

— ვაძიშვი, თამაზ, ხელი მეტკინა.

— მე ასე მსურს.—წამოიძახე უეცრად და ჩემს მაჯას დააკვდი.

— შენ მე სათუთად არ შეპყრობი, უხეში ხარ, გიჟი.

— ყველაფერი ეს იმიტომ ხდება, რომ მიყვარხარ, მიყვარხარ და ეს სიყვარული ჭკუას მაკარვინებს. ხან საშინელი სურვილი შეძიპყრობს, რომ დაგამსხვრიო, გაგანადგურო და მთელი შენი არსება ჩემსას შევუერთო, ჩემს სულს გადავაქსოვო. მითხარი, ლიანა, ერთხელ მაინც მითხარი, რომ გიყვარვარ, რომ შენც გინდა ჩემი იყო,—წარმოთქვი ეს და თავი ჩემს კალთაზე დაგდე.

— წინდაწინ ვერაფერს შეგპირდები, თამაზ, ხშირად წლობით ნაკეთებ და ნაშენებ საქმეს ერთი დღე ანგრევს და ანადგურებს. ვინ იცის, რა მოხდება ამ ხნის განმავლობაში.

— ის რომ ჩვენი განშორება შეუძლებელი გახდება. ახლა კი მომიალერსე, ლიანა, მომიალერსე და მაგრძნობინე, რომ შენც გიყვარვარ. მალე სოფელში წახვალ და ვინ იცის, როდის დაბრუნდები.

— მე იქ შენზე ვიფიქრებ, უფრო კარგი და უფრო ჭკვიანი თუ იქნები,— წარმოთქვი და ფრთხილად მივუალერსე შენს ფერმკრთალ სახეს და მავ აწეწილ თმას.

— ოო, ძვირფასო, ეს პატარა, სათუთი ხელი მწვავს, მაწამებს, მაგრამ ამ წამებაში იმდენი სილამაზე, იმდენი ნეტარებაა, ლიანა... ლიანა... ლიანა... წადი ახლა, მომშორდი, თუ არ გინდა განმეორდეს... არა, მართლა, ცუდად არ მოგექცევი, თავს დავიჭერ, მოდი აქ,ახლო, რომ გულთან გიგრძნო, აი, ასე... ჩემო... ჩემო... ჩემო... აჰ, შენ მომკლავ მე, ლიანა,— გიყივით წამოიძახე ეს სიტყვები, ბურთივით ამიტაცე, ლოგინზე უხეშად დამაგდე და გახურებული ტუჩებით ჩემს სახეს დასწვდი. ინსტიქტურად ხელი დავატანე იმ დიდყდიან წიგნს, რომელიც იქვე ლოგინზე იდო და ანგარიშმიუცემლად სახეში გესროლე. შენ დაბარბაცდი, მე კი, აღშფოთებულმა, კარი გავაღე და შეურაცხყოფილი გრძნობით სახლისაკენ გამოვეშურე.

— სად იყავ, ლიანა, ასე ადრე?—შემეკითხა არჩილი, როცა აივანზე ავედი.

— წიგნები მივიტანე სამკითხველოში,—მივუგე მე და საჩქაროდ ზერგი შევაქციე, რათა ჩემს სახეზე არაფერი ამოეკითხა.

რამდენიმე წამის შემდეგ ეტლში ვისხედით და სოფლისაკენ მივემგზავრებოდით. ეტლის სავარძელს მიყრდნობილი, მოწყენილი შევყურებდი შიშველ ხის რტოებს და მიწაზე დაზღვავებულ ყვითელსა და გადამჭკნარ ფოთლებს.

— რად მიხუმდი, ლიანა? აკი ვიცოდა ხოლმე წამოსვლა! — მაცხარა ბოლოს არჩადმა.

— ცოტა ხანს უნდა მაპატიო ასეთი სიხუმე. ეს წუთებიც გაივლის. და მე ჩემი ჩვეულებრივი ხმატკბილი გავარითან ჩემს მეგობარს.

— მე ჩემზე არ ვნერვიუბავ, შენ მებრალები, დაბუქსული ბავშვივით დაღვრეძილხარ კუთხეში და ხელი შემოგწოლია. ხომ არ გენანება ქალაქის დატოვება?

— არა, არნილ, მე არავის დატოვება არ მენანება და ძალიან კმაყოფილი ვარ, რომ ჩემს სოფელს ვუბრუნდები. აგერ ისიც, — წარმოთქვა და ხელი წინ გაიწოდე.

ზევით, სულ ზევით, ქვის სხეულებში დაფერილი ძოხანდა ნეკნი ეზო, სახლის გარშემო ჩამწკრივებული ლეკორატიული ხეები თითქოს ღიმილით მეპატიჟებოდნენ. ჩემს თვალებში ჩაძოწოლილი ნაღველი თანდათან შეთხელდა და როცა ბალავხეზე ვერცხლის ზოლივით გაჭიმული მდინარეს, შორს, ჰორიზონტთან მოელვარე ზღვის, გურია-აჭარის მთებს, დაბლობში მოფანტულ სოფლებს, ოცნებით გულში ჩავიკარ, ოცნებით ტკბილად ... ... სულიერი მყუდროება დამიბრუნა. ამიერიდან ის უნდა ყოფილიყო მეგობარი...

9

გურია-აჭარის მთებმა მხრებიდან ჩამოიხსნა გამჭვირვალე თოვლის მოსასხამი და აპრილმა ზურმუხტისფერი ქათიბი გადააცვა ზამთრისაგან გაძარცულ ხეებს. მერცხლები ისევ დაუბრუნდნენ სამშობლოს და რამდენიმე მათგანი მხიარული ჭიკჭიკით შეძოერტყა ჩვენს მაღალ სახლს.

იები აყვავდნენ, ჩიტები აბიაურდნენ და გაზაფხულის შუქმა მთელი გარემო გადაირბინა. გამოვფხიზლდი მეც, გულში დაგუბებული ნაღველი თანდათანობით გავაბნიე მინდვრის ყვავილებში და ძალიანი ძოიღან წამოქროლილ ნიავს მბიარულად გამოვესაუბრე.

საცალფეხო ბილიკს დავადექ, ბაღში შეკვდი და წკანე ბალახში მბართეძოზე წამოწოლილმა ცქერა დავუწყე ალისფრად აფერადებულ ჰორიზონტს. ნისლიკით აცურდა წარსულ მოგონებათა სურათები და ამ სურათებში ყველაზე მეტად შენი სახე კრთოდა, ყველაზე მეტად შენი სიტყვა მიზიდავდა. შევკრთი, ჩემი მხიარულება ერთბაშად ვაქრა, თვალი დავხუჭე და თავით იდაყვს დავეყრდნე. ხუთი თვე გავიდა, რაც აღარ მინახავხარ, ხუთი თვე გავიდა, რაც არაფერი მომიწერია შენთვის. უპასუხოდ დავტოვე ის პატარა ბარათიც კი, რომელშაც ისე მხურვალედ მეძახდი: მოდი, მე უშენოდ ვკვდებიო. მე დავბეე ის ქალალდი და ნაღვლიანი ქარიშხალს ვავატანე. მაგრამ სიტყვები, სიტყვები კი დარჩნენ ჩემთან და მეც ვერ შეეიძელ მათი თავიდან მოშორება. შეეუსვენებლივ ვმუშაობდი და გარეგნულად სრულიად დაშშვიდებული ვიყავი, მაგრამ ჩემს გულში ბაიხც არ ქრებოდა ის კოცონი, რომელიც შენ დაანთე. მე ვდუმდი და ამ დუმილით ვაწამებდი ჩემს სულს, ძე გტოვებდი შენ, მაგრამ ამავე დროს

ვგრძნობდი, ეს სიყვარული არ დამტოვებდა და ჩემთან ივლიდა, სულ ჩემთან.

— რაზე ოცნებობ, ლიანა?—შემომეხმა ჩემი ქმრის ხმა, რომელიც ბაღში შემოსულიყო და შეუმჩნევლად თავზე წამომდგომოდა.

— მე აღარ ვოცნებობ, არჩილ, მე მხოლოდ ვფიქრობ.

— რაზე, ბავშვო?

— ყველაფერზე, არჩილ, ყველაფერზე. ვფიქრობ. აი, იმ ლურჯად ძოკრიალებული ზეცაზე, რომელსაც ისე ძაგრად მიუკეცია თავისი კარი, რომ დღემდის ვერავის შეუღია. ვფიქრობ სიკვდილ - სიცოცხლეზე, მარადისობაზე და... რა ვიცი რაზე...

— მე ვიცი, რომ შენ კიდევ ფიქრობ რაღაცაზე, თუ... ვილაცაზე. გგონია დამიმალავ რამეს? ამ ბოლო დროს აღარ ხარ ჩემთან გულახდილი, ლიანა, და მეც არ ვიცი რიდის აქეთ დავკარგე შენი ნდობა. მეგონა კი, რომ მეგობრები ვიყავით.

— შენ ხარ ჩემი მეგობარი, არჩილ. ჩემი ერთადერთი ძვირფასი მეგობარი.

— მაშ, მითხარი, ვისი იყო ის პაწია ბარათი, ამას წინათ რომ მიიღე და ისეთი გაფითრებული სახით დახედე.

— თამაზის.

— რას გწერდა?

— მთხოვდა ჩასვლას, ნახვას.

— და შენ არ შეუსრულე ეს თხოვნა?

— მას შემდეგ ერთი თვე გავიდა და არ წავსულვარ, ჩანს, არა მსურს მისი ნახვა.

— ლიანა, იქნება იმ კაცს გულწრფელად უყვარხარ... თუ ასეა, მე არ მინდა თქვენ შორის ჩავდგე და ორი ადამიანის უბედურებას ვუყურო. დაე, მარტო მე ვიტანჯო. ამ ტანჯვას შენი ბედნიერება შეამსუბუქებს. თქვენ ახალგაზრდები ხართ და სრული უფლება გაქვთ სიცოცხლის, სიყვარულის, ბედნიერების.

— შენ ნაზი და მაღალი სული გაქვს, არჩილ!

— მაგრამ მარტო ეს ვერ დააკმაყოფილებს ახალგაზრდა ქალს. ჩემდამი პატივისცემას ან სიბრალულს პარად ბედნიერებას ნუ შესწირავ. მე მიცხოვრია, ბრძოლის ქარცეცხლში გამივლია და ცხოვრების ყოველგვარ ცვალებადობას ავიტან.

ამ სიტყვებით უბის ჯიბიდან პაწია ვარდისფერი კოსვერტი ამოიღო და ხელში ჩამიდო.

— რა არის ეს?

— წერილი, რომელიც დღეს ერთმა კაცმა გადმომცა. უთუოდ ესეც ზურაბიძის იქნება. მისია ეს, ლიანა?

— მისია,—ძლივს წარმოვთქვი და ვიგრძენი, გავწითლდი.

— გულდასმით წაიკითხე და ჩემთან შემოდი,—მითხრა მან, შებრუნდა და ბაღიდან ნელი ნაბიჯით გავიდა. მე დავრჩი იმ წერილით ხელში. რომლის უბრალო სიახლოვეც კი მათროთლებდა, და გამოურკვეველ ბურანში მყოფი თავს ვგრძნობდი, მიზეზი კი ვერაფრით ვერ დამეძლია.

კონვერტი გავხსენი და წერილის კითხვა დავიწყე:

„... და შენ წახველ აღშფოთებული, წახველ ჩქარი ნაბიჯით. ერთხელაც არ მოგიხედავს. გამოვედი გარეთ, დიდხანს გიცქირე. რა იქნება, რომ აღარ დაბრუნდეს?—გამიელვა თავში. „შენ მე სათუთად არ მეპყრობი, უხეში ხარ, გიჟი,"—მომაგონდა შენი სიტყვები, ნუთუ მართლა ასეთი ვარ?

სადა ხარ, სად? სული მეხუთება, მომწყინდა, მომბეზრდა, დამეკარგა სულიერი სიმშვიდე, წავიდა, გაქრა. ასე მგონია, ჩემმა სიცოცხლემ აზრი დაჰკარგა. თითქოს მომწყდა გული და გადაეშვა სადღაც, დაუსრულებელ სივრცეში.

მომწყინდა აქ ხეტიალი, ან შენი სიტყვით რომ ეთქვა, „რატუნი", და მეც ამ დღეებში მივემგზავრები შორს, შორს, ძალიან შორს, ხღვის გაღმა. ჩემი მგზავრობა საიდუმლოებით არის მოცული, ისეთი საიდუმლოებით არის მოცული, ისეთი საიდუმლოებით, რომ ვერც შენ გაგიმხელ, მინდოდა კი წასვლამდე უკანასკნელად მენახე.

ხომ ხედავ, ეს სამარისებური სიჩუმე პირველმა დავარღვიე და დავარღვიე ორჯერ. აქედან შესაფერისი დასკვნა შეგიძლია გამოიტანო.

შენმა სიჩუმემ დაამარცხა ჩემი თავმოყვარეობა და შენი სიამაყეც სრულიად დაკმაყოფილებულია. მაშ, მოდი, ძვირფასო, მოდი და მომეც იმის საშუალება, რომ ერთხელ კიდევ გნახო, ერთხელ კიდევ მოვისმინო შენი ხმა და შენი სახე გულში აღბეჭდილი წავიღო თან.

ნახვამდის, ჩემო... ჩემო ერთადერთო ძვირფასო, საყვარელო არსებავ. ნახვამდის, ჩემო ლიანა. თამაზ."

წავიკითხე. ხელები მოწყვეტილად ჩამომცვივდა და ფიქრმა, ტყვიასავით მძიმე ფიქრმა, თავი ძირს დამახრევინა.

უეცრად ჩემი სახელი მომესმა.

ჩემ წინ ისევ არჩილი იდგა.

— შეიძლება გავიგო წერილის შინაარსი?

წერილი უხმოდ მას გადავეცი.

— რას აპირებ ახლა? შენ წახვალ იქ, იმ... კაცთან?—იკითხა მან წერილის წაკითხვის შემდეგ და სახეზე გამოუთქმელი მწუხარება გამოეხატა.

— ის მიდის სადღაც, მიდის შორეულ ქვეყანაში და მეც არ შემიძლია არ შევუსრულო უკანასკნელი თხოვნა,—წარმოვთქვი და ბალახებს უაზროდ გლეჯა დავუწყე.

— როდის წახვალ?

— ხვალ დილით, საფოსტო ეტლი გამოივლის და გავყვები, შენ ხომ არაფერი გექნება საწინააღმდეგო, არჩილ?—შევეკითხე და მის ხელს ნაზი, ბავშვური ალერსით ხელი დავადე.

— არაფერი, ჩემო კარგო, არაფერი, ოღონდ ადვილად ნურავის ენდობი,—მომიგო მან და საჩქაროდ შებრუნდა.

აპრილის შუა რიცხვებია. ადიდებული მდინარე ხმაურით მიჰქრის. დასავლეთისაკენ გადახრილი მზე ნელა მიცურავს ცის კაბადონზე, ელცხლით სწვავს მრავალფერად გაშლილ ერისიონს. წითელი სხივების კონები ტალღებად ეღვრება სამრეკლოს გუმბათს და მის თავზე ამართულ ჯვარცმას ყვითლად აელვარებს. ტაძრის ეზოში მარმარილოს ძეგლის დაბალ საფეხურზე ვზივარ. შენც იქვე, მიწაზე ჩამოწოლილი, დაფიქრებული გაჰყურებ ჩამავალ მზეს. ორივენი ვდუმდით და ამ დუმილში იმდენ განცდას და შინაარსს ვგრძნობდით, რომ არც ერთ ჩვენგანს არ უნდოდა დაერღვია ეს მყუდროება. მთიდან წამოსული ნისლი ბნელ მანტიად დაეფინა სასაფლაოს ძეგლებს და შემაჟრჟოლა. შენ იგრძენ, შემობრუნდი, პალტო მზრუნველობით მომახვიე და ჩემი ხელი გულში ჩაიკარ.

— არაფერს იტყვი, თამაზ?

— მინდა გისაყვედურო, ლიანა, მინდა გკითხო, რად დამტოვე, რად?

— შენ იცი, რად დაგტოვე, თამაზ.

— საშიშარი და უცნაური ქალი ყოფილხარ, თუ ერთ უბრალო ალერსს არ აპატიებ საყვარელ ადამიანს და თვეობით სადღაც გადაიკარგები.

— ის უბრალო ალერსი არ ყოფილა. ის ძალდატანება იყო.

— მე არ ვარ დამნაშავე, თუ ცუდად მოვიქეცი და ვერ ჰოვერიე ჩემში აღძრულ ვნებას. რა ვუყო, ასეთია მამაკაცის ბუნება.

— უკეთესია იტყოდე: „უპატიოსნო მამაკაცის ბუნება.“

— ნუ შეურაცხმყოფ, ლიანა, თუ ვინმეა პატიოსანი, ერთი მათგანი მეცა ვარ.

— მე ვიცნობ ისეთ მამაკაცს, რომელიც თვეობით ცხოვრობდა თავისი ახლად ჯვარდაწერილი ცოლის ოთახში და ერთხელაც არ მიახლოებია მის სარეცელს.

— რა იყო ამის მიზეზი?

— ქალის ახალგაზრდობა და შიში იმ კაცის წინაშე, რომელსაც მშობლებმა მიათხოვეს.

— რა მოხდა შემდეგ?

— იმ კაცმა თავისი კეთილშობილური ქცევით და დამოკიდებულებით მიიპყრო ცოლის ყურადღება და ქალმაც შეითვისა ის.

— და ეს კაცი იცდიდა რამდენიმე თვე მხოლოდ იმისათვის, რომ მოეგო გული ჯვარდაწერილი ცოლისა?

— [illegible]!

[illegible] სასურველია, ასეთი მამაკაცები არ არსებობენ.

— ის კაცი ჩემი ქმარია, თამაზ.

— გაყინული ყოფილა ის შენი ქმარი, თუ ეს ამბავი მართალია.

— როგორც გინდა იფიქრე, მაგრამ არჩილის სულიერ სიფაქიზეში ეჭვის შეტანა შეუძლებელია.

— იმდენად ხარ აღტაცებული მაგ კაცით, რომ დარწმუნებული ვარ, არასოდეს დაივიწყებ. მინდა ვიკითხო, თუ შენ მას პატიეს სცემ, თუ შენ

ის გიყვარს, თუ ის შენი მეგობარია, მაშინ... მაშინ ვინ, ან რა ვარ ძე შენთვის.

— ჩემი ნახევარი. ჩემი სულისა და გულის ნაგლეჯი, აი, ვინა ხარ შენ, ოამაზ.

— ლიანა, ლიანა, გაიმეორე კიდევ ეს სიტყვები, კიდევ გაიმეორე ეს სიტყვები, ლიანა.

— განმეორება არ მიყვარს და აძისათვის გადავდივარ სხვა უფრო სერიოზულ საკითხზე. შენ მწერდი, რომ მიდიოდა შორს, ძლიერ შორს, ზღვის გაღმა და ახლა მეუბნები, ეს განზრახვა გადადებულიაო. რას ნაშნავს ეს?

— ყველაფრის თქმა არ შემიძლია. ამის უფლება არა მაქვს. მაგრამ ის კი ნამდვილია, რომ განზრახული საქმე ჩაიშალა.

— რასაც, ალბათ, სიბარულით შეეგებე.

— მე სრული ბედნიერი ვარ შენთან ლიანა,—წარმოთქვი და ჩემს ჩამოშლილ თმას ალერსი დაუწყე.

მოხლვავებული ღრუბლები შეთხელდა, გაიფანტა, ზანტად ამოცურდა ძოვარე, მკრთალად გაანათა გარემო. მდინარე ჩვეულებრივი ხმაურით მიქროდა. წყლის პირას დარგული, თავდახრილი ძეწნები. ნაიკით [illegible] დუმდნენ, ძველი ძეგლები, წამლალი წარწერებით ოდუმალ ქსელში გახვეულნი, ცივად გამოიყურებოდნენ და ჩვენ კვლავ ეისხედით იქ, იქ, იმ მკვდართა სამეფოში და ეოცნებობდით სიცოცხლეზე, სიყვარულსა და ბედნიერებაზე.

11

აგარაკი სავსეა ხალხით, უსაქმო ხალხით, თეატრის კედლებზე ყოველდღიურად იცვლება აფიშები.

მხიარული სალამო.

ახალი პიესა.

დისპუტი.

დიდი სეირნობა...

ხალხიც აწყდება გასართობებს და ერთადერთი მათი საზრუნავი მხიარულება და დროსტარებაა.

ვანზე ვუდგავარ ყველას და ყველაფერს.

მარტო ვარ.

მაგრამ მაქვს ჩემი საქმე, ჩემი საყვარელი ადგილები და ყველაფერი ეს ჩემთვის უფრო საინტერესოა, ვიდრე ჭრელი ხალხი და აგარაკის იაფფასიანი წარმოდგენა.

მხიბლავს ბუნების დიადი მშვენიერება, დროს მოსაკლავად კი მუდამ თან დამაქვს წიგნები, რეკულები და ფანქარი. მოწყენილი არა ვარ, ან უკეთ რომ ვთქვა, მისთვის არა მცალია.

რამდენჯერ შეუჩივლიათ ჩემთვის: რა მოწყენაა, ვინმე მაინც მოვიდოდეს, ბანქო ან ნარდი ვითამაშოთო... გამკვირვებია.

ნუთუ არა სჯობს უცქირო ათასჯერ განცდილ და განჭვრეტილ ბუნებას, ვიდრე დაკარგო [illegible] ქალალდის თამაშში, ან ნარდის ქვების უაზრო გადასმა - გადასმაში?!

მე ზევით ვეშურები, ზევით, სულ ზევით. არ იფიქროთ, ეს გზა ადვილად ასავლელი იყოს. არ იფიქროთ, იმის გადალახვა დაუღლელად და უმსხვერპლოდ შეიძლებოდეს.

ბევრი ოფლი დაღვრილა ამ გზაზე, ბევრი კაცი წაქცეულა, მაგრამ რჩეულებს მაინც მიუღწევიათ მწვერვალამდე. მაინც მიუღწევიათ იმ ადგილამდე, სადაც მხოლოდ სიწმინდეა. სადაც მხოლოდ სილამაზე და მშვენიერებაა.

დიახ, მე ვეშურები ზევით და არავის ვაძლევ იმის ნებას, რომ ხელი შეუშალოს ჩემს სვლას.

მე არა მსურს დავიხრჩვე იმ წუმპეში, სადაც არა ერთი და ორი ჩამხრჩვალა და მოვდივარ აქ, აქ, ამ ბუნების წიაღში.

მხიარულად მხვდებიან მდინარეები, ნაკადულები, ყვავილები; აგერ ველურ გვირილას ისე კოხტად აუღია თავი, რომ იძულებულს მხდის მისი სილამაზე ქალალდზე გადავიღო. აგერ სოღდას ხავერდოვანი ფურცლები და ტვიას აშოლტილი ტანი უალერსებს თვალებს.

მაგრამ ყველაზე ლამაზი კი აქ ეს ამაყად აზიდული მთები, აფეფრადებული ველ - მინდვრები, აქა - იქ გაფანტული ცხვრის ფარა და ჭაბუკი მწყემსია.

მე ვიცნობდი მის მამას. ჩვენი ოჯახის კარგი მეგობარი იყო, ხშირად მიუპატიჟებივართ კარავში და სულუგუნებით, მაწვნით და მსუქანი ცხვრის დუმით გაგვმასპინძლებია. ამ რამდენიმე წლის წინათ უეცრად გარდაიცვალა და მისი უფროსი ვაჟი, რომელმაც იმ წელს გიმნაზია დაასრულა, იძულებული შეიქნა უმაღლესი სასწავლებლისათვის თავი დაენებებინა, უწლოვანო ძმებისათვის და უპატრონოდ მიტოვებულ საქონლისათვის მიეხედა. მეტად მძიმე იყო მიზეზი, რომ მის ხელში ისე ტიროდა სალამური, ისე მწვავედ ტიროდა, რომ მე უცრემლოდ არ შემეძლო მომესმინა მისთვის. ხშირად ვხვდებოდი მას მთებში სიარულის დროს. მზისაგან გარუჯულ სახეს ოდნავი სიწითლე აჰკრავდა, ზრდილობიანად მომესალმებოდა და თავდახრილი, ჩქარი ნაბიჯით გამივლიდა წინ.

— გერა!—დავუძახე ერთხელ, როცა მუშაობის დროს მოულოდნელად თავს წამომადგა და მოსალმების შემდეგ, ჩვეულებრივად გზა განაგრძო.

— რას მიბრძანებთ, ქალბატონო.

— ქალბატონო? თითქოს ჩემი სახელი არ იცოდეთ!

— სხვაგვარად არ მეხერხება.

— თქვენ გეხერხებოდათ ეს ამ რამდენიმე წლის წინათ. საერთოდ მინდა გისაყვედუროთ, წინათ წიგნებისათვის მაინც მომაკითხავდით ხოლმე. ახლა არც ამისათვის მოდიხართ, რატომ? ხომ არ შემდურით?

— აბა, რაზე იფიქრეთ ეს? ქალბ...

— კიდევ ეს სიტყვა! თქვენ, მგონი, დაგავიწყდათ ჩემი სახელი. მოგაგონოთ?

— მე თქვენ არ გემდურით... ლიანა,—წარმოთქვა მან ჩაწყვეტილი ხმით და სახე გვერდზე მიიბრუნა.

მისმა ასეთმა უცნაურმა ქცევამ ჩემში ეჭვი აღძრა და იმ მხრიდან დაუდექი, საითაც სახე ჰქონდა მიქცეული.

შეეკრთი, გაფითრდი.

მის თვალებში ცრემლი კრთოდა.

— გერა, რა არის ეს?—ვკითხე გაოცებით.

— სისუსტე, რომელსაც არასოდეს ვაპატიებ ჩემს თავს. ბოდიშს ვიხდი, ხელი შეგიშალეთ. მშვიდობით ბრძანდებოდეთ.

არეული ნაბიჯით წავიდა, მიუახლოვდა კარავს. ყმაწვილებს რაღაცა შეეკითხა და იქვე, ნაძვ - ფიჭვნარის ტყეში მიიმალა.

საბრალო ბავშვი! აი, თურმე რა ყოფილა მიზეზი მისი ასეთი დაშორების, რა ყოფილა მიზეზი მისი ასეთი უცხოობის.

ვინ არის დამნაშავე იმ ტრაგიკული შემთხვევების, რომელიც არაერთხელ მომხდარა ცხოვრების სინამდვილეში? ადამიანის სუსტი ბუნება ვერ უძლებს სტიქიურად მოვარდნილ გრძნობათა ნიაღვარს. ის ტყდება და სასტიკი ბედისწერაც ფხიზლად დარაჯობს ასეთ სიცოცხლეს და მის შთასანთქავად უფსკრულებს აღრმავებს. საჭიროა ძლიერი პიროვნება, ფოლადის ნერვებით და მაგარი გულით, რომ გადაიტანოს უეცრად ამოჭრილი ქარტეხილი განიავებული გრძნობისა და დაღუპული განცდების დაღუპული ყვავილები, ჩუმად და უხმაუროდ ჩაკეტოს მოგონებათა. სალაროში, მაგრამ ბევრია ასეთი ვინმე ამქვეყნად? ცხოვრება რთულია, ადამიანის განცდა კი უცნაური და მრავალნაირი.

გავიფიქრე ეს და ვიგრძენ, რომ ჩემში უეცრად გაიღვიძა ხელოვანმა. თვალი მომტაცა დასავლეთისაკენ გადახრილმა მზემ. ის თითქო ცოცხალი ძარღვებით თრთოდა და ტოკავდა დაზღვავებული ღრუბლების ტალღებში და მოვარაყებული ვერცხლის თაღები საოცნებო გვირგვინად ედგმებოდა მოალერსე ნიავისაგან დაქანცულ მთებს.

გაღმა, აზურმუხტებულ მაღლობზე, ზანტად მიმოდიოდნენ მაძღარი ცხვრები. .უზარმაზარი მურა ძაღლები ჩამოძონძილი ბალნებით, ბრაზიანი ღრენით ემუქრებოდნენ როგორც ტყეში მიმალულ ნადირს, ისე, ცოტა თუ ბევრად საეჭვო ადამიანებს, და ნაძვის ძირას წაწოლილი გერა თავისებური სევდით, ჩვეულებრივად ატირებდა პაწია სალამურს.

საჩქაროდ გავხსენი საღებავებით სავსე ყუთი და იქვე გაკრულ ტილოზე რამდენიმე ხაზი უაზროდ გავავლე. ორი საათის შემდეგ ჩემს ნამუშევარს დავხედე, დავინახე ზემოთ აღწერილი სურათი; მეც კმაყოფილების ღიმილით დავყურებდი მას.

დიახ, იმ წუთს მე ვგრძნობდი ჩემს სიდიადეს და ლამაზი სახეების შექმნაში თვით ბუნებას ვეჯიბრებოდი.

ის იყო დავუახლოვდი ტყეს, რომ წინ შენ შემეფეთე.

— სად გადაიკარგე?—წარმოთქვი ცუდად დაფარული გაბრწყინალი კილოთი.

— რა შენი საქმეა? დავდივარ იქ, სადაც მესიამოვნება.

— შენი ოთახის კარი მთელი დღე გამოკეტილია. აიკიდებ ყუთს და მარტოკა დასეირნობ ამ უდაბურ მთებში. ეს არ შეიძლება.

— მბრძანებლობაც დაიწყე? ამის უფლება, მე მგონია, არ მომიცია.

— ეს მზრუნველობაა და არა მბრძანებლობა.

— გამათავისუფლეთ ასეთი მზრუნველობისაგან. მე ვიცი, რასაც ჩავდივარ.

— შენ თითქოს გამირბიხარ, თითქოს მემალები. მე ეს მწყინს.

— ხომ იცი, აქ უსაქმოდ არა ვარ. აღმაფრენა ჭირვეულ ბავშვსა ჰგავს. ისეთ დროს აგეკვიატება, როცა არც მოელი, შემოქმედების წუთებში შეუძლებელია იმაზე ფიქრი, რომ სადღაც ვიღაც არსებობს. ეს არ უნდა გწყინდეს.

— მე ვისურვებდი, რომ საყვარელ ქალს ჩემთვის დაეკარგა არამცთუ ხელოვნება, თავისი საკუთარი თავიც კი. მე მუდამ ეჭვში ვარ, მუდამ რჩევაში. მე შენი არაფერი მაკლია.

— აგრე, სჯობია. ქალს მხოლოდ მანამდის აქვს ფასი მამაკაცის თვალში, სანამდის დაეჭვებულია მის სიყვარულში, მაგრამ საკმარისია მიიღოს საამისო რწმენა, რომ გაცივდეს და ისევ დაიწყოს ლტოლვა, შეუცნობელისა და მიუწვდომელისაკენ.

— ეს შენი ფილოსოფიაა, რომელსაც სრულიად არ ვეთანხმები.

— საზოგადოდ, ჩვენ არც ვერაფერში ვერ ვეთანხმებით ერთმანეთს, როგორ მოგწონს ეს?

— სამწუხაროდ, ჩვენ არც გარდაქმნა შეგვიძლია ერთმანეთის და არც დათმობა გვეხერხება. მე არ ვიცი სანამდის მიგვიყვანს ეს შეურიგებელი წინააღმდეგობა.

— ვუყუროთ, დრო კიდევ ბევრია.

— ვუყუროთ, თითქოს ადვილი იყოს ეს. შეიძლება გავხსნა ყუთი? შენ მუშაობდი ამ კვირაში. ახალი პეიზაჟი... კარგია... დიდებულია, მაგრამ ვინ არის ეს ბიჭი? ალბათ, ეს იყო მიზეზი შენი განდეგილობისა.

— თამაზ! თქვენი სითამამე თავხედობამდის მიდის. მე ამას არ გაპატიებთ.

— თქვენობითაც მომმართავთ? მე ვიხუმრე, კარგი, ნულარ მიწყრები. რაც არ უნდა გითხრა, შეს ბაინც ჯიუტი გოგონა ხარ, ჩემი ჟინიანი, თავხუბა ბავშვი.—ამ სიტყვებით ჩემს მხრებს ისე მხურვალედ მოეკარ, რომ ავენთე.

— დაიხარე, თვალებში ღრმად ჩამხედე და ვედრებით მიმაბრუნე იმ მხარისაკენ, საიდანაც მოჩანდა შენი ოთახის ღია ფანჯრები. უარის

ნიშნად თავი გავაქნიე. ხელი გამომაცალე და უსიტყვოდ ზურგი შეგაქცია.

— არა?..—იკითხე ოდნავ გასაგონი ხმით.

— არა. მე არ მინდა ისევ წავიჩხუბოთ.

შებრუნდი, საჩქაროდ აიარე მაღალი ფერდობები და კლდის თავზე აგორებულ, დიდ პიტალო ქვაზე ჩამოჯექი. მე კი შევყევი საცალფეხო ბილიკს ფიჭვნარის ტყეში და ყვავილების ლამაზი თაიგული შევკოწიე. შენ ისევ გაბუტული იჯექი და ჟურნალს ჩასცქეროდი, როცა მოგიახლოვდი და ყვავილების კონა სახეზე ოდნავ შეგახე.

— სრულებით არა ვარ ხუმრობის ხასიათზე, გთხოვ, თავი დამანებო.

— ნუ მიჯავრდები, თორემ ავტირდები...

— ატირდი, მე ჯერ არ მინახავს შენი ცრემლი და საინტერესოა, როგორ ტირი,—წარმოთქვი ეს და შენს სახეს რაღაც ბოროტი გამომეტყველება მიეცა.

— მე ვეღარ ვცნობ ჩემს თამაზს, კარგსა და ჭკვიან თამაზს, რა მოვდის?

— არაფერი არ მომდის,—უკმაყოფილოდ ჩაილაპარაკე, ჟურნალს ფურცვლა დაუწყე და ერთ გვერდზე ხანგრძლივად შეჩერდი.

— აა, შენი ახალი ნაწარმოები დაუბეჭდიათ. უიმედოდ წაიკითხავ. ახლა კი შევრიგდეთ, თამაზ. შეხედე, აი, ამ ყვავილს. დაქანებულ ნაპრალებში ამაყად აშოლტილი ვიპოვე და ერთადერთი ადამიანი შენა ხარ, რომლისთვისაც ვიმეტებ. გრძელი ყლორტები საოცრებოდ დაფარულა მწვანე ფურცლებით და პაწია ცისფერი აბრეშუმის ნაგლეჯები, დაქუფრული ხალებით, ლამაზად შეჭრელებულა. ჭეშმარიტად დიდი ხელოვანია ის მხატვარი, რომელიც ამდენ ახალ-ახალ საქმეებს ქმნის და ბუნებასაც ასე მომხიბლავად აფერადებს.

— რომელ მხატვარზე ლაპარაკობ?—იკითხე შენ.

— იმ მხატვარზე,—მოგიგე და ხელი ცისკენ გავიწოლე.

— ნუთუ მართლა ამდენად ბავშვი ხარ, რომ გჯერა ეს ზღაპარი? ცას იქით არავითარი სიცოცხლე და არავითარი მხატვარი არ არსებობს. იქ სრული სიბნელე და სიცარიელეა.

— საიდან იცი? ყოფილხარ იქ?—შეგეკითხე ოდნავი დაცინვით.

— მე არც დედამიწის შუაგულში ვყოფილვარ, მაგრამ მშვენივრად ვიცი, რა ხდება იქ.

— დედამიწა სხვაა. ჩვენ იმას ვწვდებით, ვსინჯავთ. ზეცა კი იმდენად მიუწვდომელია ჩვენთვის, რომ ვერავინ ვაიგებს მის საიდუმლოებას.

— ის მხოლოდ შენისთანებისათვის არის მიუწვდომელი და თქვენ რომ ეს გაიგოთ, ამისათვის უნდა წაიკითხოთ დიდი და სქელი წიგნები.

— წამიკითხავს ეს შენ მიერ მოწოდებული თხზულებანიც. მაგრამ ჩემი საკუთარი შეგრძნება, ჩემი საკუთარი გუმანი უფრო მეტს მეუბნება, ვიდრე ის „დიდი და სქელი" წიგნები.

— შენი გუმანის უფრო გჯერა, ვიდრე იმ ადამიანებისა, რომლებიც წლობით შრომობდნენ?

— ჰო, მე ჩემი უფრო მჯერა,—წარმოვთქვი ბავშვური სიჯიუტით და, ჩემში აღძრული უსიამოვნების გრძნობა რომ როგორმე გამექრო, თაიგულის ფურცლებს შეუბრალებლად ვწეწდი.

— რას ერჩი ყვავილებს? იმათ შენთვის არაფერი დაუშავებიათ,—წარმოთქვი ღიმილით და ჩემ მიერ მოცემული ლურჯი ყვავილი ხალათზე დაიმაგრე.

— თამაზ, რას უზიხარ? წავიდეთ იქ, ზევით, აი, იმ მთაზე და მზის ჩასვლას ვუყუროთ,—გაისმა ხმა და მეც დავინახე მაღალი, წითელკაბიანი ქალი, რომელიც ერთ ჩემს ნაცნობს ახალგაზრდა კაცს ხელგაყრილი მიჰყვებოდა.

— დაღლილი ვარ და იქ ასვლა არ შემიძლია,—მიუგე და ქალის გამოწვდილი ხელი ზანტად ტუჩებთან მიიტანე.

— უკეთესია თქვა, რომ ჩემთან წამოსვლა არ გინდა.—საყვედურით მოგმართა ქალმა.

— პირიქით, თქვენთან წამოსვლა სასიამოვნოა, მაგრამ ახლა მართლაც არ შემიძლია, უნდა მაპატიო, შურა.

— კარგი, სამაგიერო სასჯელს მიიღებ, ახლა კი მოვიტაცებ აი, ამ ყვავილს.— ამ სიტყვებით ის დაიხარა, ყვავილი ამოგაცალა და თაკის თასამგზავრთან ერთად აირბინა აღმართი. შენ შემობრუნდი და ალმაცერად დაუწყე ცქერა მის შემრგვალებულ თეძოებს;

— რად მიეცი ჩემი ყვავილი?—შეგეკითხე მრისხანედ.

— ხომ დაინახე, რომ არ მიმიცია.

— არც წინააღმდეგობა გაგიწევია.

— ეს ისე სწრაფად მოხდა, რომ ვერც მოვასწარი წინააღმდეგობის გაწევა.

— სტყუი!—წამოვიძახე და ფეხი გაანჩხლებით მიწაზე დავკარი.

— არა, ლიანა, არ ვტყუი, მაგრამ ეს ეჭვიანობა ძალიან გიხდება. მე შენ ასეთი მომწონხარ.

— შენ ყოველგვარი სისაძაგლე მოგწონს, მაგრამ აქ ეჭვიანობა კი არა, წყენა და გულის ტკივილია. ეს ქალი ხომ შენს საცოლედ ითვლებოდა? რა მოხდა შემდეგ თქვენს შორის?

— გულგრილობა შემწამა და სხვაზე, ჩემზე უფრო მდიდარ კაცზე გათხოვდა, მეც ჩინებულად გადავიტანე ეს ღალატი და აქ ერთმანეთს ისე შევხვდით, როგორც ძველი ნაცნობები.

— ეს ქალი ისე გეთამაშება, რომ არ მომწონს.

— მე კი არაფერი მაქვს საწინააღმდეგო, დაე, ჭოიგონს წარსული.

— თამაზ... ნახვამდის. მინდა დღესვე წავიკითხო ეს ჟურნალი.— საჩქაროდ დაგშორდი, ორი წლის განმავლობაში ეს პირველი დღე იყო, რომ შენზე ფიქრის სურვილი დამეკარგა.

წავიკითხე შენი „პატარა წერილები დიდ საკითხებზე", გაოგნებული ვიჯექი ერთ ადგილას. ფიქრები შავი ჭიანჭველებივით აირია ჩემს სულში და მეც, შენ მიერ ასე მწარედ მოტყუებული, რწმენაშერყეული, მხოლოდ ერთმა სურვილმა შეშიპყრო—რაც შეიძლებოდა ჩქარა მენახე, მეთქვა ჩემი უკანასკნელი სიტყვა და მოგშორებოდი. სამუდამოდ მოგშორებოდი. შენც არ დაიგვიანე, თორმეტ საათზე ჩვეულებრივად გამოიარე ჩემი სახლის წინ, შორიდან მხიარული სალამი მომეცი და გაეშურე მთის მაღალ მწვერვალისაკენ, სადაც ჩვენ ამას წინათ ვისხედით. რამდენიმე წამის შემდეგ მეც იქ ვიდექი და მკაცრი თვალებით შეგყურებდი.

— ვიცოდი არ მოიწონებდი ჩემს ნაშრომს,—წამოილაპარაკე დარცხვენით და ჩემ მიერ მტვერში დაგდებული ჟურნალი ხელში აიღე.

— შენ მეტიც იცოდი. შენ იცოდი, რომ მე დავგმობდი მას და მიუხედავად ამისა, მაინც დაბეჭდვინე. ჩემთვის რომ გეკითხა, არ მოგცემდი ამ უზნეო ნაწარმოების გამოქვეყნების ნებას.

— მე კი მაინც გამოვაქვეყნებდი.

— რომ მეთხოვა, რომ შეგვედრებოდი?

— ჩემო კარგო, შენი თხოვნით შემიძლია ხალათი გამოვიცვალო, გაგეგზავნო სადმე, მოვკლა კიდეც ვინმე, თუ ეს შენთვის საჭირო იქნება, მაგრამ წლობით შემუშავებულ რწმენას ვისიმე თხოვნით ვერ გამოვიცვლი და შენც უნდა გესმოდეს, რომ ასეთი თხოვნა სრულიად ბავშვური და მიუღებელია.

— მაშ, იარე მაგ შენი რწმენით და ნახე, სადამდის მიგიყვანს. ეპიკურეს ღირსეულ მოწაფეს და ოტო ვეინგერის მოტრფიალეს მომავალი არ ექნება.

— მაშ, ვის ექნება მომავალი? ვინც წარსულს მისტირის და ცაში ღმერთებს დაეძებს?

— არც ის არის საამაყო, რომ შენი ღმერთი დაჰკარგო და ამქვეყნად არავინ და არაფერი იწამო.

— მე მაქვს ჩემი რწმენა.

— რომლითაც მოუწოდებ ხალხს: „შემოიძარცვონ სამოსელი და ნუ იფარავენ ღვთაებრივ ნაკვთებს." შენ გმობ ზნეობრივსა და ნორმალურ ცხოვრებას. გმობ ყოველგვარ სიწმინდეს და ადამიანის ცხოვრების ერთადერთ მბრძანებლად გრძნობას აღიარებ, სად იყო შენი გონება, როცა ამას წერდი?

— გონება არის ის—რაც არ უნდა ყოფილიყო.

— სინდისი?

— სინდისი და მხდალობა არსებითად ერთი და იგივეაო, ამბობს ოსკარ უაილდი და მეც ვეთანხმები მას.

— მორალი?

— მორალი უზნეო ადამიანების მოგონილია. გაიხსენე წარსული

საუკუნის მორალისტები, თუ როგორი გარყვნილი და ზნედაცემულები იყვნენ. მე კი მხოლოდ ბუნებრიობას ვქადაგებ, ბუნებრიობა და სრული თავისუფლება, აი ჩემი დევიზი.

— ქართველ ქალს ჯერ ისე არ დაუკარგავს გონება, რომ მიბაძონ ადამიანებს, რომლებიც ოდესღაც გარყვნილების მორევში ახრჩობდნენ როგორც თავის ქვეყნის უდიდეს კულტურას, ისე ნიჭსა და შემოქმედებას. ბუნებრიობას ვქადაგებო, ამბობ, მაგრამ ბუნებრიობას ზნეობა და თავდაჭერილობა უნდა ახლდეს თან, თუ არ გვინდა პირუტყვებს დავემსგავსოთ.

— ნუთუ გგონია, მაგ შენი დიდი თავდაჭერილობით რაიმე შთაბეჭდილებას ახდენ? პირიქით, ეს თავის დაჭერაა რომ კლავს შენში ქალურობას, სინაზეს. ბუნებამ თავისუფალი და მშვენიერი შეგქმნა. ოჯახმა, აღზრდამ და ტრადიციამ კი სრულიად გარდაგქმნა და დაგამახინჯა. შენში არის ტემპერამენტი, არის ვნება. შენი ალერსით შეგიძლია ნეტარება განაცდევინო საყვარელ მამაკაცს, მაგრამ ამის ნაცვლად თვითვე ჰკლავ შენს საკუთარ ბუნებას, რკინის ციე არტახებით ახრჩობ ბუნებრივ სურვილებს და აწამებ ადამიანს, რომელსაც მეგობარს უწოდებ, მე მაბრაზებს ის აბრეშუმის ძონძები, რომლებიც დაგიხვევია ირგელივ, მე მინდა მოგაგლიჯო ისინი და ერთხელ მაინც გიხილო შენი ნამდვილი სახით, გიხილო... შიშველი.—ამ სიტყვებით ორივე ხელით წამოიწია ჩემკენ და შენს თვალებში გიჟური, თავდაუჭერელი სურვილი აინთო.

— არ მახლო ხელი, ხელი არ მახლო, თუ არ გინდა, აი ამ კლდიდან გადავიჩეხო. გეფიცები, რომ ამას ვიზამ,—წარმოთქვი და უეცრად შევდექი იმ მაღალ წვეტიან ქვაზე, რომლის გადაღმა მოჩანდა ჩაშავებული ნაპრალები.

ჩემს სიტყვებში ისეთი მტკიცე გადაწყვეტილება ისმოდა, რომ უნებურად უკან დაიხია.

— ასეთი მოქმედება ყოველგვარ გატაცებას ჰკლავს, ასეთი გულცივობა შეშურდებოდა თვით უწმინდეს ვესტალკასაც კი. შენ გრძნობა არა გაქვს და მეც...

— და თქვენ დღეიდან თავისუფალი ხართ. შეგიძლიათ წახვიდეთ სადაც გინდათ, იცხოვროთ როგორც გინდათ, შეიყვაროთ ვინც გინდათ. ჩვენი ცხოვრების გზები ერთმანეთს საბოლოოდ დაშორდა დაამიერიდან ვერაფერს იტყვით ჩვენს სულიერ ნათესაობაზე. წაბრძანდით თქვენს ყოფილ საცოლესთან, რომელიც ღამით დასეირნობს ნაძვნარში და ყმაწვილებთან ერთობა. თქვენ მშვენივრად გაუგებთ ერთმანეთს.

— ნუ ეხუმრები ჩემს გრძნობას, ლიანა, მეც შემიძლია მოთმინება დავკარგო.

— სრულებით არ მიფიქრია ხუმრობა. მიყვარდი, სანამდე ნიღაბი ჰფარავდა შენს სახეს, მაგრამ დღეს გაშიშვლდი და მეც ნანახი სიმახინჯით დამფრთხალი, მივდივარ სამუდამოდ.

— კარგი, მეც წავალ, მეც შემიძლია წავიდე, მაგრამ არ იფიქრო, ისევ

ღაგიბრუნდები. იქნებ გგონია, რომ ჩემში არ არის სიამაყე, არ არის თაყვანყვარეობა. მშვიდობით ბრძანდებოდეთ. ქალბატონო,—წარმოთქვი ეს სიტყვები ცივად და დალმართი აუჩქარებლად ჩაიარე.

მე დაგინახე, როგორ შეუერთდი გალმა მოსეირნე ხალხს, როგორ ძიხვედი შურასთან და მასთან ერთად სადღაც მიიძალე.

შეებრუნდი, ქვაზე ჩამოვჯექ და დიდხანს გავყურებდი წყალგალმა გორაკზე დაფენილ ნაძვ-ფიჭვნართა გროვას, თოელის ნაგლეჯებით მომოფენილ აზიდულ მთებს, კლდიდან ჩამოწყვეტილ ნაკადულებს და, როცა ავდექი, ვიგრძენი, რომ ჩემს გულში ანთებული კოცონი უკვე ჩამქრალიყო და იქ სრული მყუდროება, სიცივე და სიცარიელე სუფევდა...

14

ეძიებდეთ და ჰპოვებდეთო,—ამბობს სახარება.

ტყუილია!

რაც თავი მახსოვს, მას შემდეგ მუდმივ ძიებაში ვარ. რაც თავი მახსოვს, მას შემდეგ ვნატრულობ და ვეძებ ადამიანს, ადამიანს სრული ადამიანური ღირსებით, ვნატრულობ და ვეძებ ისეთ ვინმეს, რომელიც სიყვარულის ექსტაზით აანთებდა ჩემს სულს და ერთი შეხედვით ააფეთქებდა ჩემში ქალს, მუდმივ მთვლემარე ქალს.

ძლიერი და კეთილშობილი სულის პატრონი—აი, ვის ვეძებ მე. და თუ ასეთი არ იქნება, სულ ნურავინ ნუ იქნება! ჩემი თვალები ხშირად მიუპყრია რომელიმე ყმაწვილის სიმპათიურ სახეს და მიფიქრია, რომ ის იყო საგანი ჩემის ძიებისა, მაგრამ გასულა დღე, კვირა, თვე და მეც, წინააღმდეგში დარწმუნებულს, გულგრილად შემიქცევია ზურგი მისთვის და ჩამქრალი გრძნობით ისევ დამიწყია ოცნება მიუწვდომელსა და არარსებულზე.

რად ხდება ასე? ნუთუ მართლა იმდენად მონა ვარ ტრადიციის, ან იმდენად მხდალი ვარ,რომ ვერ გამიბედნია დავეწაფო და დავცალო ის თასი, რომელშიაც ახალგაზრდობის დამათრობელი შარბათი ასხია? არა, მე არც მონა ვარ და არც გაუბედავი, მაგრამ რა ვქნა, თუკი ვერ ვპოულობ ადამიანს, რომელიც ღირსი იქნება ნამდვილი სიყვარულისა, რომელსაც დაუნანებლად და სიამაყით ვაჩუქებდი ჩემს ქალურ სინაზეს. არ არის ის, არ არის და მეც მარტოობაში ვაჭკნობ სიცოცხლის ყვავილს და თანდათანობით ვანელებ იმ ცეცხლს, რომელიც ჩემს სხეულში იწვის და იფერფლება.

დრო კი მიჰქრის, მიჰქრის და ახალგაზრდობაც შეუმჩნევლად მისხლტება ხელიდან. შეუმჩნევლად იტვირთება წელთა რაოდენობით. ოცდაშვიდი წლის თავზე შვიდი თეთრი თმა ჩაეხლართა ჩემს თმას, შვიდი, ოდნავ შესამჩნევი ნაოჭი შეიმჩნა ჩემს სახეზე.

სადა ხარ, შენ, სანატრელო, რომელიც გაზაფხულის დაუსრულებელ დღეებში და იანვრის გაუთავებელ ღამეებში ზღაპრული რაინდივით მეელინები. სადა ხარ, რატომ არ მოდიხარ ჩემთან, რომ შემიმსუბუქო

აუტანელი გრძნობა მარტოობისა, რომ მაჩუქო სიხარული სიყვარულის განცდისა, მაჩუქო აღტაცება თანაგრძნობისა და ბედნიერებისა?! სად გეძებო, სად?..

ძვირფასო! მე არ ვიცი, სადა ხარ შენ, მაგრამ თუ სადმე არსებობ. მოდი, მე არ ვიცი, სად გიპოვო, მაგრამ თუ კვლავ ცოცხალი ხარ, გამოეშურე ჩემკენ, ალბათ, შენც არ გასვენებს სევდა მარტოობისა, სევდა სიცარიელისა.

მოდი, ფიქრებით დაქანცულ თავს დავასვენებ შენს ვაუკაცურ მკერდზე და სიყვარულის ფერადი ყვავილებით მოგიფენ გზას, რომელიც ჩემამდე მოგიყვანს.

15

ნაძვნარში ჩვეულებრივი ყიალის დროს წავაწყდი გერას და მის ამხანაგს—ლევანს. ამ ყმაწვილმა გერასთან ერთად დაამთავრა საშუალო სასწავლებელი და იმავე წელს წავიდა გერმანიაში. პოეტი, ესთეტი. და საზოგადოდ ნიჭიერი ახალგაზრდა, არ ივიწყებს თავის სკოლის ამხანაგს და მათ შორის ისეთი კარგი განწყობილებაა, რომლის მსგავსს იშვიათად თუ შეხვდებით ჩვენ დროში. ისინი ზურგშექცევით დგანან, ვერ მამჩნევენ და განაგრძობენ საუბარს, რომელიც კანტიკუნტად სწვდება ჩემს ყურს.

— ძალიან კარგია, რომ საქართველოში ჩამოხვედი. უშენოდ ვერ შევძლებდი ამ დიდი საქმის მოგვარებას. მინდა მადლობა გითხრა, რომ...

— არა, გერა, ეს არ არის საჭირო. ის, ვინც სიკეთისათვის მადლობას მოითხოვს, აქარწყლებს გაკეთებულ საქმეს. კარგ საქმეს არც ქება სჭირდება, არც მადლობა. ის თავისთავად ამაღლებს და აკეთილშობილებს ადამიანს. რაც შემეხება მე, შენ აზვიადებ. მართალია წელს არ ვაპირებდი აქეთ წამოსვლას, მაგრამ ამ უკანასკნელად, შენი წერილების ძალანქოლიური კილო სერიოზულად მაფიქრებდა და ბევრ [illegible] წყვიტე შესახებ. რაიმე გაკვლევა ძალიან [illegible] მომეღო იმ ძარტოობისათვის, რომელიც დაღუპვას გიქადდა. მიზანს მივაღწიე და მეც ძალიან კმაყოფილი ვარ, რომ გათავდა შენი ყოყმანი, რამდენიმე კვირა და ჩვენ გავემგზავრებით შორეულ უცხოეთში, უკან დაგრჩება ყველაფერი, რაც აქ გაწუხებდა და რასაც ვერ ერეოდი.

— როგორც იქნა, შესრულდა ჩემი ოცნება, მაგრამ...

— რა მაგრამ?.. ვგონებ, არც კი გახარებს ის. რაღაც ბუნდოვანი ჩრდილები გამუდმებით უვლის შენს სახეს და თვალებშიც, თითქოს, სამუდამოდ ჩამქრალა ახალგაზრდობის ის გიჟური ცეცხლი, რომელიც განსხვავდება ყველასაგან. დღეს სრულიად შეცვლილი მეჩვენები და ვერ გამიგია, რა არის მიზეზი შენი სიდინჯისა. მართალი რომ ვთქვა, ასეთი უფრო მომწონხარ, მაგრამ ნამდვილი მიზეზის გაგება მაინც მწადია.

— ლევან, გთხოვ, ნურაფერს მკითხავ ამის შესახებ...

— რატომ არაფერს მეუბნები, გერა, მე ხომ შენი მეგობარი ვარ?

— ხარ, და სწორედ ეს არის მიზეზი, რომ ჩემში ისევ არის სურვილი სიცოცხლის, სურვილი მეცადინეობის. არ მინდა ვილაპარაკო იმ გრძნობაზე, რომელიც მინდა დავძლიო, დავძლიო ჩუმად, უხმაუროდ. ამაში დამეხმარები შენ, სერიოზული შრომა და უცხოეთი.

— ოჰ, როგორც ვხედავ, დროზე მომისწრია შენთვის. გერმანია ეს ისეთი ქვეყანაა, სადაც მელანქოლიას ყველაზე ნაკლები ყურადღება ექცევა. ნახვამდის, ლევან, საღამოს ისევ ვნახავთ ერთმანეთს.

ამ ამბავმა ჩემზე რაღაც გამაბრუებლად იმოქმედა. გამახარა გერას ამბავმა და გადავწყვიტე, რამდენიმე თბილი, ალერსიანი სიტყვა მეთქვა მისთვის. მივუახლოვდი, ხელში სურათი ეჭირა და ისეთი სახით დაჰყურებდა, როგორც გათხრილ სამარეს დაჰყურებენ ხოლმე, სადაც უნდა ჩაუშვან ცხედარი საყვარელი ადამიანისა.

შეკრთა, სურათი ხელიდან გაუვარდა და გაფითრებული შემომაცქერდა.

— ჩემი სურათი!—წამოვიძახე გაკვირვებით და მის ფეხებთან დაგდებული სურათი ხელში ავიღე.

— ჰო, თქვენი სურათი, რომელიც მოიტაცეს თქვენი ოთახიდან და... რომელსაც ამაოდ დაეძებდით.

— მაკვირვებს თქვენი ხასიათის სიკერპე. გერა, მას შემდეგ შვიდი წელიწადი გავიდა.

— და მიუხედავად ამისა, როგორც ვხედავთ, აქამდე მომყვა ეს გრძნობა.

— მე სრულიად არ ვცდილვარ, რომ ის აღძრულიყო თქვენში.

— პირიქით, ყოველივე ღონე იხმარეთ, რომ ჩაგექროთ, ისიც კი მახსოვს, როგორ დამითხოვეთ სახლიდან.

— ძალიან ცუდი მეხსიერება გქონიათ. ეს არასოდეს არ ყოფილა.

— აშკარად და პირდაპირ არ მოგიმართავთ, მაგრამ მაშინდელი თქვენი მოქმედება სხვაგვარად არ შეიძლება ახსნილიყო.

— მე მოვიქეცი ისე, როგორც უნდა მოვქცეულიყავ. მოვიქეცი ისე, როგორც ამას საჭიროდ ვხედავდი.

— საყვედურს ვერ ვიტყვი. თვითვე დავაშავე, რომ თქვენთან ხატვის გაკვეთილების მისაღებად დავიწყე სიარული.

— და როდესაც ვიგრძენი, სულ სხვა რამე გიზიდავდათ ჩემკენ...

— მე ხომ მუდამ ისეთი თავდაჭერილი და მოკრძალებული ვიყავი, როგორღა გაიგეთ ეს?!

— მართალია, მაგრამ ერთ დღეს თქვენ თვითონ, უნებურად, გამოამჟღავნეთ ეს გრძნობა. როგორც მახსოვს, მაისის უკანასკნელი რიცხვები იყო. ჩემს ოთახში ვიჯექი და წიგნს ვკითხულობდი. ამ დროს თქვენ შემოხვედით და საჩუქრად ლამაზი ჩიტი მომიყვანეთ, რომელიც იმ დილით შემთხვევით დაგეჭირათ. საბრალო ფრინველი დამფრთხალიყო, თრთოდა, ტოკავდა და ცდილობდა როგორმე განთავისუფლებულიყო. მივუალერსე, პაწია, ყვითელ ნისკარტზე ვაკოცე და ღია ფანჯრიდან გაკაფრინე, როდესაც შემოვბრუნდი, თქვენ ისეთი ანთებული სახით

და თვალებით მიცქერდით რომ...

— გაწითლდით კიდეც და მეორე დღეს გამომიცხადეთ, რომ უდროობის გამო ჩემთან მეცადინეობა არ შეგიძლიათ.

— მიზეზი მარტივია. არ მსურდა ამ პაწია გატაცებას სერიოზული ხასიათი მიეღო და თქვენს წყენას არ დავერიდე.

— სიფრთხილემ არ გასჭრა. პირიქით, ის უფრო გაიზარდა. უფრო გაღრმავდა.

— რაც უეჭველად სამწუხაროდ უნდა ჩაითვალოს. მაგრამ მე დარწმუნებული ვარ, ეს გრძნობა ძლეული იქნება. უნებური მოწამე ვიყავ თქვენი ლევანთან საუბრის და გამოუთქმელად მახარებს ის აზრი, რომ გერმანიაში აპირებთ წასვლას.

— მეც გამახარებდა ის, რომ თქვენ... საქართველოში არ რჩებოდეთ.

— გერა, მე თქვენ ძმასავით მიყვარხართ.

— სიყვარული, რა სახისაც არ უნდა იყოს, მაინც სიყვარულია. მე ვლებულობ მას, მაგრამ თქვენ... სტყუით... ნუ ღელავთ, მე დავამტკიცებ ამას.

— როგორ შეგიძლიათ დაამტკიცოთ?

— არა მყავს დედა, მამა, მოზრდილი და ისე მივდივარ სამშობლო ქვეყნიდან, რომ ერთი ალერსიანი სიტყვა, ერთი მშობლიური ამბორიც კი არ მიმყვება თან. ძმასავით მიყვარხართო, ამბობთ, და იმის უფლებას კი არ მაძლევთ, მოგიახლოვდეთ. ძმასავით მიყვარხართო, მეუბნებით, და იმის სურვილი კი არ გაქვთ, დამემშვიდობოთ ისე, როგორც მოსიყვარულე და დაემშვიდობება შორეულ ქვეყანაში მიმავალ ძმას.

დავფიქრდი, გერას სიტყვები ჭეშმარიტად მეჩვენა და გადავწყვიტე, მისი სურვილი შემესრულებინა. მივუახლოვდი, მარჯვენა ხელი მხარზე დავადე და სუფთა, პატიოსანი თვალებით დაბლიდან მაღლა ავხედე.

— ლიანა,—წარმოთქვა მან ისეთი სინაზით, რომ უნებურად შემარყია.

— გაკოცებთ, გერა. დე, ეს იყოს ამბორი თქვენი მიცვალებული დედის.—ამ სიტყვებით ფეხის წვერებზე შევდექ და მზისაგან ატრუსულ შუბლს ტუჩი შევახე.

ჩემს მიახლოებაზე უცნაურად შედრკა, თვალი დახუჭა და მისი სახე ისეთი თეთრი და უსისხლო გახდა, როგორც ქვისაგან გათლილი ქანდაკება. შემებრალა, მივუალერსე მის გიშრისფერ თმას და ვთხოვე, აღარასოდეს ეფიქრა ჩემზე. შეკრული შუბლი მძიმედ გახსნა, დაბინდული თვალებიდან შეგუებული ვნების ნაპერწკლები გადმოყარა და ყრუდ, თითქმის თავისთვის ჩაილაპარაკა:

— ეს ჩემი საქმეა და თქვენც ვერ ამიკრძალავთ ფიქრს.

— არ მინდა თქვენი შეწუხება.

— ამ წუხილშიც არის თავისი სილამაზე. მე განვიცადე სურნელება თქვენი სუნთქვის, სითბო ტუჩების, მშვენიერება ალერსისა და ამ წუთებმა სრულიად გამოისყიდა შვიდი წლის წამება. მიყვარხართ, ლიანა, მიყვარხართ პირველი, დიდი, ნამდვილი სიყვარულით და თუ ამ გრძნობის მსხვერპლი გავხდები, მიტირეთ მაინც.

— კმარა, მე ვხედავ, თქვენზე არც წმინდა მშობლიური მოფერება მოქმედებს და არც მეგობრული რჩევა - დარიგება. მშვიდობით, გერა! — წარმოთქვი წყენით და, ის იყო, უნდა შევბრუნებულიყავი, რომ ჩემი თავი მის გულთან ვიგრძენ, განწირული სულისკვეთებით მომხვია ორივე მკლავი და გიჟური თავდავიწყებით დაუწყო კოცნა ჩემს თვალებს, შუბლს, ყელს, ასე მეგონა, ვულკანური ცეცხლის ტალღებში ვეხვეოდი. ვხედავდი, ეს გიჟი ადამიანი თავისი გიჟური ალერსით საპასუხო გამოძახილს პოულობდა ჩემს სულში და როცა მისი ტუჩები ჩემს მხრებს შეეხო, ვგრძნობდი, თავბრუ მეხვეოდა.

— თავხედო ბავშვო! შენ იცი, რომ ეს... ძალადატანებაა! — სუნთქვაშეკრულმა ძლივს წარმოთქვი და ეცადე თავი დამეღწია მისი მკლავებიდან. მიუხედავად იმისა, რომ მთელი სხეულით თრთოდა, მორჩილებით დაუშვა მკლავები და შეეცადა უეცრად ამოხეთქილი ვნება როგორმე შეეკავებია.

ნაძვისა და ფიჭვის ტოტებს ნიავი არხევდა. ყვავილებს მომხიბლავად აეფერადებინა მინდვრები, წყალვარდნილები გიჟური ღრიალით სხლტებოდა სალი კლდის ხვეულებში, ყვითელი პეპლები სიფრიფანა ფრთებით დაქროდნენ გარშემო, ჩვენ კი მოშორებით ვიდექით და ისე შევცქეროდით ერთმანეთს, როგორც ორი გაბოროტებული მოწინააღმდეგე ჩახმახის ჩამოკვრის წინ. მე მაშფოთებდა ჩემი გრძნობების აფეთქება, მას კი ჩემი გაუტეხელი ნებისყოფა, ჩემი სიცივე და სიამაყე.

მომიახლოვდა.

— რა გნებავთ? — ვიკითხე მე და უკან დავიხიე.

— ნუ გეშინიათ. იმდენად არ დავეცემი, რომ შეურაცხყოფა მოგაყენოთ. ეს იყო ჩემი სიყვარულის პირველი და უკანასკნელი ზეიმი. ღღეიღან ძე შემიძლია ასი წელიწადი ვიცოცხლო და ამ ასი წლის განმავლობაში ბედნიერი ვიყო ამ წუთის მოგონებით. მშვიდობით, ლიანა, თუ ოდესმე დაგჭირდეთ მეგობარი, დაგჭირდეთ სიცოცხლე ადამიანისა, მოიგონეთ და დამიჯერეთ, მე სიხარულით მოვკვდები თქვენთვის. მაპატიეთ. რომ ყაჩაღივით მოვიტაცე თქვენი ალერსი და ასევე ყაჩაღურად შინდა ხელმეორედ წავიღო ეს სურათიც. — ამ სიტყვებით ერთხელ კიდევ შომხვია მკლავები, ერთხელ კიდევ დასწვა ჩემი სახე მხურვალე ალერსით და როცა გონს მოვედი, ხელში სურათი აღარ მეჭირა; გერაც მთვარეულივით, ბარბაცით ჩადიოდა დაღმართს.

16

სრულიად განვმარტოვდი. არავინ ვაინტერესებს, არავის ვაინტერესებ.

საზოგადოება არ მიყვარს, გასეირნებები მეჯავრება, ნაცნობ სახეებს გვერდს ვუვლი. ვგრძნობ დღითიდღე იზრდება ის უფსკრული, რომელიც გაითხარა ჩემსა სულსა შორის და ამ უფსკრულის გამოღმა მხარეს დარჩენილს არ კი მენანება ეს. რად მინდა ისეთი ადამიანები, რომლებიც ყოველ აღრმავებენ ჩემს სევდას? რად მინდა

ისეთი მეგობარი, რომელთანაც არაფერი მაქვს საერთო?

ვისაც მარტოობის ეშინია, მას საქმე არა აქვს.

ვისაც მარტოობა მობეზრებია, მას მუშაობის ხალისი დაუკარგავს.

ვინც მინდა, ის ჩემთან არ არის. ვინც არ მინდა, მე მისთვის არ მცალია.

მარტოობაში უფრო ძლიერი ვარ, უფრო ამაყი, უფრო დამოუკიდებელი და სრულიად არ მწყინს, რომ არავინ მამჩნევს, არავინ მიცნობს, არავის ვუყვარვარ. სამაგიეროდ მე მიყვარს ყველა პატიოსანი და გულწრფელი ადამიანი, მაგრამ იშვიათად მინახავს ასეთი ვინმე. მიყვარს დაჩაგრული მშრომელი ხალხი, მაგრამ... არაფერი გამიკეთებია მათთვის. სოციალიზმი, კომუნიზმი, რევოლუცია,—აი, რა მესმოდა 1905 წელს და იმ დროს იმდენად ბავშვი ვიყავ, რომ არც გამეგებოდა მათი მნიშვნელობა. წამოვიზარდე, ყველაფერი გავიგე, მაგრამ იმდენად მაინც ვერ გამიტაცა, რომ მას ჩემში ბრძოლისა და მოქმედების სურვილი აღეძრა, ის გზა ჩემზე ძლიერებს დავუთმე და ცის შემყურე ვერც კი ვამჩნევდი, რა ხდებოდა აქ, დედამიწაზე. რევოლუცია ისე ახმაურდა ჩემს სულში, როგორც უეცრად აფეთქებული ზარბაზნის ტყვია. რეტი დამესხა, გამაბრუა, აღმაფრთოვანა.

გაიარა პირველმა დღეებმა.

სოციალიზმისა და თავისუფლებისათვის მებრძოლი ადამიანები გიგანტური ნაბიჯით მიდიან წინ, გრიგალებისაგან დასეტყვილ გზებზე ბევრი იმარჯვებს და ბევრიც იღუპება.

მოკლეა ჩემი ნაბიჯი და უსუსური ჩემი ძალ-ღონე. ვგრძნობ, ვერ გავყვები თავისუფლებისათვის მებრძოლ ადამიანებს და ამ გზაზე წამონაქროლი ნიავიც კი გამანადგურებს.

არსებობს კიდევ ერთი გზა, ეს გზა ხელოვნების ტაძრისაკენ მიდის.

მეც ვადგები ამ გზას და ვეფარები ამ ტაძარს.

ხელოვნება, ეს ოქროსქოჩორიანი, ჰაეროვანი ფერია, თავისი სათუთი, ნაზი შეხებით ანელებს მწუხარებას, თავისი სათუთი, ნაზი სუნთქვით იძლევა სითბოს, ალერსს.

ერთადერთი ხელოვანია, რომლის სიცოცხლე სჭირდება ხელოვნებას და ეს მოთხოვნილება იმდენად სამართლიანი, სასიამოვნო და მისაღებია, რომ არც ერთი ჭეშმარიტი ხელოვანი უარს არ იტყვის ამაზე.

აგარაკზე ვარ. ერთ ვეებერთელა, თითქოს საგანგებოდ ათლილ ლორფინოზე ვზივარ. ტანწვრილ, ახალგაზრდა ნაძვს მარაოსავით გაუშლია ტოტები და მზრუნველობით მიფარავს მზისაგან, ვაცოდვილებ ფერადებს, ხის პატარა ქარგაზე ვჭიმავ ტილოს და ვცდილობ, უნაკლოდ გადმოვიღო აი, იმ ფერდობებზე მწყობრად შეფენილი ფიჭვნარის ტყე და ის ობოლი, მარტოხელა აკაციის ხე, რომელიც ტყის მწვერვალზე წამომდგარა და ამაყი დედოფალივით დაჰყურებს აგარაკის ყვავილოვან კალთებს. მიყვარს, ო, როგორ ძალიან მიყვარს ეს ხე! ის ისეთი ნაზი და კოხტაა, როგორც ულამაზესი ასული კოლხეთისა.

რამდენიმე ვერსი ამოვიარე, რათა მენახა ის. რამდენიმე ვერსი გადმოვლახე, რათა განმეცადა მისი სიახლოვე. ალერსით მოეხვიე ორივე მკლავი და ისე მხურვალედ ვეამბორე, როგორც ეამბორებიან ხოლმე დიდი ხნის უნახავ მეგობრებს.

ჩემი სულივით უცნაურობ, ნაღვლობ, ეულობ,
შრიალებ სევდით, რომ თვისტომი გვერდით არ გახლავს,
უცხოთა შორის უცხოდ მდგარო, უცხოდ წვეულო,
ამაყი რხევით ნეტავ რაზე ოცნებობ ახლა?!
ვით არ ვიცი მე, რად მარგუნა ბედმა წამება,
ვით არ ვიცი მე, რად მივყვები ცხოვრების სრბოლას,
ვერც თუ შენ მეტყვი, რად [illegible] ყვირეს წინაპრებმა
და ამ მწვერვალზე რა [illegible] [illegible]?!

ვეჩურჩულები აკაციას და ფრთხილად გადმომაქვს ტილოზე მისი ტოტები, ყვავილები. მინდა სრულყოფ მისი სილამაზე, სინაზე, მშვენიერება, მაგრამ... ხალხი უახლოვდება ამ ადგილს. მუშაობა შეუძლებელი ხდება. ვეფარები გამოქვაბულივით წამოხრილ ქვას და ძაღალ სურნელოვან ბალახებში პირაღმა გაწოლილი ვნებივრობ ძხეზე, ვნებივრობ სითბოზე და ყვავილებზე.

ჩემი სახელი მესმის. საინტერესოა, დავუგდო ყური:

— რა მშვენიერი სანახაობაა.

— მართლაც რომ იშვიათი სურათია და ახლა რომ აქ ლიანა იყოს, უეჭველად გაშლიდა ტილოს.

— როგორ გაველურდა ამ ბოლო დროს ეს ქალი. თამაზ, თქვენ არ იცით ამის მიზეზი?

— არც მაინტერესებს.

— თუკი წინათ გაინტერესებდათ?!

— ყველაფერზე ადრე მამაკაცს ქალი სწყინდება, მეც მომწყინდა... ბუდამ ფერადი ტალახით დათხუპნილი თითები.

— თამაზ, მე ოდესღაც პატიოსანი კაცი მეგონეთ,—მესმის ლეანის ხმა.—როგორ შეიძლება ასე ლაპარაკი იმ ქალზე, რომელიც ოდესღაც გიყვარდათ.

— ტყუილია, მე ის არასოდეს მყვარებია.

— ნებას მაძლევთ, წინააღმდეგში დავარწმუნო ეს საზოგადოება?

— თუ შეძლებთ...

— ეს იყო გასულ წელს, ლიანამ მთელი დღე ჩემს ნათესავ ქალთან დაჰყო. შემთხვევით მეც იქ დავრჩი. ღამით ორივემ მივაცილეთ ის სახლამდის. სამუშაო ოთახში სურათებს ვსინჯავდით, რომ ამ დროს შემოვიდა მისი ამხანაგი ქალი, რომელთანაც ცხოვრობდა და უთხრა: დღეს ზურაბიძემ ხუთჯერ გიკითხათ და უკანასკნელად ეს ბარათი დაგიტოვათო. ლიანამ გულგრილად გადახედა ბარათს, მხრები აიჩეჩა და ამხანაგს სთხოვა: „თუ კიდევ მოვიდეს, უთხარით, რომ მე შინ არა ვარ“. „ასე სასტიკად რატომ ექცევით თქვენს მეგობარს?“—ვკითხე მე. რა საჭიროა ტყუილუბრალოდ ერთმანეთის წამება, როდესაც ერთმა-

ნეოის არაფერი გაგვეგებაო,—მომიგო მან.

— ალბათ, თქვენმა მეგობარმა გერამ ჩემზე უკეთესად გაუგო. მიულოცეთ ჩემს მაგივრად ორივეს.

— მე არ მჯერა ამ ჭორების.

— ეს ჭორი კი არა, სრული ჭეშმარიტებაა,—წარმოთქვა ერთმა მოლაყბე მანდილოსანმა და თან დაუმატა, რომ ნაძვნარში სეირნობის დროს რამდენჯერმე დამინახა გერასთან ერთად.

— როგორ აშკარად ატყუებს ქმარს. საბრალო არჩილი, როგორი პატიოსანი კაცია და ასეთი უზნეო ცოლი კი შეხვდა.

გამეცინა. ამ სიტყვებს ამბობდა ისეთი ქალი, რომელიც თვითონვე ღალატობდა ქმარს.

დაიწყეს კამათი და ჭუჭყსა და მურში ამოსვარეს ჩემი სახელი, განცდა, მისწრაფება და ის საქმეც კი, რომელსაც მე ვემსახურებოდი და რომელიც შეადგენდა ჩემი ცხოვრების უმთავრეს მიზანს.

— სიყვარული ისეთი ლამაზი და წმინდა გრძნობაა, რომ მასზე უშვერი ენით ლაპარაკი დაუშვებელია,—წარმოთქვა დიდი ხნის დუმილის შემდეგ ლევანმა.

— აი, როგორი საინტერესო მორალისტი გვყოლია! მაშ, გასაკიცხი არ არის ის ქალი, რომელიც დღეს პეტრეს არწმუნებს სიყვარულში და ხვალ პავლეს?

— არა, თუ პეტრე ვერ აკმაყოფილებს მის სულიერ მოთხოვნილებებს; რაც შეეხება იმ ორ ადამიანს, რომელზედაც თქვენ ახლა გაქვთ ლაპარაკი, უნდა მოგახსენოთ, რომ მე მათ მხარეზე ვდგავარ.

— რა მოსაზრებით დგახართ მათ მხარეზე?—იკითხა თამაზმა.

— იმ მოსაზრებით, რომ გერა კეთილშობილი და პატიოსანი ახალგაზრდაა, ლიანა კი თავმოყვარე, განვითარებული და ამაყი ქალი. თუ ის ამბავი მართალია, რასაც ამბობთ, ალბათ, უყვართ ერთმანეთი და სადაც სიყვარულია, იქ გამართლებულია ვნებაც. მშვიდობით ბრძანდებოდეთ.

— ესეც გამოესარჩლა,—წარმოთქვა ბრაზით ერთმა ქალმა,—ალბათ ახლა ამას ეარშიყება.

სამუშაო იარაღებს ხელი დავაელე და ჩემი საფარი საჩქაროდ მივატოვე.

გაკვირვებული და უხერხული ჩოჩქოლი შეიქნა ქალებში. თამაზის სახეს კი ალმური მოედო და როცა ჩვენი თვალები ერთმანეთს შეხვდნენ, ნერვიულმა თრთოლვამ ტუჩები მოუღრიცა და დამნაშავე ადამიანივით თავი დახარა.

გზა განვაგრძე.

— ლიანა,—მეძახის ერთი.

— ლიანა,—იმეორებს მეორე.

— ამხანაგო ლიანა,—მესმის იმ ქალისაგან, რომელიც ველაზე მეტს მკიცხავდა.

შეეჩერდი, ამაყად შევათვალიერე თვითეული მათგანი და ცივად

სარძოეთქვი:

— უკიცრავად, მე თქვენს შორის ჩემს ამხანაგს არაკის ვხედავ.

არისნაული ხითხითი და რამდენიმე დაძამცირებელი სიტყვა ლამაზიკს. უკან. აუდელვებლად მოეისმინე ის და უეცრად გადავარბინე ტყის საცალფეხო ბილიკი, რომ ქვეყით მიმავალ ლევანისათვის გზა გაღა-მეჭრა.

— ისეთი ცეცაბი გადმოლახეთ, რომ მეგონა ტყის ქალი მოდა-ლ ჩემკენ,—იხუმრა ძან.

— მოწამე კიყავ თქვენი რაინდული გამოსარჩლებისა და ეს გმირობა ძან ჩამადენინა.

— როგორ? თქვენ ყველაფერი გესმოდათ?

— ქვების ოქით მხარეს ვიმყოფებოდი და ხომ არ დავიძახებდი: მე აქა ვარ და ჩემზე არაფერი ითქვას - მეთქი. გარშემო ასეთი ხალხი მახლავია და ერთი პატიოსანი ადამიანის აღმოჩენაც კი საშინლად ძახ-არებს. გმადლობთ. ლევან, იმ ბედნიერებისათვის, რომელსაც განვიცდი ამ წამს.

ჩემს უკანასკნელ სიტყვებზე ლევანმა ბავშვივით გაიღიმა და მის თვალებს ისეთი ნაზი, სათნო და კეთილი გამომეტყველება მიეცა, რომ მე მომაგონდა ნაზარეველის ერთ-ერთი სურათი, რომელიც განსაკუთრებით მომწონდა.

17

ამ ამბის შემდეგ გავიდა თვე და ჩვენც აღარსად შეგხვედრივართ ერთმანეთს. დროის უმეტეს ნაწილს ჩემს ოთახში ვატარებდი. ვეკერინდი სურათის ახალ თემაზე. შენ ისეთ წრეში ტრიალებდი, რომელთანაც არაფერი მქონდა საერთო. მხოლოდ ერთხელ, როცა მე და ჩემი ნათესავი ქალიშვილი ლილი ვსეირნობდით, მოგკარი თვალი, შურასთან ერთად ნაძენარიდან გამოხვედი და ხელიხელგაყრილნი, ერთმანეთს თვალებში ურცხვად შესცქეროდით. ჩემს დანახვაზე შეკრთი, მკვდრის ფერი დაგედო და ორიეულ ჩქარი ნაბიჯით გასწიეთ წინ. ზიზღით გადმოვიხედე თქვენკენ და დამშვიდებული გულით განვაგრძე გზა.

— იცი, რას ამბობენ, ლიანა?—შემეკითხა ლილი.

— რას?

— ამბობენ, შურა ქმარს ტოვებს და თამაზს მიჰყვებაო.

— შესაფერი წყვილია და კარგს იზამენ, თუ ასე მოიქცევიან,—გულ-გრილად შევნიშნე მე.

— სრულებითაც არ არიან შესაფერნი, თამაზს შურა ვერასოდეს ვერ გაუწევს მეგობრობას.

— როგორ გეტყობა, ჩემო კარგო, რომ ქამაკაცებს არ იცნობ. ისინი ქალს დაეძებენ და არა მეგობარს.

— ხომ არ გეწყინება, ლიანა, ეროი რამ რომ გკითხო?—მითხრა მან და ალერსით ყელზე მოეხვია.

— არა, ლილი. არ მეწყინება.

— მაშ მითხარი, რა მოხდა შენსა და თამაზს შორის. ამ ორი წლის განმავლობაში ისეთი დიდი მეგობრები იყავით და ისე ხშირად გხედავდით ერთად, რომ ხალხი ათას რაღაცეებს ლაყბობდა. ახლა კი ისე უეცრად და ისე მოულოდნელად დაცილდით ერთმანეთს, რომ ყველას აინტერესებს სიმართლის გაგება. იმასაც კი ამბობენ, თითქოს, შენი ეჭვიანობა იყოს მიზეზი თქვენი განშორებისა. მართალია ეს, ლიანა?

— არა, ლილი, ეს არ არის მართალი, შენ ერთს მაინც გჯეროდეს ჩემი. ჩვენ დაგვაშორა აზრების სხვადასხვაობამ. მიმართულება დავუწუნე, მან გამოააშკარავა საკუთარი ბუნება. მე დავრწმუნდი, რომ ჩვენ ერთმანეთს ვერასოდეს გავუგებდით, ვერასოდეს შევუთვისდებოდით და ამიტომ დაშორება ვარჩიე.

ამ ლაპარაკით მივუახლოვდით სასეირნო ადგილს. შურა თვალსაჩინო ადგილზე დამდგარიყო, ახალგაზრდა ყმაწვილებთან ბურთს თამაშობდა. ამ თამაშის დროს ხან ერთი ვაჟი მოხვევდა წელზე ხელს და ხან მეორე. გვერდით რომ გავუარე, რაღაცაზე ხმამაღლა იცინოდა. სახეზე მომეტებული ფერ-უმარილი წაესვა, ტუჩი წითლად შეეღება. როცა შემნიშნა, ხელი განზრახ ზევით ასწია, რათა დაენახვებინა ჩემთვის შენი საათი, რომელიც მაჯაზე ეკეთა. საბრალო! ვერც კი გრძნობდა, რომ ის და მისი თამაზი ჩემს თვალში არარაობად ქცეულიყვნენ. შურა რომ ისეთი ვინმე ყოფილიყო, რომელიც შეძლებდა ჩემს მეტოქეობას, მაშინ... მაშინ იქნება ჩემშიც აღძრულიყო რაიმე ეჭვის მსგავსი და მეგრძნო გულის ტკივილი, მაგრამ ის თავის ძალზე შეღებილი ტუჩებით და შიშველი მკერდით სიბრალულს უფრო იწვევდა, ვიდრე ეჭვიანობას.

ის იყო ჩემს სახლს მივუახლოვდი, რომ ისევ შენ შემეფეთე, ისე შეგხედე, როგორც უცხოსა და უცნობს, და აუჩქარებლად სახლის აივანზე ავედი. გაფითრებულმა ერთხელ კიდევ მოიხედე ჩემკენ და შენს თვალებში შეიმჩნევ, ჯანღად ჩაწოლილი, ნაღველი კიდევ უფრო დამძიმდა. ნელი ნაბიჯით მოხვედი ჩემს ბინასთან და ღია ფანჯრიდან ცქერა დაიწყე ოთახში. ალბათ, ახლა იგრძენი იმ უფსკრულის სიღრმე, რომელიც ჩვენს შორის გაითხარა და რომლის გადალახვას შენ ვერასოდეს შეძლებდი.

18

ბალხი ისევ დაუბრუნდა ქალაქს და აგარაკიც თითქმის დაცარიელდა. შენ კი უბრალო ფიჭვის ჯოხით, დაბნეული კაცივით განაგრძობდი ყიალს დაცლილ ადგილებში.

რამდენჯერმე შეგნიშნე ჩვენი სახლის პირდაპირ, პაწია გორაკზე მდგარი, საიდანაც მოჩანდა თეთეული კუნჭული ჩემი ოთახისა.

რამდენჯერმე შემოუერთდით იმ ჯგუფს, სადაც ვიდექი.

თეატრში, ნაძვნარში, სასეირნო ბაღებში დგებოდი ისეთ ადგილას,

ხალაც შესაძლებელი იყო გაცქირა ჩემკენ და მოგესმინა თვითეული სიტყვა ჩემ მიერ წარმოთქმული.

დაუახლოვდი და დაიწყე სიარული ისეთ ადგილებში, რომლებიც ჩემი ან შეგობრები, ან ნათესავები იყვნენ. ყოველდღე ლინეს ჰმარიობდი, ეკმხვედრიდი სადმე, შემხვედრიდი ბარტოკა, ძაგრამ მე წინდაწინ კგებულობდი შენს განზრახვას და გერიდებოდი.

ერთი სიტყვით, შენ ზეერავდი თვითეულ ჩემს ნაბიჯს. ყოველდღიურად კითხულობდი ჩემს ამბავს. დაეძებდი ჩემს სიახლოვეს. „ნუთუ შეუძლებელია ჩვენი შერიგება!"—მწერდი ამ ერთი კვირის წინათ. „მე ძოვძებნი ისეთ საშუალებას, რომელიც დამიბრუნებს შენს თავს. ნუ იქნება სასტიკი, ლიანა, მაპატიე, თუ რამე გაწყენინე და ნება მოეცი მოვიდე შენთან." წერილის მეორე მხარეს შეძდეგი წავაწერე: „ჩემი დაბრუნება არ შეუძლია არავითარ საშუალებას და ეს ძინდა გამოგეძეგლობი. ერთი ჩვენი ახალგაზრდა მგოსნის სიტყვებით. იმ სიტყვებით, რომელსაც ოდესღაც ერთად ვკითხულობდით:

ანგელოზს ეჭირა გრძელი პერგამენტი.
და ფოთლებს ისროდა სიფითრე ბარათის.
ამაოდ დაგენდე, და ჩვენც ერთმანეთი
ამაოდ გვინდოდა! მშვიდობით მარდის!
ქარეათა მორევში დაეშვა ფარდები,
საღამო კანკალებს და კვდება ეარდები.

მე ვამბობ: „მოკვდა ეარდები და კვლავ მათი აყვავება შეუძლებელია".

გადმომცეს, იმ საღამოს თეატრში მწარედ დალონებული იჯექ და ეკრაფერს ამჩნევდი.

— შენ სულ უზიხარ ამ საძაგელ წიგნებს და გარეთ აღარ გამოდიხარ, რა ამბავია?—შემოიღაბინაკა ჩემს ოთახში გრიგალივით შემოჭრილმა ლილიმ და მომეხვია.

— რა იყო, გოგონავ, მოგწყინდა უჩემოდ?—შეეკითხე მას და შავ. ხუჭუჭა თმებს, შუბლზე ცელქურად ჩამოყრილს, ხაზი ალერსით ხელი დავუსვი.

— მომწყინდა, ჰო, მომწყინდა. შენ თითქოს პირობა მიეცი ვილაცას თუ რაღაცას, რომ გარეთ არ გამოხვიდე, ვის ეძალები?

— ხალხს, ლილი, იმ უსაქმოდ მოხეტიალე ხალხს, რომლებიც ბლომად გროვდება ამ აგარაკზე და რომლებსაც ჭირიკანობა უყვარს.

— ჭორი აქაც მოგაგნებს, ბაგრამ შენ ხომ არ გეშინოდა ძისი? სინდისი გქონდეს წმინდა და ხალხმა რაც უნდა, ის ილაპარაკოსი. ამბობდი ამაყად, ახლა რა მოგივიდა?

— ახლა უფრო მშიშარა შეეიქენ, ლილი, და დავრწმუნდი. რომ საზოგადოების აზრს ანგარიში უნდა გაუწიო, თუ არ გინდა, იძავე საზოგადოებამ აბუჩად აგიგდოს.

— ეს შენს უკან დახევას მოასწავებს.

— რა ვუყოთ, ჩემო კარგო, ცხოვრებაში ასეც ხდება.

— იცი, ლიანა? თამაზი ან ავად არის და ან რაღაც დიდი ხანგრძ-
ლივ ფიქრებს.

— საიდან იცი?

— გარიყულივით ღადის, დაკარგულია მის მაღალ ფიქრის და ტანჯვა-
ბული ფიქრობს რაღაცაზე.

— სად არის შურა? რად არ გაართობს შეგიბარს?

— ის და შურა სულ ჩამოძარდნენ ერთმანეთი და შურაც ხიკვთან
განაგრძობს დროსტარებას. განსაკუთრებით კი ამ ძალალ, კაბელ
ყმაწვილთან, რომელიც ამას წინათ გავიცანით.

— იქნება ეს არის მიზეზი თამაზის მიწყენილობისა?

— არა, ნამდვილად ვიცი, რომ თამაზს ეს ქალი არ უყვარს.

— მაშ, რა დაემართა?

— რა ძოგახსენო, ვიცი, რომ საშინლად დალონებულია ბა-
რალი.

— თუ ასე გებრალება, მიდი მასთან, გამოესაუბრე, გაართე, შენ
ხომ კარგად იცნობ მას.

— ვცადე, მაგრამ არაფერი გამოვიდა.

— გინდა იცოდე, რა უქარწყლებს ნაღველს ძმაკაცების უმეტ-
სობას?

— რა?!

— უნდა შემოიძარცვო ის აბრეშუმის ძონძები, რომლებიც დაგიხვ-
ია ირგვლივ და რომლებიც გიფარავს ღვთაებრივ ნაკვთებს. ძონ-
ძიძარცვო და ეჩუენო მათ, ეჩვენო... შიშველი.

— თუ ეს არის მიზეზი თამაზის ხვედანობას, ძმისი ხვედა უკურ-
ბელი ყოფილა.

— რატომ? არიან ასეთი ქალებიც.

— არიან, მაგრამ ის ი ქალებზე ახლა თამაზი არ ფიქრობს.

— მაშ, ვისზე ფიქრობს..

— შენზე,—ჩუმადა ლილიმ და სარბარი დაიწყო.

— მეორედ არ გაბედო ასგასი თქმა, ლილი, თუ არ გინდა სამუდამ-
დ დაგემდურო. ან კი რაა, რომ სულ თამაზზე მელაპარაკები, სიკ-
სალაპარაკი თქმა ვერ გიშლია? ხომ იცი, არ ამსიამოვნებს ამ კაცს
ლაპარაკი?!

— თუ მართლა გწყინს, არასოდეს არ ვახსენებ მის სახელს. ამ-
უმეტეს, რომ ხვალ მივდივარ და შენთან დასამშვიდობებლად შემ-
ვედი. მართლა გაწყენინე, ლიანა, და მართლა დამემდურები? — ამ-
კითხა ბავშვური კილოთი და თვალებში დასანანებით ჩაშტერდა.

— არა, არ დაგემდურები, მაგრამ საჭირო კი ეფერი ფერთხალა
ილაპარაკი.

— ოო, ამიერიდან ძე ისეთი ფერთხალი ვიქნები, ისეთი ფერთხალ-
რომ თამაზ...

— კიდევ?!

— აჰ, რა ქენა, რომ ეს კაცი არ მაგიწყდება და ისეც არ ეწ-
�o. სულ ვხედავ მის სვედ... ახლა კი ნახვამდის, ლიანა

ნაოჭებში ისევ ვნახავთ ერთმანეთს.—ამ სიტყვებით რაიდენჯერმე ადგა და წავიდა. კიბეზე ჩავედი. ავიდა ფერდობზე, ერთხელ კიდევ შემობრუნდა ჩემკენ, ხელით ჰაერიანი კოცნა გამომიგზავნა, წითელი აბრეშუმის თავსაფარი ჰაერში აიქნია და ფიქვნარის დაბურულ ხეივანში ამოიძალა. დალონებული გავყურებდი მას. ის იყო ერთადერთი ადამიანი, რომელიც მათბობდა თავისი სიახლოვით, ბაკშვური სიცელქითა და მსიარული ლაპარაკით. დღეიდან კი მარტო უნდა ვეფიცლიყავი, სულ მარტო.

19

„ლიანა! თუ არ გინდა ძალით შემოვიჭრა შენს ბინაში, გამოდი, გამოდი იმ ადგილას, სადაც ჩვენ უკანასკნელად ვისხელით. აუცილებლად უნდა გსაბო". ასეთი შინაარსის ბარათი ძმიტანა ძეგან ერთმა ბავშვმა და მეც იმავე ბავშვის ხელით შემოვიგზავნე: „არ ძსურს თქვენი ნახვა, არც თქვენთან ლაპარაკი. თუ ბ ინცდამაინც არ დაგიძლიათ და გინდათ მსაბოთ, მობრძანდით. მე შინ ვარ. ძაგრამ წინდაწინვე გაფრთხილებთ და გეუბნებით, თქვენი ახლა აქ მოსვლა საძუდამოდ დაგიკარგავთ სურვილს ხელმეორედ ჩემი ნახვისას. თქვენ ვერავერს მოისმენთ ჩემგან კარგია და საიმედოს".

სრულიად დარწმუნებული ვიყავი, ასეთი წერილის შემდეგ ჩემთან ვერ მოხვიდოდა. აივანზე გაბმულ ჰამაკში ვისვენე და ახალ გზეთების ვათვალიერებდი, რაცა ფეხის ხმა მომესმა და მეც დავინახე. როგორ ხერვიული სიჩქარით მოვარდი კიბეს და საჩქარად აივანზე ამოირბინა. მაგრამ როცა დაინახე ჩემი წარბები ძრისნანედ შეკრული და ჩემი თვალები უკმაყოფილოდ ფეკენ მიპყრობილი, შეკრთა, უკან დაიხია, სინანული მოაწვა შენს სახეს, ჩქარა ისევ სძლიე უხერხულობა, აიკინის კარს მისწვდი და ჩქარი ნაბიჯით, დაუპატიჟებლად ოთახში შეხვედი. დინჯად ავდექი, დინჯადვე შემოვედი ოთახში და შეეფექი ძეგ წინ.

— თქვენი თვალების სიცივე ჭყინავს ძოელ ჩემს არსებას. ძაცალეთ, სული მოვითქვა—წარმოსთქვი შეგ და ხელი თავზე წაიელე.

— რა გნებავთ, ბატონი ზურაბიძე, ან რად მობრძანდით?—ვიკითხე ცივად.

— ზურაბიძეც გაემხდარვარ,—ჩაილაპარაკე მწარედ.

— თქვენ არ უნდა გიკვირდეთ ეს...

— და ჩემგანაც მოითხოვთ, მოგმართოთ როგორც ქალბატონ ლორდიას?

— დიახ, როგორც ლიანა ლორდიას.

— ძალიან ამაყობთ ამ სახელოთა და გვარით, გვოსიათ, რაიმე ძექმენით. ნამდვილად კი არაფერი შეგიქმნიათ საყურადღები.

— ეს სიტყვები ეშვენიერად გახასიათებთ. ალბათ, ყალბი იყო ... ალბიკება, რომელსაც ამჩნდით ჩემი ხურათების ხალვეთან.

- ერთადეროი, რაც შეასრულეთ ეშვენიერი და უკვდავი ...

„სიყვარულის ლოცვა“ და ისიც მე შეგაქმნევინეთ. დიახ, ძალ თქვენ
უნდა მიმადლოდეთ ამას.

— ოო, რასაკვირველია, ძაგრამ თქვენ აქ იმიტომ ძაბრძანდით, რომ
ჩემს შემოქმედებაზე შესაუბრით?

— მე მაბრაზებს თქვენი ასეთი [illegible] და მედიდურობა, თქვენ
მარტო ჩემთან კი არა, ხალხშიც ასეთი ხართ. გამოდიხართ ასე [illegible]
ათად, შემოიხვევთ ირგვლივ ახალგაზრდა ქალებს და [illegible]
განმარტოებული ადგილისაკენ, როგორც ვინმე დელფიალი [illegible] დიდი
[illegible]

— მაშ რას მირჩევთ, ბატონო ზურაბიძე? ახალგაზრდა ვაჟებისაგან
შეეადგინო ამალა და ვისეირნო მათთან ერთად? რა ქნა, რომ ამას
ვერ ვახერხებ და ავრე არც უნდა გაღელვებდეთ ის გარემოება, რომ
თქვენი მოძღვრება კარგად ვერ შეეითვისე, სამაგიეროდ შურამ ძალთვალა
თქვენი ქადაგება, რითაც შეგიძლიათ იამაყოთ. ის ხომ თქვენი ბე-
ჯითი მოწაფეა!

— გთხოვთ ირონიას თავი დაანებოთ.—გაანიზღდი შენ.

— ჩემი ირონია თქვენმა მოქმედებამ გამოიწვია.

— და შენ არ გრცხვენია, რომ ასე ამცირებ ჩემს გრძნობას და
დასცინი ჩემს სიყვარულს?

— სასაცილოა. ნუთუ კიდევ სიყვარულზე ელაპარაკებით იმ ქალს
რომელიც დიდი ხანია მოგბეზრდათ?! ეს თქვენი სიტყვებია და ძალ
ინდა მოგაგონოთ ისინი.

— ყურადღებას ნუ აქცევთ ისეთ სიტყვებს, რომელიც სასიწარკვეთი-
ლების წუთებში ეჭვიანობამ წარმოთქვა.

— მას შემდეგ მდგომარეობა არ შეცვლილა.

— ჩემთვის მდგომარეობა შეცვლილია. მე გავიგე, რომ შენ მსხვერპლი
იყავ გაბოროტებული ჭორის და სინანულის გრძნობით მოვედი, რომ
ძელიარებინა ჩემი დანაშაული.

— არ მესმის, რაზე ლაპარაკობთ!

— ყური მიგდე, ლიანა, მე მინდა ყველაფერი გიამბო.—წარმოთქვი
შენ და მოკლედ მიამბე, როგორ წამოგაყენა შურისძიების გრძნობამ
ლოგინიდან და ღამის 12 საათზე მიგიყვანა კარავთან, სადაც
ცხოვრობდა გერა.—როცა კარავს დავუახლოვდი, უხერხულობა
ვიგრძენ და ასეთი ქცევა შეუფერებელი მეჩვენა, მაგრამ დავინახე
თუ არა სარკმელში შუქი და კაცი, რომელმაც მეგონა მომტაცა შენი
სიყვარული, მოულოდნელად ავენთე და კარი საჩქაროდ შევაღე. აღარ
მახსოვს, რა ვილაპარაკე, ვიცი მხოლოდ, რომ აღშფოთებული ვიყავი.
მაბრაზებდა გერას დამშვიდებული სახე და ყოველივე ღონეს ვხმარობდი,
მოთმინებიდან გამომეყვანა. მის წყნარ სევდიან თვალებში, გარდა
განუსაზღვრელი ყურადღებისა, ვერაფერი ამოვიკითხე და ჩემივე
სიტყვებით გაბრუებული ცოტა ხნით შეეჩერდი. ძეგობრულად მომხვია
ორივე ხელი, თავის გვერდით დამსვა და მთხოვა დაკმშვიდებულიყავი.
მისი პასუხი მოკლე იყო, ძალიან მოკლე, მაგრამ იმ პასუხმა სრულიად
დამაკმაყოფილა: ჩემი წინდაუხედაობით ლიანა [illegible] და თავებად

მოვარაკეთა ალაპარაკად გავხადე და თუ ვინმე აბრალებდა ასეთი, რომ ღირსეულად დამსჯის ამისათვის, ისინი დიდად ძალიანელი ვიქნები და ხელსაც არ შეეუბრუნებდი,— მითხრა გერამ.

— არაეთარი უფლება არა გქონდათ ანგარიში მოგეთხოვათ ვასილეთვის და გერაც ცუდად მოქცეულა, რომ ყველაფერი უთქვამთ ჩვენ ერთმანეთს დავშორდით, ვასმის? დავშორდით და თქვენც უნდა შეეურიგდეთ ამ აზრს.

— მე არ შემიძლია თქვენი დამორება, ლიანა.

— თქვენ მართლა ბავშვი ყოფილხართ, თუ ფიქრობ ამის ქმედებ. რაც თქვენს შორის მოხდა, კვლავ შერიგებაზე ფიქრობთ.

— რა მოხდა ისეთი, რწმენის სხვადასხვაობა გამოიწვევს ახრთა გაცვლა - გამოცვლას და ცხოვრებაც უფრო საინტერესო გახდება. რაც შეეხება იმას, რომ რამდენჯერმე შურასთან დამიბარე, ეს გამოიწვია შურისძიების გრძნობამ და არა იმ ქალის სიყვარულმა.

— ისიც შურისძიების გრძნობამ გამოიწვია, რომ მან მიეცათ საათი, რომელზედაც ეწერა ჩემი სახელი? ამით თქვენ ალაპარაკეთ ხალხი, გამჭირეთ და დამამცირეთ. რას იტყვით ამაზე?

— საათი მისთვის არ მიმიცია. ეთბოლე კი რომდენიმე დღე ელარ-ბინა. ამით მინდოდა აღმეშფოთებინა შენი სული და ეფექტიანდა, ის აღშფოთება მოგიყვანდა ჩემამდე, მაგრამ როცა დავრწმუნდი ასეთ არაფერი მოქმედებდა და დამშეიდებული ხელიდან ყველაფერს. იც თავი დავანებე უსარგებლო ცდას, ხელიან ავიღეთ და ოფლისაც ნამოეშორდი.

— ალბათ, იმიტომ, რომ ის ელარ გამოგიგიგია ძერასაგებ იარაღად. უნდა გრცხვენოდეთ, მით უმეტეს, რომ ამ ქალს აქვს უყვარდით კიდეც.

— მე არ მინდოდა მისი სიყვარული და არც შემიძლია მიმეტოვებ ისეთი ქალი.

— შურა კი არა, თქვენ მეც არ დამანდეთ, მეც. მიმაგლეთ მყუდრო ცხოვრებას, ჩემს უსებურად გამრიეთ ხალხში და ასეთ რაღაცეები ალაპარაკეთ ეძაე ხალხს, რომლის მსგავსი ჩვენ ძირის არაფერიც არ მომხდარა.

— თუ გაწუხებს ასეთი ლაპარაკი, რატომ არ დაანებებ თავს მაგს მეუღლეს და არ მოხვალ ჩემთან?

— მოვიდე თქვენთან და ვუყურო, როგორ გაეკალებით ჭრელებთან ქალებს ნაძენარში?

— კარგი, ლიანა, დაივიწყე ეს უბედური ამბავი. ვეფიცები, რომ იქ სერიოზული გრძნობა არ ყოფილა.

— რით მიმტკიცებთ, რომ თქვენი საყვარული სერიოზულია. მე, ალბათ, მხოლოდ იმიტომ ვარ საინტერესო, რომ ძმისას ვერ ძალეწეთ და ჩემი დამორჩილება ვერ მოახერხეთ. რომ იცოდეთ, როგორ დაეცეთ და დაპატარავდით ჩემს თვალში.

— რა აზრისაც არ უნდა იყო ჩემზე, ისაც ჩემი აქვები.

— არასოდეს!

— შენი სიყვარული ასე ჩქარა არ გაქრებოდა.

— გარწმუნებთ, ჩემი თქვენდამი სიყვარული იმ დღეს მოკვდა, რ. დღესაც სავსებით გაგიცანით. მაგრამ თუგინდ ვთქვათ, რომ თქვე მართალი ხართ და ჩემში კიდევ არის რაღაც. სიყვარულის მსგავსი მე ჩავაქრობ მას, დავაყრუებ და, თუ ეს ვერ შევძელი, თავს მოვიკლავ კლდიდან გადავიჩეხები, მაგრამ თქვენ კი არ დაგიბრუნდებით. ახლ. გთხოვთ, მიბრძანდეთ, ვინაიდან ჩემი ლაპარაკი დასრულდა და თქვენთ მეტი სათქმელი არაფერი მაქვს.—ეს სიტყვები ისეთი კილოთი იყ წარმოთქმული, რომ წინააღმდეგობის გაწევა ვეღარ გაბედე, თავდახრილი გაფითრებული ოთახიდან გახვედი.

როცა ჩემმა აღელვებამ გაიარა და მეც აზროვნების უნარი დაბრ რუნდა, დავინახე მაგიდაზე შენი საათი და პაწია ბარათი. „ლიანა ოდესღაც შენ ამ საათმა უცნაური ფიქრები აღგიძრა. დაიტოვ იქნებ მან მაინც შესძლოს იმ მწუხარების გადმოცემა, რომელი მე ამ რამდენიმე თვის განმავლობაში განვიცადე...“ საათი ხელშ ავიღე და თრთოლვამ ამიტანა. მეგონა, ხელში მეჭირა ცოცხალი ადამია ნის ცელი, რომელიც ცოცხლობდა, მუშაობდა და გრძნობდა. თვითეულ მისი შეხება წვავდა ჩემს თითებს და აღარ ვიცოდი, როგორ ძვ ქცეულიყავ.

დამებრუნებინა შენთვის? მაგრამ... არ მინდოდა ენახა ვისმეს ძასზ ამოჭრილი წარწერა.

დამეტოვებინა ჩემთან? ვერ ვიტანდი მის სიახლოვეს.

— ქალბატონო, აჩუქეთ რაიმე ეშმერს, მწყურვალს, ქვრივსა ღ ოხერს,—მომესმა ხმა და ჩემს ოთახში ხანშიშესული დედაკაც შემოვიდა, რომელსაც ძონძებში გახვეული პატარა ბალღები აქეთ - აქა ამოსდგომოდნენ. გამეხარდა, გამოსავალი გზა რომ ვიპოვე და საათ სწრაფად ხელი დავატანე.

— მე გაჩუქებ აი, ამ ოქროს ნივთს, მაგრამ იმ პირობით, რო მას ამ აგარაკზე არ გამოაჩენ. ჩაიტანე ქალაქში და გაყიდე,—ვუთხა რი მას და საათი საჩქაროდ ხელში ჩავუდე.

— როგორ გეკადრებათ, ქალბატონო, ასეთი ხუმრობა?—მითხრ. საყვედურით დედაკაცმა და საათი უკანვე გამოიწოდა.

— არ გეხუმრები. ამიერიდან ეს ნივთი შენია და როგორც გინდა ისე მოიხმარე,—ამ სიტყვებით ოთახის კარი ჩავკეტე და მდინარეს ჩავირბინე, რათა ნერვები როგორმე დამეწყნარებინა. მდინარის ნაპირზე პალტო დავაფინე და ზედ წამოვწექი, თავქვეშ წიგნი ამოვიდ, და მთელი დღის ნერვიული ღელვისაგან დაქანცულს, თვალებ უნებურად დამეხუჭა. როცა გამოძველვიძა, დავინახე, მზე უკვე ჩასული ყო და მთის ქოჩორა ყვავილები ნელი შრიალით ღამის ზღაპრებ ჩიჩურჩულებდნენ. ის იყო ასადგომად მოვემზადე, რომ ჩემს წინ ისე შენ აღიმართე.

— კიდევ თქვენ? რა გნებავთ ჩემგან, ყმაწვილო, რატომ არ მანებებ თავს?

— შენ წამართვი სულის სიმშვიდე და მეც არ მოგშორდები.
— ისე გადავიკარგები, რომ ვეღარ მიპოვით.
— სცადე.
— გთხოვთ, თავი დამანებოთ.
— ასეთ თხოვნას ვერ შევასრულებ.
— მაშინ მოვითხოვ.
— ბრძანებას არ ვემორჩილები.
— კარგი, მინდა მოგაგონოთ, რომ თქვენ ოდესღაც მომტაცეთ სრულიად უბრალო, მაგრამ ჩემთვის ძვირფასი ნივთი. დამიბრუნეთ ჩემი გიშერი.
— არასოდეს, ის ჩემთან უნდა დარჩეს.
— მაშ, მშვიდობით ბრძანდებოდეთ, თქვენთან ლაპარაკი არა მსურს.
ამ სიტყვებით ფეხზე წამოვდექი, მაგრამ ორივე ხელი დამიჭირე.
— ლიანა, თუ შენს გულში მართლა ამოშრა ყოველგვარი გრძნობა, მითხარი ეს, მითხარი უკანასკნელად და შეც წავალ საქართველოდან.
— როგორც გენებოთ, ჩემი გადაწყვეტილება უცვლელია. შე თქვენთან არ დავბრუნდები.
— შენ ჩემი სიკვდილი გინდა.
— თქვენ ჩემთვის არ არსებობთ და მოკვდებით თუ იცოცხლებთ, ეს ჩემთვის სულერთია.
— ბოროტიც ყოფილხარ, ლიანა...
— არა, ბოროტი არა ვარ. პირიქით, გულწრფელად გისურვებდით, რომ თქვენს მომავალ მეგობარს თქვენი ფანტაზია გაეცხოველებინოს და თქვენი სულის პარნასის მწვერვალისაკენ გაქანებინოს.
— ამ სასწაულის მოხდენა შენ შეგეძლო, ლიანა, მხოლოდ შენ.
— თქვენ მიერ ანთებული კოცონი თქვენვე ჩააქრეთ. ეს ჩემი ბრალი არ არის.
— ჩამქრალი კოცონი ისევ აინთება და ახლა ისე ძლიერადაც, რომ მისმა სიმხურვალემ დაგწვას და დაგფერფლოს.
— დაჩუმდით, მართალია დიდი ვინმე არა ვარ, მაგრამ არც ისე პატარა ვარ, რომ ვიღაც ზურაბიძეს ნება მიეცეს ასეთი სიტყვებით მომმართოს. მე თქვენ... მეჯავრებით!—გაანსხლებით წამოვიძახე ეს სიტყვები და საჩქაროდ დაგტოვე, მაგრამ რამდენიმე ნაბიჯის შემდეგ მომაგონდა წიგნი და მოვბრუნდი. ბალახში პირაღმა დაგდებულიყო. თვალი დაგეხუჭა და წამწამებზე ცრემლი გითრთოდა. ჩემს გულში ერთბაშად იფეთქა სიბრალულმა, მაგრამ უეცრად ჩემმა კერპობამ და სიამაყემ ჩააქრო ეს სიბრალული და შინ გამაბრუნა.
— შენ ასე გვიან ბრუნდები სეირნობიდან, ლიანა?— ჩამეკითხა ქმარი, რომელიც სოფლიდან ამოსულიყო და აივანზე მიცდიდა.
— არა, ეს პირველია, რომ დავიგვიანე. მაგრამ შენ კი ძინდა გისაყვედურო, მიმატოვე აქ მარტოდ და ერთხელაც არ შომაკითხე.
— როგორ თუ მარტოდ? აქ იყვნენ შენი ნათესავები, ამხანაგები

და... მეგობარიც.—მითხრა მან. თმა ხელით გადაიწია და შუბლზე მაკოცა.

— რომელ მეგობარზე ლაპარაკობ?

— თითქოს არ იცოდე, ვისზეა ლაპარაკი. შენთვის, შენი ბედნიერებისათვის შემიძლია ყველაფერი ავიტანო, ყველაფერს შევურიგდე, მაგრამ იმის უფლებას კი ვიტოვებ, რომ ეს კაცი არ მიყვარდეს.

— მე და ზურაბიძე ერთმანეთს დავშორდით. ამიერიდან ლიანას ერთი მეგობარი ჰყავს და ის მეგობარი შენა ხარ, არჩილ, მხოლოდ შენ.

— თქვენ ისევ შერიგდებით.

— არასოდეს, და მე მინდა, გაჯეროდეს ჩემი.

— მე მინდა დავიჯერო ეს, ლიანა, მინდა დავიჯერო,—წარმოთქვა მან და სახე გაუბრწყინდა.

— არჩილ!

— რა იყო, ბავშვო!

— ერთი თხოვნა უნდა შემისრულო, ამ რამდენიმე დღის შემდეგ გამამგზავრო თბილისში. კიდევ უნდა ვისწავლო, ვიშრომო და შევქმნა ისეთი რამ, რომ ველარავინ გაბედოს საყვედური: არაფერი შეგიქმნია თვალსაჩინო და საყურადღებოო.—ეს ზურაბიძის სიტყვებია, მის მიერ ისე უხეშად გადმოსროლილი, როცა მე მას კარზე მივუთითე.

— შურით და მტრობით წარმოთქმული სიტყვა არ უნდა გაღელვებდეს. რაც შეეხება შენს სურვილს, აგისრულდება. შენ წახვალ იქ, ისწავლი, შექმნი ახალ-ახალ სურათებს. და შემდეგ, როცა დაგლლის ქალაქის ცხოვრება, ისევ ეწვევი სოფელს, რათა დაისვენო, გაიორკეცო ენერგია და კვლავ დაუბრუნდე ქალაქს ახალი შრომისათვის, ახალი ბრძოლისათვის.

— გმადლობ, არჩილ, მე არასოდეს დავივიწყებ ამას.

— მადლობა შემდეგ იყოს, ახლა კი ხვალამდის, ჩემო კარგო. დავიღალე და უნდა დავიძინო.—ამ სიტყვებით მან თავზე მაკოცა და თვალს მიეფარა.

„ვინ დაიჯერებს, რომ ეს კაცი შრომობს, წვალობს ჩემთვის და ამავე დროს იმდენად მერიდება, რომ ვერ გაუბედნია მომთხოვოს, შევასრულო მოვალეობა ცოლის, მოვალეობა ქალის. ჭეშმარიტად დიდსულოვანი და არაჩვეულებრივი ადამიანია",—გაიფიქრე ეს და ლოგინში ჩავწექი, მაგრამ ძილი არ მეკარებოდა. მეჩვენებოდი შენ, სველი წამწამებით, მწვანე ბალახში პირაღმა დაწოლილი და ეს მოგონება უცნაურ ტკივილებს იწვევდა, ეს არ ყოფილა სიყვარულის ან სიბრალულის გრძნობა, ეს რაღაც სხვა იყო, უფრო მძაფრი და უფრო მწვავე, რომელსაც სახელი არა აქვს.

ერთი წლის ქალაქში ცხოვრებამ ერთიანად დაჭიმა ჩემი ნერვები. ამანთო ბრძოლის სურვილით. ამაკანი განცდებით და შთაბეჭდილებებით.

აჩუქურთმებული კომკები, მუზეუმები, უნივერსიტეტი, პროფესორები, სამხატვრო სტუდიები, ლიტერატორები, დრამატურგები, ხელოვნების სასახლე, ძველი და ახალი პოეტების მთელი ჯგუფი, თეატრი, ოპერა, ახალი პიესები. ავტომობილების გამუდმებული ქრიალა, ეტლების გრიალი და მოძრაობა, განუწყვეტელი მოძრაობა. შთაბეჭდილება შთაბეჭდილებას სცვლის, განცდები განცდებს და აუარებელი ახალი სიუჟეტები აწამებენ ჩემს სულს. მილიონი წელია საჭირო ამისათვის, რომ ავსახო ეს სურათები, რომლებიც ჩემი უცნაური ოცნების წყალობით თანდათან მრავლდება. მე დავასრულე „ბოლო ოთა“, „გაფრენილი მერანი“, „ცრემლები“ და თეთრ ხალათში გახვეული დაუღალავად ვკრეფ სხვადასხვა ფერებს, ვურევ და ვამზადებ ფერადებს და ვმუშაობ, ვმუშაობ შეუსვენებლად.

ჩემთვის საჭიროა ასეთი გარდატეხა, ასეთი ნერვიული თრთოლა, ასეთი აწყვეტილი გაქანება ფანტაზიის დახლართულ რგოლებში.

მე ვგრძნობ ჩემში დუღილს, ერთგვარ შემოქმედებითს დუღილს და მისი რიტმული ხმაური ჩემში აყრუებს ყოველდღიური ცხოვრების ვარამს, ყოველდღიურ დარდსა და უსიამოვნებას. ერთადერთი ადამიანი, რომელსაც დისონანსი შემოაქვს ჩემს ცხოვრებაში, ეს ისევ შენა ხარ. ვერ შეასრულე დანაპირები: დავტოვებ საქართველოსი, და კელავ განაგრძობ აქ ცხოვრებას, ცხოვრებას დაბნეულსა და გაწამებულს.

დედაქალაქში ხარ და წერას განაგრძობ, მაგრამ შენი წერილები კოშმარივით აწვება მკითხველის გულს. შენს აღმაფრენას არ ახასიათებს ხალისიანი ფერები და შენი ოცნება, შავ მანტიაში გახვეული, სასოწარკვეთილებით აწყდება ცხოვრების შავ ფონს და ამ ფონში სასაკლელად განწირული, უხალისოდ ქმნის უხალისო სახეებს. ამ ბოლო დროს ხშირად გხედავენ რესტორნებში, ბაღებში, საეჭვო ყოფაქცევის ქალებთან. სიმახინჯის გზით სილამაზეში შეედავარო,—გითქვამს. საბრალოვ, შენ ვერც კი ხედავ ცხოვრების იმ ძოლიჭულ დაღმართს, რომელზედაც დგახარ და რომელიც მიგაქანებს ქვევით. ამას წინათ თეატრში გნახე. თავდახრილი იჯექი და რაღაცაზე ისე ღრმად ჩაფიქრებულიყავ, ვერც კი შემამჩნიე, გვერდით რომ გავიარე და შენ მეგობარს სალამზე ვუპასუხე. ხშირად გხედები სხვადასხვა ადგილებში, მაგრამ ამ შეხვედრას სრულიად აუღელვებლად ვიტან და მოულოდნელი ნახვა ჩემს გულს არაფერს ეუბნება.

შენ ჩემთვის ისეთივე უცხო და შორეული ხარ, როგორც უცხო და შორეულია ის მგზავრები, რომლებიც ბლომად დადიან თბილისის ქუჩებში.

რამდენჯერ გაბედე და მომიახლოედი ქუჩაში, მაგრამ მე ზურგი

შეგაქციე და გზას გადავუხვიე. რამდენჯერმე მოხვედი ჩემს ბინაზე. მაგრამ მეკარემ კარი მოგიხურა და სახლში არ შემოგიშვა.

უკანასკნელად გუშინ გიხილე.

წვიმდა, ფანჯარას მივადექი. ხალხი ჩქარი ნაბიჯით სადღაც მიეშურებოდა. ზეცა ჩაფიქრებულიყო და დასველებულ ქვის ფილაქანზე ჩანთაწამოკიდებული ბავშვები გარბოდნენ, შენ კი ბაღის მოაჯირს ზურგით მიყრდნობოდი და იცქირებოდი ზევით, ჩემი ფანჯრისაკენ. შენს შავ, ხუჭუჭა თმას ქარი ათამაშებდა და წვიმა სახეში გცემდა ჩემს დანახვაზე ნაღვლიანად გაიღიმე და თვალით რაღაც თქვი, რაღაც მეტად მწვავე და სასაყვედურო. შენი სახე ისეთი გამხდარი და ისეთი ფერმკრთალი მეჩვენა, რომ ფანჯარასთან უნებურად შეკვნესდი. თითქოს იქ მიჭერდა რაღაც და მობრუნების ნებას არ მაძლევდა. შენ კი კვლავ მიცქერდი და წასვლაზე არ ფიქრობდი. ბოლოს თავს ძალა დავატანე, ფარდა დავუშვი, მოვბრუნდი და სავარძელში მძიმედ დავეშვი.

დაღამდა. სახლის სახურავზე მსხვილი წვიმა გრიალით ეცემოდა და მეც, უცნაური, გამოურკვეველი ჯავრით შეპყრობილი, ყურს ვუგდებდი წვიმის ერთფეროვან ხმაურს. წინაგრძნობა მწუხარებას, უბედურებას მიქადდა და თვალდახუჭული, უსიხარულოდ ვეძლეოდი დაძაბცველ ფიქრს. ოთახში წყვდიადი შეჯგუფდა, შესქელდა, დამძიმდა და ამ წყვდიადში უეცრად ამოჭრილი ვარდისფერი შუქი ჩემს ირგვლივ ტალღებად დაიღვარა. კარი გაიღო და ოთახში შენ შემოხვედი. აბრეშუმის შრიალა ფრთები აგეწნა და შენს სახესაც ციური გამომეტყველება მისცემოდა. „ლიანა, მე მოვედი და შენც უნდა წამოხვიდე ჩემთან. ჩემი ხარ, ჩემი იყავ და ჩემი იქნები, გავფრინდეთ, ძვირფასო, გავფრინდეთ". ამ სიტყვებით ხელი მომხვიე, ჰაერში ამიტაცე და სადღაც გამაქროლე.

ვიღაც ბრიალი გაისმა და მეც თვალს ვახელ. საავარძელში ჩამძინებია და სიზმრად მოსულხარ ჩემთან. ბრახუნი ძლიერდება. ვაღებ კარს და ოთახში ვიღაც უცნობი კაცი შემოდის. ქაღალდში გახვეული პატარა ნივთს მაწვდის და შეუბნება, რომ თავი მოიკალ. ის ლაპარაკობს ბევრს, ძლიერ ბევრს, მაგრამ მისი სიტყვებიდან ძალიან ცოტა ესმის. უხმოდ ვისმენ ამ ამბავს, უხმოდ ვაციებ ამ უცნობს და უხმოდ მივდივარ მაგიდასთან.

ნაცნობ - მეგობრები მოდიან თურმე შენს სანახავად და იმ პაპია ბარათის წასაკითხავად, რომელიც დაგიტოვებია; „ჩემს სიკვდილში ნურავინ დაინახავს ნურც გმირობას, ნურც სილაჩრეს. არც ერთი და არც მეორე აქ არ ყოფილა. სამდურავი არავის, მადლობა არავის. თან წამიტანეთ შავი გიშერი. საათი კი გადაეცეს თავის პატრონს—მზიანკარ ქალს ლიანა ლორდიას."

ეს საათი ახლა ჩემს მაგიდაზე დევს და მეც ვერ გამიგია, სად, როგორ ან რა შემთხვევით იპოვე ის. ნუთუ ეს საბედისწერო ნივთი შეიქმნა მიზეზი შენი სიკვდილისა?! დანისლული თვალებით დავეცერ მას და ვგრძნობ, რომ ჩვეულებრივად ველარ მაღელვებს ის. ძვ

[illegible] ეს ნიშნავს [illegible]. [illegible] ძალ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ძველი სიკვდილი, ჩემს გარდა, ყველას აკვირვებს. ძალ გამდიდა [illegible] ასეთი [illegible], რ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ქარიანობის ფრთიანები

I

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ურად იქცევა. იმის ნაცვლად, რ[illegible] გაკვეთილები აძიხსნას, ასე შეაჩერა. თითქოს პირველად ხედავ[illegible].

— ხომ არ შეუყვარდი, ბაგდ[illegible]

— არა, ლალა, სად ის—დინჯი, ჭკვიანი, სერიოზული, [illegible] [illegible]ბერი და სად მე... აა!, არწივი, [illegible], ლალა, რა ლამაზად უკლია კა[illegible]ბარას და იცი ვის უთვალთვალებს?! ჩემს ცულლუტ შიშიას, [illegible] ასე ულარდულად ისხრიკება და არც კი გრძნობ საფრთხის ძალ[illegible]ლებას.

ამ სიტყვებით ბაგდა სწრაფად ადგა ადგილს, [illegible] [illegible] მოაფარა და ჯაერში [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ტორტმანდა. იგრძნო, საკბილი [illegible] [illegible] [illegible]

— კარგი, გიჟი, ხომ არ გინდა ამ სიბერის დროს შეც ამიყოლიო?
— არა. შეუძლებელს არ გთხოვ. მაგრამ მე უნდა შეძლების ჩემი საკუთარი გზით სიარული.
— თუ იმ გზას უფსკრულისაკენ მიყავხარ? ნუთუ მაძახ სება არა აქვს დაგიშალოს ეს?!
— უფსკრულს აძიესება სჭირდება.
— შენ ბოდავ, ლალა.
— ლალა ბოდავს, რეზი ბოდავს, ყველა ბოდავს. ძარტი მე და ძაძილი ელაპარაკობთ ჭკვიანურს. მაგრამ ყურს რომ არავინ გვიგდებს?..—ამ სიტყვებით ძაგდამ გაიტაცა ლალა ბალის შეორე კუთხისაკენ ძარწყვისა და მწიფე ალუბლის დასაკრეფად.
ილიანეს ძოელი თავისი არსებით უყვარს ერთადერთი შვილი ლალა, რომელმაც წელს დააძთავრა საშუალი სასწავლებელი. უყვარს ძაგდა, ორი წლის იბოლი ბავშვი რომ აიყვანა და ლალასთან ერთად ძალიანეთ ზრდიდა, მაგრამ არ მოსწონს ქალიშვილების თავისუფალი ქცევა. თავისუფალი მსჯელობა.
„წინათ სხვაგვარი ქალები იზრდებოდნენ".—ფიქრობს ილიანე უკმაყოფილოდ და უსიამოვნო გრძნობის გასაქრობად გრძელტანიან ჩიბუხს აბოლებს.

3

[illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [

— გინდა იცოდე, მისეული მათი უბედურებისა? გინდა იცოდე, რა არის საჭირო, რომ დაეხმარო მათ?!

— ძინდა, რა თქმა უნდა, ძინდა, მაგრამ ვინ მასწავლის?!

— წიგნები, მაგდა, წიგნები.

— და თქვენც მოიცალეთ მათ, ამიხსნით, მასწავლით, რასაც ვერ შეაიგებ?!

— ჰო, მაგდა, მე გასწავლი პოლიტიკურ ანბანსაც. ეს შენს ასაკში საჭიროა.

— გმადლობთ, რეკაზ, თქვენ კარგი ხართ... ახლა კი ნახვამდის. ნუმს დედობილს შეაშინებს ჩემი დაგვიანება.

— შენ გიყვარს დედობილ - მამობილი, მაგდა?

— ძალიან. მე მათთან არ მიგრძვნია ობლობის სიმწარე.

— ლალა?

— აჰ, მე არავინ მიყვარს ისე ძლიერ, როგორც ლალა.

— სხვა შენ არავინ გიყვარს, მაგდა?!

— არავინ,—უპასუხა ქალმა უცნაური ღიმილით და ძის სახეს სინწითლე მოეფინა.

— რად გაწითლდი?!

— ვინ, მე?!

— ჰო, შენ, და ეს კი იმას ნიშნავს, რომ...

— არაფერსაც არ ნიშნავს, ეს, და თუ ასე დამიწყებთ ლაპარაკს, აბა თქვენთან აღარ ვიელი,—გაანიწლებით წამოიძახა გოგონამ და საჩქაროდ ჩაირბინა ვიწრო ბილიკიანი დაღმართი.

„დავაფრთხე ჩემი პატარა ჯეირანი",—გაიფიქრა რეკაზმა და ქალს სიყვარულით აღვსილი თვალები გააყოლა.

— მთის ველური ვარდისათვის ძიგიგნია, რეზი, და შეშინია მან შენი მომავალი არ დაგავიწყოს.—ამ სიტყვებით მიუახლოვდა რეკაზს ახალგაზრდა პროპაგანდისტი მიშო და მეგობრული ღიმილით თვალებში ჩახედა.

— არასოდეს, შენ განა მატყობ რასმე?!

— არა, მაგრამ მინდა მოგაგონო ექვსი საათი და წიფლნარის ტყე.

— ექვსზე ჩვენ იქ ვიქნებით, მაგრამ ამხანაგებმა იციან მიზანი ჩვენი დღევანდელი შეკრებისა?!

— იციან და ზოგიერთი გლეხი სკეპტიკურად უყურებს ამ საქმეს.

— რატომ?!

— ხომ იცი, ივლიანე ჩვენს, სოფელში შეძლებულ აზნაურად ითვლება და არ სჯერათ მისმა ქალმა პროპაგანდა გასწიოს იმ წრის წინააღმდეგ, საიდანაც თვითონ გამოვიდა.

— ეს ქალი ნამდვილი მებრძოლი ქალია, უყვარს ჩვენი საქმე და თავდადებით ემსახურება მას.

ამ სიტყვებით ორივემ გადაუხვია გზატკეცილს და საცალფეხო ბილიკით შევიდნენ ხშირსა და დაბურულ ტყეში.

4

წიფლიარის ტყეში შეგროვილი ხალხი ორატორებს ელოდა. აქა - იქ შეჯგუფულნი სხვადასხვა საკითხზე მსჯელობდნენ.

— ამბობენ, დღეს ივლიანეს ქალი ილაპარაკებსო,—თქვა ერთმა ახალგაზრდა გლეხმა.

— საინტერესოა, რას იტყვის ეს განებივრებული ქალიშვილი,— შენიშნა დაცინვით მეორემ.

— ეს ქალი ქალაქელი ამხანაგებისაგან სრული ნდობით არის აღჭურვილი და ჩვენც ვალდებული ვართ მოვუსმინოთ, მაგრამ, სსს... აგერ ისინიც.

— ამხანაგებო, დღეს პირველად გამოდის თქვენს წინაშე ამ დღეებში ქალაქიდან ჩამოსული ჩვენი პარტიული ამხანაგი,—დაიწყო რევაზმა და ქალმაც თავისი ადგილი დაიჭირა.

უბრალო შეკერილი კაბით, სადად დავრცხნილი თმით, ცოცხალი, ჭკვიანი თვალებით ქალი კარგ შთაბეჭდილებას ახდენდა. თავიც თავისუფლად ეჭირა და სრულიად არ ცდილობდა მოეხიბლა ვინმე გადაჭარბებული მჭევრმეტყველებით. თავისი დინჯი, აზრიანი ლაპარაკით თანდათან არკვევდა მომავალი ბრძოლისა და მოქმედების გეგმებს: „თანამედროვე მოწინავე ახალგაზრდობამ ფიცი დავდეთ თავისუფლების დროშის ქვეშ, არასდროს ვუმტყუნოთ მას და თუ ოდესმე მოითხოვს ჩვენს სიცოცხლეს, უყოყმანოდ შევეწიროთ. ჩვენს რიგებში არიან ახალგაზრდა, შეგნებული ქალები, რომლებიც მამაკაცური სიმტკიცითა და ენერგიით იბრძოლებენ საერთო საქმისათვის. მეც ქალი ვარ, მაგრამ ადამიანური უფლებისათვის ბრძოლა სასიცოცხლო მიზნად დამისახავს. მართალია, მე შვილი ვარ იმ წრის, რომელსაც ვეძახით მჩაგვრელთა კლასს, მაგრამ იმედი მაქვს ეს ცოდვად არ ჩამეთვლება, ვინაიდან მზად ვარ მოვკვდე იდეებისათვის, რომელსაც თქვენ ემსახურებით“.—ხალხმა მხურვალე ტაშით დააჯილდოვა ახალგაზრდა ორატორი და მათ გულში აღძრული ეჭვიც სრულიად გაქარწყლდა.

5

— რეზო, ნუთუ მართლა არსებობდნენ ასეთი ქალები?—წამოიძახა მაგდამ, როცა რევაზმა წაუკითხა თავგადასავალი სახელგანთქმული და გმირი ქალებისა.

— არსებობდნენ, მაგდა, და დღესაც არსებობენ. ისინი ჩუმად და უხმაუროდ აკეთებენ მეტად დიდსა და საპასუხისმგებლო საქმეს. გმირულად იტანენ ცხოვრების ყოველგვარ უკულმართობას.

— მეც მასწავლეთ ბრძოლა. არა მსურს ვიყო უმოქმედო. თქვენ ნებას მაძლევთ, დავესწრო კრებებს, მაგრამ არავითარ სერიოზულ დავალებებს არ მაძლევთ. რატომ?! არ მენდობით?!

— შენ ჯერ თექვსმეტი წლისა ხარ, მაგდა, და ბავშვს საპასუხისმგებლო საქმეს ვერ მივანდობთ. არ მსურს, ასე ადრე დაგტვირთოთ ცხოვრების მძიმე ამოცანებით. ორი წლის შემდეგ ჩაგრთავთ პარტიულ მუშაობაში და იმ დროისათვის პირადად მეც მექნება შენთან რაღაც სათქმელი.

მიუახლოვდა. ხელები დაუჭირა. თვალებში ჩახედა.

— გამიშვი.

— რატომ?!

— მეშინია შენი.

— ცუდად გექცევი?!

— არა, მაგრამ ამ უკანასკნელად ხშირად გავიწყდება, რომ ჩემი მასწავლებელი ხარ. მე ეს არ მომწონს.

— აი, რა არ მოსწონს თურმე ჩემს მაგდას. ჩემს პატარა ბავშვს.

— ნუ მეძახი ბავშვს, მწყინს.—გაიბუტა მაგდა და თავისი შავი, დიდრონი თვალები შეანათა რევაზს.

აჰ, როგორ უნდოდა ვაჟს დაეკოცნა მისი წამწამები, მაგრამ თავი შეიკავა და სერიოზული სახით დაუწყო ახსნა-განმარტება გაკვეთილს, რომელიც ქალს მეორე დღისთვის უნდა დაემზადებინა.

6

ახლად დანიშნული გუბერნატორი რუსევიჩი ღვთის რისხვად მოევლინა ადგილობრივ მცხოვრებლებს და დაქირავებული ჯაშუშების წყალობით რამდენიმე პოლიტიკური ორგანიზაცია ზედიზედ გაასადგურა. ხან ერთ პროვინციას დაეცემოდა თავს, ხან მეორეს და ცეცხლითა და მახვილით ემუქრებოდა სოფლებსა და ქალაქებს. ხალხის აღშფოთება უმაღლეს წერტილამდე მიდიოდა, იყვნენ ადამიანები, რომლებიც საჭიროდ ხედავდნენ ტერორით მოეცილებინათ გუბერნატორი.

რეზოც იზიარებდა ამ აზრს, ლალიც და ყველა, ვინც ხედავდა და თვალს ადევნებდა რუსევიჩის თავაშვებულ თარეშს და გამანადგურებელ პოლიტიკას აღმოსავლეთის ერების დაპყრობის საქმეში.

— მე დავიჭრი ჩემს გრძელ ნაწნავებს და ვაჟურად გადაცმული წავალ გუბერნატორ რუსევიჩის მოსაკლავად,—იტყოდა ხშირად მაგდა და დაჟინებით მოითხოვდა „დიდ საქმეს“.

— გატაცებულო ბავშვო, საჭიროა შეანელო შენი ტემპერამენტი, გონებით უნდა მუშაობა და არა გრძნობით,—მიუგებდა რეზო და ისეთ საქმეებს ავალებდა, რომელთა გაკეთება მაგდასთვის ადვილი და შესაძლებელი იყო.

მაგდაც შეეჩვია მუშაობას, ბრძოლას, ლაპარაკს და რეზოც სიამაყით შეჰყურებდა თავის მოწაფეს, რომელიც დღითი დღე იზრდებოდა როგორც ფიზიკურად, ისე პოლიტიკურად და გასაოცარ ნიჭს, მოხერხებასა და ენერგიას ამჟღავნებდა ამა თუ იმ საქმის შესრულებისას.

ერთ დღეს მაგდა მახლობელ პროვინციაში წავიდა პროკლამაციებისა და აკრძალული ბროშურების დასარიგებლად.

წავიდა და... უკან აღარ დაბრუნდა. სადღაც გაქრა.

მთელი სოფელი გამოვიდა მის საძებრად.

დაიხმარეს მაზრის უფროსიც.

დაძებნეს ტყეები, მდინარეები.

ამაოდ... მის კვალს ვერავინ მიაგნო.

— ციხეში დავალპობ, ციმბირში ამოვხდი სულს, ვინც წამართვა ჩემი შვილივით გაზრდილი ბავშვი!—იძახდა გამწარებული ივლიანე.

— შვილო, ჩემო სიმწრით აღზრდილო, ჩემო დაღუპულო შვილო,— იხოკდა გულს დედობილი.

— მაგდა, ჩემო ცელქო გოგონა, ჩემო განუშორებელო მეგობარო, როგორღა გავძლო უშენოდ,—ქვითინებდა ლალა და მდუღარე ცრემლებს აფრქვევდა მაგდას ნიკთებს.

„ნუთუ ვეღარასოდეს ვიხილავ მის სახეს, თვალებს, უცნაურ ღიმილს, რა ვუყო ამ სიცარიელეს ჩემს გულში, ჩემს გარშემო.

მაგდა მსხვერპლია სოციალური უთანასწორობის, ცხოვრების უკუღმართობის.

საჭიროა ბრძოლა, წინსვლა, მოქმედება.

სამარცხვინოა დღეს იარაღის დაყრა, ფიქრი პირად ბედნიერებაზე.

ხალხი მოელის ხსნას, მოითხოვს შველას",—ასეთი ფიქრები ირევა რევაზის თავში და ისიც რამდენიმე კვირის უმოქმედობის შემდეგ, უბრუნდება შეწყვეტილ საქმეს.

7

ქალაქგარეთ, ერთ მიყრუებულ უბანში დგას წითელი ფარნით განათებული ორსართულიანი სახლი.

დიდი დარბაზი სავსეა ნახევრად შიშველი ქალებით, მოქეიფე ახალგაზრდებით.

ისმის სიმღერა, მუსიკის ხმა.

ერთ-ერთ პატარა ოთახში სხედან ორი მამაკაცი და ერთი ხანში შესული, ჩასუქებული დედაკაცი.

— თუ არ გნებავთ, ჩვენ სხვა მუშტარიც გვყავს,—უკმაყოფილოდ ბურტყუნებს მაღალი, ხმელი, მწითური კაცი, რომლის უხეში და უსიამოვნო გარეგნობა მის უმდაბლეს ინსტიქტს ამჟღავნებს. წამდაუწყემ ტოკავს და მოუსვენრად შეჰყურებს ტყავის საფულეს, რომელიც ქალს მუხლებზე უდევს.

— ჩვენი მგზავრობა მთელი ჯოჯოხეთი იყო. სამი დღეა მის პირში არაფერი ჩასულა. ღვინო სახეში შეგვაქცია, პური ფეხით გათელა და რომ არ შეგვეკრა, თავს რაღაც საშინელებას აუტეხდა. რამდენიმე დღე დაასვენეთ, ტკბილად მოეპყარით და თქვენ თვითონ დარწმუნდებით, რომ ის ულამაზესი ქალი იქნება იქცეს პანსიონში,—დაუმატა მეორე

ამხანაგმა ცბიერი გამომეტყველებით. ერთი შეხედვით შეატყობდით, რომ ეს კაცი გაქნილი ჩარჩი იყო, რომელიც ფულის მოგების გულისათვის არ დაერიდებოდა არავითარ სისაძაგლეს.

— მე მყავს ულამაზესი ქალები. მაგის გაწვრთნას მთელი წელიწადი მოუნდება და თქვენც ძალიან ძვირს აფასებთ.

— ჩვენ რომ მდევრები დაგვწეოდა, ცოცხალი ვერ გადაკრჩებოდით. თქვენ კი აქ გროშებზე გვევაჭრებით. მოგწონთ ჩვენი საქონელი? ინებეთ, არადა... მშვიდობით ბრძანდებოდეთ.

— მაშ, თქვენი სიტყვა გადაწყვეტილია და არაფერს დააკლებთ?!

— არაფერს და გთხოვთ, ამდენს ნუ გვალაპარაკებთ.

ეს სიტყვები ისეთი სიმტკიცით ითქვა, რომ ქალმა ვაჭრობას თავი დაანება და რამდენიმე ოქრო გადასცა მათ.

უკანა კარებიდან საიდუმლოდ გაისტუმრა ორივენი და შემობრუნებულმა კარის ჭუჭრუტანაში შეიხედა.

[illegible]

— მშვენიერია, ჩინებულია, მისი აღმატებულება სულ ოქროებით ამავსებს,—კმაყოფილი ღიმილით ჩაილაპარაკა ხანში შესულმა დედაკაცმა და დაიწყო ფიქრი, თუ როგორ მოენადირებია ეს ველური ქალი. რომელიც საჭმელს არ იკარებდა და ცივი სიამაყით ხედებოდა ყოველ მის სიტყვას, ყოველ მის ალერსს.

საჭირო იყო რაიმე ხერხი და...

ეს ხერხიც გამოიგონა მან.

8

— შურა!—შეილაპარაკა ერთ-ერთ პატარა ოთახში დიასახლისმ. და ჩალის ფართო სკამზე მოკალათდა.

— რას მიბრძანებთ, ქალბატონო,—ამ სიტყვებით შეეგება ახალგაზრდა ქალი, რომელიც ხელსაბანთან იდგა და შიშველი სხეულის ყოველ ნაწილს ისუფთავებდა. არეული ქვეშსაგები, დაჭმუჭნილი ჩარები და ერთგვარი სპეციფიკური სუნი, რომელიც ჰაერს ამძიმებდა, ცხადყოფდა ამ ქალის ვინაობას. დაბანვის პროცედურა მალე დაამთავრა და ცისფერ აბრეშუმის ხალათს ხელი გაუყარა. შიშველი ფეხი სანდლებში შედგა და როდესაც თასმების შესაკრავად დაიხარა, ხუჭუჭა თმა სახეზე ოქროს ტალღებად ჩამოეფინა. ისევ აიმართა, თავი კოხტად უკან გადაიგდო და თმასაც წინანდელი მდგომარეობა დაუბრუნდა. ეს ქალი ისეთი წმინდა, უმწიკვლო და მშვენიერი ჩანდა, რომ ადამიანი იფიქრებდა: ამ სახლში არსებული ჭუჭყი და ცოდვა არ შეხებია და ისევ ქალწულად დარჩენილაო.

— ლამაზი ქალი მყავხარ და მეც იმიტომ განსაკუთრებით ნასწავლი ხალხისთვის გინახავ.

ამ სიტყვებით დიასახლისმა მხარზე ხელი დაჰკრა და ქალიც ისე აიძურწა, თითქოს მეტისმეტად ბილწი რამ შეხებოდეს.

— შენთან ერთი საქმის მოსაგვარებლად შემოვედი.

— მიბრძანეთ, რასა მთხოვთ,—უპასუხა ქალმა გულგრილად.

— ხომ იცი, გუშინ რომ ქალი მომიყვანეს?!

— ვიცი და... მებრალება.

— შენ კიდევ არ დაანებე თავი წუწუნს? მზამზარეულად მოვერთმევა ყველაფერი, დედოფალივით ცხოვრობ. რა გინდა ამაზე მეტი?

— ვისურვებდი მოსამსახურე ვყოფილიყავი და მძიმე შრომით მეყიდა პური.

— შენ არ იცი, რა სამძიმოა ასეთი შრომა და რა ბედნიერება მოგანიჭე. დედაშენი...

— დედაჩემი შეიქნა მიზეზი ჩემი უბედურებისა.

— უსმოდ თქვენ ორივენი შიმშილით დაიხოცებოდით, მე ვაძლევდი მას სარეცხს და როდესაც მოკვდა...

— ისარგებლეთ შემთხვევით. მომიგზავნეთ თქვენ მიერ დაქირავებული კაცი და...

— თავი დაანებე ამ ამბავს და შეასრულე ის, რაც გიბრძანო,— უთხრა მკაცრად დიასახლისმა და ისეთი თვალით შეხედა, რომ ქალს პირში სიტყვა გაუწყდა.

— არ ვიცი, რა გინდათ ჩემგან.

— აიღე გასაღები და როდესაც ის ქალი გაიღვიძებს, შედი მასთან. გაეცანი, დაუმეგობრდი.—აქ დიასახლისმა გრძელი საუბარი გააბა, რათა შეეგონებინა შურასთვის, როგორ მოეტყუებინა საბრალო ქალი.

— მე ვასრულებ თქვენს სურვილს და კლებულობ თქვენს სტუმრებს. მეყოფა, მეძავი ქალის სახელს რომ ვატარებ, პროსტიტუციის მაჭანკლად კიდევ ნუ გამხდი, მე ვერ ვიზამ ამას.

— ვარ თუ არა მე შენი დიასახლისი და უფროსი?!

შურა დუმდა.

— ვერ იზამ? მაშ, სასჯელიც მიიღე. მე მოგისევ ამაღამ ლოთებსა და ავაზაკებს. ხომ იცი, ისი[illegible] ქალს როგორ ექცევიან?!

შურას გააჟრჟოლა.

— რატომ მაინცდამაინც მე ამირჩიეთ საამისოდ?!

— იმიტომ, რომ შენ ყველაზე ახალგაზრდა ხარ. შენ უფრო დაგიჯერებს. დაფიქრდი.

— კარგი, ვეცდები, თუ რამე გამოვიდა,—უპასუხა ქალმა მცირე ყოყმანის შემდეგ და გასაღები ჯიბეში ჩაიდო.

— მეტისმეტად ველური, ფიცხი და ამაყი ვინმეა. საჭიროა ფრთხილად მოექცე.

— თქვენ განა ცოტა საშუალება გაქვთ ასეთი ქალების მოსათოკინიერებლად?!

— მასთან ასეთი საშუალება არ ივარგებს. აბას წინათ ერთმა ფრიად დიდმა პიროვნებამ ქალწული ქალი მთხოვა და ძალიან ეინახავ ამ ქალს. ეცადე, თუ გინდა სამაგიერო სარეკვარი მიიღო.

შურა შეიჭმუხნა, უნდოდა ეპასუხნა მისთვის, მაგრამ დიასახლისი გავიდა და მასაც უკმეხი სიტყვა ენაზე შერჩა.

ადგა, სარკმელი გამოაღო, დახუთული ჰაერი რომ გაეწმინდა და ფანჯარასთან ცოტა ხნით შედგა.

— ჩემო დაღუპულო სიცოცხლევ, ჩემო დაღუპულო ანალგაზრდობავ!—დანანებით ჩაილაპარაკა მან და განუსაზღვრელი ხვედრით გააყოლა თვალი იმ ღრუბლის ქულას, რომელიც სამხრეთის ძალართულებით მიცურავდა.

9

თვალი გაახილა. დასძინებია. დასძინებია [illegible] ამ წითელ ოთახში.

დასურათებული კედლები, უწმაწური სურათებით მოხატული კედლები. საეჭვო ნივთები.

თვითეული ნივთი ლაპარაკობს უბედურებაზე, ქალის უბედურებაზე.

შეშფოთებული სუნი [illegible]
ეძებს [illegible], რომ [illegible]

არაფერი არ არის, გარდა ფრჩხილის მაკრატლისა, რომელიც შემთხვევით დარჩენია ვიღაცას მაგიდაზე.

ძვირფასი განძივით ინახავს მას უბეში და ათვალიერებს ჭერს. დაეძებს ლურსმანს.

[illegible] მაკრატლით დაიჭრის თმას და თავისივე ნაწნავებით ჩამოიხრჩობ[illegible] თავს.

„რეზო, ლალა, ჩემო აღმზრდელებო, იცით თუ არა, სად არის მაგდა, ცით თუ არა, რა მოელის მას?!“—ფიქრობს ის და სასოწარკვეთილებით მტვრევს თითებს.

აჰ, რა ძალიან უნდა მაგდას ყველაფერი ეს ტყუილი გამოდგეს და ცდებოდეს.

ისევ დაუბრუნდება სოფელს.

ისევ ნახავს საყვარელ აღმზრდელებს.

ისეირნებს ლალასთან ერთად.

გამოაჯავრებს რეზოს და...

ბედნიერი იქნება, ბედნიერი.

მოგონებები აწამებს მის სულსა და ხედავს სახლს, სადაც ბავშვობისას დარბოდა. სადაც აღიზარდა.

ხედავს ეზოს, მწვანე კოინდრით მოფენილს.

ჩაქუხას ტალღებს, სადაც არაერთხელ უბანაკია ამხანაგებთან ერთად.

იგონებს ბაღ.. ატმებით, ალუბლებით და ვაშლებით მორგულს.
იგონებს საქანელას, რამდენიმე დღის წინათ რომ ქანაობდა ცელქი ბავშვივით.
ცელქი ბავშვი მოკვდა. მხიარული მაგდა მოკვდა.
ის ველარა ცხობს იმ ფერმკრთალ ქალს, შეშინებული რომ უცქერის კედლის სარკიდან.
ეს მე ვარ. ნუთუ მე ვარ ასეთი უშნო, გაცრეცილი, დასვრილი!..
სახეზე ხელებს იფარებს და ფიქრს ეძლევა, უსიხარულო ფიქრს.
ოთახში 17 - 18 წლის ქალიშვილი შემოდის. მას ოქროსფერი თმა და ლურჯი თვალები აქვს.
გაუბედავად შედგა. ალერსიანად შეაჩერდა. მიესალმა.
— თქვენ... ვინა ხართ?—ეკითხება მაგდა და ეჭვით ათვალიერებს შემოსულ ქალს.
— მე შურას მეძახიან, ჩემმა დიასახლისმა შემომგზავნა რომ...
— ტყუილებით დამამშვიდოთ. ასეა, არა?!
— რად გგონიათ, ბოროტი ადამიანია. ის კაცები თქვენ დალუპვას გიქადდნენ, ამ ქალმა კი დაგიხსნათ. მოგვეცით თქვენი მისამართი და ერთი კვირის შემდეგ დაუბრუნდებით მშობლებს.
— თქვენ არ მატყუებთ?—შეეკითხა მაგდა და დაჟინებით დაუწყო ცქერა.
— არა,—მიუგო შურამ და თვალი აარიდა.
— მაშ, დაიფიცეთ, რომ თქვენ სიმართლეს მელაპარაკებით.
— დავიფიცო?! მაგრამ რა? ღმერთი არა მწამს, მახლობელი და საყვარელი არავინა მყავს.
— თქვენი სინდისი, თქვენი უმანკოება.
— უმანკოება არა მაქვს. მე ის წამართვეს.
— სად, აქ?!—წამოიძახა მაგდამ და შიშისაგან თვალები გაუფართოვდა.
— არა, ჩემს სახლში. დედა მომიკვდა. უპატრონო თორმეტი წლის ბავშვს თავზე დამეცა ბოროტი ადამიანი და... ეჰ, რა საჭიროა ახლა ამაზე ლაპარაკი. მე მტანჯავს ეს მოგონება...—ქალი დაჩუმდა. ორი დიდი ცრემლი გადმოეკიდა წამწამებს, დაგორდა ქვევით და იატაკზე დაიმსხვრა.
— საბრალოო, შენ მართლაც რომ უბედური ყოფილხარ,—უთხრა მაგდამ და ატირებულ ქალს გულწრფელი სინაზით მოეხვია.
დამეგობრდნენ.
ამხანაგურად საუბრობდნენ.
ხშირად კამათობდნენ სხვადასხვა საკითხზე.
— შურა, ვინ გასწავლა შენ ყოველივე ეს? ისე მსჯელობ, როგორც კარგად განსწავლული ქალი.
— ერთმა მეგობარმა, რომელიც ხშირად მოდიოდა ჩემთან, მოჰქონდა ბროშურები, წიგნები, მიხსნიდა, მასწავლიდა, მარწმუნებდა, რომ ეუყვარდი და შემდეგ...

— რა მოხდა შემდეგ?!

— სადღაც უკვალოდ გაქრა. ველარ ვიპოვე. ვინ იცის, იქნება დაიჭირეს კიდეც...—თქვა ქალმა სინანულით და მაგდას შეხედა.

— ნუ გეშინია, შურა, მალე, სულ მალე დაამტვრევს ხალხი იმ ბორკილებს, რომლითაც ასე უსამართლოდ შებოჭეს მისი ძალა და ნებისყოფა.

ასეთ საუბარში გავიდა რამდენიმე დღე და მაგდაც სრულიად გამოკეთდა.

შურა კი თავისებურად ამშვიდებდა და ეუბნებოდა, რომ წერილის პასუხი საცაა მოვა და შენც ჩქარა დაუბრუნდები შენს სოფელსო.

10

— შურა, მე არ ვიცი, რად მომრთე ასე მდიდრულად. გევედრები, დამიბრუნე ჩემი უბრალო ტანსაცმელი. მახრჩობს ეს!—წამოიძახა მაგდამ და ცისფერი გამჭვირვალე აბრეშუმი მკერდამდე ჩამოიხსნა.

— აკი გითხარი, მრეცხავ ქალს მივეცი - მეთქი. ხვალ მოიტანს და შენც მიიღებ. თუმცა არ მესმის, რადა ხარ ასე ცუდად განწყობილი ამ კაბისადმი. ისე გიხდება...—დაყვავებით მიუგო შურამ და ისევ შეუკრა გახსნილი გულისპირი ოქროსფერი ბუზმენტებით. მაგდა ისეთი ლამაზი, წმინდა და უმანკო ჩანდა, რომ შურამ სინდისის ქენჯნა იგრძნო და ცოტა დააკლდა, რომ დაეყვირა; „უბედურო ბავშვო, ნუთუ არ ხედავ, ყველა გატყუებს, ნუთუ არ ხედავ, ვის ხელში ხარ?! გაიქეც აქედან, თავს უშველე, თორემ დღეს უკანასკნელი დღეა შენი უმანკოებისა“. განიზრახა, გაეპარებია კიდეც, მაგრამ როცა წარმოიდგინა, რა სასჯელი მოელოდა ამისათვის, ამოიოხრა და უმწეოდ თავი ჩაკიდა.

— შურა!

— რა იყო, ჩემო კარგო!

— რაღაცას მალავ, რაღაცას არ მეუბნები.

— მე? აბა რაზე იფიქრე ეს?

— შურა, შენი სახისა და თვალების პატრონი არ უნდა კადრულობდეს სიცრუეს. იქნება ცხოვრებამ გაგსრისა და ბევრი ცუდი რამ ჩაგადენინა, მაგრამ ნუ ჩაიდენ კიდევ უარეს საშინელებას და ნუ გახდები მოზიარე ბოროტმოქმედებისა.

— მე არ ვიცი, რას თხოულობ ჩემგან.

— სიმართლეს, შურა, სიმართლეს.

— სიმართლეს? სად არის სიმართლე და ან ვინ ლაპარაკობს ახლა მას?—სასოწარკვეთილებით შემობრუნდა, ცრემლი ყელში მოაწვა და აქვითინდა, აქვითინდა მწარედ, უნუგეშოდ.

— ააჰ, მაშ შენ ტყუოდი. მაშ შენ მოსყიდული ხარ, მე კი დაღუპული? მაგრამ არა, მე ვიცი ასეთ შემთხვევაში როგორ მოვიქცე!—

წამოიძახა მან და დანას ეცა, რომელიც იქვე, მაგიდაზე იდო. უეცრად კარი გაიღო და ამ დღისთვის საგანგებოდ დაბარებულმა პოლიცმეისტერმა რაკოვიჩმა ქალს დანა გამოსტაცა.

— ვინა ხართ თქვენ, ან რა გნებავთ აქ?—შეეკითხა მაგდა მრისხანედ, როცა შურა ოთახიდან გავიდა და უცნობმა ძალაკაცმა კარი ჩაკეტა.

— ლამაზო, აბა რად გინდა ჩემი ვინაობა. შენს თავს ბედნიერად უნდა რაცხდე, რომ მე გიყიდე.

— არავის არა აქვს უფლება იყიდოს ჩემი სიცოცხლე. ის მე მეკუთვნის და თვითონვე მოვისპობ მას.

— ამის ნებას ვერ მოგცემ, მშვენიერო, შენი თავი ას ოქროდ მიღირს.

— ცოცხალი არ დაგნებდებით,—წარმოთქვა მაგდამ მტკიცედ და თვალებიდან მრისხანების ნაპერწკლები გადმოჰყარა.

— მე შენ მომეწონე, გოგონავ,—ამ სიტყვებით რაკოვიჩი წაიწია ქალისაკენ და მის თვალებში მხეცური, თავშეუკავებელი ჟინი აინთო. მაგდა ეცა კუთხეს, ხელები წინ გაიწოდა, რომ ყელში სცემოდა მას. მაგრამ ზედმეტი აღშფოთებისაგან თვალთ დაუბნელდა და გულწასული ქალი ძირს დაეცა.

საშინელი წუთები, რომელსაც ისეთი თავგანწირვით გაურბოდა, მოახლოვდა, მაგრამ ამ წუთების საშინელება მაგდას არ უგრძვნია, ქალი უგრძნობლად იდო.

11

— რუსევიჩი უნდა მოკვდეს,—წარმოთქვა ერთმა ამხანაგმა მტკიცედ და კრებას გადახედა.

— გეთანხმები, ეს კაცი ამ უკანასკნელად მეტად გათამამდა, დარწმუნებულია, რომ ვერაფერს შებედავენ,—მიუგო მეორემ.

— უარესად რომ გამწვაედეს მდგომარეობა?!—გაუბედავად შენიშნა მესამემ.

— ამაზე უარესი რაღა იქნება? ერთი ჯაშუში მოვკალით და მთელი სოფელი აგვიოხრდა.

პატარა თათბირის შემდეგ მიღებული იქნა პირველი ამხანაგის წინადადება.

ქაღალდები დაჭრეს, დააწერეს, ჩამოარიგეს.

— რუსევიჩის მოკვლა მე მხვდა წილად!—წამოიძახა ლალამ და გაშლილი ქაღალდით რევაზთან მიირბინა.

— შენ? და მერე რა გიხარია?!—შეეკითხა რევაზი და იგრძნო, რომ ეს ქალი არასოდეს ყოფილა მისთვის ასეთი ძვირფასი.

— მე მხოლოდ ახლა შემიძლია დავამტკიცო, რომ ჩემი თქვენთან მოსვლა არ ყოფილა იძულებითი.

— მაგაში ეჭვი არავის ეპარება.

— ამას წინათ ერთმა ამხანაგმა შეურაცხმყო: „გრძნობთ, რომ

ძველი დიდება მიდის და იძულებული ხართ მოხვიდეთ ჩვენთან. სხვა დრო რომ იყოს, მშვენივრად შეიფერებდით აზნაურის ქალობას და მამათქვენზე ნაკლებ არ გაყვლეფდით გლეხებსო“. მამაჩემი ძველი კაცია და მისი მსოფლმხედველობის შეცვლა, შებრუნება ასე ერთბაშად არ შეიძლება, მაგრამ ის კი არ არის კარგი, რომ მამების ცოდვებს შვილებს გვაყრიან. ჩემს სიცოცხლეში არ ჩამიდენია არც ერთი ცოდვა ჩემი სოფლის გლეხების წინაშე და დაუმსახურებლად რად უნდა მესმოდეს ასეთი სიტყვები.

— ეს ჩვეულებრივი, ამხანაგური ხუმრობა იყო.

— მე არ ვღებულობ ასეთ ხუმრობას.

— იმედი გაქვს, შესძლებ საქმის გაკეთებას, რომელიც [illegible]ლად გხვდა?!—შეეკითხა ერთ-ერთი ამხანაგი და მის ხმაში დაეჭვება მოისმოდა.

— დიახ, მე იმედი მაქვს ჩემი თავის,—უპასუხა ქალმა მტკიცედ და აგრძნობინა, რომ მისი ეჭვი უსაფუძვლოა.

მოითათბირეს როდის, სად და რა პირობებში უნდა მომხდარიყო რუსევიჩზე თავდასხმა.

— მე ვიცნობ იმ ბაღს, რომელზედაც მელაპარაკებით, მაგრამ კიდევ წავალ ხვალ, შევისწავლი ბაღის თვითეულ ხვეულსა და დავა-თვალიერებ აივანს, რომელზედაც ისე ხშირად სეირნობს რუსევიჩი. თავდასხმა კი მოხდება სამი დღის შემდეგ. ეს კაცი ისე მეზიზღება, რომ დარწმუნებული ვარ უკანასკნელ წუთებში ჩემი ხელი არ ათრთოლდება. დღეს 15 აპრილია. 18 აპრილს, დილის ათ საათზე ვიქნები აღნიშნულ ადგილზე და იმედი მაქვს, ტყვია, რომელსაც გავისვრი, მიზანს არ ასცილდება, მაგრამ... იქნება შეიქნეს ისეთი მდგომარეობა, რომ ვერ მოვახერხო მიზნის მიღწევა, ასეთ შემთხვევაში მინდა ვთხოვო ამხანაგებს—ჩემს გულწრფელობაში ეჭვი არ შეეტანონ.

ამ სიტყვებით ლალა გამოეშვიდობა ამხანაგებს და კრებაც დაიშალა.

12

სახლამდის მიაცილა ლალა.

დიდხანს მდუმარებდნენ. წუხდნენ.

უნდოდათ რაღაც ეთქვათ ერთმანეთისათვის, რაღაც მეტად კარგი და სასიამოვნო, უნდოდათ, მაგრამ... ვერ ახერხებდნენ.

— დღევანდელი ჩემი სულიერი განწყობილება სწორედ ისეთია, როგორც იყო მაგდას დაკარგვის დღეს,—ჩაილაპარაკა ბოლოს რევაზმა და მთვარის მკრთალი შუქით განათებულ ლალას სახეს სევდიანი თვალები მიაპყრო.

— მისმა დაკარგვამ შენ იმდენად შეგაწუხა, რომ მთელი წლის განმავლობაში არ გაგიღიმია. ასეთ დიდ მწუხარებას მხოლოდ მაშინ კანიცდის ადამიანი, როდესაც ძალიან საყვარელი ეინმე უკვდება.

— მეც მიყვარდა ის ბავშვი და არ შეიძლებოდა, ამ შემთხვევას გავლენა არ მოეხდინა ჩემზე.

— საბრალო ჩემი მაგდა, ალბათ, არ არის ცოცხალი, თორემ ამდენ ხანს ხმას როგორ არ მოგვაწვდენდა.

— მაგდას უბედურება მისი სილამაზე იყო.

— როგორ? შენ გგონია...

— დარწმუნებული ვარ, რომ ის ცოცხალია, მაგრამ იმდენად ამაყი და თავმოყვარე იყო, რომ თავისი უმანკოების დაკარგვას ადვილად ვერ ბიტანდა. ვინ იცის, იქნება ისევ დაბმული ერთ ადგილას, რომ თავისუფალი მოქმედების საშუალება მოსპობილი აქვს.

— იძულებით მოცხებული ჭუჭყი ადვილი ჩამოსარეცხია. ნეტავი ცოცხალი დარჩეს და...

— ლალა, შენ გიყვარს შენი მოხუცი დედ - მამა?!—უეცრად შესცვალა ლაპარაკის თემა რევაზმა.

— რა თქმა უნდა, აბა, ეს რა საკითხავია?!

— მაშ, მომეცი ნება შენ მაგივრად მე მოვკლა რუსევიჩი. მე დედ-მამა არა მყავს და რომ მომკლან კიდეც, დიდად არავინ შეიწუხებს თავს.

— რევაზ, [illegible] ისე, როგორც მე მიყვარხარ. შენს სიკვდილს მე ვერ გადავიტან.

რევაზი შეკრთა. გრძნობდა რამდენად დიდი იყო ლალას სიყვარული მისდამი, მაგრამ მაგდა ჯერ კიდევ ცოცხლობდა მის გულში და სხვა ქალზე ფიქრის უფლებას არ აძლევდა.

— გმადლობ, ლალა, არა ვარ ღირსი ასეთი დიდი სიყვარულისა, მაგრამ მაინც მაქვს სურვილი ვიკითხო: თუ შენ ვერ მიმეტებ სასიკვდილოდ, როგორ შემიძლია მე გაგიმეტო?

— ამხანაგებმა ეს საქმე მე მომანდეს და თუ არ მინდა ძირს დავცე ქალის სახელი, უნდა შევასრულო ეს. ჩემს მშობლებს შენ გაბარებ. მინუგეშე ისინი, ზოგჯერ მეც მომიგონე. მშვიდობით, რევაზ.

— არა, ნახვამდის. წინაგრძნობა მეუბნება, ჩვენ ისევ შევხვდებით ერთმანეთს და შევხვდებით უკეთეს პირობებში. დაიხსომე, ლალა, უკეთეს პირობებში.

— ვითომ?!—დაეჭვდა ქალი.

— ვითომ კი არა, ნამდვილად. ახლა მომისმინე: 18 აპრილს მოპირდაპირე სახლის აივანზე ვიქნები და იქიდან ვადევნებ თვალს, როგორ გმირულად შეასრულებ შენს როლს.

— ეს არ არის საჭირო, რევაზ.

— შენ გინდა დამიშალო ეს, გინდა დამიშალო?!

— მაშ, მომეცი სიტყვა პატიოსანი კაცისა, რომ არ გასცემ შენს თავს, რა პირობებშიაც არ უნდა მიხილო, ხომ იცი პოლიციელების უხეში მოქმედება. შეიძლია აიტანო ეს სანახაობა?

— შენთვის ყველაფერს ავიტან. ბალღი არა ვარ და შემიძლია მოვერიო ჩემს თავს. იყავი მხნედ. საკმარისია ერთი ძლიერი აჯანყე-

ა ტალღა, რათა მონარქიზმი ძირფესვიანად ამოვარდეს. ჩვენ მო-
ა წრეებთ შენ, ჩვენ დაგიხსნით, ლალა.
— მჯერა, ახლა კი ნახვამდის, ძვირფასო.
რევაზი იხრება და მისი ტუჩები პირველად ეხება ქალის ხელს,
ლს, რომელმაც ქვეყანას გაბოროტებული მტერი უნდა მოაშო-
ის.
უეცრად ვაჟი გრძნობს, როგორ კოცნის ლალა მის შუბლს, თმებს,
ალებს.
წუთიც და ქალი ტოვებს ვაჟს.
ვაფითრებული დგას რევაზი და უსაზღვრო სევდით შეჰყურებს იმ
ს, სადაც მიიმალა ლალა.

13

— მოკლეს, მოკლეს!—იძახოდა შეშინებული ხალხი და თავზარ-
ცემული გარბოდა ქალაქის ქუჩებში.
— ვინ, ვინ?—კითხულობდნენ აქეთ - იქიდან.
— გუბერნატორი რუსევიჩი,—ისმის პასუხად.
— რას ამბობ, კაცო, ვინ მოკლა?
— რა ვიცი, ამბობენ, ქალმაო.
— დიახ, ქალმა. იმ დროს იქვე, ახლოს ვიდექი და ვხედავდი,
ენერალი თავის ბაღში რომ დადიოდა. უეცრად რევოლვერი რამ-
ნიმეჯერ ერთბაშად გავარდა. მივიხედე და დავინახე ახალგაზრდა
ალი, რომელიც მიუახლოვდა პოლიციელებს და განაცხადა: გენერალი
მოვკალი, შემიპყარითო.
— ყოჩაღ!—ამბობს აღტაცებული მსმენელი.
— ჩუმად, სტრაჟნიკები მოდიან.
ქუჩები შეკრეს.
ხალხი დააკავეს.
გაცივებულ გვამთან ექიმი და გამომძიებელი ფუსფუსებენ.
— უბედურო, რა ჩაიდინე ეს?!—ამბობს სიბრაზისაგან სახემოღ-
ეცილი ბოქაული და ქალს ხელიდან რევოლვერს ართმევს.
ქალს ხელებს უკრავენ. მცველები ირგვლივ ეხვევიან, იღანძღე-
ან...
— თქვენი ვინაობა, მკვლელობაში დამხმარე ადამიანები, შეთქმუ-
ებაში მონაწილე ამხანაგების ბინა?—სხაპასხუპით აყრის კითხვებს
ამომძიებელი და სათვალის ზემოდან დაკვირვებით შეჰყურებს
ალგაზრდა ქალს.
— ისეთი რამე მკითხეთ, პასუხის გაცემა რომ შეიძლებოდეს.
ეთ შეკითხვებზე არ გიპასუხებთ,—ამბობს ქალი მტკიცედ და ამა-
ად.
— თქვენ არ შეგიძლიათ იმის უარყოფა, რომ პარტიის დავალებით
აიდინეთ ეს მკვლელობა.

— არავითარ პარტიას არ ვეკუთვნი. თვითონ მივედი იმ დას
ნამდე, რომ ეს კაცი უნდა მოვკლა. [illegible] არ [illegible]
მკვლელობაც [illegible]
გიძლიათ ისე მოიქცეთ, როგორც თქვენი კანონი გიკარნახებთ. [illegible]
არაფერს ვიტყვი.

გამომძიებელს აკვირვებს ქალის გაბედული პასუხი და აღტაც
ბას ვერ მალავს.

„წყეული სოციალისტები. რა მშვენიერი ქალიშვილი დაღ
პეს",—ფიქრობს გამომძიებელი თავისთვის და ქაღალდს შლი
ოქმი იწერება.

მიცვალებული მიაქვთ.

რამდენიმე მცველს მიჰყავს ლალა სამაზრო ციხისაკენ.

მიჰყავთ ხელებშეკრული, შემართული თოფებით.

მოპირდაპირე სახლის აივანზე ქანდაკებასავით გაყინულა რევა
და გაფითრებული შეჰყურებს ამ სურათს.

ლალამ ოდნავ მიიბრუნა თავი მისკენ და თვალით ანიშნა:
დგახარ აქ, წადი, დაიმალეო.

რევაზი ერთბაშად შემობრუნდა, კიბის საფეხურები საჩქარ
ჩაირბინა და რომელიღაც ქუჩის შესახვევში მიიმალა.

რაღაც გამოურკვეველი, ბუნდოვანი გრძნობა ტალღასავ
აზვირთდა მის გულში, თვითონაც ვერ მიმხვდარიყო რა იყო ე
აღტაცება, მწუხარება თუ... ორივე ერთად?!

14

ერთ დღეს მაგდას ოთახში დიასახლისი შევიდა და ისე მიესალ
როგორც ესალმებიან არა ხელქვეითს, არამედ ადამიანს, რომლიდან
რაიმე წყალობას მოელიან.

— მაგდა, რაკოვიჩმა მიბრძანა სასეირნოდ წაგიყვანო. ექიმ
ამასვე გირჩევს.

— არ არის საჭირო, მე არა ვარ სასეირნოდ განწყობილი,—მიუ
მაგდამ ცივად და წიგნის კითხვა განაგრძო.

— კვირაში სამი დღე შენს განკარგულებაშია. რაკოვიჩი ამბობ
იმ დღეს, რომელსაც შენ სასეირნოდ აირჩევ, მისი ვიზიტებისგ
თავისუფალი იქნები.

[illegible] დიასახლისს. [illegible]
გაძაკრა.

— არ გატყუებ. [illegible]

მაგდა წამოდგა.

— რას იტყვი, თანაიმა [illegible]?—[illegible] დიასახლისი და [illegible]
კალთასავით [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

— კარგი, არაფერთან [illegible] ეს [illegible] ამ კაცის სიახლოვე არ ეგონა. [illegible]...—ხელად მოეხსნა და ხალვა ყელში გაეხვია.

— ჩაიცვი. შეიტლეს დაეუძახებ.—უთხრა დიასახლისმა და ოთახიდან გავიდა.

— დიასახლისმა მთხოვა, ნაცვალზე დაგეიძარი. შენ ცალი ფერი გაქვს, ჩემი შეგობარი, დაჯექი,—უთხრა შურამ, წელზე ხელი [illegible] და სავარძელზე დასვა.

ვრცელი და ნათელი დარბაზი სალოსს უფრო ძველად, ვიდრე სამინებელ ოთახს.

კედლებზე—აბრეშუმის შპალერი და ძვირფასი ხურათები.

კარზე—ძვირფასი ხავერდის კრეტსაბძელები.

ბარბარილოს მაგიდაზე—ბრასწალი, ბრილი და ძინანქარი.

თარეებზე სტატუეტები.

იატაკზე—ნახები, რბილი სავარძლები და ათასი ლამაზი ნივთები, აქა - იქ მხატვრულად მოწყობილი და ფილაგებული.

მზრუნველ ხელს ისე მდიდრულად და გემოვნებით მოერთო ეს ბინა, რომ ადამიანი იფიქრებდა... აქ მცხოვრებს ფუფუნება და ბელნიერება არ აკლიათ, მაგრამ როდესაც მის ბინადარს ნახავდა, მსწრაფლვე აზრი შეეცვლებოდა, იმდენად გამხდარი, ფერმკრთალი და გამოცვლილი ჩანდა, რომ ძველ მაგდასთან შედარებით ანრდილსდა წარმოადგენდა.

— შენ კიდევ ვერ მაპატიე ჩემი დანაშაული?..—შეკითხა შურა და მის ხელს ალერსით ხელი დაადო.

— ნუ გამახსენებ წარსულს, ხომ იცი ჩემი აზრი ამის შესახებ!—მიუგო მაგდამ და მის სახეზე ტკივილები გამოიხატა.

— ვიცი, შენ მითხარი ერთხელ: მე ასე არ მოვექცეოდი. საინტერესოა, რას იზამდი?!

— ვეცდებოდი დამეხსნა და გამენთავისუფლებინა ადამიანი, რომელსაც დალუპვა ელოდა და თუ ამას ვერ შეძლებდი, მიეცემდი ხელში დანას და ვეტყოდი: „მოკვდი, ვინაიდან სიკვდილი სჯობია ცხოვრებას, რომელიც აქ გელის".

— სასიკვდილოდ ვერ გაგიმეტე. მაგდა.

— და მაინც... ვკვდები,—უპასუხა მაგდამ გულგრილად და თეთრ აბრეშუმის კაბაზე სახაფხულო პალტო გადაიცვა.

— მეგონა, ისევე შეურიგდებოდი ხვედრს, როგორც სჩვა ყველა, მაგრამ შენ ჯიუტი გამოდექ. ახლაც ყალყზე ძიდგება თმა. როცა მოვიგონებ, როგორ გნახეთ საკუთარ ნაწნავზე ჩაძოკიდებული. დროზე მოგისწარით და როგორც იყო გადაგარჩინეთ, მაგრამ ამ შემთხვევამ მაინც დაგცა და მთელი თვე ისე იავადმყოფე, ხელიდან კიბალამ გამოგვეცალე. რაკოვიჩი იმ დროს უსათუოდ პატიოსნად მოიქცა და...

— მისი პატიოსნება ბარტი შენ და ჩემს დიასახლისს გნაძთ,—უპასუხა მაგდამ და მის სიტყვებში მწარე ირონია იგრძნობოდა.

— არა, მაგდა, ამ შემთხვევაში შენ სცდები. ეს კაცი ისე ძლიერული იყო, ისე გიყვარდა, როგორც მოუყვარდა საკუთარ ცოლს ან საყვარელ შვილს, დაგიხსნა კიდეც სიკვდილისაგან.

— რათა ისევ განმეცადა წამება, დამცირება და შეურაცხყოფა.

— საკვირველია, რატომ არა ხარ ბედის კმაყოფილი! შენ ერთ კაცთან ცხოვრობ, ჩვენ კი ვინ იცის, ვისთან და რამდენთან?!.

— ორივე ბოროტებაა, ისიც და ესეც.

— გარწმუნებ, რომ აქ გაცილებით ნაკლებია ბოროტება. შენ არ იცი, რა საშინელია ის ღამეები, რომელიც...

— და მიუხედავად ამისა, ყოველ დილით ისე გამოდიხარ ჩემი ოთახიდან, თითქოს პატიოსანი ქალიშვილი იყო.

— ზოგჯერ მგონია, მართლაც ასეთი ვარ: მე ვაძლევ მათ სხეულს, მაგრამ ჩემი გული, ენება და სიყვარული ისევ იმ კაცს ეკუთვნის, რომელიც დამეკარგა და რომელიც მგონია... ისევ მოვა.

— ალბათ, დაგივიწყა, შურა. შენისთანა ქალის სიყვარული არ ფასდება.

— არა, მაგდა, დარწმუნებული ვარ, თავისუფალი რომ იყოს, მოვნახავდა და მოვიდოდა. ის ჩემი მეგობარი, მასწავლებელი და პირველი მამაკაცი იყო, რომელმაც ჩემში სიყვარული გამოიწვია.

— ვინ იცის, იქნება შეხვდეთ კიდეც ერთმანეთს, ამას გულწრფელად გისურვებ. წინააღმდეგ შემთხვევაში, კიდევ რამდენიმე წელიწადი და შენც დაემსგავსები ქალებს, რომლებიც დაბლა სართულში ცხოვრობენ და რომელთაც ადამიანის სახეც კი აღარ შერჩენიათ.

— არა, იქამდი ჩემს თავს არ მივიყვან. მე ვცხოვრობ და ვუცდი. ვუცდი ან მეგობარს, ან სიკვდილს.

— თუ ორივემ დაიგვიანა?

— მაშინ სხვა გზას გამოვნახავ.

— რატომ აქამდე არ სცადე?

— ვცადე, მაგრამ ისევ უკან მომაბრუნეს. კიდევ ვცდიდი. მაგრამ ველი მას, აჰ, ველი, ველი...

კარზე კაკუნი მოისმა.

— დიასახლისი გეძახის. ხომ მზადა ხარ, მაგდა?—შეეკითხა შურა და თეთრი ფეტრის ქუდი და თეთრი მეშის ხელთათმანი მიაწოდა. მაგდამ უსიტყვოდ ჩამოართვა ისინი და ბროლის ვაზიდან მაგნოლიის დიდი ყვავილი ამოიღო.

— რა უცნაური ქალი ხარ. აეს იცი, ძაგნოლია ადამიანს, ვნების და მაინც მხოლოდ ამ ყვავილს [illegible] ყოველთვის მძაფრი თავის ტკივილი გამყვება ხოლმე.

— გემოვნების საქმეა, ჩემო კარგო, მე მხოლოდ ეს ყვავილი მიყვარს,—თქვა და შურასთან ერთად დარბაზიდან გავიდა.

გარეთ ეტლი ელოდა.

ეტლმა ქალაქის უმთავრესი ქუჩები შემოიარა და ალექსანდროვის ბაღთან შედგა.

— მინდა ცოტა ხანს ბაღში დავჯდე,—უთხრა მაგდამ დიასახლისს, ისიც უსიტყვოდ დაეთანხმა. დიასახლისი კმაყოფილი იყო, რომ რაკი-ვიჩს სურვილი შეუსრულა და ქალი გასეირნებაზე დაიყოლია. ბაღში ხალხი მიდი-მოდიოდა და მაგდაც შურით შეჰყურებდა იმ ადამიანებს, რომლებსაც თავისუფალი მოქმედების საშუალება ჰქონდათ. უეცრად ბაღში ათი-თორმეტი წლის გოგონა შემოვიდა, მის ცისფერ თვალებს ძალიან უხდებოდა ასეთივე ფერის ლამაზად შეკერილი კაბა. ხელში იასამნის ყეყბერთელა თაიგული ეჭირა, რომელიც უწესრიგოდ იყო დალაგებული და ეტყობოდა, ცდილობდა არ დაბნეულიყო.

„რა საუცხოო ბავშვია",—გაიფიქრა მაგდამ და როცა ბავშვი მის სკამს მიუახლოვდა, ალერსით შეეკითხა:

— არ შეიძლება, გოგონა, ცოტა ხანს ჩემს გვერდით დაჯდე?!

— დიდი სიამოვნებით, დეიდა,—მიუგო ბავშვმა ხრდილობიანად და თაიგული თავის გვერდით ჩამოდო.

— რა გქვია?—შეეკითხა მაგდა და თავზე ალერსით გადაუსვა ხელი.

— ლედა.

— დედ-მამა გყავს?!

— მყავს.

— და-ძმა?!

— არა, დედისერთა ვარ,—მიუგო ბავშვმა და არეული ყვავილების დაწყობა დაიწყო.

— რად გინდა, გოგონა, ამხელა თაიგული?!

— დედამ დამავალა მეყიდა. ერთი ახალგაზრდა კაცი მოკვდა და უნდა გვირგვინი გააკეთოს. ის ძალიან კეთილი ადამიანი იყო და როცა კვდებოდა, სულ მზეზე და ყვავილებზე ლაპარაკობდა.

— დიდხანს იყო ავად ეს თქვენი ნაცნობი ახალგაზრდა?!

— არ ვიცი. ამ ერთი თვის წინათ ციხიდან გაანთავისუფლეს. ამბობენ ჭლექით გარდაიცვალაო. ყველა ძალიან დაალონა მისმა სიკვდილმა, დედაც, მამაც, ძია რეზოც, რომელიც გუშინ სოფლიდან ამოვიდა.

ამ სახელი გაგონებაზე მაგდას ფერმა გადაჰკრა და ბავშვს შეაჩერდა, მაგრამ მალე მოერია თავს და მშვიდად შეეკითხა:

— რომელ სოფელში ცხოვრობს შენი ძია!

ბავშვმა მაგდას სოფელი დაასახელა.

რამდენიმე წუთით სიჩუმე ჩამოვარდა.

— ეტლი იცდის,—დრია წავიდეო, უთხრა მაგდას დიასახლისმა და ბავშვს ცივად გადახედა.

— გოგონა, გადაეცი ეს მაგნოლია შენს ძიას და უთხარი, მეც, მისი სოფლიდანა ვარ.

დიასახლისი სკამიდან წამოიჭრა და მაგდას განრისხებით ხელი ჩაავლო.

— ლედა, შენი თაიგულიდან ერთი იასამანი მაჩუქე.

ბავშვმა რამდენიმე ღერი გამოაძრო.

— მხოლოდ ერთს წავიღებ, მეტი არ მინდა. მშვიდობით, საყვარელო ბავშვო, ნუ დამივიწყებ.

ამ სიტყვებით მაგდა დაიხარა, ბავშვს თავზე აკოცა და ლედას პატარა ხელებს ორი დიდი ცრემლი დაეცა, ბავშვი რამდენიმე წუთით გარინდებული იდგა და როცა გამოერკვა, დაინახა, ეტლმა უცნობა ქალი სადღაც გააქროლა.

დაბლა დაიხედა.

მის ფეხებთან თეთრი ხელთათმანი ეგდო.

16

— ძია რეზო, სად არის ძია რეზო?!—შეეკითხა ის ოთახში მოფუსფუსე დედას და საჩქაროდ იმ დარბაზში გაიჭრა, სადაც რევაზი იჯდა და რაღაც ქაღალდებს დაჰყურებდა.

— რა იყო, ლედა, რა მოხდა?—შეეკითხა რეზო, როდესაც აღელვებული ბავშვი დაინახა.

ლედამ დაწვრილებით უამბო ყველაფერი.

— ძია რევაზ, ვინ იყო ის საშინელი ქალი, რომელიც მას ახლდა და რად ტიროდა ის, რად ტიროდა, رااااد!—აქ ბავშვმა ვეღარ მოითმინა და უეცრად ტირილი დაიწყო. რევაზი შეიჭმუხნა და იგრძნო, რომ მის ყელსაც მოაწვა ცრემლი. მეტადრე მაშინ, როდესაც ხელში პატარა და თეთრი ხელთათმანი აიღო. სათუთ მეშს მკაფიოდ აღებეჭდა მაგდას თითების მოხაზულობა და რევაზსაც ეგონა, რომ ეხებოდა მაგდას ხელებს, თვალებს, თმას და ისე ცხადად შეიგრძნო ყველაფერი ეს, რომ საშინელი ტკივილები განაცდევინა. ამ ნივთმა ოთახში ძვირფასი წყლის და მაგდას სხეულის სურნელება შემოიტანა და კიდევ რაღაც, რასაც რევაზი ებრძოდა ორი წლის განმავლობაში, მაგრამ რომლის დაძლევა მან მაინც ვერ შეძლო.

მაგნოლიას დახედა და ერთ ფურცელზე ფრჩხილით გახაზული „მაგდა“ ამოიკითხა.

— მაგდა ცოცხალია, მაგრამ სად ვეძიო, სად?!—ჩაილაპარაკა უნუგეშოდ და მძიმე ფიქრს მიეცა.

მეორე დღეს რევაზმა და ლედამ რამდენიმე ბაღი შემოიარეს.

სამისამართო მაგიდები შეაწუხეს, თეატრები და კინოდარბაზები დაათვალიერეს, მაგრამ მაგდას კვალი ვერ აღმოაჩინეს.

შეწუხებული რევაზი შინ დაბრუნდა და ლოგინზე მიეგდო.

ხელმეორედ დაკარგა ძვირფასი მეგობარი და ახლა, აღბათ... სამუდამოდაც.

17

ერთ-ერთ სავარძელში რაკოვიჩი ზის, პირში პაპიროსი გაურჭვია და ხშირად იყურება იმ კუთხისაკენ, სადაც მაგდაა.

ქალის სახეს მძიმე ავადმყოფობის ბეჭედი აზია. არანორმალურად აწითლებული ლოყები, ჩვეულებრივზე უფრო ელვარე თვალები. მაგრადმოკუმული ტუჩები მის მძიმე მდგომარეობაზე მეტყველებენ. ზის ერთ ადგილას, ზის რაღაც გაყინული და გულგრილად დაქაურებს გადაშლილ ჟურნალს. ხანგრძლივ სიჩუმეს მაგდას დროგამოშვებით ამოხვეულა და ჟურნალის ფურცლის შრიალი არღვევს.

— ექიმმა დღესაც შემომჩიელა, რომ არ ასრულებ მის რჩევა-დარიგებას: არც ერთ წვეთს შენ მიერ გამოწერილი წამლისას არ მივიღებო. გითქვამს, მართალია ეს?

— მართალია და თუ აქვს ცოტა თავმოყვარეობა, აღარ შეძლებს ჩემთან.

— რად სჩადიხარ ამას. რად ირთულებ ავადმყოფობას?

— იმიტომ, რომ სიცოცხლე არა მსურს. თქვენ იცით ეს და ძალუხედავად ამისა, მაინც მაწუხებთ თქვენი ექიმებითა და წამლებით.

— მე მინდა იცოცხლო, მაგდა.

— რისთვის, ვისთვის? თქვენი პირუტყვული ჟინის დასაკმაყოფილებლად და ჩემი დიასახლისის ფულების შესაძენად?! კმარა. მოელი ორი წელიწადი მაწამეთ და დღეს... დღეს მაინც დამანებეთ თავი, მომეცით საშუალება, მოვკვდე!—ძის სიტყვებში იმდენი ტანჯვა და უიმედობა ისმოდა, რომ მსმენელს სიბრალულს აღუძრავდა.

— თუ ოდესმე ცუდად მოვიქეცი, გამოვისყიდე კიდეც ჩემი დანაშაული, შენ ხედავ, რომ აქ მყოფი ქალები ერთი ღამის განძაულობაში რამდენიმე მამაკაცს ისტუმრებენ და ამავე დროს თრთიან თავისი დიასახლისის წინაშე. მე აგაშორე ეს ხვედრი. შენს შეწუხებას ვერ გაბედავს ამ სახლის ვერც ერთი სტუმარი, შენს სურვილს ასრულებს საგანგებოდ შენთვის აყვანილი მსახური. გაქვს ლამაზად მორთული ოთახი, ფული, შენს ნებაზე ცხოვრობ.

— ჩემს ნებაზე?! ვერც ერთი მცველი ისე ვერ დაიცავს ტუსაღს, როგორც მიცავს ჩემი დიასახლისი და თქვენ მიერ მოჩენილი მსახური.

— აქაც შენა ხარ დამნაშავე. როცა ცოტა თავისუფლება მოგეცით, თავი კინაღამ ჩამოიხრჩვე, ერთხელ საწამლავსაც მიმართე. არ მინდა განმეორდეს ასეთი რამ. რად გაიწყლება ყველაფერი ეს?

— აჰ, [illegible] ჩემი

ცხოვრების ერთი ამბავი. თექვსმეტი წლის გოგონა ვიყავი და მახლობელი პროვინციიდან შინ ვბრუნდებოდი, ამ დროს თავს დამესხა სამი ავაზაკი. ხელი შემიკრეს, პირი ამიხვიეს და ასე მომიყვანეს აქ, საქართველოს დედაქალაქში. მე მოვხვედი იმ საშინელ სახლში, [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ...

— რა არის შენი ეს ქალი, საიდან იცნობ, ან რას ნიშნავს ყველაფერი ეს?—შეეკითხა რაკოვიჩი და მას ხმაში სიმკაცრე ეტყობა.

— ის შვილია ჩემი სოფლის, მეგობარია ჩემი ბავშვობის და მეც ძინდა უკანასკნელად მივაწვდინო ჩემი ხმა. გთხოვთ, შემისრულეთ ეს სათხოვარი—წარმოთქვა მაგდამ აღელვებით.

— აი, სანამდის ძიდის შენი სითამამე. საჭიროდ არც კი ხედავ დამიმალო, . რომ ეს ქალი შენთვის ასე ძვირფასია, დამიმალო, თუ როგორ გაწუხებთ აზრი, რომ იგი უნდა მოკვდეს. მაშ, რა გგონია, მაგდა, იალტაში ხომ არ გაასეირნებდნენ იმ შენს მეგობარს ასეთი საქმისათვის, ან თვალებში ხომ არ აკოცებდნენ?! ვითომ დიდი გმირობა ჩაიდინა, რომ რუსეთი ქვეყანას მოაშორა! რუსეთის ადგილი დაიჭირა მეორე რუსეთმა და ეს მეორე ათასჯერ უფრო სასტიკ რეპრესიებს მიმართავს, თქვენ შეგიძლიათ მოკლათ ერთი გენერალი, ორი, სამი, ათიც კი, მაგრამ რუსეთის ვრცელ მიდამოებში ათასობით იზრდება ასეთი გენერლები და ისინი დაიჭერენ მოკლულების ადგილს.

— და იმათაც ისე დაუბნელებენ მზეს, როგორც დაუბნელეს რუსეთს,—უპასუხა მაგდამ და თვალებიდან მრისხანების ნაპერწკლები გადმოჰყარა.

— ამით თქვენი ქვეყანა არაფერს მოიგებს! განადგურების შეტს. ერთი მითხარით, რას გააკეთებს ეს ერთი მუჭა თავზე ხელაღებული ხალხი, რომელსაც არც ჯარი ჰყავს და არც იარაღი აქვს.

— დიდმა სახელმწიფომ პატარა ერები კი არ უნდა შთანთქას, არამედ უნდა ააღორძინოს ის, აამაღლოს და გაამაგროს; ძონარქიულმა რუსეთმა ისე წამოატანა ხელი პატარა საქართველოს, როგორც გემრიელ ლუკმას და ცდილობს, რაც შეიძლება ჩქარა მოინელოს და მოხარშოს ეს ლუკმა თავის სტომაქში, მაგრამ არა მგონია, რომ მისმა კუჭმა დიდხანს გაუძლოს ამ ტვირთს. თქვენ ამაყობთ, რომ ძლიერი ხართ, ამაყობთ, რომ გყავთ ჯარი და გაქვთ ზარბაზნები, მაგრამ მიუხედავად ამისა, თქვენ მაინც ვერ მოკლავთ იმ იდეას, რომელსაც სახელად თავისუფლებას ეძახიან. ძალა სიმართლეშია და არა იარაღში.

— იმდენად დაბრმავდით, რომ ვერც კი ხედავთ ეს თქვენი ყალბი ფილოსოფია როგორ იმსხვრევა ყოველდღიურად. ტუტუცი გლეხი და სოციალისტი?! ეს მეტია, ვიდრე სასაცილო.

— იცინეთ, იცინეთ, მოქალაქე რაკოვიჩო, დადგება დრო, როდესაც ეს ტუტუცი გლეხი მოიხსნის თავის სამოსელს და დაჯდება იქ, სადაც ახლა თქვენ ზიხართ. დღეს თქვენ იცინით, ხვალ ის გაიცინებს. თქვენ დაგამარცხებთ არა ის ტუტუცი გლეხი, არამედ ჭეშმარიტება, რომელსაც მოითხოვს ეს გლეხი.

რაკოვიჩი წამოდგა. ოთახში რამდენიმე ნერვიული ნაბიჯი გადადგა და დაფიქრებული მაგდას წინ შედგა.

— მე მუდამ ვგრძნობდი და ვგრძნობ შენში მეამბოხე ადამიანს და ხშირად, როდესაც შენს თვალებს შევყურებ, ასე მგონია, ეს თვალე-

ები რაღაცას მემუქრება. მე არ მაშინებს მთელი ლაშქარი ტერორისტებისა, რომლებიც შენი ქვეყნის სოციალისტებმა მომისიეს. მე მაშინებს ის ტერორი, რომელიც შენს გულში ხის და შენი თვალებიდან შემოიყურებს. შენ ჩემი ბედისწერა ხარ, მაგდა. თუ სიკვდილი მელის, უმჯობესია შენი ხელით მოვკვდე.

ქალმა არაფერი უპასუხა.

— შენ მეტი არაფერი გაქვს სათქმელი, მაგდა?!

— მე გთხოვეთ გადაგეცათ ეს წერილი იმ ქალისათვის, რომელიც ჩემთვის ყველაზე ძვირფასია. თქვენ არ გინდათ გააკეთოთ ეს საქმე და მეც ვხევ ბარათს.—ამ სიტყვებით მაგდამ თეთრი ხალათის ჯიბეში ხელი ჩაიყო, პატარა კონვერტი ამოიღო და ის იყო უნდა დაეხია, რომ რაკოვიჩმა ხელი დაუჭირა და კონვერტი ფრთხილად ჩამოართვა.

— კარგი, მე გადავცემ მას ამ ბარათს, მაგრამ... უსასყიდლოდ კი არა.

— რა მაქვს, რომ მოგცეთ. თქვენ ხომ ყველაფერი წამართვით, რაც გამაჩნდა, რას მოითხოვთ კიდევ ჩემგან?!

— ღიმილს, მაგდა, ღიმილს, შენ ისე გიხდება ის.

— ღიმილს? როდის დაინახეთ ჩემს სახეზე ღიმილი?

— იმ დღეს, როდესაც გაზეთში რუსეეიჩის სიკვდილი წაიკითხე და გაიგე სახელი იმ ქალისა, რომელიც თურმე შენი ბავშვობის ამხანაგი ყოფილა. იმ წუთს შეუდარებელი იყავი და როცა გიცქეროდი, არ მჯეროდა, რომ შენ იყავი, შენ, მუდამ დაღვრემილი და მტირალი. აღმითქვი, რომ ერთხელ კიდევ მეჩვენები ისეთი და უდრტვინველად შეასრულებ შენს თხოვნას.

მაგდა ყოყმანობს.

— მე წავედი, მაგდა.

— კარგი, შეეცდები, შეეცდები, თუ...—ამბობს ქალი და ჩუმი ოხვრა სწყდება მის ბაგეს.

— ნახვამდის, ხვალ ისევ შემოვალ და შენ იცი როგორ დამიხვდები,—ამ სიტყვებით რაკოვიჩი ჰკოცნის ქალის უფერულ თითებს და დეზების წკრიალით გადის ოთახიდან.

ორი წელია,რაც მაგდას ათრთოლებს ეს ხმა.

ორი წელია, რაც გამოუთქმელი შიშით ავსებს მის გულს ეს ხმა.

რა ქნას? როგორ დააღწიოს თავი იმ ჯოჯოხეთს, რომელშიაც ბედმა ასე შეუბრალებლად გადაისროლა?!.

18

მბჟუტავი სინათლე ოდნავ ანათებს იმ საკანს, რომელშიაც გამომწყვდეულია ლალა. ლოგინზე ზის და მარჯვენა იდაყეზე დაყრდნობილი ჩაჰყურებს რომელიღაც წიგნს, მაგრამ ეტყობა, არ კითხულობს.

მის თავში ათასი ფიქრი ირეკა.

ათასი კითხვა იბადება.

ღლის ეს ფიქრი. ღლის მარტოობა.

წიგნი დახურა. რკინის დახლართულ ფანჯარას გაჰყურა...

დასავლეთის მიმართულებით მტრედები მიფრინავენ.

მტრედები თეთრი, შავი, ჭრელი.

მტრედები, მტრედები, მტრედები,—იმეორებს გულში და ცდილობს თავი მოუყაროს იმ ფიქრს, რომელიც სწყვეტს თავს, გულს, თვალებს...

მტრედები დასავლეთის მიმართულებით მიფრინავენ.

იქ კიდევ ჩემი სოფელია, ჩემი მხიარული. ყვავილოვანი სოფელი.

მხიარული?! ჰო, ოდესღაც იყო მხიარული.

დღეს?! ეკზეკუცია, ცეცხლი, ცხელ და მათრახი.

მიზეზი ყველაფერი ამისა კი არის ის... ლალა, ეს პატარა, ფერ- ... ქალი. თეთრი, როგორც თოელი, მსუბუქი, როგორც ბუ- ბული.

„მე და... ასეთი მკვლელობა?!"—ფიქრობს ის მეათედ. მეცხედ. მეათასედ.

იყო კი საჭირო ეს მსხვერპლი და თავგანწირვა?! მოკვდა ერთი რუსევიჩი, მაგრამ მოდის ათასი სხვა, ათი ათასი და ლალამ ორად გაყო სამყარო. ერთ მხარეს მჩაგვრელები დააყენა, მეორე მხარეს— ჩაგრულები.

მჩაგრელები მილიონია.

... არ ეტევა.

დასძლევს, გაიმარჯვებს, დიახ. გაიმარჯვებს, გაიმარჯვებს ის, ვინც მართალია, ის, ვისაც თავისუფლება სწყურია, ის, ვინც დაჩაგრულია.

„ჩვენ მოგისწრებთ, დაგიხსნით შენ",—მოაგონდა რევაზის სიტყვები.

თვალი დახუჭა.

ერთი წუთით სასიამოვნო ოცნებამ გაიტაცა.

სოფელი, ბაღი, ყვავილები, თავისუფალი ქვეყანა. თავისუფალი ადამიანები და რევაზ... რევაზ... რევაზ...

ოცნების ძაფი, რომელსაც ისე მსუბუქად მიპყვებოდა. გაუწყდა და ძირს, სადღაც ასეთი სურათი წარმოუდგა:

ღამეა ბნელი და ჯასლიანი. დაბურული კარეტა გრიალით მიჰქრის. უცებ შედგა კარეტა. იქიდან ახალგაზრდა ქალი გადმოდას. მის ფერმკრთალ, მაგრამ შნოიან სახეს კიდევ უფრო ალამაზებს ნებისყოფის მტკიცე იერი და კიდევ რაღაც... რაც იწვევს არა ხიბრალულს, არამედ პატივისცემას, მოკრძალებას. გაკვირვებას.

თვალი აღმოსავლეთს მიაპყრო. ხისლის ხქელი ფენა კიდელივით დაყუდებულა და ჰორიზონტს ფარავს.

ჯარისკაცების ჯგუფს თოფები შეუმართავთ და სალტეებავით შემორტყმიან ქალს, ველური, გულქვა და სასტიკი ხიელები ... აქვთ მიქცეული და რაღაცას ... ...

და დგას ეს [illegible]ერა ქალი ნესტიან მიწაზე და შეაყურებს ამ ხალის, ველურ სეხეში, შეაყურებს ძძეიდად, ცივად, ამაყად.

ვილაც რაღაც განკარგულებას იძლევა.

წუთიც და... ლალამ თვალზე ხელი მოისვა.

მოსვენება გაქრა.

საკანში შემოდის ზედამხედველი დედაკაცი.

— თქვენი წერილია, წაიკითხეთ და პასუხიც დ სწერეთ. მე მოვაკითხავ.

ვარდისფერი ბოზრდილი კონვერტიდან ქაღალდს აღებს.

ქაღალდში გახვეულია იასამნის დამჭკნარი ტოტი.

„ლალა! ერთადერთი ნივთი, რომელიც მე მეკუთვნის და რომელსაც არ აცხია არავითარი ჭუჭყი, ეს ყვავილია და მეც გიგზავნი მას. მე ის ქუჩაში მაჩუქა ერთმა ცისფერთვალა, ოქროსთმიანმა ბიჭმა.

ცოცხალი ვარ, მაგრამ არ შემძლია ვთქვა სად, ვისთან და რა პირობებში. არის ტრაგედია, არის ცრემლი და უიმედობა, მაგრამ არის იმედიც განთავისუფლების... სიკვდილის საშუალებით.

ჩვენ ორნი განწირულები ყოფილვართ, იმ განსხვავებით, რომ... შენ გძირულად მაინც

მშვიდობით, ლალა, თუ სხეულთან ერთად არ ყველაფერი. ჩემი სული გიპოვის შენ. მაგდა."

ატირდა.

ბარათი ცრემლით დაასველა.

პასუხი დაწერა.

„ჩემო მაგდა! შენმა პატარა წერილმა დიდი ამბავი მომიტანა. თურმე ცოცხალი ხარ, მაგრამ განთავისუფლებას სიკვდილში ხედავ. ბედი სასტიკად მოგექცევია და უიმედობის შეუპყრიხარ.

თუ სიცოცხლე შესაძლებელია, ცოცხალ ადამიანს ბევრი კარგი საქმის გაკეთება შეუძლია და ბოროტებაა, როცა არ უფრთხილდებიან მას. მაგრამ, თუ სიკვდილი აუცილებელია, მოკედი, მოკედი ამაყი სიკვდილით, სიკვდილშიც არის შინაარსი, არის სილამაზე. გახსოვდეს, რომ რევოლუციონერი ქალი ხარ და ასეთი ქალები ისტორიულად ცნობილნი არიან თავისი უშიშარი მოქმედებით და გმირული სულით.

მშვიდობით, ჩემო მაგდა, მშვიდობით ჩემო ძვირფასო მეგობარო, შენი ლალა გკოცნის და გეუბნება: იყავი ძლიერი, ძლიერი თვით სიკვდილშიაც კი".

წერილი დაამთავრა. [illegible]

ზედამხედველი დედაკაცი ისევ შ[illegible]

— წერილი მზად გაქვთ?—შეეკითხა მოკლედ.

— დიახ, მაგრამ, არ შეიძლება გავიგო ვინ...

— არ შეიძლება, ამაზე ლაპარაკი აკრძალული მაქვს.

ეს სიტყვები ცივად გადაუგდო და საკანის ძძიმე კარი გაიხურა.

ისევ მარტოობა, ისევ ფიქრი, ფიქრი მაგდაზე, მზეზე, თავისუფ-

[illegible] ფაქრი იმ უცნობმა და [illegible]

[illegible] გაგიხარ, რომ ტუჩები ქალის [illegible] [illegible] [illegible]

ოი, რიგორ სძულს ამ წუთს ის მაგდას, რიგორ საშინლად სძულს.

საშუალება რომ მისცა, მოკლავს, დაახრჩობს, მაგრამ რით?! რა შეუძლია სუსტსა და უიარაღო ქალს?!

— ნახვამდის, მაგდა,—ამბობს რაკოვიჩი და საკოცნელად იხრება მისკენ.

— წადით, თუ არ გინდათ იხილოთ ჩემი ჩვეულებრივი სიგიჟე, წადით, წადით,—ყვირის მაგდა და ორივე ხელით იჭერს გულს, რომელიც თანდათან ეკუმშება და უძლის განძრევას, უშლის სულისამოთქმას.

რაკოვიჩს აღშფოთებს ასეთი მუდმივი წინააღმდეგობა, უნდა უპასუხოს, მაგრამ ხედავს აღელვებულ ქალს და თავდახრილი გადის ოთახიდან.

მაგდას სისუსტისაგან თვალი ეხუჭება. დაღლილობისაგან მუხლი ეკეცება, მაგრამ მაინც ეძახის მსახურს და იბანს სხეულს, სხეულს რომელიც ძებღალეს, რომელიც შეურაცხყვეს.

აჰ, განა წყალს შეუძლია ჩამორეცხოს ის ჭუჭყი, რომელიც მოსცხო მას ბილწმა ადამიანმა?!

20

გადის დღეები... კვირეები, თვეები.

გადის დრო. ომი თანდათან მძაფრდება.

ხალხი უიმედობის რკალში ემწყვდევა.

მოხუცები, ქალები, ბავშვები ისრისებიან ზედმეტი შრომისაგან.

ახალგაზრდები არა ჩანან. წყდებიან შორეულ ქვეყანაში.

რისთვის, ვისთვის?—კითხულობს ხალხი.

პასუხი არ ისმის.

ახალ-ახალი რაზმები მიჰყავთ სოფლებიდან, მაზრებიდან, ქალაქებიდან.

და იმოსებიან ძაძებით უბედური დედები.

იკაწრებიან ახალგაზრდა ცოლები.

ტირიან ობლები.

ქვეყანა იცლება.

ქვეყანა უდაბნოს ემსგავსება.

მონარქიზმის გამანადგურებელ პოლიტიკას გველეშაპივით დაუღია ხახა და ეს ხახა აუარებელ სიცოცხლეს ნთქავს, აუარებელ სიცოცხლეს ანადგურებს.

იხედები შორეულ მომავალში და ეძებ ისეთ რამეს, რაც წარხოცავს და ამოაშრობს დღვრილ სისხლს. ეძებ გამართლებას. უსახელოდ დაღუპულთა სამარეების და იმ გამოხუნებული, გაუფერებული ძაძებისა, ძილიოს არშინობით რომ გაიკრა და უნუგეშოდ შეძოაცვდა ახალგაზრდა [illegible]

ამაოდ, ამ ბარბაროსულ ძოქმედებას გამართლება არა აქვს და

აბრძვიან მოწინააღმდეგე ადამიანები, რათა ამ უსამართლობას ბოლო მოეღოს, რათა ეს შხამი ძირფესვიანად ამოვარდეს.

რეზო და მიშო არალეგალურად ცხოვრობენ დიდ ქალაქში.

ლალა ისევ საგუბერნიო ციხეში ზის.

ელის ჯალათებს. დარწმუნებულია სიკვდილი არ ასცდება. უკვე შეეცვია ამ აზრს, მაგრამ მოულოდნელმა ამნისტიამ სიკვდილი სამუდამო კატორღით შეუცვალა.

მშობლები გახარებულია.

ამხანაგები ულოცავენ.

ლალა სდუმს.

სამუდამო კატორღა იგივე სიკვდილია და სიკვდილი თანდათანობით. არ ჯობდა საკუთარ ქვეყანაში მომკვდარიყო?

საბრალო ივლიანე ბევრი აწვალეს, ბევრჯერ უმართებულოდ მოექცნენ, შეაწუხეს.

— ნუ სტანჯავთ მოხუცს, მკვლელობა მე ჩავიდინე და სასჯელიც მე მეკუთვნის, გარწმუნებთ, მან არაფერი იცოდა.

ლალას ასეთი განცხადება არაფის სჯერა და ივლიანეში ძაინც რევოლუციონერს ხედავენ.

— რად დაიღუპე, შვილო, თავი?! რად არ შეგვიბრალე მოხუცი დედ-მამა,—ეუბნებოდა ლალას მის სანახავად ქალაქში ჩამოსული მამა და მდუღარე ცრემლი ღვარად ჩამოსდიოდა დამჭკნარ ლოყებზე.

ლალა უსიტყვოდ ისმენდა მის საყვედურებს, სიყვარულით უყურებდა თეთრ წვერს და გულისტკივილით ხედავდა, როგორ ტყდებოდა, როგორ იხრებოდა მისი ოდესღაც ამაყი მამა.

„როდის, როდის ამოვა მზე თავისუფლებისა“!—სევდიანად გაიფიქრებდა ლალა და სატუსაღოს ფანჯრიდან სასოებით შესცქეროდა თოვლიან მთებს, შესცქეროდა ველ-მინდვრებს, რომლებსაც ჩქარა უნდა განშორებოდა.

ნახავდა კიდევ მათ?!

21

ნოემბრის სუსხიანი ქარი გამძაფრებული ედება ქალაქის ქუჩებს.

ხეები მიწამდე იზნიქებიან.

ელექტრომავთულებს ზუზუნი გააქვთ.

ერთ-ერთ მიყრუებულ უბანში ორი ახალგაზრდა მიდის.

ქუდები თვალებზე ჩამოუფხატავთ, პალტოს საყელოში თავები ჩაურგავთ.

ჩქარობენ. აქეთ-იქით იხედებიან.

— აღარ ვიცი, სად გავათიოთ ეს ღამე, ჯაშუშებმა ჩვენს უკანასკნელ ბინასაც მიაგნეს. წყეულები!—უკმაყოფილოდ ლუღლუღებს მიშო და რეზოსკენ ალმაცერად იცქირება.

რეზო დამშვიდებული მიაბიჯებს საკმაოდ ატალახებულ შარაზე და უპასუხოდ ტოვებს ამხანაგს.

— რევაზ, არ გესმის? ეს გელაპარაკები. სანამდე უნდა ვიარაოთ ასე, ხომ უნდა გათავდეს ეს გზა?!

— ჩვენი გზა საგუბერნიო ციხის კარებთან თავდება და ეს დღეც არ არის შორს. ხვალინდელი ჩვენი დარბაზობა პოლიციმეისტერ რაკოვიჩთან უზრუნველყოფს ჩვენს მომავალ ბინას, ამაღამ კი... აი წითელი ფარანიც. საუკეთესო ადგილი. ვინ იფიქრებს, რომ ორი რევოლუციონერი განსაკუთრებული დავალებით ატარებს დროს პროსტიტუტ ქალებთან.

— კარგი აზრია, მაგრამ როგორი ვიქნებით ჩვენ მოარშიყე ახალგაზრდების როლში?!

მხიარული სახით შევიდნენ დარბაზში და შეერევნენ ხალხს. ხალხს სხვადასხვა ეროვნების, სხვადასხვა წოდების, მიმართულების.

აქ ადგილია თავაშვებული სიგიჟის, ლოთობის, გარყვნილების.

სურათი სურათს სცვლის, განწყობილება—განწყობილებას.

და ამ საერთო ორგიაში იხრჩობა სახე ადამიანის. მისი სიწმინდე და სისპეტაკე.

ორმა ქალმა, რომელთაც ძალზე შეღებილი ტუჩები ჰქონდათ და მოკლე, გამჭვირვალე კაბა ეცვათ, რევაზი და მიშო თავიანთ კუნჭულებში წაიყვანეს და თავისუფალ მაგიდებს შემოუსხდნენ.

დარბაზის ერთ-ერთ კუთხეში, ნახევრად გაცივებულ ყავასთან სხედან მაგდა და რაკოვიჩი. ამ ჭრელსა და შეღებილ ქალებში უბრალო, თეთრი კაბით და სრულიად ბუნებრივი შეხედულებით უცნაურად მოჩანს მაგდა.

ფერმკრთალი ატლასივით რბილი და ელვარეა მისი პირის კანი და მნახველიც ერთი შეხედვით იგრძნობს, რომ [illegible] კოსმეტიკის შხამიან ჰაერს.

ფარული სიჯიუტით შეჰყურებს წინ მჯდომ კაცს და ვერ ფარავს სიძულვილს, რომელიც გამოკრთის მისი თვალებიდან.

რაკოვიჩი ზედიზედ ეწევა პაპიროსს, მისი გამომეტყველება ამტკიცებს, რომ ხასიათზე არ არის.

— შენი ოთახის კედლებში ვერ ხედავდი, რაც აქ ხდება. ამიტომ გამოგიყვანე, რომ შენი თვალით გეხილა ყოველივე, გეცქირა ამათთვის. ნუთუ ახლაც არ გჯერა, რომ ბედნიერი ხარ ამ ქალებთან შედარებით, ნუთუ ახლაც არა გრძნობ ჩემს სიყვარულს?

— კიდევ სიყვარული? თავი დაანებეთ ამ სიტყვას. თქვენ მისი მნიშვნელობა არ იცით.

— რა გინდა, რას მოითხოვ ჩემგან!?

— თავისუფლებას, მახრჩობს ეს ხალხი, ეს ჰაერი, ეს კედლები.

— ყველაფერი გაქვს, ყველაფერს მიიღებ, მაგრამ თავისუფლებას კი არა. მე ვერ დაგთმობ შენ.

— თქვენ საკმაოდ ასარგებლეთ ჩემი სხეულით. საკმაოდ დააბინძურეთ ჩემი ჯანმრთელობა. ტუბერკულოზის შხამი ახლა ძალიან ცოლებებს, რომ მორის არ არის ჩემი აღსასრულის დღე. მაკმარეთ ამაღლები უბედურება, მე ხომ სასიცოცხლოდ არ მიგდიკარ აქეთ, ძალიან უკანასკნელად ვხარობ ჩემი სიფელი და მოუკლეთ ამ ადამიანთან, რომლებსაც ოდესღაც ეუყვარდი.

— ქალთაველთა წყეული ძალგვა! მე არ ვიცი რითა ძეიძლება ბავშვი ღალატინელება. თქვენსა არ ძალქმედებს არც კეთილი ძალერობა, არც სასასეოკე.

— კარა, ძე არ მინდა ვუსმენდე ადამიანს, რომელიც ულიერად ანსრულებს ხემს ქვეყანას, აწამებს ჩემს სიცოცხლეს.

ოდა წასოდგა. კარებისაკენ გაემართა.

ეზერად ადგა და ფართოდ გაბელილი თვალებით დააცქერდა ეუბუს, სადაც მინეენებასავით იდგა... რევაზი, სიკვდილიანი გაგაოცებულიყო და ორივე ხელით მაგიდაზე დაბჯენილი, გაწყრილი თვალებით ძესცქეროდა მას.

ქალის ყაბ ყველაფერი აირია, თავბრუ დაესხა და გულწასული ნაბუნობლად დაეცა ძირს.

22

რევაზი არ დაიბნა. ექიმად გაეცინა დიასახლისს და მაგდას ოთახ-ძარტოდ დარჩენილმა ძისულაერება დაუწყო გულწასულ ქალს. მაგდა ბეორხა. თვალი ვააღო. ნერვიულმა ღიმილმა ტუნები ოელრიცა.

— თქვენ, რომელიც ისეთი გატაცებით ლაპარაკობდით ქალთა აწირუფლებიანობაზე, დადიხართ ამავე ქალების სხეულის სასყიდლად. ოო, მე ახლა მჯერა, რომ ამქვეყნად არავინ არის ბართალი და ბატიანი.

— ჩემი საბრალო მაგდა, ნუ შეურაცხმყოფ ამ სიტყვებით. მე კანსაკუთრებულმა შემთხვევამ მიმიყვანა აქ.—უთხრა რევაზმა და დაწყრალებათ უამბო, მიზეზი მისი ამ სახლში შემოსვლისა.

— ბაბ, შენ ისევ ის ამაყი რევოლუციონერი ხარ, ისევ ის კეთილძიანელი რენი, რომელსაც ოდესღაც ვიცნობდი?—ეკითხა მაგდამ და რევაზისაც ძალლად უამბო თავისი თავგადასავალი.

— ორი წელია ეუსაღივით ეზივარ ამ ოთახში, თავის მოკვლის ორძალებაც ბოძისმეს. ძაგრამ ახლა სიკვდილმა შემიბრალა და ისიც ჭლექის სახით ძოხლოედება,—ამოოიხრა მაგდამ.

კარანდებული ისმენს რევაზი ქალის უბედურ ამბავს და ცდილობს გაუთბის პატარა, გაყინული თითები, რომლებიც მის ხელში ხე ირთოან.

— არა, ძენ არ მოკვდები. შენ უნდა მოესწრო იმ დღეს, როდესაც ეკეხნენით ბინობის ულელს და დაგაეიწყებთ ტანჯვას, რომელიც ანიცადე აქ, ჩემი მაგდა, ჩემი უბედური გოგონა,—რეზო ქალს უჩვე-

ულ სინაზით ეფერება. ეფერება ძის სახეს, ხელებს, თმას.

აჰ, როგორ აძლევდებს ბაგდას ეს ალერსი, როგორ ათბობს.

ყმაწვილ და ძალუმერია ეს [illegible] და ბაგდაც გაბიცდის მოელ[illegible] თავისი არსებით.

— რეგან!

— რა იყო, ძვირფასო?

— შენ გინდა დაანახო ამ [illegible]ებისაგან და დამახსნა დღეს[illegible]ეკ?!

რეგანი შეარხა.

— შენ უნდა გაანთავისუფლო ღღესეკ. გესმის, რეგან?! ღღეს[illegible]ეკ.—განმეორებით ამბობს ბაგდა და მისი ძალა თანდათან მძაფრდებ[illegible]

რამდენი ძალაა ამ თვალებში. რამდენი ბრძანება. რამდენი ხალ[illegible] ძაზე.

— ღღესეკ? ეს განა შესაძლებელია?!—ბურანში ჩავარდნილი ადა-ძიანივით კითხულობს ვაჟი.

— გადმომეცი რეგოლერი. თქვენს საქმეს მე გავაკეთებ.

რეგანი ყოყმანობს. არ შეუძლია გასწორების ბაგდა.

— ღაფიქრდი, რეგან, თქვენ უნდა შეუვარდეთ რაკოვიჩს ღღისით[illegible] თავის კაბინეტში. ვინ იცის, იქნება ვერ მოახერხოთ ეს, კიდეც რ[illegible] მოახერხდეს, ამისათვის სიკვდილით დასჯა არ აგცდებათ. მე კი ჯ[illegible] მცირეწლოვნად ვითვლება და ასეთი საფრთხე არ მიმელის.

— სიკვდილი სჯობია იმ ორვეას და შეურაცხყოფას, რომელსაც [illegible] მოგაყ[illegible]ნებენ.

— მე ისედაც ერთგულდლიურად შეურაცხყოფილი ვარ. რეგინ. [illegible] ფასი, ნაყვარელი რეგინ, მიმეცი საშუალება, შური ვიძიო იმ ადამ[illegible]ზე, რომელებმაც მოიაგლიჯეს ჩემს ხოფელს, წამართვეს უმასკ[illegible] და ჯანმრთელობა. მომეცი საშუალება, გავუწიო სამსახური ჩვენ[illegible] საერთო საქმეს, ეკმსხვერპლი ჩემს ქვეყანას და ამით ცოტათი მ[illegible] დაეკმაყოფილო იმ გმირსა და მეუბოვარ ქალებს, რომელთა თავგადა-სავალს მე ალტაეკბაში მოვეკიდე.

ბაგდა წამოდგა. რეგანს წინ დაუდგა და ორივე ხელი მის მხრებს დააყრდნო.

რეგანის წინააღმდეგობა ამსხ[illegible] ქალის თვალთაგან დაფრქ-ვეულ შუქზე.

ბაგდამ გულში ჩაიკრა სასიკვდილო [illegible]ალი, [illegible]ალი, რომელ-ზედაც ორი წელი გამუდმებით ოცნებობდა.

— სასიკვდილოდ გიმეტებ, ბაგდა, სასიკვდილოდ!—ამბობს რეგანი სასოწარკვეთილებით.

— ოო, მე ასლა ვაქნები ძლიერი, ძლიერი თვით სიკვდილზეაც კი. ეს ლალას სიტყვებია, ბაგრამ... წადი ახლა. არა, დაიცა, წაიღ[illegible] ეს ოქროს სამაჯურები, ეს ბრილიანტები, ეს ფული. გადაეცი ჩვენს ორგანიზაციას და მომიკითხე ამხანაგები. მშვიდობით, [illegible] რეგან, არ მაქვს უფლება მოგეხვიო, გამოგეშვიდობო, [illegible] წაბილწული [illegible]

— შენ ჩემთვის ისევ ის წმინდა, ისევ ის [illegible] და უმასკ[illegible] ბაგდა ხარ, როგორიც ყოველ წინათ. [illegible]...

— გაჩუმდი, რეზო, მე არ ძინდა მოვისმინო ეს სიტყვა აქ, ამ სახლში. ჯერ განვიწმინდები, თუ ეს შესაძლებელია, და შემდეგ... იქნება შემდეგ მოხერხდეს ჩვენი მეგობრობა...

— ნახვამდის, მაგდა, ჩვენ ისევ შევხვდებით ერთმანეთს,—ნაზად ჩაიკრა გულში ათრთოლებული ქალი, ტუჩი შეახო შუბლს, შუბლს, რომელზედაც ორი უდროოდ დალაქული ნაოჭი ლაპარაკობდა ქალის უბედურ წარსულზე და ტრაგიკულ განცდებზე.

23

— როგორ არის ავადმყოფი, ექიმო?—შეეკითხა დარბაზში შემოსულ რევაზს რაკოვიჩი და მისი სადა ჩაცმულობა ამრეზით შეათვალიერა.

— ნერვიულობს, საერთოდ მის ჯანმრთელობა ვერ არის დამაკმაყოფილებელი.

— მართალია, ის შიში, რომელსაც გამოთქვამს ჩემი მეგობარი ექიმი მისი ფილტვების შესახებ?

— თუ მომავალ ზაფხულს რომელიმე აგარაკზე გაატარებს, დამშვიდებული იცხოვრებს, წამლებს მიიღებს, იცოცხლებს რამდენიმე წელს მაინც. ეს ქალი მეტად ახალგაზრდაა და რაღაც განსაკუთრებული ხასიათისაც ყოფილა. მისი ბუნება თხოულობს ნაზსა და ფრთხილ მოპყრობას რაც აქ...

— ამ სახლთან არავითარი დამოკიდებულება არა აქვს ამ ქალს, გარდა იმისა, რომ პანსიონის გამგე თვალყურს ადევნებს. ის საკუთრად ჩემთვის შევიძინე და მეექ ვეცდები მისი ჯანმრთელობის აღდგენაზეც.

ოო, როგორ სურდა რევაზს სცემოდა ამ კაცს, მოეკლა, ჩაექილა, მაგრამ თავი შეიმაგრა.

— თქვენ ქართველი ხართ?—იკითხა ბოლოს რაკოვიჩმა.

— დიახ.

— შემოიარეთ კვირაში ორჯერ. ამისათვის მიიღებთ ძესაფერ ჯილდოს. ეს ქალი ქართველია და იქნება ფქვენი დარიგება უფრო შეასრულოს.

— სამწუხაროდ, უარი უნდა ვთქვა თქვენს სამსახურზე. შორეულ პროვინციაში ვცხოვრობ და აქ საქმეებისათვის ჩამოვედი.

რაკოვიჩმა გადასცა რამდენიმე წითელი ქაღალდი და დეზების წკარუნით მაგდას ოთახისაკენ გასწია.

რევაზმა თვალი გააყოლა მიმავალ რაკოვიჩს და მისი სული შურისძიების ცეცხლით აინთო.

— წავიდეთ, ჩვენ ახლა აქ ზედმეტი ვართ,—ჩასჩურჩულა მიშას, რამდენიმე მანეთი დიასახლისს გადასცა და სასქაროდ დასტოვა დარბაზი.

ხალხი მხიარულებას განაგრძობს.
ორგია უმაღლეს წერტილამდე ადის.
პიანინოს უკრავს ვიღაც მოხუცი, მთვრალი მუსიკოსი.
რამდენიმე წყვილი აქა - იქ ზანტად „ტურნეს" უვლის.
ატმოსფერო მძიმდება.
უეცრად დარბაზი შეშფოთდა.
პასსიონის ერთ - ერთი ოთახიდან რევოლვერის რამდენიმე გასროლა მოისმა და გულგახეთქილი დიასახლისი კარს ეცა.
შუა იატაკზე, თავისივე სისხლში გდია რაკოვიჩი და მაგდა დამშვიდებული სახით დაჰყურებს მას.
— დავიღუპე, დავიღუპე, ციხეში ამომხდიან სულს. დამსჯიან, დამახრჩობენ, მაგრამ უმალ ჩემი ხელით გამოგლადრავ ყელს, ჩემი თითებით ამოგაწრავ თვალებს. შე გველო, შე საზიზღარო,—კაპასობს დიასახლისი და გაანჩხლებული იწევს მაგდასაკენ.
— თქვენ გელოდით, ქალბატონო, და ამ შემთხვევისათვის შეკინახე რამდენიმე ტყვია. ტყუილად იმუქრებით, თქვენი ხელი ვერ ამისწვლება ჩემს ყელს.
ამ სიტყვებით მაგდამ რამდენიმე ნაბიჯი უკან გადადგა და... გულგანგმირული დიასახლისიც დაეცა რაკოვიჩის გვერდით.
ქალებმა კივილი მორთეს. მამაკაცები დაფრთხნენ.
ქუჩა ამოძრავდა.
ისმის სტვენა.
დარბაზი ივსება პოლიციელებით.
— რეზო, ლალა, ჩემო მეგობრებო, დღეს ქორწილი მაქვს, ქორწილი. ამიერიდან მკვდრეთით აღმდგარი მაგდა ჩადგება თქვენს რიგებში. ამიერიდან ისიც იბრძოლებს თქვენთან ერთად.
დაინგრა ბუდე გარყვნილებისა და ბოროტებისა.
გაისრესა მხეცი, რომელიც სტაცებდა დედებს უმანკო ბავშვებს.
მოკვდა ბოროტი ადამიანი, რომელიც მაჯლაჯუნასავით აწვა ქვეყანას, ჩემს სიცოცხლეს.
გაუმარჯოს თავისუფლებას!
გაუმარჯოს რევოლუციას!
გაუმარჯოს ყველა დაჩაგრულს!—ასე გაჰკივის ყოლაც მაგდას სულში და ისიც უაზრად ეძლევა ხელში მის შესაპყრობად ძოსულ ჯალათებს.

25

„მოხდა უცნაური მკვლელობა!—წერდა მეორე დღეს ერთ - ერთი პოლიტიკური გაზეთი,—ავეჭალის ქუჩაზე, სარესკაპაში მცხოვრებმა პროსტიტუტმა ქალმა მოკლა თავისი სტუმარი, პოლიციმეისტერი რაკოვიჩი და იმავე სახლის გამოვ ლედაკაცი. ამბობენ, იმ დამეს ამ

ქალთან ყოფილა ვილაც უცნობი. მას თავი ექაოდ გაუცვნია. რაღ-ლაბიმე ხნის შემდეგ თავის თანამეზობლებთან ერთად შეუმჩნეველად დაუბრუნებია დარბაზში. ეჭვი აქვთ, ამ მკვლელობის ეკვარი აქვს რეაქციონურ შეთქმულებასთან. პროსპექტორი ქალი შეტად ახალგაზრდაა, თითქმის ბავშვი.

ის უარყოფს ამ ეჭვს და აცხადებს:

— რაკოვსის ჯიბეში შემოხვევით ვიპოვე რეაქციური და სამეფოლება მომეცა შური მეძია ამ ადამიანებზე, რომლებმაც წამართვეს ყველაფერი, ყველაფერი, რითაც ცოცხლობდა და ვამაყობდი. სიყვარულე, უმანკოება, სახელი ბაბალისა ქალისა ძალით ამაგლეჯეს და პირუტყვული ყინის დასაბაყოფილებელ იარაღად გადამაქცეს. მაწამეს, შეურაცხმყვეს, დამამცირეს. ბელნაური ვარ, რომ მოეკალი ადამიანები, რომლებიც თავის ძალადელი აგენტების საშუალებით ყოველწლიურად ასობით აუბედურებენ ულამაზეს ოჯახებს. მკვლელობა სრული შეგნებით ჩავიდინე და სასჯელსაც დამძიებებით შეეხვდები.

ეს ქალი აკეთრეებს მწახველს, როგორც თავისი ვარეგნობით, ისე უშიშარი გამოცხადებით. სულ არა ჰგავს პროსტიტუტ ქალს, და თვეიც ისე უჭირავს, როგორც ადამიანს, რომელსაც რაიმე უკეთესართა შემთხვევის გამო დიდების გვირგვინი აართვეს.

სატუსალის ექიმს ქალი ფილტვებით ავადმყოფად უცვნია და მოუთხოვია მისი საავადმყოფოში მოთავსება, მაგრამ ცოხის ადმინისტრაციას არ შეუწყნარებია ექიმის სამართლიანი მოთხოვნა და ქალიც სარდაფის ერთ ბნელ, ნესტიან საკანში გამოუმწყვლეველათ.

ხალხის ერთი ნაწილი თავს იჩოთიდა ასეთი ხელსაცეური ამბებით, პოლიცია კი სასტიკ ზომებს ღებულობდა ამ ორი უცნობი მკვლელის აღმოსაჩენად, რომლებიც მოეკლინენ ხარისკოძის დარბაზს და შეუმჩნეველად დასტოვეს ის.

26

ბიწის ქვეშ მოწყობილი საიდუმლო სტამბა ჩუქულებრივ სმაუნ-ველ-ბრძოლებს.

რამდენიმე კაცი გავიცანეთ აწყობს დაბეჭდილ ქალალდ-ებს ეკვეს, ჭრის, კონავს, ისევ ეკვეს.

აქა-იქ ასოებული ბეჭეტაკი სანათლე ოდნავ ანათებს ძათ ფეხ-მკრთალ სახეებს.

— გამარჯობათ. ამხანაგებო, ყურები რად ხ�ოგაქვიათ? ბოლ-ხედავთ ეიმარჯვებთ, ბარბან რუსეკეში გავისტუმრეთ ნაქონ. ეკლ-რაკოვსი მიგაყოლეთ და გაისად ნიკოლოზსაც ძიებრძანებთ.— ამ სატყვებით შემოვიდა სტამბაში ახალგაზრდა ბუმა, რომლის შეგვრ-ბან სახეს მეტად უხლებოდა შკვირცხლი და ცოცხალი თვალები.

— ისე ლაპარაკობ, თითქოს ყველაფერი ეს ბეს მოგებდანოს,— შენიშნა პირტეტველა „მეტრანპაჟეს", რომელსაც მოტი ერეკა და ანიანაგები ხეშრობით „ანტრაპაჟი" ეძახდნენ.

— დიახ, მე მოვახდინე, შენ და ყველამ, ვინც იბრძვის და ძუძაობს. აა, ეს ხუთი ათასი პროკლამაცია, რომელიც ჩვენ წუხელის ავაწყვეთ, ისე გავარდება, როგორც ტყვია, რომელმაც რაკოვიჩს გული ძეუნგრია.—ამ სიტყვებით პატარა ნაბდის ქუდი, კეფაზე რომ ედო, მაგიდაზე მიაგდო, ლურჯი ხალათი გადაიცვა და ისე მსუბუქად წამოვიდა ხელი რამდენიმე ათას ბრიმურას, იქაკე კუთხეში უსარმაზარ ზვინად რომ იდგა, როგორც გირვანქიან ნიეთს.

— ყოჩაღ, გიგა, შენ ჯანსაღი ფილტვები გაქვს. მშურს შენი ენერგია,—ამბობს ერთი ფერმკრთალი ასოთამწყობი, რომლის სიმპათიური, მაგრამ დაღლილი გარეგნობა იმას ადასტურებს, რომ ეს კაცი მუდამ სტამბაში მუშაობს და ჰაერთან ერთად მტვერსაც ბლომად ისუნთქავს, ტყვიის მტვერს, რომელიც ისე ავსებს და აჭუჭყიანებს ფილტვებს, როგორც თამბაქო მუნდშტუკის კედლებს.

— მე ვიცი, რა არის საჭირო, რომ ჯანსაღი იყო.

— რა?

— ივარჯიშე სუფთა ჰაერზე, ისეირნე თავისუფალ წუთებში, ჭამე ნოყიერი საჭმელი.

— კარგი რჩევაა, შენმა მზემ. ჯიბეში გახვრეტილი გროშიც არა მაქვს და ვისეირნო, ვივარჯიშო, ვჭამო. რა ვჭამო, როცა პურით ცოლ - შვილს ვერ ვაძღებ?!

— საბედნიეროდ ცოლ - შვილი არა მყავს და არც ვაპირებ ვავიჩინო. რად მოვამრავლო მონები, ისინი ისედაც ბევრია. დადგება დრო და...

— დიდხანს რომ მოგიწიოს ლოდინი? ნიკოლოზი ჯერ კიდევ არ ფიქრობს ტახტიდან გადმოსვლას.

— არ ფიქრობს, მაგრამ ძალად აფიქრებინებენ. გაგონილა ხამასი წლის განმავლობაში ტახტზე ჯდომა? ახლა ჩვენც გვინდა ტახტი და ძალაუფლება!

— რომანოვების ტახტი?!

— არა, თავისუფლების.

— შენ გგონია წამოჯდები იმ ტახტზე და მოგერთმევა შემწვარი და მოხრაკული? სოციალიზმს შენება უნდა, ძმაო, და ეს ტვირთი ისევ ჩვენსა მხრებმა უნდა ასწიოს.

— თავისუფალ ადამიანს ყველაფერი ეადვილება. თავისუფლება მოიტანს და ისე დავტრიალდები, რომ ათი კაცის საქმეს გავაკეთებ. მტერს მტრულად მოვექცევით, მეგობარს მეგობრულად, ძველს დავანგრევთ და ახალს ავაშენებთ. თუ დავმარცხდებით, ისევ გავიძარჯვებთ, თუ დავეცემით, ისევ წამოვდგებით, თუ შეცდომას დავუშვებთ, ისევ გამოვასწორებთ. ცხოვრება ბრძოლაა, ჩქარი, მოძრავი, ჭირვეული, [illegible] წინ და წინ. თუ მსვლელობა შეაჩერე, თუ ერთ ადგილს ხანგრძლივად გაიყინე, ბოდიშს არ მოგიხდის, ისე გაგრიყავს, როგორც უსარგებლო ლეშს.

— გიგამ მოხსნა თავი გუდას და მალე არ გაჩერდება,—ამბობს ერთი ასოთამწყობი.

— კარგად ლაპარაკობს და ჩვენც ისე ვუგდებთ ყურს, თითქოს ჩვენი გიგა ლაიპციგის უნივერსიტეტის პროფესორი იყოს და ჩვენ კიდეკ თავისუფალი მსმენელები.

— გინახავს ეს ქალაქი, ძიტროპაჟ?!

— როგორ არა, ერთხელ სიზმარში ვნახე.

— შენ და შენი თავი! რა იცი, ბიჭო, სიზმრად შენ მიერ ნახული ქალაქი მაინცდამაინც ლაიპციგი იყო?!

— ასე მგონია.

— ძგონიაზე აშენებული ჭეშმარიტება არავის სჯერა.

— და მაინც... ყველა ჭეშმარიტებას სარჩულად მგონია უდევს.

— რეზოს და სხვა ამხანაგებმა დაივვიანეს. უკვე ათი საათია,— თქვა გიგამ, რომელმაც ბროშურები რამდენიმე ხის ყუთში ჩატენა და თავი ლურსმნებით დაუჭედა.

— ვინ იცის, იქნებ დღეს კრება არც შედგეს. ამ დილით რევანს შევხვდი და ისე იყო დაფანტული, რომ ხუთ კითხვაზე ერთი პასუხი ძლივს მაღირსა.

— რეზო ყოველთვის მომწონდა, მაგრამ ამ უკანასკნელად მან ჩემს წარმოდგენაში გმირის ადგილი დაიჭირა. რა საუცხოოდ მოაჭახრაკა საქმეები! რაკოვიჩიც გაანადგურა და საცოლეც ა ძიაჩინა.

— რა იცი, რომ მისი საცოლეა?!

— ასე ამბობენ. საზოგადოდ ამ ქალზე აუარებელი ლეგენდა შეიქმნა. არიან ახალგაზრდა მდიდარი მამაკაცები, რომლებიც ხელს აიღებენ თავიანთ ქონებაზე, ოღონდ ეს ქალი დაიხსნან. ამასწინათ ერთმა ახალგაზრდა ქალიშვილმა, რომელიც დიდი ხანი არ არის, რაც ციხიდან გაანთავისუფლეს, პატარა ლექსი გადმომცა და ასე მითხრა: ჩუმი, ოდნავ გასაგონი ხმით მღეროდა ის ტუსაღი ქალი ამ ლექსს თავის საკანში და მღეროდა ისე, რომ ცრემლს ვერ ვიმაგრებდი, როდესაც მის სევდიან ხმას ვისმენდიო.

— წაგვიკითხე ეს ლექსი, გიგა, შენ ხომ ჩინებული დეკლამატორი ხარ?!

— თავი დამანებეთ, მე რომ ახლა ის წავიკითხო, ცუდ გუნებაზე დავდგები.

— რატომ?!

— იმიტომ, რომ მეტად სევდიანი და ამაღელვებელი სტრიქონებია.

ოთახში სიჩუმე ჩამოწვა.

— საბრალო ქალი, ამბობენ ჭლექიანიაო,—დაარღვია სიჩუმე მიტომ.

— ალბათ, ჩვენი რეზოც იმიტომ არის ასეთი სევდიანი,—დაუმატა გიგამ.

უეცრად კარი გაიღო და ოთახში რამდენიმე მამაკაცი შემოვიდა.

ვაჟლა გრძელ მაგიდას შემოუსხდა, ბდეკინმაც ხელში ფანქარი ალო.

— კრებას ვახსნილად ვაცხადებ.—აბრიბს ბალანიძეებელა ლაპარაკი და თავმჯდომარის ადგილს იკავებს.—გვიანდარეკილია ხუკადანხეა საკითხი. მაგრამ პირველ ყოველივე ვილაპარაკოთ ამხანაგ რევაზზე. რად ბოლოდ ძან სვენს ძიერ დაკისრებული საქმე უცხო პარტიელის, ისეთ ჭეშმარიტებას, რომელსაც არ ვიცნობდით და ძალიანდაც ვერ ვეხლი.

სიტყვა რევაზს მისცეს.

— ქალი, რომელიც ამ ორი წლის წინათ ჩემთან ერთად მუშაობდა სოფელში, უეცრად დაიკარგა. შემთხვევით ძმა ხარისკაცი სახლში შეეხვდი. რაკოვინი აღმოჩნდა ის ჯალათი, რომელსაც ეძებ ის. ქალი ძოითხოვდა დახსნას, შეველას, მაგრამ რით?! ძოეკლავდა ამ კაცს, მაგრამ ქალი ისევ რჩებოდა იმავე სახლში. ხაჭირი იყო სხვა საშუალება და აი, მეც გადავეცი ამ ქალს რევოლვერი, ანით ერთად გავაკეთე რამდენიმე კარგი საქმე: რაკოვინი მკვდარია, ხარისკაპი სახლი დაკეტილი, ამხანაგი დახსნილია პროსტიტუციის კლანჭებიდან და განთავისუფლებულია რამდენიმე უმანკო ქალიშვილი. აი, ყველაფერი, რის თქმაც შეძიძლია.

კრება დაკმაყოფილა რევაზის განმარტებამ და შემდეგ საკითხზე გადავიდა.

— ამხანაგებო, ახლა უნდა გადავწყვიტოთ, მოვაწყოთ შეიარაღებული გამოსვლა თუ არა იმ ჯარის წინააღმდეგ, რომელიც იგზავნება გურიაში არეულობის ჩახაქრობად და ხალხის ასაწიოკებლად,—აცხადებს ლაზარე.

ხმის უმეტესობით გადაწყდა აქტიურ ბრძოლაში ჩაბმა.

ცოტა ხნის შემდეგ რეხო, მიშო და გიგა, მოხუცის პარიკებით, გადაცმულნი, გავიდნენ ქუჩაში, რამდენიმე საათის შემდეგ მათ ბათუმის სწრაფი მატარებელი დასავლეთ საქართველოსაკენ მიაქროლებდა.

ვინ იფიქრებდა, რომ ეს სამი თეთრწვერა მოხუცი, სამი თაეზე ხელაღებული შეამბოხე იყო და ალიხანოვის სკოლაში გაწვრთნილ ჯარს შეძუსვრით ემუქრებოდა?!

27

მაგდამ მთელი ღამე უძილოდ გაატარა.

აწუხებდა გამუდმებული ფეხის ხმა, თაგვების წრუწუნი. აწუხებდა კვნესა, სადღაც შორიდან რომ სწვდებოდა მის ყურს და ტკივილებს უორკეცებდა.

რამდენჯერმე ჩასთელიმა, მაგრამ შეშინებულმა ისევ ჩქარა გაძი-

.

ეჩვენებოდა მის მიერ მოკლული ადამიანები, რომლებიც ფერმკრთა-
ლი აჩრდილებივით ეკლანებოდნენ და უთითებდნენ თავიანთ ჭრილო-
ბებზე.

მეტადრე რაკოვიჩი არ ასვენებდა.

თავისი ჩვეულებრივი სახით უახლოვდებოდა, ეხვეოდა და სთხოვდა
ალერსს, სთხოვდა სიყვარულს.

ხან კი გახვრეტილი მკერდით, სისხლში მოსვრილი დადგებოდა
წინ და... ემუქრებოდა.

„მკვდარიც კი არ მასვენებს. რა დაეშავე!?"—ფიქრობდა ძაგდა
და ფხიზლობს. არ უნდა კვლავ მოეჩვენოს ასეთი საშინელება.

უგულოდ ტეხს პურს, გატეხილი პურიდან დაჭმუჭნილი ქაღალდი
გამოვარდება.

„ყოჩაღად იყავ, ამხანაგები ვფიქრობთ შენზე, ოცოცხლე, ოცო-
ცხლე"—ეწერა ქაღალდზე.

„ჩემო რეზო",—ფიქრობს ძაგდა და სასოებით კოცნის ბარათს.

ქალის გულში იზრდება სიხარული, იზრდება სურვილი სიცო-
ცხლისა, ბედნიერებისა.

ოცნებით მშობლიური სოფლისაკენ მიჰქრის და ხედავს სასიძლიას
მწვერვალს, მედიდურად რომ აზიდულა; ბახმარის მოეს. სადაც
არაერთხელ უსავარდნია საყვარელი ლურჯათი; საყორნიას დათოვლილ
კალთებს; ზოტი—ყელს, ყვავილების დასაკრეფად რომ მიდიოდა ამ-
ხანაგებთან ერთად. ხედავს გურიის მდიდარ და თვალწარმტაც ბუნე-
ბას, რომელსაც აღტაცებაში მოჰყავდა უცხოელი მოგზაურები და
რომლის მწვერვალები არაერთხელ გადაუვლია გერმანელ, ფრანგ და
ინგლისელ ტურისტებს.

— მაგდა, ჩემო გმირო გოგონა, ჩემო საამაყო მეგობარო,—ეუბნა
მას და ვერც ასწრებს გამორკვევას, რომ ვიღაცა ესვევა. კოცნის,
ეალერსება.

მის წინ ლალა დგას, ცოცხალი ლალა.

— ლალა, შენ მოჩვენება ხარ?!

— არა, მაგდა, მოჩვენება არა ვარ, მაგრამ შენ... შენ ასეთი გაზრდი-
ლი, ასეთი გამხდარი და გაცრეცილი მართლაც მოჩვენებას ჰგავხარ.
გაწამეს განა? რატომ მაინცდამაინც შენ განგაცდევინა ბედმა კაცთა
შორის არსებული უსაშინელესი ბოროტება?!

— ნუ მომაგონებ წარსულს, ლალა, შენ აწმყოზე მელაპარაკე-
სად არის რეალური? ჩვენი ამხანაგები?

ლალამ მოკლედ უამბო, როგორ დაუხვდა რეკვნა რამდენიმე
ამხანაგით ყაზახების მთელ ბატალიონს. როგორ დააბარცხეს, თვითონ
კი მიიმალნენ.

— ბრძოლა ახლა მწვავდება და ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთე-
ბელი.

— ეს კედლები რომ არ მიჭერდნენ, ზღაპრულ ქალად გარდავიქცეოდი. მე კიდევ უნდა გამეკეთებინა რამე, რათა ჩემი წარსული...

— არც ერთი სიტყვა შენს წარსულზე. ის იმ დღეს მოკვდა, როცა გმირული საქმე ჩაიდინე. გაზეთები ყოველდღიურად წერენ შენს შესახებ, მთელი ქალაქი თურმე აღტაცებით იმეორებს შენს სიტყვებს და რამდენიმე ახალგაზრდა ვექილი მზად არის სრულიად უსასყიდლოდ დაიცვას შენი საქმე. არ ამაყობ ასეთი სახელით?!

— არა, ლალა, არ ვამაყობ. ცხოვრებამ იმდენად დამსაჯა, რომ ეს დიდი ჯილდოც კი პატარად მეჩვენება.

კარზე კაკუნი ისმის.

— ჩემი წასვლის დრო. მე კიდევ შემოვალ შენთან. არ შეშინდე, ამ სარდაფში დიდხანს არ დარჩები. ჩვენი ციხის ექიმი გააფთრებით იბრძვის, რათა ზედა სართულში გადაგიყვანოს. ახალგაზრდა სიმპათიური კაცია და როცა შენზე მელაპარაკება, თვალებში ცრემლი უკრთის. არ შეიძლება მისი იქ ყოფნა, ან დავანებებ თავს აქ სამსახურს, ან ვაიძულებ ციხის ადმინისტრაციას, რათა ჩემს სამართლიან მოთხოვნილებებს ანგარიში გაუწიონო,—მითხრა გუშინ.

— ჰო, მე მახსოვს ის. ეტყობა, კეთილი და პატიოსანი ადამიანია. როდესაც გამსინჯა, წინ დამიდგა, გაფითრდა და ისე უიმედოდ შემომხედა, რომ მის თვალებში სასიკვდილო განაჩენი ამოვიკითხე.

— არა, მაგდა, შენ უნდა მორჩე. ჩვენ ყველა შევებრძოლებით სიკვდილს და დავიხსნით შენს სიცოცხლეს,—უთხრა ლალამ, ერთხელ კიდევ აკოცა და კარი ფრთხილად გაიხურა.

28

სამაზრო პოლიციის სამმართველოში დიდი მოძრაობაა. მთელი სოფელი დატუსაღებულია, ქალები და ბავშვები ატირებული, სახლები გადამწვარი.

— რა დავაშავეთ, აბა, ჩვენ საიდან გვეცოდინება, ვინ დახვდა ჯარს,—ამბობს ერთი თეთრწვერა მოხუცი და აღშფოთებული იქნევს ხელს.

— არ გაგანთავისუფლებთ, სანამ ავაზაკებს არ გასცემთ. არ გვასწავლით მათ ბინას, სულს ამოგხდით, ციხეში გამოგაჩრჩობთ!—ყვირის ბოქაული მაღალაძე და მათრახს მრისხანედ ატრიალებს.

— შე დალოცვილო! უიარაღო კაცთან ყველა ლონიერი ბიჭია. თუ ვაჟკაცები ხართ, თქვენ თვითონ მოძებნეთ გაქცეულები, ჩვენთან რა ხელი გაქვთ?!

— ფრთხილად, ბერიკაცო, შენ, როგორც გხედავთ, აგქავდა ზურგი.

მათრახი ტყლაშუნით დაეშვა მოხუცის ბეჭებზე, მოხუცი ტკივილებისაგან დაიკლაკნა.

ხალხი უკმაყოფილოდ აყაყანდა. ქალები ატირდნენ.

— უკეთესი ახალგაზრდები ომში გაგვიწყვიტეს. დარჩენილები ციხეში გამოამწყვდიეს, მოხუცებს გვცემენ. ვინ აძლევს ასეთ განკარგულებას?!—კითხულობს ვიღაც.

— ქეთი და მის მიერ მოსყიდული ჯალათები,—ისმის პასუხად.

ზოჯაფლი ვი სიგზისისაგან დორბლებს ყრის ლი
ყლიერ ხლ ლანჯლოჯს ხანერთ, ხინ ჭეირეგ.

29

— თქვენ ტყუილ-უბრალოდ წაიღეთ იმოდენა ფული და თვალსაჩინო რამის აღმოჩენა კი ვერ შესძელით,—ეუბნება წარბშეკვრით ახალი პოლიცმეისტერი ,მის წინ მჯდომ, მაღალ, ახალგაზრდა ყმაწვილს და ალმაცერად შესცქერის სახეში.

— საჭირო იყო დამემსახურებია ძათი ნდობა, უამისოდ ვერაფერს გავხდები. ჩემ მიერ გაცემულმა შეწირულებამ იმგვარად დაარწმუნა ისინი ჩემს ერთგულებაში, რომ მიმიწვიეს კიდეც არალეგალურ კრებაზე, რომელიც ამ დღეებში მოხდება.

— თქვენ მუდამ ასეთი დაპირებებით გვკვებავთ. ფრთხილად, ყმაწვილო, თუ ახლაც ვერაფერი გააკეთეთ, დაჭერა არ აგცდებათ. მე არ მჯერა თქვენი.

ასეთივე ეჭვი გამოთქვა გუშინდამ ერთმა პარტიულმა ამხანაგმაც. როგორ მოიქცეს, ან როგორ ჩააქროს მის გულში აღძრული სინდისი, რომელიც გამუდმებით ქენჯნის მას?!

„თავი დაანებე ამ სამარცხვინო საქმეს და ნუ უწყობ ხელს იმ ადამიანებს, რომლებიც შენს ქვეყანას აწიოკებენ. კურტანი მოიკიდე, მაგრამ ნუ გაყიდი სინდისს, ნუ მოსცხებ ჩირქს შენს ახალგაზრდობას“,—აფრთხილებს პირველი ხმა.

„სინდისი, სინდისი... ვინა სჭამს პურს სინდისიერი გზით?! ვის მოუტანა ბედნიერება კურტანმა?! შეაფურთხე სინდისს, შეაფურთხე პატიოსნებას და იარე იმ გზით, რომელიც სიმდიდრეს და ფუფუნებას გპირდება“—აქეზებს მეორე ხმა.

— რაზე დაფიქრდით?!—შენიშნა ირონიულად პოლიცმეისტერმა.—გახსოვდეთ, რომ ჩვენ მიერ დაქირავებული ჯაშუში ხართ და უკან დახევა შეუძლებელია, ნუ ღელავთ, თუ მართალი ხართ, დაამტკიცეთ, რომ მე ვცდებოდი.

— დიახ, მე დავამტკიცებ ამას.

პოლიცმეისტერს თვალებიდან რაღაც შუქი გამოუკრთა, ვერ მიხვდებოდით რა იყო ეს, ზიზღი თუ კმაყოფილება. ერთი კი აშკარა იყო, მას უნდოდა მოეხმარა ეს კაცი, როგორც საშუალება, მაგრამ მაინცდამაინც დიდ პატივს არა სცემდა.

ის ებრძოდა რევოლუციონერებს, სჯიდა მათ, მაგრამ ამავე დროს არ შეეძლო არ ეგრძნო უპირატესობა, რომლითაც დაჯილდოებული იყო თვითეული მათგანი.

და [illegible]ავონდა ერთი ეპიზოდი.

პოლიტიკურ დამნაშავეს სიკვდილი მიუსაჯეს, როდესაც განაჩენი წაუკითხეს, ადგა, ცივი სიამაყით შეხედა პოლიცმეისტერს და უთხრა: „ახალგაზრდა ვარ და ჩემში აუარებელ ენერგიას ვგრძნობ. სიცოცხლე მიყვარს და ეყნის დატოვება მეძნელება, მაგრამ სახრჩობელას შენს [illegible] მაინც არ გავცვლი, მირჩევნია მოვკვდე სახელოვანი სიკვდილით, ვიდრე ვიცოცხლო ისე, როგორც თქვენ ცხოვრობთ“. და მოკვდა წარბშეუხრელად, მედგრად და ღირსეულად.

პოლიცმეისტერს სჯერა, რომ ეს არის ერთგვარი სიგიჟე, მაგრამ იმასაც ხედავს, რომ ამ სიგიჟეშიც არის ძალა და მიმზიდველობა, რომლითაც ისინი აჯანყებენ ხალხს და ემუქრებიან ტახტს, რომელსაც ის, ახალი პოლიცმეისტერი, ასე ერთგულად და თავდადებით ემსახურება.

ახალგაზრდა კაცი წამოდგა.

— ამ დღეებში ჩვენ ველით თქვენგან ცნობას და თუ ის დამაკმაყოფილებელი იქნება, შესაფერ ჯილდოსაც მიიღებთ.—თქვა ეს და რომელიღაც მოხელეს გამოუძახა. ყმაწვილიც, ფიქრით დამძიმებული, კაბინეტიდან გავიდა.

30

ნელი ნაბიჯით უახლოვდება კარს.

„იუდა, იუდა“,—წამდაუწუმ იძახის ვიღაც მის სულში, მის ფიქრებში, მის გარშემო.

შეჩერდა. სული მოითქვა. სმენად გადაიქცა.

მასზე ლაპარაკობენ.

— მე არ მომწონს მისი თვალები. მუდამ მიწას დასცქერის, თითქოს ეშინოდეს რაიმესი. ადამიანი, რომელსაც სინდისი წმინდა აქვს, არ მალავს თვალებს,—ისმის რევაზის ხმა.

— ამგვარი ჩვეულება აქვს, ამ კაცს ჩვენ ხომ ბავშვობიდან ვიცნობთ!—უპასუხებს მიშო.

— მართალია, მაგრამ დღემდის არ გამოუთქვამს სურვილი ჩვენთან მუშაობისა. ასეა თუ ისე, შენი თავდებით არის მიღებული და პასუხისმგებლობაც შენ უნდა იკისრო. შენი გული მის მიერ გაღებულმა თანხამ მოიგო, მე კი სწორედ ამ თანხამ აღმიძრა ეჭვი. რა იცი, რომ ეს ფული მისი ჯიბიდანაა და რომ ის მთავრობის მიერ დაქირავებული აგენტი არ არის.

— რევაზ, ნუ იცი ასეთი ახირება. მაგ შენი გადაჭარბებული სიფრთხილით სასაცილო ხდები.

— მე კი გისურვებ ეს საქმე სატირლად არ გაგხდომოდეს.

— ეჭვი არ შეიძლება არ დაიბადოს. მისი მშობლები სოფელში ჩამოგლეჯილი დადიან და ეს კი ორმოც ოქროს სწირავს რევოლუციურ ორგანიზაციას,—ამბობს ყოყმანით ერთ-ერთი ამხანაგი.

— წინაგრძნობა მეუბნება რომ ჩვენ გაცემულნი ვართ. სჯობია, დავამალოთ, —ამბობს კვლავ რეზო.

— ათასი დაბრკოლება გადავლახეთ, ათასი ბრძოლა ძალეგეთ. ათასჯერ ჟანდარმერია გავაცურეთ და ახლა რომ ამ ციხეზეასმა ბაგმა ჩაგვსვას, სასაცილონი გავხდებით,—ამბობს ვიგა ძრისხანედ.

— ამხანაგებო, მე უნდა წავიდე,— განაცხადა მიტომ და ფეხზე წამოდგა.

ყველამ მას შეხედა.

— დღეს კრება საიდუმლო სტამბაში არ შედგა. ამას მიზეზი ის იყო, რომ ჩვენ ასათამწყობს საჩქარო საქმე ჰქონდა დასამთავრებელი. საჭიროა, წავიდე და მას დავეხმარო. ამის გარდა, თუ თქვენ რაიმე გვკვნთ, ჩვენ ორნი მაინც თავისუფალნი ვიქნებით და სტამბას ვუპატრონებთ.

— რას სულელობ, ბიჭო. ისე ვველაპარაკები, თითქოს მართლა გაცემულები ვიყოთ,—შეუტია ვიგამ და გულში უსიამოვნო რეაქცია უყო.

— მე ვხუმრობ, ვიგა, და სრულიად არ ვიზიარებ ეჭვს, რომელიც აქ გამოითქვა. როგორ შეიძლება ისე გათახსირდეს ადამიანი, რომ თავისი პირადი სარგებლობისათვის საყოველთაო საქმეს ულალატოს, ბავშვობის ამხანაგს ულალატოს, გასცეს და დალუპოს.

— შენ სცდები, მიტროპაჟ,—შენიშნა რევაზმა,—არიან ადამიანები, რომლებსაც საყოველთაო საქმე ფეხზე ჰკიდიათ.

— მე ვაფურთხებ ასეთს და ვეუბნები: სისხლით არის გაჟღენთილი ის ლუკმა, რომელსაც ხახაში იღებს.

— არამც მერგებია,—დაუმატა ვილაცამ.

— ნახვამდის, ამხანაგებო,—მიტროშ ქუდი დაიხურა, უკანა კარი გამოიღო, სარდაფში ჩავიდა და იქიდან ქუჩაში გაჩნდა.

ჩვენი ნაცნობი ახალგაზრდა კი ისევ კართან დგას, ისმენს ამ საუბარს, თრთის და ფიქრობს: „ნუთუ არ სჯობს გამოვტყდე ყველაფერში და მოვითხოვო ჩემი გასამართლება?!.“ ისევ ბავშვობა მოაგონდა. რეზო და მიშო მისი სკოლის ამხანაგები იყვნენ და არაერთხელ გაუტარებია მათთან სასიამოვნო წუთები. ბუნებით ბორიტი არასოდეს ყოფილა, მაგრამ მუდმივმა სილტაკემ თავი მოიბეზრა და გადაწყვიტა გამდიდრებულიყო, რათაც არ უნდა დასჯდომოდა, მაგრამ... ამხანაგები... ამხანაგები...

ისევ ფიქრობს. ისევ ყოყმანობს.

ოთახიდან ხმაური მოისმა და ფიქრიდან გამოერკვა.

„საცა არის გამოვლენ და თუ აქ მნახეს, არ იეარგებს“,—ფიქრობს და გაუბედავად აღებს ოთახის კარს.

— შეგობარო, შენ შესახებ საშინელი ეჭვი დაიბადა. შეგიძლია უარყო ის?—ეკითხება მიშო.

— არ მესმის რაზე მელაპარაკები?—კითხულობს ახალგაზრდა და ხელში ვერცხლისთავიან ჯოხს უხერხულად ატრიალებს.

— შენ ჩვენი სოფლის შეილი ხარ, ჩვენი სკოლის ამხანაგი,—

დააწყო რეზომ, მაგრამ დღემდის ჩვენგან ძალიან შორს გეჭირა თავი. შენ მდიდრულად ჩაცმული გამოდიხარ, საუკეთესო სასტუმროში ცხოვრობ, ეტლით დასეირნობ, პოლიტიკურ ორგანიზაციებს ფულს სწირავ. როგორც გავიგე, შენი ჯამაგირი მეტად მცირეა და ასეთი ფართო ცხოვრების საშუალებას ვერ მოგცემს. საიდან ღებულობ ამ თანხას?! ჩვენ ვთხოულობთ პასუხს ამ შეკითხვაზე.

დუმილი.

— არ გესმის?! შენ გელაპარაკებიან!—აპილპილდა მიშო.

— არა მსურს ვუპასუხო. მე სამუშაოდ მოვედი თქვენთან და თუ არ მოგწონვართ, შემიძლია წავიდე. რაც შეეხება ჩემს კერძო ცხოვრებას, არავის აქვს უფლება გაჩხრიკოს ის.

— როგორ? თვითეული ამხანაგის ცხოვრება ნათელი უნდა იყოს, როგორც მზე, უამისოდ ვერავინ შემოვა ჩვენთან.—ღელავს მიშო.

— აღარ ვიცი, რითი დავიმსახურო თქვენი ნდობა.

საათს დახედა, იგრძნო, რომ გაფითრდა.

„დროა პოლიციის გამოცხადებისა",—გაიფიქრა შემკრთალმა და თავი დახარა.

— ყმაწვილო! მე მინდა შევხედო შენს თვალებს,—ამბობს რევაზი, რამდენიმე ნაბიჯით უახლოვდება. ნიკაპზე ხელს ავლებს და თავს ზევით უწევს.

ნიღაბი ჩამოეცალა მის სახეს, ნერვიულმა თრთოლამ აიტაცა, შეშფოთდა.

— ჯაშუშის თვალები,—ჩაილაპარაკა ბოლოს რევაზმა და ზიზღით ზურგი შეაქცია.

ეს ბრალდება ლოდინით დააწვა ახალგაზრდას მხრებს და იგრძნო, რომ გაუჭყდა.

სკამზე მოცელილივით დაეცა და ორივე ხელი სახეზე აიფარა.

— აა, მაშ ეს ყველაფერი მართალია?! მოტყუებით შემოიპარე ჩვენთან და ამხანაგები დამალუპვინე?! მაგრამ უმალ შენ ჩაგაძალლებ, პირუტყვო,—ამ სიტყვებით მიშომ რევოლვერი ზედიზედ დაახალა და კარში გავარდა.

გვიანღა იყო.

პოლიციას სახლისათვის ალყა შემოერტყა და დამორჩილებას მოითხოვდა.

31

ციხის ექიმის ცდამ ნაყოფი გამოიღო, მაგდა ზედა სართულში გადაიყვანეს.

— ახლა ხომ არ გაწუხებთ აჩრდილები?—შეეკითხა ერთ დღეს ექიმი, მაჯა დაუჭირა და საათს დააცქერდა.

— არა, ექიმო, აღარ მაწუხებს.

— ჩქარი პულსი გაქვთ. წუხელის, ალბათ, კარგად არ გეძინათ,— უთხრა ექიმმა უკმაყოფილოდ და წამოდგა.

— ცუდია.

— რა არის ცუდი?

— ყოველთვის, როდესაც ჩემს ფილტვებს სიბნელეში, ან ჩემს პულსს უგდებთ ყურს, სიტყვა გეცვლებათ, თითქოს ძიძაკვდავის სარეცელთან იჯდეთ.

— სცდებით, ძვირფასო პაციენტო.

— მაწოდეთ შაგდა. თქვენ ჩემთვის მარტო ექიმი კი არა, ძველებრაც ხართ. თუცა ძე არ კიცი, რით დავიმსახურე ასეთი ყურადღება.

— ერთადერთი ქალი ხართ, რომელმაც აღძრა ჩემში გრძნობა თავყვანისცემისა.

შაგდა ამ სიტყვებმა შეაშფოთა და ფართოდ კაბელილი თვალებით ახედა მას.

— ნუ გეშინიათ. მე თქვენ საყვარულს არ გიხსნით და არც არასოდეს დაგიწყებთ ამაზე ლაპარაკს, შაგდა. ძაცქირეთ ისე, როგორც ახლიბელ ადამიანს, როგორც ძეგობარს, ძმას.

ქალი დამშვიდდა.

— თქვენი სახელი?

— ვახტანგი.

— ამიერიდან მე ვფიქრობ, რომ მყავს საყვარელი ძია, რომელსაც ვახტანგი ჰქვია.

— გმადლობთ, კიდევ ერთი რამ უნდა გთხოვოთ.

— კიდევ?—კითხულობს შაგდა და უხარია, რომ ამ კაცს ასე უბრალოდ და ამხანაგურად უჭირავს მასთან თავი.

— თუ უფროსი ძმა ვარ, ჩემიც უნდა გკურდღეს. ამა, შეიძახეთ: პირველ ყოვლისა. ადრე უნდა დაიძინო. ცუდი ფიქრები არ ძალაკარო და ჭამო ყველაფერი, რასაც მოგიტანენ: კვერცხი, კარაქი, ხალები.

— ნუთუ ტუსაღებს ასე ანებივრებენ? რა გულკეთილი ხალხი ყოფილა აქ!—ამბობს შაგდა ოდნავი სიცელქით და ალბაკერად ძმაყურებს ახალგაზრდა კაცს.

ექიმი იცინის.

— ბავშვო, შენ გულთამხილავი ხარ, მაგრამ ძეცა ძაქეს უფლება ვიზრუნო შენზე.

შაგდამ გაიღიმა, ექიმმა ისე დაუწყო „შენობით" ლაპარაკი, ნებართვაც არ უთხოვია.

— თქვენ აქ გამალალებთ და როდესაც საქართველოდან გადამასახლებენ, ვინღა იზრუნებს ჩემზე?

— ისევ შენი ექიმი. მე დაგიწყებ სამსახურს ამ ქალაქში, სადაც შენ იქნები. ოო, როგორი თვალებით შეხედავ, გაკვირდების ვინა ასეთი თავგანწირვა? ნუ გიკვირს. ეს სრულიად უბრალო ამბავია. მე მყავდა პატარა და, რომელიც შენ ძალაან გავგდა და რომელიც მომიკვდა. მისი ადგილი ჩემს გულში შენ დაიჭირე და ძეც ბოლომდე ძიეეცი თავს, დაგიხსნა და გადაგარჩინო. ახლა კი ხარკიძის, ძაგდა ლალას გამოგიგზავნი და ეეტყვი ინ ძეკანწყოსის...

— ლალა, ნაძღვილი ზეადამიანია ჩვენი ექიმი!..

— სწორი ხარ, მაგდა. ის ამსუბუქებს ციხის ძალმე ცხოვრებას. შენთვის კი... შენთვის მხად არის ძოკვლეს, ხომ ხედავ. მაგდა, რამ-დენი ძეგობარი გყავს და რამდენს სწყურია შენი სიცოცხლე. თუ ადამიანს ძლიერი სული აქვს, ავადმყოფობას ადვილად მოერევა.

— მეც ვცდილობ ვიცოცხლო. ამას წინათ სამდერაც ვცადე. მაგრამ ისეთი სევდიანი გამოძვიდა, რომ თეთრისფერ ამატირა საკუთარმა ხმამ.

— მეც მიმღერე, მაგდა შენი „ლერწამი"! — მეკითხა ლალა და მხარზე თავი ჩამოადო.

შორს უდაბნოში დაჭკნა ლერწამი
და ჩრდილი ალარ დაურჩა ფარად,
დაჭკნა ლერწამი განმარტოებით,
მოკვდა ლერწამი მშვიდად და წყნარად...

— ლალა! ჩემი შიშია დაილუპა?!

— არა, მაგდა, ისიც შენსავით დაგვეკარგა, რამდენიმე თვის ვან-მავლობაში ტირიდა და დაგეძებდა, ხან ისე უბრალოდ დაგიწყებდა ძახილს, ცრემლს ეელარ ვიმაგრებდი... ერთ დღეს კი სადღაც გაქრა.

— ჩემი საბრალო ჩიტი, — თქვა მაგდამ სევდიანად და ლოგინზე პირაღმა წამოწვა, ძალიან დასუსტებულიყო, არ ამინებდა ხველა, მაგრამ უფრტვინველად იტანდა ყველაფერს, თავს ბედნიერად გრძნობ-და, რომ სარისკიპო ციხედ შეეცვალა.

ჩვეულებრივად მიდიოდა დრო, მაგრამ აი, ერთ დღეს ციხის კარები გაიღო და რევაზი თავისი ამხანაგებით შიგ მოემწყვდა.

ამ ამბავმა თავხარი დასცა მაგდასა და ლალას, იმ საქმეს, რო-მელმაც იმდენი მსხვერპლი შეიწირა ახლა თითქოს დამარცხებულად სთვლიდნენ.

— საშინელებაა, ისინი დაილუპნენ, — წარმოთქვა მაგდამ, მისი თვალებიდან ისეთი მწუხარება გამოკრთა, რომ ლალა შეეძინა.

— ნუ დავკარგავთ იმედს, იქნებ გარეთ დარჩენილმა ამხანაგებმა უშველონ რამე.

— გადარჩა კი ვინმე?! — იკითხა ეჭვით მაგდამ.

— ჯგუფის ხელმძღვანელი, მიხუცი ლაზარე და ორი ახალგაზრ-ა-ბი. იმედია ისინი უყურადღებოდ არ დატოვებენ ამხანაგებს, ეცდე-ბიან...

სიჩუმე ჩამოვარდა.

— მაგდა!

— რა იყო, ლალა?!

— მინდა ერთი რამ გკითხო, მაგრამ შეშინია არ გეწყინოს.

— შენგან არაფერი მეწყინება.

— როგორი დამოკიდებულება გქონდათ შენ და რევაზს?

— აქხანაგური, მეგობრული.

— მე მაკვირვებდა მისი საქციელი. მუდამ მხნედ მუშაობდა, დაუღალავ ენერგიულად. მუშაობდა ახალგაზრდული გატაცებით, მაგრამ ამ ორი წლის განმავლობაში ერთხელაც არ დამინახავს მის სახეზე ღიმილი. ზოგჯერ ისე ღრმად დაფიქრდებოდა და გახედავდა სიკვდილს, რომ მე გულში ტკივილს ვგრძნობდი. არ ვიცი რითი ან როგორ დავეხმარო მას, მაგრამ ვიცი, რომ მისი სიკვდილის შემდეგ სიცოცხლე არ მენდომება. მაგდა, მითხარი, რა ჰქვია იმ გრძნობას, რომელიც მე მაწვალებს?

— სიყვარული,—ოდნავ გასაგონი ხმით მიუგო მაგდამ და თავისი შავი სევდიანი თვალები უცნაური გამომეტყველებით მიაპყრო ლალას.

— სიყვარული? ნუ მაშინებ, მაგდა. კარგად არც ვიცნობ ამ გრძნობას.

— გაიცნობ, რევაზი არ მოკვდება და თქვენც ბედნიერი იქნებით.

ორივე დაფიქრდა. ორივე დააღონა იმ ადამიანის ბედმა, რომელიც მათ ერთნაირად უყვარდათ.

33

თერთმეტი წლის ლედას ისე კოხტად ჩამოეკიდა ყელზე ტყავისთასმებიანი პაპიროსებით სავსე ყუთი და ისე მარდად აწვდიდა კოლოფებს მყიდველებს, რომ ვერავინ იფიქრებდა, ის იყო შვილი ერთ-ერთი რევოლუციონერის. მამის დავალებით დღეს პირველად გავიდა ქუჩაში, მეპაპიროსე ბავშვის როლში.

— პაპიროსი იაფად, პაპიროსი იაფად!—გაიძახოდა გოგონა. თანდათანობით უახლოვდებოდა საგუბერნიო ციხის კარს. რამდენიმეჯერ აუარ-ჩაუარა შეჯგუფებულ და შეიარაღებულ ყაზახებს, მაგრამ როცა არავინ მიაქცია ყურადღება, საგანგებოდ გაკეთებულ ორ კოლოფს ხელი აჰკრა და ვითომ შეუმჩნეველად ძირს დააგდო.

— Эй, подожди, девочка, коробку потеряла, — ესმის ლედას. მაგრამ ეს ყურს იყრუებს და ძალის გამოყენების:

— პაპიროსი იაფად, პაპიროსი იაფად,—ყვირის და ერთ, ქუჩიდან მეორე ქუჩაზე გადარბის.

— Покурим, она наверное не вернется обратно, — ამბობს ერთი ყაზახი და ისინიც ანთებული პაპიროსებით ციხის ეზოში შედიან.

„ყოჩაღ, ჩემო პატარა ლედა, ყოჩაღ, ჩემო ჭკვიანო გოგონა!“— ფიქრობს მოხუცი ლაზარე, რომელიც შორიახლოდან თვალს აღევნებდა ამ სცენას.

რაც შეეხება ლედას, უკვე თავის ოთახში დიდი სარკის წინ დგას და ვერ ცნობს იმ შავგვრემან ბავშვს, რომელიც შავი ნაწნავებით სარკის სიღრმიდან შეჰყურებს.

ერთბაშად პარიკი ჩამოიგლიჯა და მხრებზე ოქროსფერი ხუჭუჭა დალალები ჩამოეშალა, პირისახე ჩამოირეცხა, ტანსაცმელი გამოიცვალა და მშვენიერ ქერა გოგონად გადაიქცა.

— მამილო, რა მოხდა შემდეგ? აიღეს თუ არა კოლოფი?—შეეკითხა ის ოთახში შემოსულ მამას და ალერსით ყელზე მოეხვია.

— ყველაფერი ისე მოეწყო, როგორც საჭირო იყო. ჩინებულად ჩაატარე შენი როლი და თუ დღეს ჩემი ამხანაგები გაიქცნენ, შენ გმირი ქალის სახელს დაიმსახურებ.—ამ სიტყვებით მამამ შვილს თავზე აკოცა და მშობლიური სიამაყით შეათვალიერა თავისი გიჟმაჟი გოგონა.

ცოლის შენიშვნაზე:—ბავშვიც კი არ გინდა დაზოგო, ეს სიგიჟეაო,—ყური მოიყრუა და მთელი დაჭიმული ნერვებით ელოდა შედეგს თავისი მოქმედებისას.

34

ავტომობილი მიჰქრის. პოლიტიკური ტუსაღები მიჰყავთ დაკითხვაზე. მცველები ფხიზლობენ. უეცრად თოფშემართულ ჯარისკაცებს ხელები უდუნდებათ... თრიაქით გაჟღენთილმა პაპირისმა მხოლოდ ახლა იმოქმედა მათზე.

— შეჰკარით შოფერი, ფხიზელია, მის ადგილს მე დავიჭერ,— ამბობს რევაზი და გიგამაც სწრაფად და უხმაუროდ მოთოკა შოფერი.

— დაეგდე მანდ და არ გაბედო ხმის ამოღება. წინააღმდეგ შემთხვევაში, შენთვის ტყვიას არ დავხარჯავ, ისე მოგახრჩობ, როგორც წიწილას,—ეუბნება გიგა შოფერს.

ავტომობილი მიმართულებას იცვლის. ტოვებს მთავარ ქუჩებს. უხვევს. მიჰქრის.

კიდევ უხვევს და, აი, დაილია ქალაქიც.

გამოჩნდა ფართოდ გაშლილი ველი. აზიდული და უსწორმასწორო გორაკები. პაწია ქოხმახები და აქა-იქ გაფანტული საქონელი

ავტომობილი შედგა.

ფოლადის ქლიბი, რომელიც ამ დილით საიდუმლოდ გადასცა რევაზს ციხის ერთ-ერთმა მოსამსახურემ ისე დატრიალდა, რომ რამდენიმე წუთში დაიხსნეს ჯაჭვები.

— ქლიბს წარწერა აქვს გაკეთებული. აბა, დაუკვირდით!—წამოიძახა გიგამ და ქლიბი რევაზს გადასცა.

— „მიტროპაჟ",—ამოიკითხა რევაზმა და ოდნავ გაიღიმა.

— ყოჩაღ მიტრო, რა მოხერხებულად გაუძვრა იმ ღამეს პოლიციელებს და, რაც მთავარია, ჩვენი სტამბა ძველებურად მუშაობს თურმე.

— აბა, ამხანაგებო, ამ დოყლაპიებს იარაღი ავართვათ,—თქვა მიშომ და ერთ თოფს ხელი წაატანა.

შეიარაღდნენ, გამოეწყვნენ, საჭირო სივთები მოამზადეს. და...

ვარბიან. გადადიან მთებს, ნაპრალებს. ეშვებიან დაქანებულ კლდეებში. სთელავენ ჯაგნარებს.

უახლოვდებიან იმ ადგილს, სადაც მეცხვარეებს ფარა გაუშლიათ.

ერევიან ცხვრის ფარას და მწყემსურად გადაცმულნი მიისწრაფვიან წინ, უშიშარი ადგილებისაკენ.

ფეხზე დამდგარი პოლიცია პოულობს მიტოვებულ ავტომობილს, დაძინებულ ყაზახებს და შეკრულ შოფერს.

პოლიცმეისტერი სიბრაზისაგან თმას იგლეჯს და ას ოქროს პირდება, ვინც აღმოაჩენს გაქცეულ ტუსაღებს და მეპაპიროსე გოგონას.

35

ციხეში დარჩენილი პოლიტიკური ტუსაღები სიამაყით უყვებიან ერთმანეთს რევაზისა და მისი ამხანაგების გაქცევის ამბავს.

მოხუცი ლაზარე და მისი პატარა ლედა მხიარულად ისმენენ ამ შემთხვევის გამო ატეხილ მითქმა-მოთქმას და თავს ბედნიერად გრძნობენ, რომ ხერხმა გასჭრა და პატიმრებმა სატუსაღოს თავი დააღწიეს.

ლალამაც თავისუფლად ამოისუნთქა, მაგდა კი ამ შემთხვევამ რამდენიმე დღით საგრძნობლად გამოაცოცხლა.

იანვარმა თებერვალი მოიკითხა და თეთრ ლეჩაქწამოსხმული მარტის დღეები საამური ხმაურით მოადგა აღმოსავლეთის კარს. მაგდამ იგრძნო გაზაფხულის მოახლოება, უფრო გახდა, უფრო გაიცრიცა.

ხშირად იგონებს რევაზს, მაგრამ ეს მოგონება სიცოცხლის სურვილს აღარ უორკეცებს.

მასსა და რევაზს შორის ლალა ჩადგა და მაგდამაც უყოყმანოდ უკან დაიწია.

ბევრი იფიქრა ამაზე, ბევრი უძილო ღამე გაატარა.

რევაზი დათმოს თუ ლალა დაკარგოს?!

არც ერთი და არც მეორე არ ემეტება.

სად არის გამოსავალი?!

სიკვდილში, დაასკვნა მან და ფიქრს გაჰყვა.

ლალას უყვარს რევაზი პირველი სიყვარულით, ნამდვილი სიყვარულით.

ლალა წმინდაა, უმანკოა, მშვენიერია.

მაგდა კი ათასჯერ გათელილი, ათასჯერ დამცირებული, ყოფილი მეძავი...

როგორ შეიძლება ამ საშინელების დავიწყება, ამ ჭუჭყის ჩამორეცხვა?!

როგორ იქნება დამსხვრეული სიცოცხლით და გატეხილი ჯანმრთელობით დაუკავშირდე სრულიად ჯანსაღ ადამიანს და მაგდაც არასოდეს იკადრებს ამას.

თვალდახუჭული იგონებს ელექტრონით განათებულ დარბაზს,

ძველ პიანინოს, მთვრალ მემუსიკეს, მოცეკვავე ხალხს და... რევაზს, ვაყითრებული უცნაურად რომ შესცქეროდა მას.

აგონდება სასოწარკვეთილებით ამოძახილი სიტყვები—სასიკვდილოდ გიმეტებ, მაგდა, სასიკვდილოდ, აგონდება რევაზის უკანასკნელი მოხვევა, უკანასკნელი ალერსი.

„რევაზ, მხოლოდ შენ მიყვარხარ, მაგრამ რა ვქნა, რომ არა მაქვს უფლება დაგისაკუთრო",—ფიქრობს მაგდა და გრძნობს, რაღაც აწვება ყელს, რაღაც, მეტად ცხელი და შემაწუხებელი.

პირველად ამოხეთქა სისხლმა მისი ფილტვებიდან.

პირველად შეიღება მისი ტუჩები წითელი სითხით.

ვიღაცამ ყინული შემოიტანა.

ვიღაცამ წვეთები მიაწოდა.

ლალა ტელეფონთან გაიქცა.

რამდენიმე წუთის შემდეგ საკანში შეშფოთებული ექიმი შევიდა.

— გთხოვთ, მიბრძანდეთ! ავადმყოფისათვის ჰაერია საჭირო,— თქვა მან და შეკრებილ ქალებს უბოდიშოდ კარზე მიუთითა.

— ჩვენს ექიმს ხასიათი უფუჭდება. არასოდეს არ გესმენია მისგან ასეთი უკმეხი სიტყვები,—ამბობს ერთი ტუსაღი.

— არც ასეთი მოწყენილი ყოფილა წინათ,—უმატებს მეორე.

— იქნება უყვარს ეს ქალი. წინააღმდეგ შემთხვევაში...

— ადამიანი სისხლისაგან იცლება და თქვენ აქ ჭორიკანობას მიჰყავით ხელი. გრცხვენოდეთ!..—შეუტია მათ ერთმა ახალგაზრდა ტუსაღმა ქალმა, რომელსაც მაგდა განსაკუთრებით უყვარდა.

ქალები დაჩუმდნენ...

36

დაკვირვებით გაუსინჯა ფილტვები, გაუსინჯა გული და პულსი. ადგა.

გამოუთქმელი საყვედურით შეხედა და უსიტყვოდ შეაქცია ზურგი.

მაგდამ მწვავედ იგრძნო ამ საყვედურის სიმძიმე, იგრძნო ისიც, რომ ეს კაცი სასოწარკვეთილებამდე იყო მისული და უფრო მეტს განიცდიდა, ვიდრე სიტყვებით ამბობდა.

ფანჯარასთან მიდგა და რკინის ხლართები ისე მძლავრად მოზიდა, რომ ხელები ტკივილებისაგან დაულურჯდა.

— ვახტანგ!—დაუძახა მაგდამ ათრთოლებული ხმით.—[illegible]დით, თუ არ გინდათ ავტირდე.

ექიმი მობრუნდა. მის წინ ჩამოჯდა და თავი მძიმედ ჩაჰკიდა.

— ნუ იფუჭებთ გულს, განწყობილებას. ჩემი გადარჩენა არ შეიძლება.

— შენი გადარჩენა შეიძლებოდა, მაგრამ არ დამეხმარე ამაში, არ დამეხმარე. მე გაგსინჯე ამ რამდენიმე კვირის წინათ. ფილტვები უკეთესად სუნთქავდნენ, გული უკეთესად მუშაობდა, ჯანმრთელობა

უკეთეს მღგომარეობაში იყო. რა მოხდა შემდეგ?! ვის შეხვდი, რაზე ილაპარაკე?! მიპასუხე...

მაგდამ თვალები დახარა, მისმა სახემ ისეთი გამომეტყველება მიიღო, თითქოს დამნაშაე ბავშვი ყოფილიყოს.

— აი, ხომ ხედავ, არ შეგიძლია მომატყუო.

— გარწმუნებთ, ყველასათვის უკეთესია, რომ ვკვდები.

— ვის გულისხმობ, მაგდა, ყველაში?!

— როდესაც მოვკვდები, თქვენ ყველაფერს გაიგებთ და მაპატიებთ.

— კიდევ სიკვდილი, კიდევ და კიდევ ეს სიტყვა! აღარ შემიძლია ავიტანო ეს.

— თავი დამანებეთ და ნუღარ შემოხვალთ ჩემთან,—უთხრა მაგდამ ისეთი ტონით, რომ ექიმს გული ჩასწყდა.

— არა, მაგდა, მე ისევ შენი ექიმი და ძეგობარი ვიქნები.

ექიმი წამოდგა. ჭიქაში ჩაწყობილ ყვავილებს ხელი შეახო და ლაპარაკის თემა რომ შეეცვალა, ასე უთხრა:

— ყვავილები დაგჭკნობა, ხვალ ახლებს მოგიტან.

— ჰო თქვენ ხშირად მოგაქვთ ჩემთან ყვავილები, მაგრამ ყოველთვის ვარდი, სოსანი. მაგნოლია კი...

— სასტიკად გიკრძალავთ ამ ყვავილს შეეხოთ. მისი ჰაერი თქვენთვის მომაკვდინებელია.

— მე ძალიან შევეჩვიე მაგნოლიას, ორი წლის განმავლობაში სხვა ყვავილი არ მინახავს.

— და მოიწამლე კიდეც თავი.—ამ სიტყვებით მაგიდაზე დადებული რვეული ხელში აიღო და თვალში „ჭლექიანის დღიურიდან" მოხვდა.

მაგდას შეხედა და თვალებით წაკითხვის ნებართვა სთხოვა.

მაგდამაც თვალებითვე მისცა დასტური.

პატარა, ორტაეპიან ლექსში მთლიანად ეტეოდა ის ტრაგედია, რომელსაც ავადმყოფი ქალი განიცდიდა:

როგორ ველოდი გაზაფხულის მზიურ მოვარდნას,
ველოდი ისე გატაცებით, ენებით, ქართულად,
მოვიდა, ბაღი შეაშფოთა, ვარდი დაბარდნა,
მაგრამ ჩემს ფილტვებს დაუქროლა მარტმა მარტულად.

ჩემს აღმაფრენას ფრთების ვაშლა არ დააცალა
და ჩამრჩა გულში გამოუთქმელ გრძნობად ნალექი,
მსურდა სიცოცხლე, სიყვარული და ამათ ნაცვლად
მოვიდა კოხის ბაცილები და შავი ჭლექი...

ექიმმა ხმამაღლა წაიკითხა ლექსი, რამდენიმე წუთით ჩაფიქრდა, შემდეგ გამოერკვა და თქვა:

— ამ ლექსს განსაკუთრებული გრძნობით წაიკითხავს ყველა და იტყვის რომ...

— ის პატარა ჭლექიანმა ქალმა დაწერა,—დაამთავრა მაგდამ.

ვახტანგმა რვეული დადო და ავადმყოფის სარეცელთან მივიდა.

— მე ისევ შევებრძოლები ამ სენს, ისევ ვცდი. ნუ შეძინდი ხელს და ნუ მისცემ ნებას შენს ფარულ სეყდას დამამარცხოს. მოძეცი ნება გემსახურო, თავი შეგწირო, მოვკვდე შენთვის, ხეძი საყვარელი ბავშვო, ჩემო ძვირფასო გოგონა!

ამ სიტყვებით დაიხარა, ქალის ხელი ტუჩთან მიიტანა და ნაზად აკოცა.

37

— რა მოუვიდა მაგდას? მე ის ბევრად უკეთეს მდგომარეობაში დავტოვე და უცებ... სისხლი. ვინ ინახულა, რაზე ელაპარაკა და ჰქონდა თუ არა რაიმე განცდა, განცდა მძიმე, შემაწუხებელი, დაუძლეველი?!—შეეკითხა ექიმი ლალას, როცა მაგდასთან საკანიდან გამოვიდა.

ლალა დაფიქრდა. მოაგონდა მათი საუბარი, რის შემდეგ მაგდა საგრძნობლად შეიცვალა, სევდიანი გახდა.

— მოიგონეთ, გამაგებინეთ, ეს საჭირო და აუცილებელია,—ეუბნება ექიმი, რომელიც სასტიკი მსაჯულივით ადგას თავს და ცდილობს, ამ საიდუმლოების გასაღები მეხსიერებიდან ამოგლიჯოს.

— ჩვენ გვქონდა ლაპარაკი წარსულზე... ერთ ადამიანზე...

ლალა ისევ გაჩუმდა.

— მესმის, ეს, ალბათ, ინტიმური ამბავია, მაგრამ თქვენ არ უნდა დაგეწყოთ მასთან ამაზე ლაპარაკი და ზომები მიგელოთ, რომ წარსული მისი მეხსიერებიდან ამოგეგდოთ.

— განა ეს შესაძლებელია?

— შეუძლებელი არაფერია,—უპასუხა ექიმმა ცივად, ქუდი თავლებზე წამოიწია და საჩქაროდ გავიდა.

— არასოდეს მინახავს ექიმი ასეთი აღშფოთებული. ისე სასტიკად მომექცა და ისე გამიჯავრდა, თითქოს მე ვიყო მიზეზი შენი ავადმყოფობის. საყვედურს მაინც ვერ ვეტყვი, ვერ ვეტყვი იმიტომ, რომ ის შენი ნამდვილი ჭირისუფალია, არ ვიცი, რა უჯდება ეს ყვავილები და სანოვაგე, რომელიც შენ ყოველდღიურად მოგდის,—უთხრა ლალამ მაგდას, როცა მასთან შევიდა.

— მე ვერ მოვახერხე უარი მეთქვა ყველაფერ ამაზე, ჩემმა თხოვნამ არ გასჭრა და საშინლად მრცხვენია, რომ ასეთ თავდადებულ მოვლას და მზრუნველობას სათანადოდ ვერ ვაფასებ. თუმცა არ მესმის, რად ღებულობს გულთან ასე ახლოს ყველაფერს, რაც მე მეხება, ან რას ნიშნავს ასეთი თავგანწირვა?!

— მას შენ უყვარხარ, მაგდა,—უთხრა ლალამ, მაგრამ, როდესაც მის გამომეტყველებას თვალი შეავლო, დაუმატა:—როგორც და, როგორც მეგობარი და ჩვენ ყველა მზად ვართ მოვკვდეთ, ოღონდ შენ აც...

— მე ძალიან მაწუხებს, რომ ძვირფას ადამიანებს ვტანჯავ, მაგრამ... რა ვქნა. უძლური ვარ ბედისწერის წინაშე და სიკვდილ—სი-

ცოცხლის კანონების შეცვლა - შებრუნება ხელ ხელთ არ არის. ერთხელ მეგონა, რომ სიცოცხლე ჩემთვისაც შესაძლებელი იქნებოდა, ცოტა ხანს მაინც, მაგრამ უკანასკნელმა დღეებმა წინააღმდეგში დამარწმუნეს.—ამ სიტყვებით მან პატარა ყინულის ნაჭერი პირში ჩაიდო, რათა სისხლი, რომელიც ყელს მოაწვა, შეეჩერებინა.

— არ მიმატოვო, მაგდა, არ დამაობლო, მე უშენოდ ვერ ვიცოცხლებ,—ეუბნება აცრემლებული ლალა და ხშირად ათუნებს მის სარეცელთან.

მაგდაც ანუგეშებს მას, ამშვიდებს, მაგრამ, დღითიდღე რწმუნდება, რომ სიკვდილი სადაც არის მოაკითხავს და უკვირს, რომ სრულიად არ აშინებს ეს. პირველი ელის კიდეც, ელის, როგორც თავდავიწყებას და სამაგიეროდ არაფერს მოსთხოვს, არაფერს, გარდა იმ უბედური და გატანჯული სიცოცხლისა, ამ ორი წლის განმავლობაში ძძიმე ტვირთად რომ ჰქონდა აკიდებული.

დიახ! სიკვდილი მოვა, როგორც საყვარელი საქმრო და მაგდაც მას საქორწილოდ მორთული დაუხვდება.

38

მიუვალ მთის მწვერვალებს შეაფარეს თავი.

ფხიზლობდნენ. მუშაობდნენ. საიმედო ამბებს ელოდნენ.

„დეპეშებია, რომ მონარქიული მთავრობა დაეცა. დაგვიდგა საზეიმო დღე. იჩქარეთ ჩვენკენ“.

ასე ეწერა იმ პაწია ქაღალდზე, რომელიც გადასცა მათ ბარიდან გამოგზავნილმა შიკრიკმა.

ფრთაშესხმულნი, მხიარული ყიჟინით დაეშვნენ დაბლობში.

აღფრთოვანებული ხალხი.

დროშები.

მუსიკა და...

ამხანაგები, ამხანაგები.

სიხარულით ცრემლმორეულნი, აღტაცებით ეხვევიან ერთმანეთს და გრძნობააღძრულნი, თავისუფლების ჰიმნით მიისწრაფვიან წინ...

ბუნება უფრო ჭრელი და კეკლუცია.

გაზაფხული უფრო ცხელი და მიმზიდველი..

საერთო განწყობილება უჩვეულო, ამაღელვებელი.

ფართო მოედანი სავსეა ხალხით.

ლაპარაკობენ ორატორები. ტაში ქუხს.

აქა - იქ შეამჩნევთ ატირებულ სახეებს, დაღვრემილ პროფილებს.

ყოფილი მონარქისტები მისტირიან დაკარგულ დიდებას.

აფიქრებთ თავიანთი მომავალი.

დღეს მათთვის არავის სცალია.

ხალხი განაგრძობს ზეიმს.

— საუკუნო ხსოვნა იმ ამხანაგებს, რომლებიც დაიღუპნენ

თავისუფლებისათვის ბრძოლაში!—ისმის მქუხარე ხმა და ხალხიც მუხლს იყრის.

ჯარის უფროსი, მოხუცი გენერალი უხერხულობას გრძნობს. უსიამოვნოდ იჭმუხნის შუბლს, მაგრამ მაინც იძულებულია დაიჩოქოს თავისუფლებისათვის დაღუპულთა პატივსაცემად.

— ეტყობა ჩვენი გენერალი ღელავს,—ეჩურჩულება ერთი ჯარისკაცი მეორეს და ორივეს ეღიმება.

ორივეს თვალებში სიხარული თამაშობს.

რა ახარებს მათ?

განთავისუფლებული სამშობლო, დამსხვრეული ხუნდები, განცდა ლაშაზი და უჩვეულო.

— ამიერიდან აღარ იქნება ბატონი და ყმა, მეფე და ქვეშევრდომი. გაუმარჯოს განთავისუფლებულ საქართველოს!—ისმის ორატორის ხმა. ნიავი არხევს დროშების დაქარგულ კალთებს.

ვაშათი, მუსიკით და მარსელიოზის სიმღერით თავდება პირველი საზეიმო დღე.

39

— მაგდა, უცნაური ცელილება ხდება აქ, ჩვენს ციხეში. დარაჯები ისე ერთგულად აღარ ასრულებენ თავიანთ მოვალეობას. ციხის უფროსიც არაჩვეულებრივი ალერსით გვეპყრობა. პოლიტიკურ ტუსაღებს, გამოძძიებელი აღარ მოდის, მაგრამ ჩუ... ნუთუ სმენა მღალატობს?—ამბობს ლალა და უეცარი სიხარულისაგან ათრთოლებული, გარინდებული უგდებს ყურს შორეულ, ბუნდოვან ხმაურს.

— არა, ეს სინამდვილეა,—ჩურჩულებს მაგდა. მე მესმის მუსიკა, ვხედავ ხალხს, ვხედავ დროშებს, დროშებს და... რევაზს... რევაზს...

— მომილოცავს თავისუფლება, ამხანაგებო!—ამბობს რევაზი და უცხო სიზმარივით ეკლინება ციხეში გამომწყვდეულ ტუსაღებს.

იცინიან.

ტირიან.

მღერიან.

— ძია რევაზ, მე მინდა ვნახო მაგდა, მინდა ვნახო ლალა,—ამბობს წითელი ლენტებით გულმკერდდამშვენებული ლედა და დაკვირვებით ათვალიერებს ხალხს.

— მოვძებნოთ, პატარავ, საკვირველია, რად არ გამოდიან აქ?

მიდიან. ხალხს არღვევენ.

— ლალა, რადა გაქვს ასეთი სახე?

— მაგდა ცუდად არის, წავიდეთ მასთან.

პაწია საკანში, ღარიბ სარეცელზე წევს მაგდა და სისხლი რწყავს მის ბალიშს, საბანს, ტანსაცმელს.

ლედა გაშტერებული შედგა, შემდეგ სწრაფად მოსწყდა თავის ადგილს და მაგდას ლოგინის წინ მუხლებზე დაეცა.

— ჩემო პატარა ანგელოზო. ჩ[illegible] [illegible]ცხლის უკანასკნელ წუთ-

ებში ისევ მოხვედი ჩემთან?—უთხრა მაგდამ ბავშვს და ალერსით გადაუსვა ხელი მის ოქროსფერ თმას. როდესაც ლალას გაოცებული სახე დაინახა, რამდენიმე სიტყვით უამბო ლედასთან შეხვედრის ამბავი.

— მაშ შენ გამომიგზავნე მე იასამნის ტოტი, საყვარელო გოგონავ?!—შეეკითხა ლალა ბავშვს და სველი თვალები დაუკოცნა.

— მაგდა, რად მომიწამლე დღევანდელი დღე?!—ჩაწყვეტილი ხმით ჩაილაპარაკა რევაზმა და ქალის გაყინული თითები ტუჩებთან მიიტანა.

— ერთი ადამიანის სიკვდილი ვერ დაჩრდილავს დღევანდელი დღის სიხარულს. მე... ბედნიერი ვარ, მაგრამ არ მინდა აქ, ამ ციხის კედლებში ამომხდეს სული. მაჩვენე თავისუფალი ხალხი, ცა, მინდვრები, ყვავილები, გამიყვანე აქედან, რევაზ!

რევაზი ბავშვივით იტაცებს მაგდას.

წუთიც...

და მიჰქრის ეტლი საზეიმოდ მორთულ შეფოთლილ ქუჩებში.

40

ეტლი რუსთაველის გამზირს მიუახლოვდა. ზღვა ხალხში წინსვლა გაძნელდა.

დემონსტრაცია გრანდიოზულ ხასიათს იღებს, თვითეული ადამიანის სახეს სადღესასწაულო იერი ადევს. მუშებს მიწაფეები მოსდევენ, მოწაფეებს მოსამსახურეები, მათ უკან კი ზღვასავით გაშალა სამხედრო ნაწილები. მარსელიოზას ხმა გაისმის.

ჭრელი ხალხი, ჭრელი განწყობილება, ფერადი დროშები და... უეცრად იელვა ნაცნობმა სახემ.

ლურჯი თვალები, ქერა კულულები, წითელი ლენტი და სამხედრო ფორმაში გამოწყობილი ახალგაზრდა კაცი.

ეტლი შედგა.

ქერა მანდილოსანს სახეზე გაოცება გამოეხატა, თვალები გაუფართოვდა, მაგრამ გაოცება მალე შეეცვალა სიხარულით და გულწრფელი აღტაცებით მაგდას გადაეხვია.

— სადა ხარ, შურა? როგორ ხარ, რას აკეთებ?!—შეეკითხა მაგდა დაქანცული ხმით და თავი ეტლის პალიშზე მიასვენა.

— შენ მიერ გასროლილმა ტყვიამ ბევრი ქალი გაანთავისუფლა. მათ შორის, მეც. ერთ პატიოსან ოჯახს შევაფარე თავი და ბავშვების მომვლელად დავდექი, მაგრამ... უკაცრავად, იცნობდეთ ჩემს ქმარს, ხომ გახსოვს, დაკარგულ მეგობარს რომ ვიგონებდი?! ბორის, მოდი აქ, ჩვენთან.

ყმაწვილმა ეტლში მყოფთ კოხტა მხედრული სალამი მისცა და ისეთი ღირსებით დაუდგა გვერდით თავის ცოლს, თითქოს ახალგაზრდა, უმანკო ქალიშვილი შეერთოს და არა ყოფილი მეძავი.

„კურთხეულ იყოს ის დედა, რომელმაც შენისთანა შვილი აღ-

ხარდა". ასე ამოიკითხავდით მაგდას თვალებში. ვაჟი უმანკო ბავშვივით იღიმოდა.

— როგორ იპოვეთ ერთმანეთი?!—ისევ ჰკითხა მაგდამ.

— ბორისი დაჭერილი ყოფილიყო და როდესაც გაანთავისუფლეს, ბევრი მეძია, მაგრამ ვერ მიპოვა. შემთხვევით ქუჩაში შევხვდით და აი, დღეს მეც პატიოსანი ქალი, პატიოსანი ცოლი და მოქალაქე ვარ,—დაამთავრა შურამ და სიყვარულით სავსე თვალებით ქმარს გადახედა.

— მე ძალიან და ძალიან მახარებს შენი ბედნიერება, ძვირფასო შურა,—უთხრა მაგდამ, სისუსტისაგან თვალები დახუჭა და ტუჩები სისხლმა შეუღება, სისხლმა, აემა და საბედისწეროო.

შურამ მხოლოდ ახლა შეამჩნია, რამდენად გამოცვლილიყო მაგდა და გულში საშინელი ტკივილი იგრძნო.

— მაგდა, საყვარელო, ნუთუ ასე ავად ხარ, ნუთუ... აჰ, ღმერთო ჩემო, ცუდად გახდა!—წამოიძახა და მაგდას ხელებს მოეჭიდა, მაგრამ ავადმყოფმა ისევ მალე გააბილა თვალი და [illegible] გაიღიმა.

„კვლება ახალგაზრდა ქალი, იღუპება მშვენიერი ადამიანი და ეს ცოდვა მეც მაწევს მხრებზე",—გაიფიქრა შურამ და მაგდას მუხლებს ქვითინით მოეხვია.

— მშვიდობით, შურა, ჩვენ, ალბათ, უკანასკნელად ვხედავთ ერთმანეთს,—უთხრა მაგდამ, ერთხელ კიდევ აკოცა და ეტლიც დაიძრა.

41

ქალაქის ბაღში, ყვავილების ხალიჩაზე წევს სისხლისაგან დაცლილი მაგდა.

სასიკვდილოდ განწირულს ექიმები შემოეცალნენ.

„ჩიტები გალობენ, ფოთლები შრიალებენ",—ფიქრობს მომაკვდავი და ხედავს ჭრელ პეპლებს, მხიარულად რომ დაფარფატებენ ერთი ბუჩქიდან მეორეზე.

ბუნდოვნად ისმის ორატორების სიტყვები, მუსიკის ხმა, სასიამოვნო ხმაური.

მზემ თავისი სხივების ოქროსფერი ძნა გადმოისროლა მაღლიდან და სიცოცხლის გაზაფხული ბუნების გაზაფხულს შეუერთდა.

ამ საერთო მხიარულებას ჩრდილავს ავადმყოფის ძძიმე სუნთქვა და რევაზის შეკრული წარბები; დაღვრემილი დგას და გამომეტყველება ამტკიცებს, რომ მის სულში მთელი ქარიშხალია, ქარიშხალი, მოულოდნელი მწუხარებისაგან გამოწვეული.

უშიშარი რევოლუციონერი, რომელმაც მოიგო უთანასწორო ბრძოლაში, გადალახა ათასი დაბრკოლება, შეიძლო შეუძლებელი, გულხელდაკრეფილი უმწეოდ ჩაჩუმებულა და ვერ უმკლავდება ძალას, რომელსაც სახელად სიკვდილს ეძახიან.

— ერთი საათი, კიდევ ერთი საათი,—ლოცულობს ის უხმოდ და

დაჟინებით დაჰყურებს ქალის გაფითრებულ სახეს. მის დახრილ წამწამებს.

თავისი უჩვეულო ალერსით, უჩვეულო სინაზით ცდილობს შეაჩეროს სიკვდილი და გაუგრძელოს სიცოცხლის წუთები იმ ადამიანს, რომელიც მისთვის ყველაზე ძვირფასია.

— კარგია ასე, აჰ, კარგია ასე,—ამბობს ავადმყოფი და რევაზის ხელი ლოყასთან მიაქვს.

— რა არის კარგი, ძვირფასო?!

— სიკვდილი თავისუფალ ქვეყანაში, საყვარელი მეგობრის გვერდით.

— ნუ მოკვდები, მაგდა, ნუ, შეიბრალე მეგობარი, შეიბრალე შენი ახალგაზრდა სიცოცხლე,—ევედრება რევაზი, თითქოს მაგდაზე იყოს დამოკიდებული მისი სიცოცხლე.

მაგდა იღიმება.

— რევაზ, დამიმტკიცე, რომ მე შენ ნამდვილად გიყვარვარ.

— რით?! წაიღე ჩემი სიცოცხლე, მაგდა, იმსხვერპლე ის.

— შეუერთდი ლალას და ნურასოდეს აგრძნობინებ მარტოობის სიმწვავეს. მან გამანდო ყველაფერი და მარტო მე ვიცი, რამდენად აწამებს ეს გრძნობა.

ეს ახალი ამბავი არ იყო რევაზისათვის. დიდი ხანია გრძნობდა ამას, მაგრამ როგორ შეუძლია იფიქროს სხვა ქალზე, როდესაც მთელი თავისი არსებით მაგდას ეკუთვნის.

— შენ დუმხარ, შენ არ გინდა შემისრულო ეს უკანასკნელი თხოვნა?!

— შენ მიყვარხარ, მაგდა, მარტო შენ მიყვარხარ,—სასოწარკვეთილებით დაეცა მის წინ და ატირდა, ატირდა გალახული ბავშვივით.

— საბრალო მეგობარო, მე ვიცი, შეგაწუხებს ჩემი სიკვდილი. ცოცხალს იქნება ვერც მე დამეთმე, მაგრამ ეკვდები და მინდა ორი ჩემთვის ძვირფასი ადამიანი ბედნიერი დავტოვო. აკერ ისიც. სად იყავი აქამდე, ლალა?!

— ბაღის მივარდნილ კუნჭულებში შესანიშნავი ბუჩქები ვიპოვე და თაიგული შევკონე შენთვის. ხომ ლამაზია, მაგდა?!

— შენ მიერ დაკრეფილ ყვავილებზე შენს ცრემლებს ვამჩნევ, აიღე თავი. დღევანდელ დღეს ტირილი არ შეშვენის. აი, ვახტანგიც მოვიდა და ჩემი საყვარელი მაგნოლიები მოიტანა, ახლა ხომ აღარ უფრთხილდები მეგობარს?!—ამ სიტყვებით ყვავილებს ტუჩებით შეეხო და სათუთად მოეფარა ძმობილის ხელს.

ექიმს ტუჩები აუთრთოლდა და საჩქაროდ შებრუნდა, რათა დაემალა ცრემლი. უეცრად რევაზის გაფითრებულ სახეს მოჰკრა თვალი და ყველაფერს მიხვდა. იგრძნო, რომ ამ კაცსაც ისევე ძლიერად უყვარდა მაგდა, როგორც თვითონ მას და განუსაზღვრელი ნდობა და სიმპათია იგრძნო მისდამი.

რევაზმაც შეავლო თვალი ექიმის ცრემლებს, მის კეთილშობილ

გარეგნობას და ისე შეხედეს ერთმანეთს, როგორც ადამიანებმა, რომლებსაც დიდი განსაცდელი ელით. ამ ქალის სახელი მათ სამუდამოდ აკავშირებდა ერთმანეთთან და ეს გრძნობა ტანჯვას თითქოს ოღნავ ამსუბუქებდა.

შეშფოთებული შეჰყურებდნენ ავადმყოფის გაცრეცილ სახეს და ყურს უგდებდნენ მის სუნთქვას, რომელიც მალე უნდა შეჩერებულიყო.

— გამისწორე სასთუმალი, ლალა, აი, ასე, და დამალე ცრემლები, მე არ მინდა ვხედავდე მათ.

— შენ გვღალატობ, მაგდა, გვღალატობ ჩვენი თავისუფლების პირველ დღესვე.

— ასე სჯობს. ნუ სწუხარ, გადაეცი ჩემს აღმზრდელებს, აუწყე ჩემს სოფელს, რომ შური ვიძიე დამღუპველებზე და ისე მოვკვდი.

— ნუ დამტოვებ, მაგდა, შენს შემდეგ ვინ იქნება ჩემი მეგობარი?!

— რევაზ, შენ გესმის ეს?!—ამბობს მაგდა და ჯერ კიდევ შუქით სავსე თვალებს ვედრებით აპყრობს ვაჟს.

— ლალა, მაგდას უნდა, რომ ჩვენ... ბედნიერები ვიყოთ. შესაძლებელია ეს?!

— მე შენ მიყვარხარ, რევაზ!

რევაზს ესმის ქალის სიტყვები, ანგარიშმიუცემლად აძლევს ხელს. იხრება მაგდასკენ. ჰკოცნის მის თვალებს, შუბლს, ყელს, ქვითინებს მის მკერდზე.

„შენ მსხვერპლი იყავ",—გუგუნებს მწუხარედ გუნდი და მაგდამაც იგრძნო, საყვარელ ადამიანთა სილუეტები ბურუსიანი ჩრდილივით როგორ დაიფარა.

— ექიმო, ავადმყოფს ცნობიერება დაეკარგა, მაგრამ მაინც სწუხს, მაინც იტანჯება. არ შეიძლება გაუკეთოთ რაიმე წამალი, რომ ეს წამება მალე შეწყდეს, მალე... განთავისუფლდეს?!—ამბობს რევაზი და შეშლილივით აწყდება ერთი კუთხიდან მეორეს, თრთის, კვნესის და იტანჯება ათასჯერ უფრო მეტად, ვიდრე თვით მომაკვდავი.

— მეგობარო, საჭიროა ჯერ თქვენ დამშვიდდეთ. ლალა, მიაწოდეთ მას წვეთები.—ამ სიტყვებით ექიმი აძლევს ჰატარა შუშას, მეორეს თვითონ ხსნის. ავსებს შპრიცს და მაგდას უახლოვდება.

ცდილობს არ აჰყვეს გრძნობას და გულმაგრად ჩაატაროს ეს ოპერაცია.

სიცოცხლე ვერ აჩუქა, სიკვდილის წუთები მაინც დაუამოს.

დაიხარა, რძესავით თეთრ მკლავებს, რომლებიც ყვავილებზე ულონოდ ეწყო, მორფის ძლიერი დოზა შეუშხაპუნა და ისევ წამოდგა.

— ძმამ... ისევ ძმამ მიშველა.—ელვასავით გაჰკრა ამ აზრმა მაგდას ცნობიერებას, მაგრამ ძალა არ შესწევს ამ სიტყვების წარმოსათქმელად.

უძრავად წევს. სახე დაუმშვიდდა, მაგრამ მოჩვენება ისევ გრძელდება, გამოურკვეველი სახეები ისევ მოძრაობენ.

გადის წუთები, ერთი ორი, სამი...

უეცრად ვარდისფერი ბურუსი შეირხა და სხივთა თეთრი ჩანჩქერი ქარიშხლის ფრთებმა ზევით ასწია.

სხეული დამარცხდა და სიკვდილმა ახალგაზრდა, ნორჩი სიცოცხლე სადღაც გაიტაცა.

საით? არსებული სამყაროს მიღმა, ცის თავისუფალ სფეროებს გადასცდა იგი თუ აქვე, ამ ყვავილებს, ამ ჰაერს, ამ ბუნებას გადაა-ქსოვდა?

ბაღში ჩიტები ისევ გალობდნენ, ფოთლები ისევ შრიალებდნენ, მაგდა კი სრულიად უგრძნობლად იწვა ბალახების მწვანე ხალიჩაზე და... დუმდა.

42

„მაგდა"—ეს სახელი აწერია იმ მაჯის საათს, რომელსაც ატარებს რევაზი.

ეს სახელი აწერია იმ გიშრის ქინძისთავზე, რომელსაც ყოველდღიურად იბნევს ლალა.

ეს სახელი დაარქვეს იმ პაწია ქალს, ამ ერთი წლის წინათ რომ შეეძინათ მათ.

ეს სახელი არის ამოჭრილი იმ თეთრ ბრინჯაოს ძეგლზე, რომელიც აღმართულია მაგდას სამარეზე.

დაფიქრებული დგას ის და მაგნოლიების თეთრი ხეებითა და კამელიების უჭკნობი ბუჩქებით შემორტყმული, მადლიერი თვალით შეჰყურებს მის სანახავად მისულ მეგობრებს.

იძინე, პატარა ქალო, და კვლავ...
ნურაფერი შეაშფოთებს შენს ძილს,
იძინე, ძვირფასო ბავშვო, და კვლავ...
ნუღარაფინ იქნება შენებრ წამებული!

1925, ივლისი,

ბახმარო.

ს ა რ ჩ ე ვ ი

ლექსები

საქართველო .	3
ჩემი ქვეყანა	4
ვაჟას გარდაცვალების გამო .	5
ქართველ მხედრებს .	6
მინდა ბრძოლა მედგარი . .	7
დამოუკიდებელ საქართველოს	8
მიყვარს სიტყვები . . .	8
.. სხვა ერებისთვის	9
რვა მარტი	9
ფიქრები საქართველოზე	10
გრიგოლ რობაქიძეს . .	11
გალაკტიონ ტაბიძეს	13
ალიო მაშაშვილს და ტერენტი გრანელს .	14
ილია	15
ალიო მაშაშვილს .	15
იებს ამბორი გამოყვა თანა .	16
მეზღვაურს . . .	17
მზე .	18
ზღვა .	19
მიძღვნა	19
ბაგრატის ტაძრის ნანგრევები .	20
პოეტი	21
ჩემი ბავშვობა .	22
პატარა პოეტესა	25
ჩემს ნინოს .	27
პრელიუდიები	28
ტრიოლეტი	28
ნაწყვეტი	29
შეხვედრა შავი ზღვის პირად .	29
სიყვარული . . .	31
ლერწამი . .	32
მე მაშინ მოვალ	33

მე ეს ავკრიფე 33
-არ არის შენთვის პატიება . 34
პაოლო იაშვილს . . 35
აჭარა . 36
თეთრი გედი 37
ჩიტი . 37
ვარდი . . . 38
№-ს (დაშორდი) 39
მოკვდი და ისევ შემიყვარდები . . 39
წარწერა ქვაზე, რომელსაც გულის
მოხაზულობა აქვს 40
დაკეტილ კარებთან . . 40
სიყვარული წინად და ეხლა 41
საგაზაფხულო ოდა . . 41
ჩემს მტრებს 42
სიხარული 43
სტუმრად გრიშაშვილთან 43
ლამარა . . 44
თუში 45
მოგონება ბავშვობის 46
პოეტს-ბოპემას .47
მწერი 47
[illegible] 48
ანდერძი . . . 49
საავადმყოფოში 50
იდუმალი განცდები . 51
წარწერა ჭადრაკზე 53
წერილი დედას . . 54
ზოგიერთი წიგნი 55
დაიცადე . . 55
სონეტი საფოს . . . 56
ხელოვანთა სასახლეში 56
ნატო ვაჩნაძეს . 57
სევდა 58
ვლადიმერ მგელაძეს 58
სექტემბრის დღე . 59
ფანჯარასთან . . . 59
... (მახსოვს პირველი) . 60

დაღუპულ მეგობარს .	60
ქობულეთი .	61
ია	62
შალვა დადიანს . . .	62
ნინო ხუბულავას ხსოვნას .	63
დიალოგი მე და ახალგაზრდა კრიტიკოსს შორის .	64
აბასთუმანი	65
ცისანა	66
ძღვნად მებრძოლ ქალებს .	67
ანეგდოტი	68
მე და შენ .	69
ნუ მილოცავ	70
დეკანოზიშვილის ხსოვნას	71
ევგენი აფხაზავას ხსოვნას .	71
... (შენ პოეზიის) . .	72
ბაბილინას . .	73
არის წუთები .	73
მეგობარს . .	74
იცოცხლოს ჩემში .	75
ბახმაროს გზებზე	75
ბახმაროს მთებს .	76
უსათაურო .	78
ჩემს შუშანას . .	79
არა გყავთ შვილი .	80
... (ალარ შორდება) .	80

პოემები

რომელი . .	81
იყო ზღაპარი . . .	84
რას ამბობს თერგი . .	94
ბახ-მარო (ლეგენდა-პოემა) .	112

რომანები

ლიანა ლორდია .	125
ქარიშხლის მთებზე .	177

საფო მგელაძე
ლექსები. პოემები. რომანები.

რედაქტორი მ. ხურცილავა
მხატვარი პ. ცქვიტარია
ტექნიკური რედაქტორი ლ. ევმენოვი
კორექტორი ნ. ჯანაშია
ასოთამწყობი ნ. ჯაჭვლიანი

გადაეცა ასაწყობად 15.9.91 წ., ხელმოწერილია დასაბეჭდად 20.12.91წ.
ზომა 84X108[1]/32, სასტამბო ქაღ. მაღალი ბეჭდვა. ფიზ. ნაბეჭდ.
თაბახი 13,25, საღებავ-ანაბეჭდი 13,36 სააღრ.-საგამომც. თაბ.
რაოდენობა 11.11. შეკვეთის № [illegible]
ტირაჟი 3000 ფასი 10 მან.

გამომცემლობა „ალაშარა", სოხუმი, ლენინის ქ,. № 9

აფხაზეთის ასსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული
ბეჭდვითი სიტყვის სამმართველო, სოხუმის ლენინის სახელობის
სტამბა. ეშბას ქუჩა, 168.